Riksdagens protokoll 1994/95:69

Onsdagen den 8 mars

Kl. 9.00 – 17.48
19.00 – 23.03

1 § Anförande med anledning av Internationella kvinnodagen

Anf. 1 TALMANNEN

Ärade ledamöter! I dag, den 8 mars 1995, högtidlighålls den internationella kvinnodagen i vårt land och i världen – samtidigt som FN:s sociala toppmöte i Köpenhamn inleds, ett halvår efter befolkningskonferensen i Kairo och ett halvår före FN:s fjärde kvinnokonferens i Peking.

Den internationella kvinnodagen vill uttrycka sammanhållningen och solidariteten mellan världens kvinnor – och jämställda män – i kampen för alla människors lika värde och rätt till utveckling och inflytande. Den firas för att vi kvinnor känner stolthet för det vi representerar och skulle kunna betyda om vi hade mera makt. Men den firas också i sann upproriskhet över att jämställdheten – och därmed demokratin och respekten för grundläggande mänskliga värden – ännu inte har nått tillräckligt långt.

Vår egen situation här i Sverige är unik. Vi är med rätta stolta över att nu ha världens mest jämställda parlament, regering och kommunala beslutande organ. Men det ger oss också ett särskilt ansvar att på bästa sätt ta till vara den kvinnliga kompetens och styrka som finns samlad i riksdagen. Säkert finns det erfarenheter att delge, idéer att utveckla, möjligheter till samarbete att diskutera. Jag har därför inbjudit kvinnor från samtliga riksdagspartier till en förutsättningslös diskussion kring dessa frågor.

Men de allra flesta kvinnor i världen saknar fortfarande makt och inflytande över sitt eget liv och över sitt samhälle. Enligt IPU, Interparlamentariska unionen, fanns det i juni 1993 bara sex länder – de fem nordiska och Nederländerna – som hade mellan 24 och 39 % kvinnor i parlamentet. Ytterligare sex länder – Tyskland, Schweiz, Spanien, Kanada, USA och Polen – hade mellan 20 och 10 % kvinnor i parlamentet. I alla övriga länder var andelen kvinnor i parlamentet mindre än 10 %. Dessa siffror ger bara en antydan om vidden av de orättvisor som fortfarande råder. Men de visar tydligt att kvinnors begåvning, kunskaper och erfarenheter inte tas till vara. I detta kan orsaken till många av vår tids stora problem sökas.

Vi kvinnor utgör inte bara mer än hälften av världens befolkning. Vi kvinnor spelar en avgörande roll i både produktion och reproduktion i de flesta samhällen och kulturer. Vi kvinnor är bärare av viktiga delar

av kulturarvet och av konsten att överleva. Det är när denna kunskap som vi representerar glöms bort och ignoreras i skeden av snabba förändringar som de stora problem uppstår som är teman för detta årtiondes globala konferenser – från barntoppmötet och Riokonferensen till den kommande konferensen om den mänskliga boendemiljön. Det handlar om sociala missförhållanden och ohälsa, om segregation och växande slumområden, om uttorkning, miljöförstöring och jordförstöring, som i sin tur ger upphov till konflikter, flyktingströmmar och mänskligt lidande.

Ärade ledamöter! Det ligger en både utmanande och uppmuntrande sanning i insikten om att om all den kunskap och erfarenhet som vi kvinnor besitter togs till vara genom att kvinnor får mer makt, så skulle vi alla tillsammans få en helt annan kraft och möjlighet till de nödvändiga förändringarna.

Den svenska riksdagen, världens mest jämställda parlament, firar den internationella kvinnodagen den 8 mars 1995 som en manifestation av varje människas rätt till utveckling efter sina unika förutsättningar, till makt och inflytande i det samhälle där hon lever och till gemensamma ansträngningar för våra barns framtid.

(Applåder)

2 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Förslag
1994/95:RR10 till socialförsäkringsutskottet

Motioner
1994/95:Jo17–Jo20 till jordbruksutskottet

Den ekonomiska politiken och budgetregleringen m.m.

3 § Den ekonomiska politiken och budgetregleringen m.m.

Föredrogs

Finansutskottets betänkande 1994/95:FiU10
Den ekonomiska politiken och budgetregleringen m.m. (prop. 1994/95:100 delvis)

Anf. 2 LARS TOBISSON (m)

Fru talman! Vid den här tiden förra året och hela perioden fram till regeringsskiftet var det klart fler medborgare som trodde att den egna hushållsekonomin skulle förbättras än som trodde att den skulle försämras. Nu är förhållandet omkastat: Det är vanligare att vänta sig att den egna ekonomin utvecklas till det sämre än motsatsen.

Det kan tyckas att detta inte är så konstigt. I sin återställariver har den socialdemokratiska regeringen t.ex. avskaffat vårdnadsbidraget och slopat den allmänna arbetslöshetsförsäkringen. Och framför allt har riksdagen förmåtts fatta beslut om skattehöjningar på över 50 miljarder

kronor. Därtill kommer att nya socialdemokratiska kommunledningar höjt uttaget av den del av inkomstskatten som slår igenom i vanliga löntagares plånböcker.

Det uppgivna motivet för dessa åtgärder har varit att få i gång Sveriges ekonomi. Men det egendomliga är då att medan det hela förra året fram till valet förelåg en kraftig övervikt för dem som ansåg att landet gick mot bättre tider – i september 36 % mot 20 % som trodde på sämre tider – är situationen nu omvänd. Det är många fler som tror att läget försämras än som tror att det förbättras.

Har då denna majoritet fel? Eller är det till äventyrs så att politiken är fel? Beror omsvängningen på att människor inser att det inte kan vara rätt att höja skatter, när det är fler jobb i den enskilda sektorn som behövs? Att det inte kan vara rätt att återreglera arbetslivet, när det är större flexibilitet och större utrymme för enskilda initiativ som krävs? Att det inte kan vara rätt att återgå till den politik som förde oss in i krisen?

Människors förväntningar brukar ge god vägledning om i vilken riktning ekonomin utvecklas. Men det finns också mera objektiva mätare av den ekonomiska feberkurvan, t.ex. räntan och kronkursen. Den korta räntan ligger nu nästan en procentenhet över nivån från tiden för valet, medan den långa är i stort sett oförändrad. Kronindex var i september 126, och nu ligger det över 130 – i dag på morgonen nära 131. Socialdemokraterna kom till makten på löftet att ställa allt till rätta inom ekonomin. Sammanfattningsbetyget på vad som uträttats efter ett halvår är mycket dåligt.

Ändå har återhämtningen av världsekonomin gått betydligt snabbare än vad som förutsågs i höstas. Inte minst gäller detta Europa, och särskilt då våra grannländer, Norge, Danmark och Finland men även Tyskland. Den gynnsamma utvecklingen av världshandeln medför att den starka uppgången i den svenska exportindustrin fortsätter. Men trots detta förutses för Sverige en lägre tillväxt än vad som tidigare ställts i utsikt. Det är ett tydligt tecken på obalansen i den inhemska ekonomin att medan andra industriländer skriver upp sina tillväxtprognoser tvingas vi göra nedrevideringar.

Därmed fortsätter Sverige att halka efter i den internationella välfärdsligan. För 25 år sedan låg vi tillsammans med USA och Schweiz i topp vad avser levnadsstandard, mätt som köpkraftsjusterad bruttonationalprodukt per invånare. Vid den senaste mätningen hamnade vårt land på 17:e plats bland 24 OECD-länder. Och nu förutses alltså sänkningen av vår relativa välfärd fortsätta.

Enligt finansplanen stannar tillväxten år 1995 vid 2,6 % och 2,9 % år 1996. Det innebär för innevarande år en sänkning från de 3,4 % som regeringen angav så sent som i november. Det kan jämföras med att socialdemokraterna i sin ekonomisk-politiska motion i maj förra året utlovade att en ny regering skulle höja tillväxttakten i Sverige till 4½ % år 1995.

Ändå är regeringen klart mera optimistisk än andra bedömare, som t.ex. Konjunkturinstitutet och OECD. Dess prognos bygger på antagandet att den privata konsumtionen – trots sänkta disponibla hushållsin-

komster både i år och nästa år – skall kunna hållas uppe och t.o.m. öka något. För att räknestycket skall gå ihop krävs att hushållen inte oväsentligt minskar sitt sparande.

Om detta har chefen för Handelns utredningsinstitut Lars Jacobsson, som onekligen förfogar över erfarenhet och kunnande på området, avgett följande omdöme: "Att svenska folket skulle spara väsentligt mindre i år är rent önsketänkande från finansdepartementets sida." Han förutser att sparkvoten hålls uppe under intryck av den otrygghet som skapas av alla skattehöjningar, den ovissa avtalsrörelsen, förändringar inom socialförsäkringarna och osäkerhet på fastighetsmarknaden. Inte minst kommer naturligtvis den sedan några dagar ytterligare höjda realräntan att stimulera till fortsatt sparande.

Om den privata konsumtionen skulle sjunka i takt med de disponibla inkomsterna, vilket är ett antagande som förefaller mig betydligt mer sannolikt än regeringens, hamnar den årliga tillväxten snarare under än över 2 %. Då är man inte ens i närheten av de 3 % som är en förutsättning för att mera märkbart få ner arbetslösheten. Inte ens enligt finansplanen väntas den totala arbetslösheten sjunka mer än till ca 11 % nästa år, medan den öppna arbetslösheten då fortfarande överstiger 6 %. Dessa siffror skall jämföras med den snabba återgång till tidigare nivåer för arbetslöshetstalen som förespeglades i valrörelsen.

De antaganden som lagts till grund för regeringens bedömning av den statsfinansiella utvecklingen har redan slagits sönder. Den femåriga obligationsräntan förutsågs i år ligga på 10 % i genomsnitt – den är nu 10,8 % och på väg uppåt. Kronindex skulle vara 124 – det är nu nära 131. Med sådana värden blir den dämpning i statsskuldens ökningstakt som borde följa av konjunkturförbättringen knappast märkbar. Detta understryker att regeringens ekonomiska politik är baserad på ytterst smala marginaler. Minsta störning – och det är ingen liten störning vi haft – på de internationella finansmarknaderna eller t.ex. i avtalsrörelsen utlöser reaktioner som utesluter möjligheterna att med den förda politiken få ekonomin på rätt kurs igen.

Vad som framför allt inger oro hos marknadsaktörerna är det litet längre perspektivet. Vad händer om två år, när konjunkturen lutar nedåt igen och Sverige fortfarande har en total arbetslöshet över 10 % och en statsskuldskvot på 100 % av bruttonationalprodukten? Med den känslighet vi har för konjunkturförändringar i vår statsbudget på både utgifts- och inkomstsidan – vad som ur keynesiansk synvinkel i berömmande ordalag brukat kallas automatiska stabilisatorer – kommer då kurvan för statsskuldsökningen åter dramatiskt skjuta i höjden. Det är den utvecklingen vi måste förhindra redan nu, medan efterfrågan på våra produkter utomlands ännu är hög. Men tiden är kort.

Verkstadsindustrin konstaterade redan i höstas att konjunkturtoppen för deras del är nära, och Handelsbankens ekonomer sade i sin senaste prognos att 1995 blir det bästa året i den här konjunkturcykeln.

Har finansministern funderat över varför Finland, som ju faktiskt råkade ännu värre ut än Sverige under det tidiga 90-talets nedgång, i dag har en ecu-index på 104 – förmodligen bättre, eftersom siffran är sedan i går – mot Sveriges över 130? Varför har den svenska kronan

sjunkit med 20 % gentemot den finska marken sedan i somras? Varför ligger den korta räntan i Finland nästan tre procentenheter lägre än den svenska? Svaret är förstås att man i vårt broderland tagit mycket mera allvarligt på kravet att sanera ekonomin genom utgiftsminskningar och att genomföra långsiktiga strukturella reformer som är alldeles nödvändiga.

Fru talman! Jag nämnde den aktuella orosfaktor som lönerörelsen utgör. Många tårar har fällts över den uteblivna samordningen inom LO. För min del tror jag denna är till fördel, och det även om löneökningen totalt sett blir något högre än vad den annars skulle ha varit i genomsnitt. Genom att förhandlingsarbetet decentraliseras blir det möjligt att bättre anpassa förändringarna till lönebetalningsförmågan. Det är ett viktigt steg mot den ökade flexibilitet i arbetslivet som krävs.

I konsumentledet är prisstegringen ännu så länge beskedlig. Konsumentprisindex klarade sig i januari under treprocentsgränsen på tolvmånadersbasis. Det förtjänar framhållas att inträdet i EU hade stor betydelse för detta, vilket var och en som sedan årsskiftet handlat fläskfilé med rabatt kan intyga. Men producentpriserna stiger i en takt av över 6 % om året. Och i synnerhet efter den senaste ränteuppgången och kronförsvagningen kan handelns marginaler inte krympas hur mycket som helst. Som Riksbanken nyligen framhöll, blir det svårt att klara prisstabilitetsmålet under resten av året och särskilt nästa år. Jag vill understryka att detta mål är en inflationstakt av 2 % och inte 3 % – den sistnämnda siffran är ytterkanten på den bandbredd som inte får överskridas annat än kanske någon enstaka månad.

Inget är viktigare för trovärdigheten i kampen mot inflationen än att Riksbanken ges ökad självständighet i enlighet med Riksbanksutredningens liggande förslag. Jag har tidigare frågat finansministern – och för den delen också förre utredningsledamoten Jan Bergqvist – och jag gör det igen: Om ni nu inser att medlemskap i ett EU som befinner sig i den ekonomiska och monetära unionens andra steg kräver åtgärder på denna punkt, varför då inte genomföra dem så snabbt som möjligt för att markera beslutsamheten att försvara kronans inre och därmed också yttre värde?

Ett annat krav som medlemskapet i EU och förberedelserna för EMU ställer är utarbetandet av ett konvergensprogram. Regeringen tycks mig hittills ha tagit alldeles för lätt på den uppgiften. Det räcker uppenbarligen inte med en internationell populärversion av finansplanen. Då stiger räntorna ytterligare i höjden lika snabbt som kronan försvagas. De nu av verkligheten sönderslagna prognosantagandena måste korrigeras och perspektivet dras ut mot år 2000. När så sker kommer det att stå klart att finanspolitiken måste skärpas. Det duger inte att vänta till hösten eller ens till kompletteringspropositionen med ytterligare sparförslag. De förhindras dessutom av att vi nu under de närmaste veckorna här i riksdagen kommer att anta utgiftsbeslut för de närmaste 18 månaderna. Vad som då återstår när man kommer stickande med improviserade sparförslag i efterhand är inga besparingar, det är skattehöjningar. Kommentarer både av finansministen och av den

socialdemokratiska gruppledaren här i riksdagen antyder att det är ytterligare skattehöjningar som kan komma.

Om man vill ge ett seriöst intryck inför EU kan man inte efter bara någon eller några månader komma och vilja ändra i det konvergensprogram som överlämnats till berörda EU-organ. Det bästa vore naturligtvis om finansministern redan här i dag kunde lämna de utfästelser som behöver göras.

Men Göran Perssons problem är att inte ens det otillräckliga sparpaket han hittills lagt fram ser ut att kunna genomföras. Det förslag till statsbudget som socialdemokraterna i finansutskottet säger sig stödja urholkas successivt. Förutom att det riktade anställningsstödet är närmast verkningslöst i sak, och därmed ansvarslöst i nuvarande samhällsekonomiska läge, är det efter vad som framkommit efter ett oändligt antal frågor i finansutskottet också ofinansierat. Det heter att man skall återkomma till finansieringen i kompletteringspropositionen – och vad det betyder har jag just sagt – och det sägs likadant om andra avvikelser som nu är på gång i arbetsmarknadsutskottet.

Men därmed är inte det budgetförslag vi nu tar ställning till fullständigt. Flera uppgörelser har träffats med oppositionspartier om merutgifter inom bl.a. jordbrukets och tullens områden. Förändringarna går i samma riktning som vi moderater förordat, men skillnaden är att finansieringen inte är klar. Det konkreta förslaget om neddragningar på familjepolitikens område skulle vara färdigt till den 1 mars – det har vi inte sett av. Vad säger finansministern om revolten inom socialförsäkringsutskottet mot förslaget om sänkt kompensationsnivå i sjukförsäkringen? Sammantaget är detta sparmotstånd hos socialdemokrater i riksdagen naturligtvis en mycket dålig signal till de bedömare som är övertygade om att Sverige behöver spara mera.

Företrädare för internationella samarbetsorgan och ratinginstitut samt bankanknutna och fristående ekonomer anser genomgående att det tillkommande sparbehovet är 15–20 miljarder. Det moderata budgetalternativet ger en förbättring på 17 miljarder. Därtill krävs enligt både vår och andras mening att åtskilligt av vad som hittills haft formen av skattehöjningar måste omformas till utgiftsminskningar. Totalt sett förordar vi 44 miljarder i skattelättnader och 62 miljarder i utgiftsbesparingar.

Om Sverige skall kunna återupprättas som tillväxt- och företagarnation är det därutöver nödvändigt att avreglera marknader, att privatisera offentligt ägda företag och att konkurrensutsätta verksamheter som hittills legat under statliga eller kommunala monopol. Inte minst är det angeläget att öppna för en expansion av den privata tjänstesektorn. Finansministerns negativa besked på den punkten nyligen är ett hårt slag riktat mot arbetssökande både ungdomar och äldre i vårt land. Det är dessutom obegripligt med hänsyn till att vi tycks vara överens om att de nya jobben måste komma i privata företag. Industrin och byggsektorn kan visserligen komma att producera mer men inte anställa så många fler. En avreglerad, vital och växande tjänstesektor är nödvändig om Sverige skall få den tillväxt som behövs för att arbetslöshet, budgetunderskott och statsskuld skall komma ner i rimliga proportioner.

Fru talman! Bland alla de viktiga reservationer som vi moderater avgett till finansutskottets betänkande yrkar jag bifall till nr 1 och nr 25.

Anf. 3 PER-OLA ERIKSSON (c)

Fru talman! De senaste dagarnas oro på valuta- och räntemarknaderna med fallande kronkurs och ökande räntor har blivit en ny tydlig påminnelse om obalansen i svensk ekonomi. Detta får snabbt stora negativa konsekvenser för de enskilda hushållen, för företagen och icke minst för statsfinanserna.

Finansutskottets betänkande om riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken bygger på de antaganden och utgångspunkter som finns i finansplanen, nämligen en starkare kronkurs och lägre räntor.

I den preliminära nationalbudgeten skriver regeringen att det förutses fallande femåriga obligationsräntor. Vidare sägs att anledningen till de successivt lägre långräntorna är ett ökat förtroende för en hållbar statsskuldsutveckling. Dessutom kan man läsa att den svenska kronan antas appreciera gentemot de övriga EU-ländernas valutor.

Fru talman! I verkligheten ser vi i dag något helt annat – en allt svagare krona och högre räntor. Finansutskottets betänkande, som det utformats av majoriteten, är egentligen ett mindre trovärdigt dokument.

Jag förstår om socialdemokraterna och främst finansministern känner oro. Den försvagade kronkursen och de kraftigt stigande marknadsräntorna är en utomordentligt hård dom mot Sverige. Politiken har inte den trovärdighet som socialdemokraterna brukar påstå i högtidliga sammanhang.

Den ekonomiska politiken måste nu utformas så att vi får en långsiktigt hållbar utveckling. Vi får inte vältra över problemen med stor statsskuld och stor miljöskuld på kommande generationer. Det är utgångspunkten för Centerns alternativ till regeringens ekonomiska politik.

Fru talman! Förr brukade barnen låna av föräldrarna när pengarna inte räckte. Nu är det föräldrarna som lånar av nästa generation, av våra barn och barnbarn, för att finansiera vår välfärd. Så kan vi inte ha det. Därför måste Sveriges statsfinanser saneras.

För att lyckas vrida utvecklingen rätt är några faktorer avgörande – låg inflation, tillväxtskapande åtgärder, minskad arbetslöshet och en balanserad avtalsrörelse.

Budgetsaneringens innehåll måste anpassas till vad som är långsiktigt strukturellt riktigt. Saneringspolitiken måste samspela med, och inte motverka, strukturpolitiken. Inflationsbekämpningen måste ha fortsatt hög prioritet.

Men den ekonomiska politiken måste uppfylla fler krav än så. Statsfinanserna måste saneras med ökad grundtrygghet och rättvis fördelning som ledstjärna. Vi måste ha en omställning av ekonomin i riktning mot kretsloppstänkande och en ekonomisk tillväxt som tar miljöhänsyn och värnar en god regional utveckling. De selektiva ar-

betmarknadspolitiska åtgärderna måste reserveras för personer som har särskilt svårt att komma in på arbetsmarknaden.

Centerns ekonomisk-politiska förslag innehåller alla viktiga komponenter för att få en uthållig ekonomisk utveckling. Vårt alternativ till regeringens budget är ca 13 miljarder starkare. Det innebär att sysselsättningen skulle öka, miljön förbättras och den generella välfärdspolitiken omfatta alla.

Med Centern i regeringsställning genomfördes flera viktiga reformer för att skapa en hållbar näringslivsledd tillväxt. Vi genomförde reformer för att skapa en hållbar utveckling i ekonomin och en ökad rättvisa i välfärdssystemen. Miljöarbetet lyftes fram på ett för Sverige nytt och unikt sätt.

I dag skulle det i och för sig finnas anledning att kritiskt granska socialdemokraternas politik i opposition. Den präglades tyvärr ofta av populism. Jag kan inte påstå att Göran Persson som finansminister har ägnat sig åt populism. Han har gjort försök att sanera den svenska ekonomin. Det som sker nu är något radikalt annorlunda mot det som skedde under oppositionsåren.

Men i budgetpropositionen ges en historiebeskrivning som inte stämmer med vad som verkligen skett. Om man läser budgetpropositionen verkar det som om socialdemokraterna har glömt 80-talets inflationsspiral och spekulationsekonomi. Då var det inne att tjäna pengar på pengar, fastighetsvärdena blåstes upp och resultatet blev bankkrisen som kom att kosta det svenska folket minst 65 miljarder kronor. Varför vägrar finansministern att återkräva det svenska folkets utlägg för att hålla bankerna under armarna?

Fru talman! Nu är det föga meningsfullt att älta det som har varit. Nu är det inte tid att se bakåt. Nu är det dags att se framåt och söka lösningar som lyfter Sverige ur ekonomins träskmarker. Återkommande debatter här i kammaren om den politiska skuldbördan gör inte räntebördan lättare för småhusägare, företag eller lågavlönade. Vi måste nu söka efter långsiktiga lösningar som ger stabilitet och kontinuitet. Men det förutsätter att regeringen söker förankra politiken på annat håll än på vänsterkanten.

Sverige har för närvarande ett hyfsat kostnadsläge. Många ekonomiska indikatorer pekar rätt. Investeringarna ökar, exporten går bra, bytesbalansen pekar på överskott och produktiviteten i näringslivet har radikalt förbättrats sedan 80-talet. Tre år med fyrklöverregeringens politik börjar ge resultat på dessa punkter. Kvar står en för hög arbetslöshet och ett högt ränteläge.

Regeringen drar tyvärr felaktiga slutsatser av hur svensk ekonomi kommer att utvecklas och föreslår ett antal felaktiga åtgärder. Det gäller framför allt åtgärder för företagandet och för möjligheterna att skapa nya jobb.

I höstas drev socialdemokraterna igenom höjda arbetsgivaravgifter. Nu vill regeringen driva igenom det sönderkritiserade nyanställningsstödet RAS eller NYS, som jag tycker är en mer lämplig benämning. Det skulle först kosta 7 miljarder kronor, men har reducerats till 5 miljarder sedan regeringen köpt Miljöpartiets stöd genom pengar till

allergisanering. Dessa 7 miljarder är ännu ofinansierade. Mot bakgrund av oron på valutamarknaden bör riksdagen inte fatta beslut om nya ofinansierade utgifter och reformer.

Fru talman! Debatten i dag kommer att handla om åtgärder för att sanera svensk ekonomi, få ner budgetunderskottet och få en politik som pressar ner räntorna. Vi kommer att i stort sett vara överens om vikten av detta. Sedan skiljer vi kanske oss när det gäller vilken typ av åtgärder vi skall vidta. Men önskan att få ner budgetunderskottet, pressa ner räntorna och få stopp på statsskuldens ökning tror jag är gemensam för oss alla.

Men vad händer efter finansutskottets debatt? Efter den här debatten skall Socialdemokraterna och Miljöpartiet besluta om det riktade anställningsstödet. Jag tycker att det är kvalificerat vansinne att besluta om RAS. Det innebär ett ökat budgetunderskott och därmed en ökad statlig upplåning. Mitt råd till socialdemokraterna är: Avstå från att mot en stor minoritet i riksdagen, mot företagens, AMS och många fackliga organisationers vilja driva igenom RAS-förslaget! Släpp prestigen och tänk på landets ekonomi!

Jag vill samtidigt passa på att fråga socialdemokraterna hur många jobb man tror att Rädda Anders Sundström-förslaget kommer att ge.

Det avgörande för att skapa nya jobb är goda villkor för företagen. Vi i Centern har lagt fram en rad förslag om ökad riskkapitalförsörjning, förbättrad arbetsrättslig lagstiftning, lägre arbetsgivaravgifter genom skatteväxling osv. Om regeringen är intresserad av att skapa en majoritet för goda villkor för företagande bör Centerns förslag studeras ingående. Vi är, herr finansminister, beredda till en konstruktiv oppositionspolitik för att skapa förutsättningar för fler företagare, fler företag och fler jobb.

En sundare ekonomi ställer också krav på strukturreformer och moderniseringar av de nuvarande välfärdssystemen. Centerns utgångspunkt är att ingen skall ställas utanför välfärdssystemen på det sätt som sker i dag. Ökad grundtrygghet är vår modell. Det är orimligt att, som nu sker, cementera den gräns som går genom Välfärdssverige. Den som redan har det gott ställt skall ha mycket, men den som har litet eller inget skall få just litet eller inget.

För att kunna skapa balans i ekonomin borde vi enas om en rad strukturella reformer. Som exempel kan vi ta den breda pensionsuppgörelsen. Den kan tjäna som utgångspunkt för hur vi bör tänka. Rotandet i teknik och detaljer fick stå tillbaka till förmån för en långsiktigt genomgripande förändring av pensionssystemet. Pensionsuppgörelsen mellan fyrklöverregeringen och socialdemokraterna ger oss i allt väsentligt ett bra och hållbart pensionssystem.

Det som gjordes på pensionsområdet bör stå modell för andra områden, t.ex. på arbetslivsområdet. Vi måste skapa en arbetslivsförsäkring som inkluderar ersättning vid arbetslöshet, sjukdom och arbetsskada. Det finns skäl att även inkludera förtidspensionering i ett sådant system. Det är motsatt väg mot den som regeringen valde i höstas när den rev upp den allmänna arbetslöshetsförsäkringen.

Regeringen riktar nu besparingar mot barnfamiljer. Många av barnfamiljerna lever med smala ekonomiska marginaler. Minskat barnbidrag är enligt vårt sätt att se en kortsiktig och felaktig lösning. Jag vill i stället se en bred enighet om en familjepolitisk reform. Centerns alternativ är i det fallet ett barnkonto – beskattat och lika för alla barn i åldern 0-6 år.

Jag vill fråga finansutskottets ordförande och också finansministern, som senare skall delta i debatten, om de är intresserade av att inleda ett arbete för att skapa hållbara strukturreformer inom dessa områden. Den typen av strukturåtgärder och strukturreformer borde också vara bärande inslag i ett vägvinnande kommande konvergensprogram.

I linje med strukturreformen, där rättvisa och valfrihet skall sättas i förgrunden, borde vi också pröva en kassabegränsning på den offentliga sektorn. Det måste bli stopp för utgiftsökningen. Detta instrument var aktuellt i slutet av 1980-talet, men fick då en utformning som Centern hade anledning att kritisera, eftersom det främst var inriktat på löneutveckling. Jag tycker att vi måste söka efter ett system där vi sätter ett tak för myndigheters utgifter men formar det så att det ger frihet att göra fördelningspolitiska prioriteringar mellan individen, hushåll och region.

Fru talman! Sveriges ekonomiska situation som vi upplever den i dessa dramatiska dagar, med fallande kronkurs och stigande räntor, motiverar att vi söker efter det politiska handslaget och långsiktiga lösningar. Sverige är för litet och problemen är för stora för att vi skall fastna i politisk pajkastning om vem som bär skuldbördan när det gäller dagens problem. De som dignar under räntebördan, står utanför arbetsmarknaden eller har svårt att få hushållskassan att räcka till kräver att vi söker efter det som enar i stället för att prioritera det som skiljer.

Avslutningsvis, fru talman, vill jag säga att jag vidhåller de reservationer till betänkandet som Centern har undertecknat, men av praktiska skäl och för tids vinnande kommer jag bara att yrka bifall till reservationerna 1 och 26.

Anf. 4 ANNE WIBBLE (fp)

Fru talman! Det finns två bilder av den svenska ekonomin i dag. Den ena är positiv. Det är exportindustrin som visar vägen där. Det går som tåget i exporten. Exportföretagen gör rekordvinster, och de investerar och ökar antalet jobb.

Den andra bilden är mycket negativ. Den gäller utlandets bedömning av den svenska ekonomin. Utlandets förtroende är nu noll. Det syns i rekordsvag krona och höjda räntor.

Det borde finnas en möjlighet att utnyttja denna plussida – det som går bra i ekonomin – till att förbättra och stärka Sverige. Men regeringen och Göran Persson har i stället minskat förtroendet för landet genom att välja fel samarbetspartner i riksdagen och fel politik. Man har höjt skatterna på företagande så att det blir färre jobb. Man har för få och felaktiga besparingar. Man har rivit upp beslutet om karensdagen och andra viktiga strukturella reformer, och man vill nu spendera 7 miljarder kronor, som inte finns, på RAS. Det är några exempel på misstagen.

Göran Persson har åkt runt i världen för att försöka förklara hur bra den svenska ekonomin egentligen går, men han har alldeles uppenbart misslyckats med detta och mycket snabbt blivit överkörd av internationella placerare som flyr den svenska kronan. I dag får man nog säga att Sverige är i ett roderlöst tillstånd. Vi driver som en liten eka i ett stormigt hav. Göran Persson vet uppenbarligen inte vad han skall göra.

Hittills har han lyckats parkera Sverige i världens B-lag i fråga om växelkurs och räntor. Kronan har fallit som en sten. Ecuindex låg i går över 130. En D-mark kostar mer än 5 kronor och 20 öre. Räntorna har sedan förra sommaren inte bara hållit sig kvar på en alldeles för hög nivå, utan de har ytterligare rakat i höjden under den senaste tidens oro. I går var de svenska obligationsräntorna 385 punkter högre än de tyska.

För mindre än två veckor sedan, fru talman, skrev de borgerliga partierna i den gemensamma reservationen till dagens betänkande att finansplanens ekonomiska politik saknar säkerhetsmarginaler och har hög risknivå. Vi fortsatte: "Det går inte att bortse ifrån att händelser kan inträffa i omvärlden som kraftigt förändrar de ekonomiska förutsättningarna." Vi har tyvärr fått alldeles, alldeles för rätt.

På dessa två veckor har kronan sjunkit med ca 25 öre mot D-marken. Räntemarginalen har ökat med 65 punkter mot Tyskland. Det är precis motsatsen till finansplanens prognoser, där kronan skulle bli starkare och räntorna sjunka i förhållande till de tyska.

Jag var i Finland i går. Man har också där problem med sin ekonomi med arbetslöshet och budgetunderskott. Men i Finland utvecklas både växelkurs och räntor mycket mera positivt än i Sverige. Den finska marken har nästan gått tillbaka till den nivå som den hade när den började flyta, dvs. den har stärkts mycket kraftigt under senare tid. De finska räntorna är klart lägre än de svenska. Ett av skälen är att man har genomfört och fortsätter att genomföra rejäla utgiftsminskningar och besparingar för att minska budgetunderskottet och få ordning på sin statsskuld. Man har redan från början lägre nivå på de offentliga utgifterna än vad vi har i Sverige, men man har ändå förstått att det är utgifterna man måste minska och inte skatterna man skall öka. Därför är också det internationella förtroendet för den finska ekonomin mycket mera stabilt. De får tillbaka detta i positiv utveckling av den finska valutan och räntorna till fördel för de finska hushållen.

Göran Persson har inte lyckats skapa något förtroende för sin politik. I själva verket har tyvärr misstroendet i stället ökat. Den svenska ekonomin är nu mera sårbar än någonsin. Det går inte att försöka skylla ifrån sig detta på den internationella oron. Den internationella oron skulle inte ha så dramatiskt negativa effekter på Sverige om inte obalanserna i Sverige var så stora och den ekonomiska politiken så fel.

Allt fler bedömare har nu insett att den budgetsanering som i så hög grad bygger på höjda skatter är felaktig. Ännu värre blir det när regeringen också river upp viktiga strukturella reformer på arbetsmarknaden – a-kassan, arbetsrätten – river upp en strukturell reform i sjukförsäkringen och alltså vill slopa den införda karensdagen och dessutom ökar upplåningen med det konstiga RAS-förslaget.

Det faktum att Göran Persson räknar fel fast åt rätt håll – upplåningen blir nog kortsiktigt något bättre än vad finansplanen redovisar – hjälper inte ett enda dugg. Människor är så medvetna om att effekterna på längre sikt snarast är sämre. Den Perssonska budgetsaneringsplanen förutsätter nästan evig tillväxt, och alla vet att konjunkturer går litet upp och ned. Efter uppgång kommer nedgång. En internationell dämpning kommer nog. Det finns många som tror att det blir omkring 1997. Då finns det väldigt stor risk att statsskulden och budgetunderskottet exploderar i Sverige. Det beror faktiskt på att de åtgärder som Socialdemokraterna nu genomför innebär att budgeten blir mer och mer känslig för konjunkturutvecklingen. När konjunkturen går bra blir utslaget ganska stort, och när konjunkturen går dåligt blir det negativa utslaget ganska stort. Det beror på att man har höjt både andelen skatter och andelen utgifter i relation till vad de borde vara. Enligt finansplanen är skattekvoten ännu 1998 ungefär 53 %. Utgifterna ligger på ungefär 65 % om man räknar i andel av hela ekonomins storlek. Med dagens förutsättningar – dagens räntenivåer och kronkurs – skulle det bli ännu värre.

Om man har så hög skattekvot tappar man väldigt mycket pengar i statsbudgeten när konjunkturen viker. Om man har så hög utgiftsandel ökar utgifterna väldigt mycket när konjunkturen viker. Resultatet blir att underskottet i budgeten börjar rasa i höjden igen vid en konjunkturdämpning. Statsskulden rasar i höjden från en redan alldeles för hög nivå. Denna stora risk och ökade känslighet för budgeten har tyvärr väldigt många människor redan insett. Det ökar deras misstro mot Sverige.

Den budgetsanering som Göran Persson är pappa till är inte robust. Den innebär ökad konjunkturkänslighet och ökad känslighet för kommande svängningar. Dessutom innebär den naturligtvis – det har sagts många gånger tidigare – att skatteökningarna och de strukturella misstagen förstör möjligheten till bättre tillväxt. De strukturella förändringarna innebär att dynamiken och anpassningsförmågan i ekonomin minskar. Då blir det större risk för flaskhalsar. Det blir större spänningar i lönerörelsen. Det finns större risk för lönekostnadsökningar som är större än produktivitetsökningen, och det finns större risk för att priserna börjar stiga mycket mer än i omvärlden och mer än vad vi själva har sagt. Sverige ligger redan otrevligt nära gränsen för inflationsmålet, vilket som allra högst är 3 %. Förväntningar på att målet skall överskridas blir tyvärr allt vanligare, och riskerna för detta blir tyvärr allt större.

Riskerna är väldigt stora, och den nuvarande utvecklingen är mycket farlig. Den är farlig för jobben, och den är farlig för välfärden. Med hänsyn, fru talman, till att det i dag är Internationella kvinnodagen är det faktiskt värt att påpeka att utvecklingen är särskilt farlig för kvinnornas välfärd. Det är den både kortsiktigt, på grund av den dåliga rättvisan i de åtgärder som genomförs – de ger orättvisa fördelningseffekter till nackdel för kvinnorna – men också långsiktigt på grund av risken för kommande närmast drakoniska förskräckliga besparingar i framtiden.

Utvecklingen är faktiskt också farlig för demokratin, eftersom det finns en betydande risk att allt fler medborgare kommer att känna att det politiska systemet inte kan klara av att leverera det som har lovats.

Om denna ränte- och växelkursutveckling skulle bestå eller bara mildras ganska långsamt, blir effekten mycket starkt åtstramande på den svenska ekonomin. Både företag och hushåll kommer att bli osäkra, nervösa, oroliga och vänta med investeringsbeslut och konsumtionsbeslut. Det betyder att tillväxten blir lägre, jobben färre, arbetslösheten högre och statens underskott större. Denna tudelning av ekonomin, där vissa grejer går bra och andra dåligt, skärps ytterligare, med värre spänningar i lönerörelsen och större risker för inflation som följd.

Att exportindustrin skulle få hjälp av denna extra försvagning av kronkursen hjälper inte eftersom exportindustrin redan arbetar mycket nära kapacitetsgränsen. Det som hänt innebär att kraven på den ekonomiska politiken har skärpts.

Regeringen har tyvärr misslyckats med den viktiga uppgiften att skapa stabilitet och förtroende. Valet av politisk samarbetspartner, Vänsterpartiet och ibland Miljöpartiet, inger inte något förtroende. Det är alldeles uppenbart att det var ett ödesdigert misstag av statsministern att med Vänsterpartiets hjälp skapa en konfrontationsministär.

Det som nu behövs är en politisk och en ekonomisk förtroendechock. Folkpartiet har pekat på det redan i sin partimotion i januari. Det har bara blivit mera uppenbart sedan dess. Regeringen måste kort sagt både byta politik och samarbetspartner i riksdagen. Det finns ett utmärkt tillfälle att göra detta. Om två veckor skall finansutskottet och EU-nämnden få en redovisning av det som kallas för konvergensprogram, som i princip visar hur vi skall klara våra obalanser och få balans i ekonomin. Det skall inges till Europeiska unionen. Detta konvergensprogram måste verkligen seriöst vara betydligt mera långtgående än finansplanen i fråga om besparingar och strukturella reformer. Det måste tydligt visa på en långsiktig omläggning och förändring av den hittills förda politiken. Det måste bygga på besparingar och strukturella reformer som det finns en politisk uppslutning kring i riksdagen. Folkpartiet har presenterat en mängd förslag både på besparingar, lägre skatter för att främja näringslivets och jobbens expansion och strukturella reformer för att öka ekonomins förmåga till anpassning och flexibilitet och minska risken för inflation. Vi kommer att stå fast vid dessa förslag även om socialdemokraterna ansluter sig. Regeringen måste faktiskt seriöst överväga detta och sedan konkret följa upp ett sådant nytt och mera långtgående konvergensprogram i kompletteringspropositionen i april.

Fru talman! Jag inser att det är prestigemässigt svårt för Göran Persson att erkänna att han hittills har fört fel politik. Men läget är nu så allvarligt och finansministern så uppenbart villrådig att han rimligen sitter på sin kammare och överväger alla alternativ och möjligheter extra noga. Det är bra om han tar sig några timmar och funderar på detta.

På en punkt finns det inte särskilt många timmar kvar över huvud taget. Det gäller RAS. Det är några få timmar kvar innan riksdagen

kommer att ha fattat ett alldeles galet beslut. En ansvarsfull finansminister skulle ta chansen och de timmmar respittid som finns och säga: Vi avstår från RAS. Vi ändrar oss och röstar bort denna ofinansierade utgift på 7 miljarder kronor. Det är faktiskt för Göran Perssons del bara att stå fast vid vad han sade i kammaren i höstas. Det var i en debatt om skatteväxling och möjligheten att sänka skatteuttaget på exempelvis arbete. Jag citerar från Göran Perssons anförande: "Skall man sänka de inkomsterna skall de ersättas med någonting som är långsiktigt stabilt. Det är en utgångspunkt som jag inte kan vika ifrån i ett läge när vi har 200, kanske 240 miljarder kronor i löpande underskott att hantera —. Något annat kommer ni inte att få höra från mig —." Så sade Göran Persson i november förra året. Nu måste Göran Persson leva upp till dessa ord och rösta nej. Han måste föreslå att socialdemokraterna tar tillbaka förslaget om RAS.

Fru talman! Jag vill också fråga Jan Bergqvist om en mycket märklig passus i majoritetstexten i dagens betänkande. Där står nämligen att om vi hade haft en stramare finanspolitik – mera åtstramning – under bl.a. de första åren på 90-talet, hade det varit lättare att möta de svåra problemen sedan. Vi skulle alltså ha stramat åt mera. Ett par tre meningar längre ner klagas det tvärtom på att politiken var för stram och bidrog till att hämma, begränsa den inhemska efterfrågan. Det är ganska motsägelsefullt. Jag vill veta: Var politiken för stram eller var den för litet stram?

Sedan säger socialdemokraterna, i samma stycke, att den inhemska åtstramningen och de penningpolitiska åtgärderna hösten 1992 ledde till depression och massarbetslöshet. Det låter ju ganska dåligt. Är det verkligen socialdemokraternas uppriktiga mening att kronförsvaret hösten 1992 och krisuppgörelserna mellan regeringen och socialdemokraterna var fel? Tycker Jan Bergqvist att Sverige frivilligt skulle ha valt en devalveringspolitik? Jag tror att det hade varit förödande för Sverige.

I dagens Dagens Industri har den socialdemokratiske gruppledaren Sven Hulterström också börjat delta i den ekonomiska debatten. Han har sagt att han tycker att Sverige skall ta initiativ till en internationell omsättningsskatt på handeln på derivatmarknaden. Frågan har varit uppe i utskottet. I betänkandet tar socialdemokraterna avstånd från en sådan tanke på ett i mitt tycke mycket klokt sätt. Jag tror att det vore helt förödande och det skulle starkt skada Sveriges anseende och öka omvärldens misstro mot Sverige om Sven Hulterströms tankar blev regeringens politik. Jag vill fråga Jan Bergqvist och för den delen också Göran Persson om socialdemokraterna står fast vid finansutskottets avståndstagande från en sådan omsättningsskatt.

Fru talman! Jag står givetvis bakom alla reservationer som jag har undertecknat, men för tids vinnande yrkar jag bifall enbart till reservationerna 1, 5 och 27.

Anf. 5 LARS TOBISSON (m) replik

Fru talman! Anne Wibble oroar sig med all rätt för den ränteuppgång som har varit. Jag tycker att hon inte gjorde saken full rättvisa.

Det kan bero på att hon inte har hört vad som hände i dag på morgonen, när marknaden öppnade. Då steg femårsräntan med 15 punkter, till nära 11 %. Sexmånadersräntan gick upp nästan lika mycket, med 11 punkter till 9,15 %. Det kan vara bra även för finansministern att fundera över i avvaktan på hans inlägg.

Anf. 6 ANNE WIBBLE (fp) replik

Fru talman! Jag får tacka Lars Tobisson för de senaste nyheterna. Det bara illustrerar ytterligare det utomordentligt allvarliga i dagens situation. Det är faktiskt så allvarligt att Göran Persson inte har råd att vara villrådig särskilt länge till. Detta skadar möjligheterna att få fram jobb. Det skadar våra möjligheter att bevara och utveckla välfärden och levnadsstandarden över huvud taget för människor i Sverige. Tiden börjar rinna ut nu, Göran Persson.

Anf. 7 JOHAN LÖNNROTH (v)

Fru talman! Jag skall börja med att yrka bifall till reservationerna 2, 16 och 28.

Det är den 8 mars i dag, och det kan finnas anledning också för oss män att fundera på en del på vad det betyder. Jag satt i morse och läste två olika saker. Det första var ett brev från en kvinna som jag träffade i lördags. Hon kommer från Älvängen utanför Göteborg, och hon beskrev situationen för sig själv och sina arbetskamrater. Hon arbetar på ett laboratorium som laboratorieassistent. Hon berättade bl.a. om en god vän, jag tror hon var i 45-årsåldern, som hade tröttnat på sin karl. Men hon hade en lön som låg strax över 12 000 kr i månaden och klarade inte av ekonomiskt att överge honom, så hon tvingades stanna kvar. Jag tror att vi män kan behöva fundera en del över hur stort värde det ligger i att kunna försörja sig själv på en inkomst. Jag tror också att många av oss behöver fundera på hur vi skulle kunna klara upp vårt eget vardagsliv om vi blev övergivna av våra kvinnor.

Jag läste också en annan sak. Det var Carl Bildts artikel i en av våra större morgontidningar. Han skrev om att man nu kunde börja tala om att Sverige tillhör C-laget. Vi hörde nyss Anne Wibble prata om B-laget, beroende på att ränteskillnaden gentemot Tyskland nu har växt ytterligare. Det är litet märkligt att höra just från en kvinna, att man så ensidigt värderar olika länder efter räntenivå, inflation och sådant.

Jag skulle vilja nämna en annan siffra för Anne Wibble. Det är frågan om kvinnors förvärvsfrekvens i olika länder, alltså andelen kvinnor som förvärvsarbetar. Siffran för Sverige ligger på 83 %. Siffran för Tyskland ligger på 56 %. Vilket är viktigast, Anne Wibble, andelen kvinnor som förvärvsarbetar eller inflationens nivå i de olika länderna?

I ett annat land, Belgien, dit en del av våra f.d. ledamöter av denna riksdag numera har dragit, är det 34 % av kvinnorna som förvärvsarbetar. I Finland, som Anne Wibble sade vackra saker om, ligger arbetslösheten på ungefär det dubbla eller mer jämfört med vad vi har i Sverige. Det är också en viktig faktor om man skall bedöma Finland.

Regeringen har en budgetsaneringsplan. Det är bra. Vi stöder den planen till stora delar. Men, Göran Persson, vi saknar en annan sak – en långsiktig plan mot arbetslösheten.

Anne Wibble har rätt i att det behövs en uthållig tillväxt. Men det räcker inte, utan det krävs också strukturella reformer. Såvitt jag kan förstå finns det två sorters strukturella reformer som vi måste ägna oss åt och fundera över. Den första reformen gäller arbetstiderna. Vi måste hitta en väg mot en jämnare fördelning av arbetstiderna, med sikte på sex timmars arbetsdag. Det måste finnas en förståelse inom regeringen för att detta är den enda huvudmetoden för att klara oss från massarbetslöshetens samhälle. Den andra reformen, som är väl så viktig, gäller skatteväxling och miljöomställning. Regeringen måste börja ta de här två sakerna på allvar.

Anne Wibble talade också om faran för demokratin. Det finns verkligen anledning att fundera över demokratin i dessa dagar, när en ung man kunde spekulera bort ett antal miljarder på Tokyobörsen. Det leder sedan till dramatiska förändringar i svensk ekonomi och påverkar hela vår debatt i riksdagen osv. Det finns en grundläggande anledning att fundera över vad detta system av valutaspekulation innebär för vår demokrati.

Jag visste inte tidigare att Sven Hulterström hade skrivit om detta, och jag välkomnar det verkligen mycket starkt. Jag hoppas att Sven Hulterström röstar för den reservation som jag och Roy Ottosson från Miljöpartiet har avgivit och som handlar just om att Sverige skall verka för en internationell omsättningsskatt. Eftersom Sven Hulterström har en betydelsefull position i den socialdemokratiska riksdagsgruppen, kanske man rent av vågar räkna med ett brett stöd för denna reservation.

Marknaden är i dag högsta visdom på många av de borgerliga ledarsidorna. Man kan fundera litet bakåt i historien, t.ex. vad marknaden sade för fem år sedan, våren 1990. Det var de dagarna då svenska fastighetshajar köpte fastigheter i London och Bryssel för brinnande livet, därför att det då bedömdes vara den stora framtidsinvesteringen. Det var marknadens logik för fem år sedan.

Marknaden är inte rationell. Man kan likna den vid en buffelhjord som rusar över prärien och plötsligt byter kurs och rusar åt ett annat håll. Det är en sorts masspsykos som utbryter med jämna mellanrum. Kanske man rent av skulle våga jämföra med simmande minkar i vattnet. Det är lika svårbedömbart vart de skall ta vägen nästa dag.

Vi behöver också vidta åtgärder mot spekulation inom landet. Jag talar alltså inte om att förstöra fungerande marknader. Vi behöver fungerande marknader, konkurrensmarknader, inte minst inom finanssektorn och bankvärlden.

Göran Persson säger i en liten skrift att han avvisar det vänsterpartistiska förslaget att vårt ägande i Nordbanken skall användas till att minska räntegapet. Göran Persson går nu ut ur kammaren, men jag kan vända mig till andra socialdemokrater. Han avvisar förslaget med att säga att vi inte skall detaljstyra Nordbanken. Det är ingen som har föreslagit att vi skall detaljstyra Nordbanken. Vi kan inte beordra vissa

räntenivåer. Vi kan däremot ta vårt ägaransvar och säga att vi har en ganska stor statlig bank, och vi kan ändå ge allmänna riktlinjer. Vi tycker att vår egen bank skall konkurrera hårdare med de andra stora bankerna, bryta upp den bankkartell som faktiskt existerar och se till att det blir en effektiv konkurrens.

Vi behöver också vidta kraftfulla åtgärder mot arbetslösheten. Jag instämmer i den kritik mot RAS-förslaget som vi har hört tidigare. Det är ineffektivt. Vi är inte kritiska av politiska skäl. Vi instämmer i den mycket sakliga och konstruktiva kritik som t.ex. LO har riktat mot förslaget. Det går helt enkelt att använda 5 miljarder kronor oerhört mycket effektivare, t.ex. för att stödja kommuner där man i dag tvingas avskeda – inte minst många kvinnor, Anne Wibble. Det är där som de här pengarna behövs, till insatser mot den ökande arbetslöshet som nu hotar i kommuner och landsting.

Det är också nödvändigt att stödja små företag. Det är oerhört mycket effektivare att stödja små företag som anställer långtidsarbetslösa än att skvätta ut pengarna även över rika exportföretag, som i dag har så stora vinster att de inte vet var de skall göra av pengarna.

Det är också fråga om fördelningen av saneringsprogrammet. Vi behöver sanera rikets finanser, men det måste göras en vettig fördelning. Finansministern och andra socialdemokrater är ute och talar om att de 10 % som utgör de rikaste hushållen står för 30 % av budgetsaneringen fram till 1998. Deras disponibla inkomster får alltså ta 30 % av smällen. Man talar också om att de 10 % som har de lägsta inkomsterna bara behöver stå för 5-6 %.

Den beräkningen kanske är riktig, men det rimliga är naturligtvis att man tittar på den procentuella andelen minskning för respektive inkomstgrupp. Då visar det sig att de som har de högsta inkomsterna får en minskning av den disponibla inkomsten på ungefär 6 %. Det är exakt samma siffra för dem som ligger i botten. Däremot kommer den välbeställda medelklassen, som har 200 000-250 000 kr i årsinkomst, lindrigast undan, med en minskning av den disponibla inkomsten på ungefär 4 %.

Detta är inte en vettig fördelningsprofil på saneringsprogrammet.

Det finns två skurkar i det här sammanhanget. Den ena skurken är egenavgifterna. Det är ett orättfärdigt system. Det är mycket bättre att ha progressiva skatter än egenavgifter. Den andra skurken är återinförandet av grundavdraget vid statlig beskattning. Det är en riktad skattesänkning för folk med ganska hyggliga inkomster. Det är inte rimligt att göra detta samtidigt som egenavgifterna höjs.

Jag blev i morse uppringd av några från Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg, som hade sett Storas chef Berggren framträda i TV 4. Han lär sitta med i regeringens näringslivsråd. Han hade sagt att det nu måste tas rejäla tag, som att sänka bidragen och skära i utgifterna i den offentliga sektorn. Så talar alltså en man som beviljar sig själv och de egna vännerna i näringslivet oerhört höga löner och ofta också extra bonus på de stigande aktiekurserna.

Det är det här som skapar den pessimism som Lars Tobisson talade om. Det är det som gör att svenska folket tappar tron på oss politiker

och på vår förmåga att lösa landets problem, tron på att vi vågar göra någonting åt de orimliga inkomsterna.

Det finns i dag på riksdagens bord bl.a. en socialdemokratisk motion där man föreslår något så försiktigt som att frågan om ett lönetak skall utredas. Som en opinionsyttring skulle vi åtminstone kunna uttala oss för ett tak. Vi har också från Vänsterpartiet föreslagit att regeringen skall sätta gränser för de mycket generösa styrelsearvodena i statliga företag. Där kan regeringen faktiskt gå in direkt och styra, som företrädare för ägarna.

Detta ger inga stora pengar – det är ingen som påstår det. Men det är en moralisk fråga. Det är nödvändigt för att vi skall få förståelse hos svenska folket för att vi måste sanera landets finanser.

Till sist skall jag bara säga några ord om förtroendechocken, som Anne Wibble talade om. Hon tyckte att regeringen skulle byta samarbetspartner. Nu har borgarna visserligen skrivit en gemensam reservation, men om man tittar närmare på de fyra borgerliga, f.d. regeringspartiernas förslag ser man att det finns ganska stora skillnader. Centerpartiet, med Per-Ola Eriksson, höjer skatten mer än vad regeringen gör – skillnaden är 3 miljarder. Hur man då kan skriva ihop sig med Lars Tobisson, som talar så helhjärtat om att ytterligare sänka skattetrycket, kan jag över huvud taget inte begripa.

Vi vänsterpartister har träffat ett antal uppgörelser med regeringen, och jag tycker att det har fungerat bra. Det är inte bara trevliga saker vi har gjort upp om, men det har fungerat bra. Vi är villiga att fortsätta det samarbetet. Vi har märkt de senaste dagarna att regeringen inte riktigt tycks orka med att driva vänsterkursen, att man nu är uppskrämd av Näringslivsrådets representanter och av högern, som i alla möjliga medier stormar mot att regeringen sitter fast i vänsterburen.

Jag skulle vilja avsluta det här anförandet med att uppmana er socialdemokrater: Ta gärna med Centerpartiet och Miljöpartiet i ett brett vänstersamarbete! Men ge inte upp! Håll kursen åt vänster!

Anf. 8 ANNE WIBBLE (fp) replik

Fru talman! Johan Lönnroth ställde en direkt fråga, med anledning av att det i dag är Internationella kvinnodagen, om min uppfattning om kvinnornas möjligheter att förvärvsarbeta. Jag vill gärna ta tillfället i akt och verkligen deklarera att jag och Folkpartiet anser, sedan lång tid tillbaka, att det är oerhört viktigt att kvinnorna kan ha möjlighet att förvärvsarbeta. Jag tror nämligen att den egna inkomst som man får av ett förvärvsarbete är själva grundbulten i jämställdhetssträvandena i samhället, grundbulten för känslan av att vara en egen individ och inte ett bihang till en karl eller någon annan i ekonomiska sammanhang.

Detta är ett av skälen till att jag menar att det som händer med räntor och växelkurs är så viktigt för kvinnorna. Det är inga abstrakta procentsatser och konstiga index som bara svävar fritt i luften, utan det påverkar t.ex. hyrorna. Och ingen vet bättre än kvinnorna vad som blir kvar i plånboken när hyran är betald. Det påverkar matpriser och andra priser, och kvinnorna går fortfarande oftare och handlar än karlarna. Det är alltså fråga om högst konkreta, skadliga effekter på sådant som

direkt berör kvinnorna. Om ingenting görs för att ändra kursen kommer det att ha mycket negativa effekter i den meningen att kvinnorna kommer att få sämre möjligheter att ha en egen ekonomi och ett eget arbete. Det kommer att ge kvinnorna sämre möjligheter också därför att kvinnorna är mer beroende av en väl fungerande service i den offentliga sektorn. Detta kommer inte att kunna hållas, om inte kursen läggs om för den ekonomiska politiken.

Det är alltså utomordentligt angeläget, särskilt med hänsyn till jämställdhetssträvandena och våra insatser för kvinnornas möjligheter att förvärvsarbeta, att den ekonomiska politiken läggs om på det sätt som jag har angivit.

Anf. 9 JOHAN LÖNNROTH (v) replik

Fru talman! Det finns vissa likheter mellan Folkpartiets och Vänsterpartiets ekonomiska politik. Vi är såvitt jag förstår överens om att det nu är nödvändigt att sanera rikets finanser. Det är också nödvändigt att få ned räntenivån. Det finns ingen oenighet på den punkten, och inte heller om att detta är särskilt viktigt för kvinnor. Jag bara påpekade för Anne Wibble att skillnaden mellan den svenska och tyska nivån när det gäller andelen kvinnor som förvärvsarbetar är en oerhört viktig sak.

Hur skulle Anne Wibble vilja förklara denna mycket stora skillnad? Förklaringen är till mycket stor del det faktum att vi här i landet har byggt upp en offentlig sektor och att vi har en inkomstfördelning som även om den är otillräckligt jämn ändå är betydligt jämnare än i alla de länder som Anne Wibble uppenbarligen vill att vi skall sträva efter att närma oss. Den punkt där vi skiljer oss åt radikalt, Anne Wibble, gäller fördelningen.

De kvinnor som jag berättade hade skrivit brev till mig hade kvar ungefär 3 000 kr när de hade betalat hyran och andra fasta avgifter. Det skulle räcka till mat, kläder, dagligvaror, osv. Det var alltså lågavlönade kvinnor i vården. Jämför detta med de löner som finns i näringslivet, t.ex. de inkomster som den direktör som uttalade sig i TV i morse uppbär! Jag skulle vilja fråga Anne Wibble: Är inte Anne Wibble beredd att anlägga några slags jämlikhetssynpunkter på detta? Upprörs inte Anne Wibble av fördelningsprofilen i regeringens saneringsprogram, som ger de effekter jag tidigare talade om när det gäller hur mycket olika grupper tappar procentuellt sett i disponibel inkomst? Är inte Anne Wibble upprörd över fördelningen?

Anf. 10 ANNE WIBBLE (fp) replik

Fru talman! Jag betackar mig för att bli jämförd med Vänsterpartiet när det gäller den ekonomiska politiken! Var och en som har läst några delar av dagens betänkande från finansutskottet inser att skillnaderna är oerhört stora. Det räcker faktiskt inte med att *vilja* bra grejer. Det räcker inte att deklarera att det är jätteviktigt att knäcka arbetslösheten – man måste också ha en realistisk uppfattning om hur detta skall gå till. Där är Vänsterpartiet helt verklighetsfrämmande; man är helt fel ute.

På en punkt känner jag verkligen en upprördhet, och det är när det gäller de orättvisa fördelningseffekterna i den förda politiken. Vi har

från Folkpartiets sida särskilt reserverat oss på den punkten. Det var en av de få reservationer som jag yrkade bifall till, nämligen reservation nr 5. Att man också har en rimligt rättvis fördelningsprofil är en viktig del av politiken för att skapa en folklig förståelse. Det är ett faktum att fördelningen i regeringens förslag, som Vänsterpartiet tydligen i långa stycken tycker bra om, är mycket orättvis. Förslaget är orättvist mot de allra fattigaste människorna i vår värld, fattiga människor i u-länder, det är orättvist mot många barnfamiljer – det framgår av regeringens egna jämförande beskrivningar att framför allt flerbarnsfamiljerna råkar mycket värre ut än några andra – och det slår orättvist mot lågutbildade, ensamstående kvinnors möjligheter att skaffa sig en utbildning och därmed aktivt försöka få ett jobb, Johan Lönnroth.

Det finns alltså grava orättvisor, som vi har påtalat. Det vore roligt om Johan Lönnroth kunde tänka om i denna sena timme och ansluta sig till vår reservation, nr 5.

Anf. 11 JOHAN LÖNNROTH (v) replik

Fru talman! Problemet är ju att er kritik av regeringens fördelningspolitik går i helt annan riktning än vår, Anne Wibble. Därför kan jag nog inte ansluta mig till den reservationen.

Låt oss titta litet på siffrorna och inte bara hålla oss till den allmänna retoriken! Anne Wibble var ju faktiskt finansminister under ett antal år då budgetunderskottet sprang upp i rekordnivåer. Ni hjälpte under er regeringsperiod till att få upp även arbetslösheten på rekordnivåer, åtminstone om man inte går längre tillbaka i historien än till andra världskrigets slut. Vänsterpartiet och Socialdemokraterna har däremot under hösten gjort upp om ett antal saneringspaket. Därigenom har vi stärkt de offentliga finanserna med uppåt 70–80 miljarder kronor. Det är oerhört mycket mer än vad ni lyckades åstadkomma under era regeringsår.

Skillnaden mellan Folkpartiets förslag och regeringens är ungefär 27 miljarder kronor, ett belopp som ni påstår att ni åstadkommer i ökade besparingar. Vilka grupper är det som drabbas av era besparingsförslag, Anne Wibble? Det är faktiskt till allra största delen lågavlönade kvinnor, folk som uppbär arbetslöshetsunderstöd, sjukersättning, osv. Det är alltså de mest lågavlönade i det här samhället. Samtidigt är ni radikalt emot varje form av skattehöjning på höga inkomster, t.ex. den mycket försiktiga värnskatt som regeringen nu genomför. T.o.m. den avvisar ni, samtidigt som ni vill sänka inkomsterna för grupper som har de lägsta inkomsterna.

Det är riktigt, Anne Wibble, att er och vår fördelningspolitik skiljer sig åt radikalt, men när det gäller att sanera rikets finanser är vi, hoppas jag, någorlunda överens, men vi vill göra det på ett sätt som är radikalt annorlunda.

Anf. 12 PER-OLA ERIKSSON (c) replik

Fru talman! Jag vill bestämt dementera Johan Lönnroths påstående att Centern skulle ha föreslagit ett högre skatteuttag än Socialdemokraterna. Det framgår av våra förslag att vi inte har någon högre skattekvot

än Socialdemokraterna. Men jag tror att Johan Lönnroth har blandat samman detta med vårt förslag om höjda miljöskatter. Men glöm då inte bort, Johan Lönnroth, att detta är en del av vårt förslag till skatteväxling – samtidigt vill vi sänka skatten på arbete, arbetsgivaravgiften. Johan Lönnroth brukar ju i andra sammanhang tala om en skatteväxling. Han är välkommen att stödja vårt initiativ.

Jag tackar för Lönnroths inbjudan att delta i ett samarbete med Vänsterpartiet, men jag vill i all vänlighet tacka nej till det. Jag väljer själv mina samarbetspartner och mitt sällskap. Jag noterade att jag hade mer gemensamt med den talare som föregick Johan Lönnroth i talarstolen än med Johan Lönnroth.

Anf. 13 JOHAN LÖNNROTH (v) replik

Fru talman! Vi får väl sätta oss ned någon kväll och gå igenom Centerpartiets olika förslag. Det skall gärna erkännas att de inte är alldeles lättgenomträngliga. Det förekommer ganska mycket retorik och utspel från Centern i dessa dagar; man får läsa mellan raderna för att få fram siffrorna. Men de beräkningar som vi har gjort pekar mot att Centerpartiet föreslår 3,4 miljarder kronor mer i skattehöjningar netto än regeringens gör. Det handlar bl.a. om ca 2 miljarder i skatt på spel. Det är ett exempel på vad som skiljer. Men låt oss inte gräla nu, utan låt oss sätta oss och gå igenom vem som har rätt och vem som har fel.

Den dramatiska skillnaden gentemot Moderaterna kvarstår. Hur Per-Ola Eriksson kan skriva en reservation tillsammans med Lars Tobisson är fortfarande obegripligt för mig.

Att Centern tackar nej till ett samarbete med oss klarar jag bra. Jag har ganska mycket kontakter med vanliga gräsrötter i Per-Ola Erikssons parti, och jag vet att de har en helt annan inställning. De är hjärtligt trötta på högersamarbetet. De längtar efter ett brett, rött och grönt samarbete – den berömda röd–gröna röran. De vet att enda möjligheten att åstadkomma en fördelningspolitik som gynnar de lågavlönade grupper som till stor del faktiskt röstar på Centern – landsbygdens folk med låga inkomster – är ett samarbete med t.ex. Vänsterpartiet. Inte minst småföretagare har numera upptäckt att Vänsterpartiets politik gynnar småföretag betydligt mer än Moderaternas politik gör. Jag tar därför Per-Ola Erikssons avvisande hållning med ro.

Anf. 14 PER-OLA ERIKSSON (c) replik

Fru talman! Om jag tolkade Johan Lönnroth rätt tyckte han att det är fel att införa moms på spel och dobbel, som vi har föreslagit. Det är i och för sig en intressant ståndpunkt från en vänsterpartist – det kommer ibland nya signaler under himlen! Jag tror i så fall att Johan Lönnroth har fel på den punkten; jag tror att det vore bra med en skatt på spel och dobbel.

Johan Lönnroth sade att landsbygdens folk kräver någonting nytt. Jag skall sträcka mig så långt, Johan Lönnroth, att jag säger att jag tycker att Johan Lönnroth och jag kan göra gemensam sak på en punkt. Jag tänker då på den aviserade skatten på jord- och skogsbruksfastigheter, som Johan Lönnroths parti och Socialdemokraterna har ett avtal

om. Om Johan Lönnroth retirerar från det förslaget öppnas kanske nya möjligheter på andra områden. Men i så fall måste Johan Lönnroth gå från ord till handling!

Anf. 15 JOHAN LÖNNROTH (v) replik

Fru talman! Vi kan nog mycket väl tänka oss att införa skatt på spel, Per-Ola Eriksson. Men det finns ett litet problem, eftersom EU förbjuder sådana här skatter. Trots att vi vänsterpartister är motståndare till EU-medlemskapet, medan ni centerpartister är litet mera oklara på den punkten, kanske vi har litet större respekt för de lagar som gäller i det här landet i och med att vi är med i EU. Men om Per-Ola Eriksson lyckas övertyga sina EU-kamrater nere i Bryssel att upphäva lagstiftningen, kan vi visst vara med på att höja skatten även på spel.

Förslaget om skatt på skogsfastigheter kom inte från Vänsterpartiet. Vi hade andra förslag, bl.a. att EU-anpassa bolagsskatten genom att höja den från 28 till 30 %. Det tycker vi är ett mycket mera rättvist förslag än förslaget om skatt på skogsfastigheter. De uppgörelser vi har gjort håller vi. En ändring här förutsätter att regeringen är med på att göra om uppgörelsen. Vi höjer också gärna olika miljöskatter. Vill Centerpartiet vara med om en ny sådan uppgörelse är ni för vår del oerhört välkomna, men det hänger på vad Göran Persson säger.

Eftersom Göran Persson finns här i kammaren kan jag väl få upprepa att mitt förslag är att företrädare för Centerpartiet, Miljöpartiet, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet sätter sig ned tillsammans. Vi skulle nog kunna göra ganska ordentliga förbättringar av de förslag som regeringen lade fram i januari.

Anf. 16 ROY OTTOSSON (mp)

Fru talman! Fortsatt valutaoro, kronan rekordsvag, mörk dag för Sverige, höjning av räntan ligger i luften. Det var gårdagens rubriker. Har ni sett dem förut? Förra veckans rubriker handlade om finansmannen Nick Leeson. Han anklagas för att ha svindlat en bank i Singapore så till den milda grad att den gått omkull, vilket rapporteras sända chockvågor genom hela den internationella ekonomin – också i Sverige.

De senaste åren har penning- och valutaoron oregelbundet och emellanåt våldsamt sköljt fram och tillbaka över den svenska ekonomin. Spekulationen mot kronan, som ledde till den moderna historiens i särklass största devalvering, är bara ett exempel. Den svenska ekonomin attackerades. Försvaret av kronan gjorde oss snabbt fattigare , och staten tvingades låna ännu mer pengar till ökande räntor. Sekundsnabbt kan obegränsade belopp, utan insyn eller minsta broms, föras ut ur landet. Det har medfört en enorm resursförstöring, större arbetslöshet, högt ränteläge och att konjunkturuppgången har försvagats. Detta sker trots den mycket kraftiga valutapolitiska stimulans som den flytande kronan ger svensk ekonomi. Devalveringseffekten är ju större än alla devalveringar tillsammans under de 20 föregående åren!

Det finns intressanta likheter med de ekonomiska kriserna i slutet av förra seklet, under 10- och 30-talet. Varje kris föregicks av en osed-

vanligt lång högkonjunktur som förknippades med avregleringar eller snabb utveckling av nya ekonomiska möjligheter. I dessa fall handlade det bl.a. om aktiemarknadens utveckling. Men någonstans tappade man fotfästet och gick för långt, spekulerade för mycket och blev alltför lättsinnig. Det blev en krasch med åtföljande massarbetslöshet, omfattande företagsnedläggningar och krympande ekonomi. Dessa kriser medförde att vi drog lärdom och införde väl fungerande spelregler för bl.a. aktiemarknaden.

Under 80-talet avreglerades penning- och valutamarknaderna, samtidigt som de snabbt internationaliserades och växte med hjälp av bl.a. ny informations- och datateknologi. Detta skedde inte bara i vårt land utan också i vår omvärld. Vi fick uppleva en sällsynt lång högkonjunktur. Sedan kom kraschen i början av 90-talet, och vi lever nu i efterdyningarna av den. Dessa snabba, våldsamma och oregelbundna variationer är typiska för dåligt dämpade eller omogna system. Men vilken lärdom har regering och opposition dragit av detta? Har de försökt upprätta rimliga spelregler för valuta- och penningmarknaderna? Har de hörsammat kravet från bl.a. Miljöpartiets sida om att åtminstone undersöka möjligheterna att införa en friktionsavgift för att dämpa penningflödena över nationsgränserna? Har de lystrat till vårt krav på ökad insyn och offentlighet när det gäller vad det är för pengar som rör sig över gränserna? Har de alls reagerat på att ca 90 % av det kapital som förs över gränserna inte har med import och export att göra?

Svaret är nej och åter nej! Både regeringen och den borgerliga oppositionen har vägrat att ens diskutera en rimlig reglering av penning- och valutamarknaderna. De avfärdar unisont alla gröna krav på bättre spelregler. De vill inte ens utreda saken det minsta, än mindre vill de att regeringen i EU eller i andra internationella sammanhang skall ta upp dessa frågor.

För ett halvår sedan hette det från såväl moderater som socialdemokrater att bara vi blir medlemmar i EU så lugnar marknaden ner sig. Rösta ja till medlemskap så sjunker räntorna och kronan stärks. Rösta ja så räddas jobben både i den offentliga sektorn och i näringslivet. Så röstade majoriteten ja, och vi blev medlemmar. Det medförde att vi nu måste erlägga en årlig medlemsavgift om 20 miljarder kronor, vilket självfallet försämrade statens finanser och medförde fördjupade ekonomiska problem. De utlovade ekonomiska fördelarna har uteblivit – än så länge. Oron är kvar.

Nu heter det, främst från högerhållet, att staten måste spara på den offentliga sektorn så mycket mer så att marknaden blir nöjd. Det ligger naturligtvis mycket i att även staten långsiktigt måste ha balans i sina utgifter och inkomster – och så har ju inte varit fallet de senaste 20 åren. Underskottet har trendmässigt bara ökat och ökat. Under den nu fortfarande pågående ekonomiska krisen har underskottet växt med våldsam fart – 90 % av BNP i statsskuld, en bra bit över 100 miljarder kronor årligen i räntebetalningar för statslånen.

Självfallet måste vi spara, men tro för den sakens skull inte att vi kan spara oss ur krisen. Tro inte heller att vi kan spara oss till en lugn och snäll penning- och valutamarknad. Utan rimliga och väl fungerande

internationella spelregler för penning- och valutamarknaderna kommer oron att bestå. Med bättre fungerande marknad menar jag att de väsentliga frihetsgraderna bibehålls och förstärks genom att man upprättar spelregler som alla kan respektera och inse fördelarna med. Samtidigt kan marknaden på ett rimligt sätt få bidra till att bekosta den gemensamma sektorn, som är ett så viktigt stöd för marknadens utveckling.

De spelregler som nu måste upprättas är emellertid inte uppenbara. Vi rör oss i en internationaliserad ekonomi med snabb datateknik och en rad andra förutsättningar än tidigare. Vi har föreslagit någon form av friktionsavgift. Vi har också föreslagit att man måste arbeta med utredningar och föra en internationell diskussion i dessa frågor – i första hand inom Europeiska union men också internationellt i övrigt.

Göran Persson, Jan Bergqvist, Anne Wibble! Varför behövs rejält genomarbetade spelregler när det gäller aktiemarknaden, men absolut inte när det gäller penning- och valutamarknaden?

För att få balans i statens finanser krävs framför allt att företagen och den inhemska konsumtionen återhämtar sig. Därför föreslår vi i Miljöpartiet kraftig sänkning av arbetsgivaravgifterna, vilket finansieras genom en höjning av miljöskatterna i motsvarande grad. Därigenom omfördelas skatt från tjänstesektorn och energisnåla företag till den energikrävande processindustrin som producerar för export. Det är ju denna exportindustri som drar nytta och får vinst av den kraftiga valutapolitiska stimulansen. Vi föreslår också att momsen sänks för mat och inrikestransporter till 12 respektive 5 %. Därigenom kompenseras hushållen för ökade energiskatter, och med ökad energieffektivitet öppnas också möjligheter att öka den inhemska efterfrågan.

Om vårt förslag till statsbudget vann i riksdagen skulle statens lånebehov minska med ytterligare 12 miljarder det närmaste budgetåret. Vi sparar mer på statens bidrag till hög- och medelinkomsttagare, vi sparar mer på militärt försvar och vi tackar nej till ett antal kostsamma men tvivelaktiga arbetsmarknadsåtgärder som t.ex. arbetsföretag och en numera omstöpt form av studielön för vissa arbetslösa på högskola. Men vi sparar inte på låginkomsttagarna, tvärtom! Genom ett brutet tak i socialförsäkringarna och med ett höjt, beskattat barnbidrag, snarare stärks deras köpkraft genom vårt förslag. Detta är viktigt också för att åstadkomma en återhämtning av ekonomin. Låginkomsttagarna behöver ju mer än andra öka sin konsumtion.

Däremot tror vi inte på regeringens förhoppning att det privata sparandet i allmänhet skall minska och folk i stället skall konsumera mera. Tvärtom tror vi att allmänhetens förtroende för såväl staten som ekonomisk garant för framtida välfärd, som för ekonomins funktionssätt i allmänhet, har fått sig en rejäl knäck. Folk inser helt enkelt att man måste skaffa sig ett sparkapital. Man kan inte lita på storebror staten. Man måste räkna med återkommande ekonomiska kriser. Sparkvoten kommer därför långsiktigt att öka.

Vi anser att socialdemokratins, och även Folkpartiets, ansträngningar att försöka vidmakthålla och återställa statliga socialförsäkringssystem som ger ersättning efter inkomst är farliga för svensk ekonomi. Det blir helt enkelt för dyrt. Antingen tvingas skatterna eller egenavgif-

terna upp för att bekosta dessa system, och då stryps ekonomin av ett alltför högt skattetryck, eller också tvingas ersättningsnivåerna ner så att låginkomsttagare och andra utsatta grupper får problem. Då ökar i stället kommunernas kostnader för socialbidragen, osv. Just nu upplever vi bägge dessa ting – höjda skatter på arbete och successivt urholkade ersättningsnivåer i socialförsäkringarna. Och betydligt mer är att vänta i den vägen om inte en kursändring vidtas.

Vi har från Miljöpartiets sida, alltsedan 80-talets början, kritiserat delar av välfärdssystemet för att det kräver en orimligt hög ekonomisk tillväxt. Särskilt påtagligt har detta varit när det har gällt ATP-systemet. Erfarenheten visar att en framtvingad hög ekonomisk tillväxt leder till utplundring av naturresurser, utsugning av människor och en ökad miljöförstöring. Det är en kortsiktig ekonomi som inte tar hänsyn till samhällskostnader, sociala kostnader och miljökostnader. Det är en ensidig ekonomi som förlorar sin mening och sitt innehåll, som förslösar resurser och som saknar en medveten inriktning för bättre levnadsförhållanden. Den gröna politiska rörelsen har hårt kritiserat denna blinda och destruktiva form av ekonomisk tillväxt och har i konsekvens därmed ifrågasatt offentliga utgiftsökningar och kostsamma välfärdssystem. Jag hävdar att vi inom Miljöpartiet står väl rustade inför de sparbeting och den trimning av den offentliga sektorn som alla nu inser måste göras.

Den nödvändiga kursändringen har vi från Miljöpartiet länge pekat på. Staten skall ta ansvar för de utsatta och stå för en hyfsad ekonomisk grundtrygghet för alla. Men staten har inte råd att dela ut omfattande bidrag i olika former till hög- och medelinkomsttagare. Vårt förslag att om ersättningsnivån i socialförsäkringarna skall halveras för den del av inkomsten som ligger över 140 000 om året innebär en rejäl besparing på 4 miljarder per år utan att låginkomsttagarna drabbas. Det är ett bra exempel på hur besparingar med fördel kan göras.

Fru talman! Jag vill ta upp en tredje fråga i detta anförande, nämligen vad vi, de gröna, ser som helt avgörande på längre sikt i ekonomin. Förutom spelregler för finans- och valutamarknaden och förutom vettiga besparingar med en bra fördelningspolitisk profil i budgetsaneringen krävs att ekonomin ges en miljömässigt långsiktig hållbar utveckling. För närvarande ökar miljöskulden från år till år genom fortsatta utsläpp, växande avfallslager och stora uttag av ändliga råvaror. Omfattande investeringar måste göras för att man skall kunna förverkliga kretsloppssamhället, så att den tilltagande resursförstöringen upphör och nya resurser i stället tillskapas.

Vi föreslår omfattande investeringar i miljöanpassade transportsystem, i miljöanpassade energisystem och i sanering av skadade miljöer. Det allergisaneringsprogram om 2 miljarder som vi har kommit överens med regeringen om är ett bra exempel på grön politik för fler jobb, högre livskvalitet och långsiktigt bättre ekonomi. Det ger 20 000–30 000 nya jobb i främst den svältfödda byggsektorn på kort sikt. På längre sikt ger det bättre hälsa och bättre boende, vilket medför lägre kostnader för vård och högre arbetskapacitet hos människorna. Miljö ger jobb, både på kort sikt för arbetslösa byggarbetare och på lång sikt

för en friskare befolkning med större tillgång till resurser än vad som annars vore fallet.

Det är alltför lätt att i ekonomiska kriser tappa det mer långsiktiga perspektivet. Tyvärr verkar regeringen ha gjort just detta. I er ekonomisk-politiska vision i den finansplan som nu skall antas lyser miljön med sin frånvaro. Medvetenheten om att en bättre miljö ger bättre ekonomi och större resurser i framtiden har förlorats i den finansplan som vi diskuterar i dag. Det är naturligtvis bra att regeringen tar sig an arbetslösheten och obalansen i statens finanser. Men utan en fungerande och rimlig miljö blir det hela ändå ganska poänglöst.

Avslutningsvis undrar jag, när det gäller arbetslösheten, varför både regeringen och den borgerliga oppositionen vägrar att sänka arbetstiden. Det vore ju en snabb och relativt enkel åtgärd som skulle ge åtskilliga nya jobb. Med 37 timmars normalarbetstid i stället för nuvarande 40 skulle många välbehövliga jobb åstadkommas. Jag håller med er som säger att arbetslösheten är ett gissel som måste bekämpas med alla medel. Men varför säger ni blankt nej till en arbetstidsförkortning som snabbt ger nya jobb?

Fru talman! Vi i Miljöpartiet står naturligtvis bakom alla reservationer som jag är delaktig i, men jag vill särskilt yrka bifall till reservationerna 3, 24 och 29.

Anf. 17 MATS ODELL (kds)

Fru talman! Det är alltid stimulerande att debattera med Göran Persson; han har förhoppningsvis tillfälligt lämnat oss här i kammaren. Jag uppfattar nämligen honom som en politiker med ett öppet sinne. Men han hämmas något i sin kreativitet och kraftfullhet av ett antal väl inarbetade traditioner och uppfattningar som finns i den stora rörelse som har gett honom hans mandat. Varken jag eller någon annan i opposition har rätt att moralisera över detta. Vad vi kan göra är att föra ett så sansat samtal som möjligt omkring vad som skulle ge Sverige den nödvändiga tillväxt- och utvecklingskraften parallellt med den nödvändiga budgetsaneringen. Denna utvecklingskraft fanns faktiskt i Sverige på ett mycket påtagligt sätt fram till ca 1970, men då började den s.k. svenska modellen på ett smygande sätt att långsamt, inifrån underminera själva grunden för den svenska välfärden.

Jag tänker trots den senaste tidens dramatiska händelser på de finansiella marknaderna faktiskt ägna huvuddelen av mitt anförande åt själva roten till dagens akuta problem, nämligen Sveriges långsiktigt svaga tillväxt- och utvecklingskraft.

Så sent som 1970 var Sverige det tredje rikaste landet i OECD. Bara USA och Schweiz var rikare. År 1991 hade det rutschat utför ordentligt; det var alltså innan fyrklöverregeringen hade lagt händerna på ratten. 1991 hade vi passerats av Luxemburg, Tyskland, Japan, Frankrike, Danmark, Belgien, Österrike, Italien och Norge. Under de följande lågkonjunkturåren fram till 1993, när vi regerade, passerades vi också av Nederländerna, Island och Storbritannien.

I dag är det bara Nya Zeeland, Finland, Spanien, Irland, Portugal, Grekland och Turkiet som är fattigare än Sverige bland OECD-länderna.

Fru talman! Vad som borde ha varit en huvudfråga i finansplanen, men som nu förbigås med tystnad, är att vi under perioden 1994–1996 inte ens passerar genomsnittstillväxten bland OECD-länderna. Vår relativa stagnation som hela tiden flyttar oss bakåt fortsätter alltså under en period då vi uppfattar att det är en mycket god tillväxt. Det är t.o.m. troligt att såväl Finland som Nya Zeeland kommer att passera oss inom några år på grund av deras betydligt högre tillväxt och därmed avsevärt starkare motståndskraft mot skakningar på de finansiella marknaderna. Till synes långt efter oss kommer Spanien och Irland. Men Spaniens ekonomi växer med 3 % om året och Irlands växer med 5 % om året. Om vi fortsätter med den utveckling som vi har haft under de senaste 20 åren kommer också dessa länder att passera oss innan personer i min och Göran Perssons ålder har nått pensionsåldern. Men, fru talman, vi kommer av allt att döma att ha en högre levnadsstandard än Turkiet, Grekland och Portugal under en överskådlig framtid. Detta är Sveriges fundamentala ekonomiska problem, och det förbigås i stort sett med tystnad i finansplanen.

Utvecklingskraften i den svenska ekonomin har alltså under mer än 30 år hämmats av en samhällsutveckling där slutresultatet har blivit att sysselsättningen inom det privata näringslivet har trängts ut av en ständigt expanderande offentlig sektor.

Det är väl värt att begrunda, Göran Persson, att varje svenskt hushåll i dag skulle ha haft ca 140 000 kr mer i inkomst om vi hade haft samma tillväxt i ekonomin som genomsnittet av OECD-länderna. Det skulle ha skapat såväl högre privat konsumtion och bättre offentlig service som gynnsammare statsfinanser. Kritiken måste självfallet riktas mot socialdemokratiska regeringar under 70- och 80-talen men också mot de borgerliga under deras regeringsperiod 1976–1982.

Efter valet valde regeringen att tillsammans med Vänsterpartiet och Gudrun Schyman genomföra de ideologiska återställarna, som motarbetar företagande och sysselsättning. Tacken för och bokslutet över denna auktorisation och fasadrenovering av det gamla kommunistpartiet är hittills stigande räntor, fallande kronkurs och förtroende och att Vänsterpartiet tar över mer och mer av Socialdemokraternas och Göran Perssons valmanskår. Man kan verkligen tala om att sälja smöret och tappa pengarna. De fasta spelregler och det företagsklimat som mer än något annat efterlyses av landets näringsliv går samtidigt upp i en kraftfull rökpelare från återställarpolitikens offeraltare. Det är inte undra på att Johan Lönnroth tycker att det fungerar bra. Det fungerar inte bra för Sverige. Det fungerar inte heller bra för regeringen.

Göran Persson måste ändå innerst inne inse att detta inte är bra, att detta hämmar utvecklingskraften och att detta ökar räntemarginalen och valutakänsligheten för kronan. Kort sagt är det ett politiskt samarbete som tungt drabbar sysselsättningen och välfärden rakt av.

Den här politiken måste också vara ganska förbryllande för den penningmarknad som varje dygn, vardag som helgdag, förväntas låna

ut i genomsnitt 559 191 780 kr till den svenska staten, enligt Riksrevisionsverkets senaste budgetprognos. Det blir också med naturnödvändighet en politik med en för marknaden häpnadsväckande mängd motsägelsefulla och svårtolkade element.

Med ena handen lägger man 30 miljarder i skatt och avgifter på arbete, och med andra handen sänker man selektivt samma skatt med 5 miljarder. Med ena handen lägger man en 30-procentig skatt på riskvilligt sparande, och med andra handen utreder man en riktad sänkning av just riskkapitalbeskattningen. Å ena sidan återinför man en rigid och, enligt vad näringsministern sade häromdagen i kammaren, betongaktig arbetsrätt, å andra sidan skall man nu titta på vissa lättnader även i denna återställare, detta för övrigt en eftergift till de politiskt allt mäktigare grabbarna på LO. En viskning vid Norra Bantorget räcker tydligen numera för att styra åtminstone arbetsmarknadsministerns agenda och därmed faktiskt också finansministerns lånebehov.

Detta är ju varken långsiktighet, stabilitet eller konsekvens som inbjuder till investeringar och fasta nyanställningar. En svindlande tanke är att en sådan här politik kanske rent av kräver kraftfulla subventioner som RAS för att locka företagarna att anställa den personal som man faktiskt ändå behöver. Är det nu inte dags, Göran Persson, att ta itu också med detta?

Fru talman! Den stora gåtan för mig i det här sammanhanget är just hur Göran Persson, med sin passion för budgetdisciplin, kan spela med i Anders Sundströms och Allan Larssons fullständigt hejdlösa och intill i dag helt ofinansierade miljardrullning. Att förslaget mot bakgrund av den senaste tidens turbulens på valuta- och penningmarknaden måste omprövas borde vara en självklarhet också för Göran Persson, även om jag hyser föga hopp om att Birger Schlaug och Roy Ottosson skall känna ånger och ruelse över den här uppgörelsen. Göran Persson borde i dag inse att detta måste omprövas.

Tyvärr tyder allt på att regeringen tänker driva igenom den här politiken trots en förödande kritik från alla experter och berörda. Företagarna själva säger att de hellre ser de här miljarderna som amortering på statsskulden, vilket skulle sänka räntorna. AMS-chefen Göte Bernhardsson anser att de 5 RAS-miljarderna kanske ger bara 5 000 jobb, i värsta fall kanske bara sommarjobb, eftersom de här jobben ändå hade tillkommit till hösten, utan ytterligare 7 miljarder i budgetbelastning.

Hur, Göran Persson, påverkar denna typ av synnerligen luftiga spenderbyxor Sveriges trovärdighet på kreditmarknaden? Vi minns alla Göran Perssons briljanta anförande här i kammaren den 10 januari, när han med stor kraft spikade upp sparsamhetens och åtstramningens teser. Låt mig citera: "Den som är satt i skuld är icke fri. Den som lånar för löpande konsumtion är icke fri i förhållande till banken." Det är tänkvärda ord en dag som denna, när vi skall fatta beslut om ofinansierade utgifter på 7 miljarder för en reform som ingen vill ha.

Är det verkligen rimligt att ta pengar från barnfamiljer och pensionärer och ge till företag som inte ens vill ha dem och som ändå skulle anställa den arbetskraft som man behöver? Vore det inte bättre att vi hjälptes åt att först och främst genomföra de nödvändiga budgetför-

stärkningarna och därefter, redan till kompletteringspropositionen, satsade på att genomföra enkla tillväxtbefrämjande åtgärder som inte kostar något, nämligen att ge stabila och långsiktiga spelregler åt landets företagare? Det vore möjligen en politisk kostnad för Göran Persson att i kompletteringspropositionen den 25 april ge besked om att det blir en modernare och mer flexibel ordning i den anställningshämmande arbetsrätten.

Ta i stället nu och utforma ett förtroendeskapande och tillväxtfrämjande paket till konvergensprogrammet, gärna i enlighet med den modell som socialdemokrater och kristdemokrater i Europaparlamentet och i kommissionen lyfter fram i kampen mot arbetslösheten i Europa. Det duger också för Sverige.

Varför inte erkänna, Göran Persson, att återställarna med Schyman har misslyckats totalt, politiskt och ekonomiskt? De som ytterst drabbas är ju faktiskt de mest utsatta i samhället. Ju sämre tillväxtkraft i svensk ekonomi, desto större nedskärningar och skattehöjningar krävs för att nå balans i de offentliga finanserna. Om ingen kursändring sker under mandatperioden kommer vi, möjligen med en starkare statskassa, att gå mot ett ekonomiskt allt svagare land.

Göran Persson har nu lagt fram kraftfulla åtgärder för sanering av statens budget, åtgärder som visserligen präglas av en felaktig relation mellan skattehöjningar och besparingar. Detta har uppenbarligen inte lugnat de långivare som Sverige är helt beroende av. Vore det då inte värt, Göran Persson, att även pröva den väg mot långsiktigt förtroendeskapande, strukturella åtgärder som jag har gett exempel på innan ni t.o.m. överväger att lägga fram nya sparpaket?

De senaste dagarnas turbulens på valutamarknaden och räntemarknaden har förändrat villkoren för både kronkurs och räntenivå i budgetförslaget, något som naturligtvis måste påverka utformandet av kompletteringspropositionen.

Är det nu inte dags, Göran Persson, att syna andra än de röda korten i leken för att nå stabilitet och tillväxt för Sverige? Detta har också bl.a. Anne Wibble och Per-Ola Eriksson tagit upp tidigare i debatten.

Fru talman! Mitt inlägg har handlat om vad som måste till för att Sverige skall återvinna en långsiktig utvecklingskraft. I vår motion redovisar vi kristdemokrater våra förslag till förstärkningar av de offentliga finanserna. De förstärkningarna skall till största del genomföras med hjälp av besparingar. I den mån skatter höjs sker det med så litet skadliga effekter som möjligt för samhällsekonomin.

De jämfört med regeringens proposition ökade budgetförstärkningar som vi kristdemokrater föreslår används till allra största delen för att återställa strukturellt felaktiga och tillväxthämmande åtgärder som regeringen har vidtagit och för genomförandet av vissa rättvisereformer. Därigenom vill vi tillförsäkra Sverige en bättre utvecklingskraft och förmåga att utveckla välfärden för alla grupper i samhället.

Fru talman! Jag står givetvis bakom samtliga kristdemokratiska krav i anslutning till finansutskottets betänkande nr 10, men för tids vinnande yrkar jag här bifall endast till reservationerna nr 1 och 30.

Anf. 18 JOHAN LÖNNROTH (v) replik

Fru talman! Man får väl tacka Mats Odell för den vänliga beskrivningen av Vänsterpartiet, att vi har lyckats med en fasadrenovering. Jag kan tyvärr inte vara riktigt lika snäll tillbaka.

Jag vet inte vad man skall använda för begrepp när man talar om kds. Kanske var det en pånyttfödelse ni försökte er på, men det gick ju inte så väldigt bra. Att klä upp den gamla kristna högern i moderna formuleringar kring judisk-kristen etik, verkar inte riktigt ha slagit an hos svenska folket. Jag tror att det har att göra med att svenska folket har upptäckt den gapande klyftan mellan å ena sidan det vackra talet om etiken, som vi hörde från exempelvis Jerzy Einhorn, som jag ofta lyssnade på med intresse när han satt här i riksdagen tidigare, och å andra sidan t.ex. Mats Odells taktik då han lät styrelsearvodena i Posten, Televerket, osv. stiga i höjden. Det blev helt enkelt en alltför tydligt gapande klyfta av hyckleri.

I reservation nr 14 kan man läsa mycket vackert, och där citeras t.o.m. kvinnorörelsens gamla fina paroll Hela makten... – och vad det nu är. Det är något märkligt att få läsa detta i en kds-reservation, det måste jag säga.

Till slut, Mats Odell: Du kan icke älska både Gud och Mammon – är det så det heter? Jag tycker att ni skulle fundera litet på det och inte bara fundera över varför vi i Vänsterpartiet har lyckats med vår s.k. fasadrenovering.

Anf. 19 TALMANNEN

Hela lönen och halva makten, brukar man säga.

Anf. 20 MATS ODELL (kds) replik

Fru talman! Det råder väl inget som helst tvivel om att det är en judaskyss som Vänsterpartiet har givit Göran Persson och svensk ekonomi genom det här samarbetet. Det behöver knappast utredas. Det är bara att studera utvecklingen på de områden som vi här talar om.

Johan Lönnroth talade om marknaderna i sitt inlägg. Han talade om buffelhjordar som rusade av och an och minkar som simmade. Men är det inte så, Johan Lönnroth, att även buffelhjordar har hyfsat rationella skäl att ändra kurs i sin vandring över prärien? Kanske t.o.m. minkar kan ha ett mål för sina simturer, att hitta föda eller någonting sådant. Det är väl inte helt orimligt. Det skulle vara intressant att få en litet mer ingående utläggning om detta av Johan Lönnroth.

Anf. 21 JOHAN LÖNNROTH (v) replik

Fru talman! Jag vet inte hur mycket vi skall fördjupa oss i de olika bibliska liknelserna, men vi kan ta upp den om fiskarna och brödet. Mats Odells och kds fördelningspolitik är faktiskt tomma ord. Jämför den med de konkreta förslag som kds står bakom och som till mycket stora delar stämmer överens med den moderata politiken. Det handlar i praktiken om att minska bidragen till dem som har det allra sämst i det här samhället och sänka skatter för dem med de allra högsta inkomsterna.

Man vill inte göra någonting åt de olika förslagen som ligger på riksdagens bord och som kds skulle kunna stödja. Det handlar t.ex. om lönetak, som är ett praktexempel på en sådan etisk regel som ni i allmänna ordalag talar om i reservation nr 14. Men när ni får chansen att verkligen stödja konkreta förslag till sådana opinionsyttringar är ni helt emot. Kds är uppenbarligen ett parti som i dag i princip går i moderaternas ledband. Jag tror att ni kommer att få mycket svårt att överleva med den strategin.

Anf. 22 MATS ODELL (kds) replik

Fru talman! När det till att börja med gäller ledbanden har det väl hittills varit så att Göran Persson och socialdemokraterna har gått i Vänsterpartiets ledband. Vart det har fört Sveriges ekonomi har vi nu kunnat se.

Det vi kristdemokrater gör i vår motion är att vi rättar till den sneda fördelningspolitik som finns i finansplanen. Och det gör vi främst genom att vi vill förbättra för och kompensera de sämst ställda pensionärerna med ökade pensionstillskott och bostadstillägg. Vi vill höja ersättningarna till långtidssjuka till 80 %, höja ersättningarna i sjuk- och arbetsskadeförsäkringarna till 80 %, återinföra vårdnadsbidraget samt höja biståndet. Detta finansierar vi fullt ut. Vi har t.o.m. ett 5 miljarder starkare budgetsaldo än vad regeringen har i sitt förslag. Johan Lönnroth får nog läsa på litet noggrannare innan han talar om fördelningsprofil.

Anf. 23 ROY OTTOSSON (mp) replik

Fru talman! Mats Odell har rätt i att vi i Miljöpartiet står för de uppgörelser som vi träffar. Det är intressant att höra den ganska överdrivna och våldsamma kritik som har riktats mot uppgörelsen om en verklig allergisanering i landet och om RAS.

Allergisaneringen om 2 miljarder är ett av de största miljöprojekten någonsin som genomförs från statens sida, om man ser det som en enskild satsning. Den kommer att få mycket stor betydelse för mängder av människor i det här landet som lider av allergier, och framför allt för de växande barn varav en tredjedel kommer att få allergier om inte radikala åtgärder vidtas. Detta viftar Mats Odell, kds och en rad andra partier bort som betydelselöst och ointressant. Det visar hur svagt engagemanget för miljön sitter även hos oppositionen i Sveriges riksdag. Det är ofta vackra ord när det gäller miljö och miljösatsningar, men när det kommer till kritan är det väldigt tunt. Mats Odell vill inte att man skall göra denna satsning på en bättre miljö.

Sedan talades det om att det hela inte skulle vara finansierat. Det är egentligen rätt märkligt, med tanke på den information som Mats Odell och andra har fått i finansutskottet. Redan i början av februari var satsningen inskuggad i kompletteringsbudgeten, precis som bidragen till kommunerna, satsningen på regionalpolitiken osv. Under resans gång har det gjorts ytterligare preciseringar. Det är alltså klart med finansieringen. Allt annat är struntprat, och det vet Mats Odell och andra om. Men det passar kanske inte er debatt.

Anf. 24 MATS ODELL (kds) replik

Herr talman! Jag märker att min gode vän Roy Ottosson nu har distanserat sig från oppositionen. Han har uppenbarligen börjat att räkna in sig i regeringsunderlaget. Det må vara hur det vill med det.

Vi kristdemokrater avsätter också en hel del resurser utöver regeringens förslag för miljöförbättrande åtgärder som vi har finansierat. Det gäller bl.a. miljöåtgärder för Östersjön, för förvärv av värdefulla naturområden, för sanering av förorenade områden och för kalkning. Det finns också ett allergisaneringsprogram, Roy Ottosson.

När det gäller de 2 miljarderna har vi i finansutskottet, till skillnad från Roy Ottosson, inte lyckats få reda på hur de är finansierade. Men det finns kanske tillfälle här i dag för Roy Ottosson att till kammarens protokoll läsa in var dessa pengar skall tas ifrån. Det blir i så fall första gången som vi i finansutskottet får reda på vilka pengar det är fråga om. Varifrån skall dessa pengar tas? Skall de lånas? Skall det skäras i andra sociala program?

Nu talar jag inte om de ytterligare 6 miljarder som kommunerna skall ta fram för att komma i åtnjutande av dessa 2 miljarder, utan jag talar om de två ursprungliga miljarderna. Varifrån skall de tas, Roy Ottosson? Tala om miljard för miljard varifrån de skall tas!

Anf. 25 ROY OTTOSSON (mp) replik

Herr talman! Jag kommer ihåg en debatt i slutet av förra året, då bl.a. kristdemokraterna var oerhört upprörda över att man öronmärkte pengar på intäktssidan när det gällde statens finanser till vissa utgifter. Det handlade om finansieringen av EU-medlemsavgiften. Mats Odell hade mycket starka principiella invändningar mot att en viss inkomst för staten skulle användas till en viss utgift. Nu pläderar han med våldsam kraft för just detta som han var principiellt emot, nämligen att man skall öronmärka exakt vilka pengar i statens budget som går vart. Detta är ju rent ut sagt fånigt. Står inte Mats Odell för någonting av det som han säger?

Det finns någonting som heter kompletteringspropositionen. Det framgick redan när propositionen lades fram i januari och vid första utskottsmötet i finansutskottet där denna fråga diskuterades – vi hade en liten utfrågning av departementssekreterare – att pengarna för RAS fanns inskuggade i kompletteringspropositionen. Sedan gjordes det en precisering direkt efter det att frågan återförvisades till utskottet, eftersom det fanns en minoritet som ville ha det på det sättet. Det sades då att det finns täckning för att ta 2 miljarder redan ur årets budget. De ytterligare 5 miljarderna ingår i kompletteringspropositionen för nästkommande års budget. RAS finansieras på samma sätt som allting annat som ingår i kompletteringspropositionen.

Varför säger inte Mats Odell att man inte har finansierat bidragen till kommunerna? Varför säger han inte att hela regionalpolitiken är ofinansierad? Det vore precis lika logiskt. Det finns 16 miljarder netto reserverade i budgeten från januari för att täcka nettoeffekterna i kompletteringspropositionen. Det vet Mats Odell och naturligtvis ni andra också. Ni bedriver en kampanj för att skapa ett intryck av att

RAS inte skulle vara finansierat, eftersom ni till varje pris vill sabotera en ingången uppgörelse mellan Miljöpartiet och regeringen.

När ni gör så här visar ni också hur litet miljöengagemang ni har i botten. 2 miljarder för allergisaneringar innebär en rekordstor satsning på miljön i Sverige. Det är ett stort genombrott för miljösatsningar av den här typen. Det är en mycket stor miljöpolitisk framgång som ni i kds borde stödja om ni anser att detta är viktiga sakfrågor. Men det gör ni inte. Ni försöker att sabotera det hela med alla till buds stående medel. Så mycket är er miljöpolitik värd.

Att ni sedan talar om att ni skriver önskelistor i motioner spelar ingen roll. Det hjälper ingenting. Ställ upp på dessa 2 miljarder som vi nu får loss till allergisaneringar! Se till att det blir bra saneringar! Det vinner vi alla på.

Anf. 26 MATS ODELL (kds) replik

Herr talman! Jag kan bara försäkra att de av mina kolleger i finansutskottet som sitter närmast runt omkring mig vidimerar det jag säger, dvs. att vi aldrig har fått redovisat hur detta skall finansieras. Vad innebär "inskuggat" i budgeten, Roy Ottosson?

Jag sade i mitt anförande att Sverige enligt Riksrevisionsverkets senaste budgetprognos behöver låna 559 197 780 kr per dygn. Det står i RRV:s publikation att detta är exklusive den s.k. TUB:en netto. Det ligger alltså utanför detta upplåningsbehov. Jag tycker att Roy Ottosson skall stämma ner talet om bristande miljöengagemang hos partierna i den här kammaren tills han kan redovisa hur sakerna hänger ihop.

Roy Ottosson talade om önskelister i motioner. Det här är i allra högsta grad åtminstone en parallell till de motionsyrkanden som han dömer ut på samma grund. Vi får tydligen vänta tills finansministern kommer upp i talarstolen innan vi möjligtvis kan få någon som helst reda på om dessa pengar existerar i sinnevärlden.

Anf. 27 JAN BERGQVIST (s)

Herr talman! I sin hand håller människan väldiga produktionskrafter. Fel använda kan de leda oss till förintelsen. Men rätt använda kan de ge en chans till ett bra liv för alla människor.

Tyvärr är vi långt ifrån en sådan god ekonomisk världsordning. En miljard av våra medmänniskor lever i absolut fattigdom. Varje dag dör över 20 000 barn av undernäring eller i sjukdomar som skulle kunna botas.

Hur kommer vi åt svälten och fattigdomen? Hur kommer vi åt den misshushållning som sker med jordens resurser till skada för människa och miljö?

Ja, kanske kan vi finna svaret i det nya samarbetet över gränserna. Trots allt är det hoppingivande att det fredliga samarbetet aldrig förr i människans historia har varit så intensivt som i dag. Aldrig förr har det omfattat så många områden av mänsklig aktivitet. Aldrig förr har det utvecklats så snabbt.

Och tänk vad det skulle betyda för den ekonomiska och sociala utvecklingen om vi kunde få ett genombrott för kvinnornas rättigheter

över hela världen, om de fick en starkare ställning i arbetslivet och i samhällslivet, om de fick en chans till bra utbildning och bra hälsovård, om de fick möjligheter att fullt ut ta vara på sin skaparkraft som företagare, forskare, lärare, jordbrukare osv.

Det är alltså verkligen inte bara för att det är den internationella kvinnodagen som det finns anledning att erinra om kvinnornas situation. Kvinnorna står för två tredjedelar av mänsklighetens samlade arbetstimmar, men de får bara en tiondel av männens inkomster. Ännu orättvisare är fördelningen av förmögenheterna, för av dem har männen 99 % och kvinnorna bara den enda återstående procenten. Därför är jämställdheten ett krav med en närmast revolutionär sprängkraft.

Det handlar om kampen mot våld, förtryck och förnedring av kvinnor, kampen mot att kvinnor pressas tillbaka i en ohållbar ekonomisk och social situation samt kampen för att ta vara på alla de möjligheter som jämställdheten kan ge oss. Det är en kamp som måste vinnas och som jag är övertygad om kommer att vinnas och därför ger gott hopp för framtiden i vår sargade värld.

Men hur skall vi i Sverige ta ansvar för framtiden om vi inte själva har ordning på våra affärer?

Med rätta har det i debatten framhållits att situationen är mycket allvarlig. Vi har haft en dramatisk utveckling. På bara tre år fördubblades statsskulden, tredubblades arbetslösheten, fyrdubblades budgetunderskottet och femdubblades långtidsarbetslösheten.

Nu måste vi samla alla krafter för att få folk i arbete och få ordning på statens affärer. Utan jobb klarar vi inte sunda statsfinanser, men utan sunda statsfinanser klarar vi inte jobben. Detta är villkoren för svensk politik.

Vad vi fått se de senaste dagarna är stigande räntor och valutaoro med en sjunkande dollar och en sjunkande krona. Vi följer den utvecklingen mycket noga.

Men vi kan också på den positiva sidan se att Sverige får ett allt större överskott i utlandsaffärerna och att vi som nation kan räkna oss till godo ett växande sparandeöverskott. Netto lever Sverige inte längre på lån, som många tycks tro. Netto är vi numera ett kapitalexporterande land. I år och nästa år kommer Sverige som nation att få ett överskott i bytesbalansen på ungefär 80 miljarder kronor. Hur kommer det sig att inte någon av föregående debattörer har funnit det värt att nämna en sådan styrkefaktor för framtiden?

På den positiva sidan finns också att investeringarna ökar snabbt och att vi faktiskt får allt fler i arbete. Vår internationella konkurrenskraft är god, och vi är på väg att halvera budgetunderskottet.

Det skall inte råda någon tvekan om att vi oförtrutet kommer att driva den starka finanspolitiken vidare. Vi kommer inte att ge oss förrän ekonomin och jobben är i ordning.

Mina meddebattörer har lagt ner mycken möda på att nagelfara regeringens politik och lyfta fram skillnader och motsättningar. Trots det hoppas jag att ni inte blir alltför besvikna om jag säger några vänliga ord.

Samtliga partimotioner från oppositionen innehåller värdefulla synpunkter och konstruktiva resonemang. Där finns det en insikt om lägets allvar. Där finns det en vilja att ställa upp på budgetförstärkningar. Det är bra. Det är utmärkt. Det stärker och ger eftertryck åt slutsatsen att den starka finanspolitik som inleddes i höstas kommer att fullföljas med all den kraft som behövs för att säkerställa sunda statsfinanser och därmed lägre räntor.

Socialdemokratin väjer inte för den politiska striden när den är nödvändig. Men vi har en gedigen tradition av att vara ett utpräglat samarbetsparti.

Sverige går nu in i en situation där vi mer än någonsin måste kunna göra oss gällande i internationella förhandlingar. Hur får man bäst framgång i sådana förhandlingar? Jo, genom att uppträda långsiktigt och stabilt.

Vi socialdemokrater vill ha långsiktiga handlingslinjer för Sverige, och vi strävar efter breda politiska uppgörelser i viktiga framtidsfrågor. Det kan gälla bostadsfinansiering, energiförsörjning, villkor för företagande, villkor för investeringar eller utrikes- och säkerhetspolitiken.

Den svenska demokratin har alltid till stor del varit en förhandlingsdemokrati. Den traditionen behöver ytterligare förstärkas i den nya internationella miljö som vi befinner oss i.

I debatten har vi också fått lyssna en del till klagokören över regeringens ekonomiska politik. Kanske var det inte bara jag som kom att tänka på Richard Wagner. Om Wagners musik har det ju sagts att den är betydligt bättre än den låter. Jag vill nog säga att också regeringens politik är betydligt bättre än den låter, i varje fall när den uttolkas av sångare som Lars Tobisson och Anne Wibble.

Låt oss ta kampen mot arbetslösheten. Lars Tobisson och Anne Wibble framhöll Finland som ett föredöme. Men de nämnde inte, som Johan Lönnroth tidigare påpekade, att Finland har dubbelt så hög arbetslöshet som Sverige.

Anne Wibble talade om en rättvis fördelningspolitik. Men kampen för arbete är ju själva grunden för en rättvis fördelning. Vi kan nu se i Finland de sociala problem som följer i den stora arbetslöshetens spår.

Efter bara några månader i regeringsställning lägger Socialdemokraterna fram mer än 50 konkreta förslag för att vi skall kunna klara det som inget annat europeiskt land har klarat, nämligen att ta oss ur massarbetslösheten.

I programmet En nation i arbete finns bl.a. det omtalade nyanställningsstödet, som varit uppe till diskussion här – ett nyanställningsstöd för företag som anställer arbetslösa. Det stödet gör det lättare för företagen att begränsa övertiden och i stället nyanställa. På så sätt fördelas den totala arbetstiden på ett mera rationellt sätt. En annan stor fördel är att när företagen rekryterar till lediga platser så uppmuntras de att anställa personer som är arbetslösa i stället för att rekrytera sådana som redan har anställning i andra företag. Och glöm inte, att i ett kritiskt skede sänker nyanställningsstödet de kostnader som företagen har för att expandera och ge arbetslösa riktiga jobb!

Hur många arbetstillfällen anställningsstödet ger kan vi inte säkert säga förrän i efterhand. Men varje gång en arbetslös får ett jobb minskar utgifterna för det allmänna. Samtidigt blir det ökade inkomster i form av skatter och avgifter.

När en borgerlig politiker som Lars Tobisson, med sin bakgrund i det ekonomiska moras som uppstod under den moderatledda regeringen, säger att han är oroad över finansieringen kan man kanske tro att det måste vara riktigt illa. Men faktum är att nyanställningsstödets finansiering klaras med både livrem och hängslen. För det första har vi inte räknat till godo de positiva ekonomiska effekter som uppstår när arbetslösheten minskar. För det andra finns detta förslag redan intecknat i budgeten, trots att regeringen har klargjort att det kommer att få sin fulla finansiering under nästa budgetår.

I själva verket, Lars Tobisson, är regeringens budget för nästa år starkare än det moderata alternativ som Lars Tobisson talar så varmt för.

Och tänk om vårdnadsbidraget och de stora skattesänkningarna för de mest välbeställda hade varit så väl omhändertagna när det gäller finansieringen! Då skulle det ekonomiska läget i Sverige vara något helt annat än det faktiskt är.

Anne Wibble tog avstånd från B-laget – hur det nu skall tolkas.

Lars Tobisson ställde en fråga om Riksbanksutredningen och reformer av Riksbanken. Enligt min mening håller Riksbanksutredningen inte som underlag för reformer av den svenska riksbanken.

Per-Ola Eriksson ställde frågan om vi socialdemokrater är beredda att ställa upp på hållbara strukturreformer. Svaret är: Självklart. Ett, tycker jag, bra exempel är när vi kom överens om det framtida pensionssystemet. Det är ett exempel på en långsiktig strukturreform.

Vi har naturligtvis ingenting emot strukturreformer som leder till ökad rättvisa och valfrihet. Däremot måste jag samtidigt säga att förslaget om barnkonto för många problem med sig. Jag är inte övertygad om att det är ett särskilt bra förslag.

Anne Wibble frågade om en formulering som finns i finansutskottets betänkande på s. 41. Där står det att "om regering och riksdag i slutet av 1980-talet och framför allt under de första åren av 1990-talet hade lyckats föra en stramare finanspolitik – – – hade det varit lättare att möta och åtgärda de negativa konsekvenserna av 1990-talets första lågkonjunktur".

Låt mig påminna om hur det var. Låt oss ta våren 1989. Då såg den socialdemokratiska regeringen tydligt att överhettningen var för stark. Det behövdes åtgärder för att kyla ner ekonomin. Man lade fram ett program. Tyvärr var det inte möjligt att få en majoritet i riksdagen för så kraftiga åtgärder för att strama åt. Vi hade ett samarbete med Centern som jag inte på något sätt skall kritisera, men man fick inte igenom alla de förslag som regeringen hade önskat. Verkligheten är den, att hade man redan 1989 kunnat strama åt, kyla ner, ekonomin, hade de åtgärder som därefter har behövts för att rätta till de ekonomiska problemen varit mycket mindre smärtsamma än vad de faktiskt blir.

Man skall alltså vara ute i god tid. Då kostar det minst.

Anne Wibble frågade vidare – det var en fråga som även Roy Ottosson tog upp – om omsättningsskatt på penning- och valutamarknaden. Roy Ottosson frågade varför vi inte tycker att det behövs spelregler för penning- och valutamarknaden. Jo, det behövs ett utvidgat internationellt samarbete om penning- och valutapolitik. Det samarbete som finns i dag är bara ett frö till det vad det skulle kunna vara i framtiden. Det behövs samarbete över gränserna för att motverka spekulationer och annan osund hantering. Men däremot tror jag inte alls att det finns några förutsättningar för att Sverige inför någon omsättningsskatt, utan det är fråga om att ett internationellt samarbete måste växa fram där man tar itu med de problem som finns och gör det man kan.

Anne Wibble frågade i det sammanhanget om en intervju i Dagens Industri, där det faktiskt står någonting åt det hållet som Anne Wibble sade att Sven Hulterström skulle ha sagt. Det var inte så illa som det lät. Det var ett referat. Däremot var det inte i tidningen ett korrekt återgivande av vad Sven Hulterström har sagt, för jag har talat med honom. Han har inte förespråkat en sådan skatt, utan han har i stället talat om behovet av ett ökat internationellt samarbete för att komma till rätta med sådana här problem. Det torde väl inte överraska någon när jag säger att Sven Hulterström står bakom socialdemokraternas förslag i finansutskottet.

Mats Odell hade många siffror i sitt anförande. Men en siffra som han inte hade, som i och för sig hade varit naturlig att ta med i det sammanhanget, var att tillväxten under de borgerliga regeringsåren nu senast var i genomsnitt nästan –2 % per år.

Varför är tillväxten i Sverige lägre än i andra länder? Jo, det har just att göra med det stora budgetunderskottet. Hade vi inte haft detta arvegods med ett jättelikt budgetunderskott och höga statsskuldsräntor då hade det inte funnits något krav på den kraftiga åtstramning som vi nu måste genomföra och som får som konsekvens att den svenska tillväxttakten blir lägre än vad den skulle ha kunnat vara, om vi hade sluppit släpa med oss detta väldiga underskott.

Mats Odell talar också om att tillväxten i den privata sektorn trängdes ut av en ständigt expanderande offentlig sektor. Det där är en utbredd vanföreställning som framkommer i många sammanhang. Man har i det sammanhanget t.o.m. sagt – dock inte Mats Odell – att näringslivet inte skulle ha förmått att skapa några nya jobb på de senaste 30 åren. Verkligheten är den att sysselsättningen i företagssektorn ökade mellan 1963 och 1990 med ungefär 370 000 jobb. Under 80-talet blev det över 200 000 jobb i företagssektorn.

Det är riktigt att vi mot denna bakgrund inte kan utnyttja vår fulla tillväxtpotential. Jag håller med Mats Odell om att det är viktigt att vi för in tillväxtfrågorna i den svenska debatten. Jag välkomnar en sådan diskussion.

Herr talman! Jag vill sluta med att än en gång konstatera att Sverige har stora ekonomiska problem. Men vi kan klara dem, och vi skall klara dem.

Jag yrkar bifall till finansutskottets samtliga förslag.

Anf. 28 LARS TOBISSON (m) replik

Herr talman! Slutsatsen efter att ha åhört debatten är att det inte är lätt att i dessa tider företräda vänsterpolitik. Jan Bergqvist, finansutskottets ordförande, talade högstämmigt om allt annat, om den starka finanspolitiken. Han drämde t.o.m. till med att regeringens politik är bättre än den låter. Det är inte så imponerande.

Jag såg i går i Wall Street Journal en artikel av en engelsk bedömare. Det är det som återspeglas i bedömningen av vår situation. Jag skall nu översätta direkt från engelska. Han skriver att den enda skillnaden mellan Mexico, Sverige och Italien är att de senare två nu har större skuld i förhållande till bruttonationalprodukten än Mexico. Men Italien har sin skuld till sina egna invånare i stället för till utländska placerare. Den svenska skuldmarknadsillusionen får sin förstärkning av att man har en bild av att vara en solid kreditvärdig nation trots att Sveriges ekonomiska fundament är mycket sämre än Spaniens. Sedan drämmer man till med: Det dröjer inte länge förrän Italien kommer att ha IMF efter sig så som de driver sitt finansdepartement. Sverige vill komma strax därpå.

Det var klädsamt ändå att finansutskottets ordförande inte försvarade finansutskottets betänkande med ett enda ord utan bara yrkade bifall till förslagen. Sanningen är ju den att finansutskottets betänkande klart är överkört av verkligheten. Vi har oklarheter på utgiftssidan som inte precis klarades ut med utläggningen om RAS. Framför allt är antagandet om den privata konsumtionen uppenbart orimlig efter den ränteuppgång som har varit. Räntan har medan Jan Bergqvist talade ytterligare stigit på morgonen, inte minst på den kortare sidan, som hade över 20 räntepunkters stegring på bara några timmar. Kronan har försvagats. Om man godtar övriga orealistiska antaganden i regeringens kalkyler kommer vi, med de förändringar som har skett i nivån för kronan och räntan, inte att få stopp på ökningen av statsskulden. Vi får knappt en uppbromsning innan den kommande lågkonjunkturen medför att tillväxten i statsskuldskvoten kraftigt accelererar.

Det här kommer naturligtvis inte att kunna hålla. Det kommer inte att kunna hålla till hösten, inte till kompletteringspropositionen. Det kommer knappast att kunna hålla ens de fjorton dagar det tar till konvergensprogrammmet. Med den takt som utvecklingen nu går måste regeringssidan göra någonting. Jag undrar: Vad tänker Jan Bergqvist rekommendera sin regering att göra nu när det betänkande som vi strax skall votera om inte över huvud taget har någon relevans i verkligheten?

Anf. 29 JAN BERGQVIST (s) replik

Herr talman! Det är märkligt om Lars Tobisson uppfattade det som att jag inte står bakom finansutskottets betänkande därför att jag inte på alla delar återgav den argumentering som står att läsa i betänkandet. Där finns argumenten. Jag yrkade bifall. Är det någon som vill diskutera några formuleringar är jag inte emot att ta upp det, precis som jag diskuterade formuleringar med Anne Wibble för en liten stund sedan.

Det här är bekymmersamt. Det är viktigt att vi, mot bakgrund av det arvegods som vi har i form av de stora underskott som skapats i svensk ekonomi och som vi inte blir av med så lätt, tar situationen på allvar. Samtidigt är det ingen glädje med att man ägnar sig åt opåkallade skräckmålningar och försöker skrämma. Vi måste ta problemen realistiskt, och vi måste konsekvent och kraftfullt fullfölja politiken. Det är vad det handlar om. När Lars Tobisson åberopar Wall Street Journal erinrar det om vad som nu pågår i den internationella pressen i samarbete med Moderaterna. Ta t.ex. New York Times, där Carl Bildt 1993 sade att Sverige är en kvävande välfärdsstat, eller när han samma år i Seattle Post talade om att vi har ett bankruttförklarat ekonomiskt system. Jag menar att det inte är på det sättet man skall driva debatt, om man vill vara konstruktiv, Lars Tobisson.

Anf. 30 LARS TOBISSON (m) replik

Herr talman! Nu fortsätter Jan Bergqvist att tala om annat. Jag frågade om huruvida de beräkningar och kalkyler som finns i finansplanen och som i betänkandet ges full uppslutning från socialdemokraterna håller. Det gör de inte, och då är det väl lika bra att få det erkännandet.

Sista dagen för att justera betänkandet skulle vi invänta statsskuldprognosen från Riksrevisionsverket. Jag förstår att det var stora förväntningar från den socialdemokratiska sidan som kom intet, därför att finansutskottets förre ordförande Arne Gadds glada trumpetstötar om att vi nu snabbt skulle få ned statsskulden och budgetunderskottet kom ju på skam. Det berodde bl.a. på att statsskuldräntorna fortsatte att stiga.

Vad tror nu Jan Bergqvist att det skulle bli för resultat om man tog med den aktuella nivån för räntor, och framför allt för de valutaförluster som har gjorts de senaste dagarna, i statsskuldsberäkningarna? Naturligtvis skulle det ge ett helt nytt resultat, och det måste vi erkänna. Om inte vi själva gör det, kommer man snabbt ute på marknaden att räkna om de tidigare värdena.

Nu är ju inte den ekonomi som vi har hamnat i ödesbestämd och inte heller att det skulle gå på det här viset i den utkant av Europa som vi ligger i. Det är inte orättvisa marknadsaktörer som sätter ett felaktigt betyg på Sverige.

Ta fallet Finland, där det går att vinna förtroende, trots att det landet hade en större uppförsbacke med hänsyn till att en stor del av dess utrikeshandel föll bort när Sovjetunionen upplöstes. Marken har faktiskt stärkts under de senaste dagarna. Räntan är mycket låg. Tillväxten är mer än dubbelt så hög som i Sverige.

Man har där en borgerlig regering med en moderat finansminister, som mycket kraftfullt har satt in åtgärder för att minska utgifterna och därmed vunnit trovärdighet för att man i Finland har bestämt sig för att genomföra kampen mot inflationen med framgång. Man har till att börja med en lägre utgiftsandel och en lägre skattekvot än Sverige, vilket är ett gott utgångsläge. Men man har också ett socialdemokratiskt parti, som trots att det bara är 14 veckor kvar till det finska valet, är helt inställt på att den förda politiken måste slutföras.

Kontrasten mot de svenska förhållandena är otrolig. Felet är att vi i Sverige har återgått till en vänsterpolitik som inte skapar trovärdighet kring vår beslutsamhet att slutföra saneringen av statsfinanserna. Om vi gör som man har gjort i Finland, så lägger vi grunden för att få ned arbetslösheten.

Vi kan inte börja i den andra änden, för det kommer omedelbart att misstolkas. Lägger man, som nu, 7 miljarder på ett verkningslöst förslag för att egentligen bekosta en konjunkturuppgång som leder till nyanställningar, får man ingen som helst trovärdighet kring detta ute i världen, i synnerhet inte om man inte på ett klart sätt kan ange hur det hela är tänkt att betalas.

Anf. 31 JAN BERGQVIST (s) replik

Herr talman! Det var ju under den borgerliga regeringstiden, de senaste tre åren, som statsskulden fördubblades och budgetunderskottet fyrdubblades. När man hör Lars Tobisson låter det som om han inte har något som helst ansvar för den utvecklingen och som om detta arvegods som vi nu har att hantera över huvud taget inte existerar, utan att det är andra faktorer som skulle vara helt avgörande.

Våra grundläggande problem är arbetslösheten och budgetunderskottet, som till stor del blommade ut under den borgerliga regeringstiden. Om man inte inser det, kan man inte heller göra någonting åt de grundläggande problemen.

Sedan har vi nu en akut situation i världen med rådande valutaoro, sjunkande dollar, sjunkande Kanadadollar, sjunkande australisk dollar, sjunkande Hongkongdollar och tyvärr kraftigt sjunkande krona. Vi har också stigande räntor. Det är självklart att detta är någonting som man noga skall följa. I den mån den internationella verkligheten ändrar förutsättningarna för Sverige måste den ekonomiska politiken också ändras i förhållande till detta.

Men kvar står att vi nu har fått en regering som till skillnad från den tidigare regeringen har ett fast grepp över utvecklingen. Man lägger fram förslag och genomför dem. Undan för undan, steg för steg, minskas det budgetunderskott som ni förvärrade. Steg för steg tas grepp så att arbetslösheten kan pressas tillbaka. Det är en konsekvent och målmedveten politik. Jag upprepar att vi är inställda på att fullfölja den och vidta alla de åtgärder som behövs för att säkerställa att budgetunderskottet skall minskas, att statens finanser skall bli goda och att räntorna därmed också skall kunna sjunka.

I finansutskottets betänkande redovisar vi socialdemokrater vår uppfattning i argumenten och i vår analys. Där redovisar moderaterna motsvarande alternativ. Jag är mycket lugn i förvissningen om att det alternativ som vi redovisar, jämfört med moderaternas alternativ, är någonting att bygga framtiden på.

Anf. 32 ANNE WIBBLE (fp) replik

Herr talman! Jan Bergqvist började med att beklaga fattigdomen i världen. Jag delar den oron. Men jag tycker att det är fräckt i överkant av Jan Bergqvist att ta upp detta problem när han nu yrkar bifall till ett

budgetförslag som förvärrar denna fattigdom i världen – ett förslag som innebär att man skär ned det svenska biståndet till de fattiga länderna. Det tycker jag faktiskt är ganska uselt.

Det var dock ett gott besked från Jan Bergqvist, nämligen att han står fast vid den text som finns i finansutskottets betänkande, att det inte skall vara några socialdemokratiska propåer om nya omsättningsskatter på den internationella valutahandeln eller handeln på finansmarknaden. Det var ändå ett något positivt besked.

Låt mig sedan ta upp huvudfrågan, nämligen det ekonomiska läget i landet och den ekonomiska politiken. Jan Bergqvist sade att Sverige har stora problem men att vi klarar dem med regeringens politik. Detta är inte sant. Första delen är sann, att Sverige har stora ekonomiska problem. Men vad som har blivit alltmer tydligt, uppenbarligen för alla utom Jan Bergqvist, är att vi inte klarar dem med regeringens ekonomiska politik och med den dåliga förankringen av denna politik i riksdagen.

Att kraftfullt fullfölja en dålig politik ger ett sämre utslag. Det ger ett sämre resultat för jobben, sämre resultat för välfärden, sämre resultat för möjligheten att hålla nere prisökningar och sämre resultat i många avseenden som påverkar människors vardag, vilket gör människor och företag oroliga. Förstår inte Jan Bergqvist att det som händer nu innebär att människor blir nervösa? Successivt börjar allt fler att ta till sig insikten att politiken är felaktig, att man inte kan göra så här.

Jag nämnde Finland, och Jan Bergqvist såg närmast förtjust ut över att jag åberopade Finland som ett exempel som det är värt att se positivt på, därför att de har ju högre arbetslöshet än vad vi har i Sverige. Men problemet är att Jan Bergqvist vill försöka att hoppa över statsskuldsproblemet och direkt vill sätta in nya pengar som inte finns i tron att man därmed skall göra någonting åt arbetslösheten. Så fungerar inte verkligheten. Om Jan Bergqvist tror det så är han tillbaka i en förgången tid, för det fungerar inte så nu.

I Finland håller man nu på att med ganska kraftfulla insatser i fråga om statsskuldspolitik och i fråga om besparingar och strukturella reformer lägga grunden för en bra utveckling. Om inte den svenska ekonomiska politiken läggs om i en annan riktning, befarar jag att Finland kommer att gå en positiv framtid till mötes medan Sverige går en negativ framtid till mötes. Det skulle gå ut över jobben, vilket ju är vad som i första hand bekymrar många människor.

Jag hade inte väntat mig att Jan Bergqvist skulle kunna acceptera någon omprövning av RAS. Han är inte känd för någon större omprövningsförmåga, så jag blev inte besviken. Jag väntar tills finansministern kommer, så får vi höra om han är beredd att låta bli att använda pengar som inte finns.

Anf. 33 JAN BERGQVIST (s) replik

Herr talman! Jag tycker att Anne Wibble, trots den erfarenhet som hon borde ha av kraftigt stigande arbetslöshet och ökat budgetunderskott, försummar det samband som finns mellan den höga arbetslösheten och de dåliga statsfinanserna. Det är ju detta som vi måste hantera

samtidigt. Vi måste både sanera budgeten och bekämpa arbetslösheten. Klarar vi inte att ta ned arbetslösheten, får vi aldrig ordning på statens finanser. Det är ju denna dubbla uppgift som vi har som vi tar itu med, vilket den borgerliga regeringen med Anne Wibble som finansminister så fullkomligt och kapitalt misslyckades med.

När det sedan gäller Sveriges internationella solidaritet har jag sedan jag blev vuxen alltid engagerat mig i olika sammanhang. Jag har varit ordförande i Svenska FN-förbundet och har i många olika sammanhang arbetat för att vi skall sträcka ut våra händer över gränserna till de fattiga och förtryckta folken. Biståndet är en viktig del som inte skall underskattas. Men det finns också andra delar av vår internationella solidaritet som det gäller att utveckla. Det gäller att få ett folkligt stöd för biståndsinsatser osv. Då gäller det också att få en social balans i Sverige. Hur denna avvägning skall göras kan man diskutera. Men jag vill försäkra att socialdemokratin även i fortsättningen kommer att arbeta för internationell solidaritet.

Anf. 34 ANNE WIBBLE (fp) replik

Herr talman! Det räcker inte med vackra ord. Människor i u-länder kan inte leva av Jan Bergqvists ord; de behöver faktiskt ett bistånd. Konkreta fakta är att ni minskar detta bistånd. Våra problem går ut över de fattiga människorna i tredje världen. Jag tycker att det är mycket dåligt.

Det var ändå glädjande att Jan Bergqvist nu har tagit till sig några formuleringar från Folkpartiets och oppositionens ekonomiska inriktning, nämligen när han säger att vi måste både sanera budgeten och knäcka arbetslösheten. Han formulerade det inte riktigt så, men det var tanken. Man måste göra båda dessa saker samtidigt. Och det är alldeles riktigt.

Men problemet är att den politik som Jan Bergqvist yrkar bifall till i dag och som ligger i Göran Perssons finansplan inte klarar denna dubbla uppgift. Den använder nämligen i budgetsaneringsarbetet kolossalt mycket skatteökningar, vars främsta effekt är att försvåra tillkomsten av nya jobb. Därmed sågar man av den gren man sitter på.

Man använder skatteökningar och felaktiga strukturella inslag. Därmed tror man att man skall få in pengar till statsskulden, men den första effekten blir att man försvårar för företagandet. Man gör det dyrare och krångligare för de människor som vill satsa på företagande att expandera och skapa de nya jobb vi behöver.

Man klarar inte den uppgift som Jan Bergqvist har insett att man borde lösa. Hur detta hänger samman med att han yrkar bifall till den politik som enligt hans egen utsago är felaktig är en gåta för alla utom möjligen för honom själv.

Herr talman! Får jag upprepa en av de frågor som jag ställde inledningsvis men som jag inte har fått något svar på. Den gällde de i övrigt motsägelsefulla texterna i betänkandet. Det talas om att det skulle ha varit en stramare finanspolitik i början av 90-talet. Då hade det varit lättare att lösa våra problem. Sedan sägs det att politiken var för stram

som den var och att det tillsammans med kronförsvaret medverkade till att skapa depression och massarbetslöshet.

Jan Bergqvist har inte försökt att trassla sig ur detta motsägelsefulla aktstycke och de formuleringar som finns där. Det kanske är lika bra att han inte försöker heller. Men det skulle ändå vara bra att få höra Jan Bergqvists slutsats. Skulle Sverige aktivt ha slagit in på en fortsatt devalveringspolitik, eller var det bra att vi försvarade kronan med de olika uppgörelser som träffades mellan dåvarande regeringen och socialdemokraterna?

Detta har ett visst intresse för vår internationella trovärdighet. Om Jan Bergqvist säger någonting annat än att det var bra med kronförsvaret ökar han ytterligare misstron till att Sverige är berett att med kraft fullfölja en låginflationspolitik och att man verkligen inser att detta är det enda sättet att kunna knäcka arbetslösheten och klara statsskulden. Det är en viktig fråga, Jan Bergqvist.

Anf. 35 JAN BERGQVIST (s) replik

Herr talman! Anne Wibble talade om hur viktigt det är att formulera att man skall sänka både arbetslösheten och budgetunderskottet. Skillnaden är att för Anne Wibble är detta en formulering, medan det för oss är fråga om att handla och genomföra de åtgärder som behövs för att klara detta. Ni misslyckades ju med det. Ni skapade ett större problem. Vi har nu att ta hand om detta och rätta till det i handling.

Nu är det fråga om att konkret punkt efter punkt genomföra ett program. Vi är inställda på att genomföra det ända till dess vi har klarat statens ekonomi och arbetslösheten. Det är ett jättejobb som ligger framför oss. Men vi kommer inte att ge oss förrän vi har klarat av det.

Jag har ingen som helst anledning att försöka trassla mig ur några formuleringar i finansutskottets betänkande. Jag står för dem. Det som står där är riktigt enligt min uppfattning. Det finns ingen anledning att trassla vare sig hit eller dit.

Den uppgörelse som träffades 1992 – det var två omgångar – var ett uttryck för att socialdemokratin tog ett mycket långtgående ansvar för Sveriges framtida ekonomi. Jag tror att det är svårt att hitta exempel i andra länder där ett oppositionsparti har varit berett att gå in och ta ett så utomordentligt stort ansvar och fortfarande vara kvar i opposition.

Anne Wibble hakar upp sig på att vi skriver att utvecklingen ledde till depressiva inslag i ekonomin. Det råder inget tvivel om att det fanns en skillnad i konjunkturbedömningen mellan socialdemokraterna och regeringen. Vi ville att man i ett skede skulle sänka momsen just för att motarbeta den depression som spred sig över den svenska ekonomin och som ledde till att många företag, inte minst små företag, gick i konkurs. Där fanns en stor skillnad. Jag står för den formulering som finns på s. 41.

Anf. 36 MATS ODELL (kds) replik

Herr talman! Anne Wibble har redan pekat på motsättningen mellan det Jan Bergqvist sade om nöden i den fattigaste delen av världen och nedskärningarna i biståndsbudgeten till de allra fattigaste. Detta är en

dissonans, Jan Bergqvist, som vida överstiger Richard Wagners repertoar, som Jan Bergqvist själv hänvisade till tidigare.

Vi har för närvarande en mycket dramatisk utveckling för Sveriges ekonomi. Men en kris innebär också alltid en möjlighet till utveckling. Därför vill jag tacka Jan Bergqvist för erkännandet att partimotionerna faktiskt innehåller konstruktiva bidrag till utvecklingen framöver. Men visst är det sant, när han också vill gå in på Sveriges mer långsiktiga tillväxt och utvecklingsproblem, att budgetunderskottet skapar bekymmer i den delen.

Det är rätt att skatte- och avgiftshöjningar på över 30 miljarder på exempelvis arbetskraft hämmar en ökning av sysselsättningen, inte minst i tjänsteföretag och familjeföretag. Jag tycker att han med litet väl lätt hand glider över ett antal andra element i den ekonomiska politiken som har minst lika stor betydelse i den delen. Ett exempel är återställarna på arbetsrättens område tillsammans med Gudrun Schyman och Johan Lönnroth, som vi har talat om tidigare. De leder till att små och medelstora företags utveckling faktiskt hämmas, så att ni nu måste kompensera detta med de här RAS-miljarderna. Är det inte dags att också ompröva detta?

Jan Bergqvist hänvisar till finansplanen och att han håller fast vid saker som står där. Det står något mycket intressant på s. 6: "Det är avgörande för tillväxten att få till stånd en utveckling som leder till att det finansiella sparandet i den privata sektorn – över 170 miljarder kronor år 1994 – investeras och skapar nya arbetstillfällen."

Min raka fråga till Jan Bergqvist blir: Är det inte kontraproduktivt att lägga en 30-procentig straffskatt just på det risksparande som skulle kunna leda till investeringar? Här finns dessa paradoxer som regeringen nu måste ta itu med. Jag tror att de flesta av oppositionspartierna är beredda att vara med och i ordnade former rätta till de här felen.

Anf. 37 JAN BERGQVIST (s) replik

Herr talman! Företagens behov av att få en bra försörjning av riskkapital är en viktig fråga. Vi har lagt fram konkreta förslag när det gäller att förbättra riskkapitalförsörjningen. Men vi fortsätter också med överläggningar med företagen för att se hur vi i skattesammanhang skall kunna göra det gynnsamt för framför allt de små företagen att våga expandera och nyanställa. Det är alltså en fråga som vi tar på stort allvar.

Däremot är tanken att man skall ha en allmän skattefrisedel för dem som har miljoninkomster i aktieutdelningar felaktig. Det är inte möjligt att få med folk på den oerhörda anspänning som krispolitiken innebär om man beviljar sådana skatteförmåner åt dem som har miljoninkomster i aktieutdelningar och som då inte skulle behöva betala en enda krona i skatt på den typen av inkomster.

Sedan vill jag säga att krisen är allvarlig. Det har lett mig till den slutsatsen att när vi sparar över hela linjen måste även biståndet finna sig i att det inte nu kan öka i kronor räknat, utan är fastfruset till ett visst belopp under några år framöver. Det handlar om att skapa de

bästa förutsättningarna så att vi på lång sikt skall kunna utveckla en stark internationell solidaritet med stöd av svenska folket.

Biståndet är, som jag sade, mycket viktigt. Jag försvarar biståndet mot dem som säger att det är ineffektivt och drabbat av korruption och sådant där. Men biståndet är inte allt. Internationell solidaritet är hur vi över huvud taget uppträder i vårt samarbete med andra folk och andra länder. Jag vill bara hänvisa till att det politiska samarbete som socialdemokraterna har haft med Nelson Mandela och ANC i Sydafrika till stor del var ett politiskt stöd, som sydafrikanska folket har uppskattat mycket.

Anf. 38 MATS ODELL (kds) replik

Herr talman! Det är bra att regeringen nu är i färd med att hitta kompenserande åtgärder för sin egen politik, så att de små och medelstora företagen kan börja våga anställa igen.

Hör inte Jan Bergqvist själv hur paradoxalt det här låter? Är det inte lika bra att erkänna att återställarna tillsammans med Vänsterpartiet har haft ett oerhört högt pris genom att de har hämmat en stark utveckling inom näringslivet? Nu måste ni kompensera detta med olika paket, t.ex. det beramade RAS-projektet. Vore det inte bättre att försöka skapa långsiktiga stabila villkor, som i sig självt gjorde att företagarna i landets små och medelstora företag vågade anställa människor?

Anf. 39 JAN BERGQVIST (s) replik

Herr talman! Jag hade förmånen att vara med i Företagsskatteutredningen inför den stora skatteomläggningen 1990 och 1991. Där diskuterade vi, bl.a. tillsammans med representanter för de fackliga organisationerna, Industriförbundet och företagarorganisationerna hur den svenska företagsbeskattningen skulle utvecklas för att bli bra och internationellt konkurrenskraftig. Vi diskuterade också frågan om den s.k. dubbelbeskattningen skulle avskaffas.

Det visade sig när vi gick igenom vilka förbättringar som var angelägna att man föredrog andra förbättringar av företagsskattesystemet än att ge skattefrihet för aktieutdelningar. Frågan om företagens riskkapital bör lösas i andra former än att ge en sådan skattefrihet åt de stora aktieägarna.

Anf. 40 PER-OLA ERIKSSON (c) replik

Herr talman! Jag skall börja med biståndsfrågorna, eftersom Jan Bergqvist mitt i denna finansdebatt gjorde mig utomordentligt förbryllad. Han sade att det måste finnas ett folkligt stöd för biståndsinsatserna och motiverade därmed en neddragning av biståndet. Kan jag tolka detta så att Jan Bergqvist menar att det i Sverige inte finns ett folkligt stöd för ett högre bistånd och framför allt att det inte finns hos socialdemokraterna?

Jag tycker i så fall att detta uttalande från Jan Bergqvist är allvarligt. Vi hörde under den förra mandatperioden ett parti på den yttersta högerkanten förfäkta dessa idéer. Jag tycker att det är beklagligt om Jan Bergqvist nu något år senare torgför samma idéer.

Jan Bergqvist sade att han inte hör något från oppositionen om att det går bra för svensk ekonomi, och han nämnde därvid exporten. Jan Bergqvist lyssnade dåligt på mitt inledningsanförande. Jag pekade nämligen på att investeringarna i näringslivet ökar, att exporten går bra, att bytesbalansen visar på överskott och att produktiviteten i näringslivet radikalt har förbättrats i förhållande till läget i slutet av 80-talet.

Hur har det då blivit så här? Jo, det är tack vare de insatser som fyrpartiregeringen gjorde under den förra mandatperioden. I finansplanen kan man i tabell efter tabell se att kurvorna vände 1994 tack vare de insatser som vi gjorde.

Jan Bergqvist sade att man nu noga följer utvecklingen på valuta- och räntemarknaderna, men jag måste ställa frågan om han inte drar några slutsatser av det som händer. Lars Tobisson har vid två tillfällen under debatten i dag likt en nyhetsuppläsare lämnat bulletiner över utvecklingen på räntemarknaden. Det finns skäl att dra slutsatser av det som händer och det som har hänt under de senaste dagarna. Man kan ju inte bara följa frågan utan måste också göra upp planer för att vidta åtgärder. Jag tycker att Jan Bergqvist i debatten i egenskap av ordförande i finansutskottet bör kunna ge besked om nästa steg. Eller får vi vänta på svaren tills finansministern har ordet?

Vidare talar Jan Bergqvist om långsiktighet och stabilitet. Jag måste ställa en direkt motfråga: Var det ett uttryck för omsorg om långsiktighet och stabilitet när socialdemokraterna i höstas ägnade sig åt återställarpolitik? Var inte det att skapa instabila lösningar och att ge fel signaler? Hade det inte varit bättre att låta de reformer som fyrpartiregeringen genomförde ligga fast? Då hade vi fått stabilitet och valfrihet. Jan Bergqvist talade ju om behovet av valfrihet. Jag tolkar det så att han är något ångerfull när han nu ser utvecklingen.

Anf. 41 JAN BERGQVIST (s) replik

Herr talman! När man ser på den hittillsvarande utvecklingen kan man konstatera att det ekonomisk-politiska paket som riksdagen antog förra året var utomordentligt bra. Regeringens budgetförslag leder oss vidare, och senare kommer dessa att följas upp genom kompletteringspropositionen. Där har vi grundstenen för en utomordentligt bra ekonomisk politik.

Jag har också sagt att man självfallet måste följa utvecklingen och att om det blir stora permanenta förändringar i de internationella förutsättningarna för Sveriges ekonomi, får man vidta de åtgärder som behövs för att vi skall klara de två huvuduppgifter som vi har: att få sunda statsfinanser och att pressa tillbaka arbetslösheten.

Jag vill beträffande biståndet och den internationella solidariteten, som går långt utöver biståndet, säga att vi hamnade i en mycket allvarlig krissituation, med stigande arbetslöshet och statsfinanser som var ur balans. Vi har därför tvingats att vidta mycket kraftfulla åtgärder. Vi har i det läge som rått sagt att vi inte kan undanta några områden. Vi har fått göra försämringar för alla grupper, bl.a. barnfamiljer, sjuka och arbetslösa, genom att skära i statens utgifter. Krisen har varit så allvarlig att detta har varit ofrånkomligt.

Men detta skall inte på något sätt tolkas så att vi sviktar när det gäller behovet av internationell solidaritet. Vi måste genomföra en sanering av den svenska ekonomin, men vi skall ha en internationell solidaritet både i dag och i morgon. Jag har under många år som riksdagsman lärt mig att det i mycket begränsad mån handlar om huruvida man i budgeten lägger in ett bud som ligger några hundra miljoner kronor högre än regeringens förslag. Internationell solidaritet innebär något mycket större än att kräva några hundra miljoner mer än regeringen.

Anf. 42 PER-OLA ERIKSSON (c) replik

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten om biståndet. Jag tror att det finns anledning att komma tillbaka till den i annat sammanhang. Jag skall i stället gå tillbaka till behovet av strukturreformer i ekonomin.

Vi har hållit på mycket med att lappa och laga och har gått in på minskningar med enskilda procentenheter för att på det sättet försöka klara budgeten och statsfinanserna. Jag tror att det är helt nödvändigt att genomföra ordentliga strukturreformer inom socialförsäkrings- och transfereringssystemen. Jag har tidigare i dag pekat på pensionsuppgörelsen, som var en viktig åtgärd – något som också har bekräftats av Jan Bergqvist. Men man borde gå vidare på andra områden. Sjuk- och arbetsskadeutredningen, som nu har gått i stå, borde snabbt komma i gång på grundval av nya tilläggsdirektiv som vi är överens om och som innebär att vi tar ett bättre och mera rättvist fördelningspolitiskt grepp inom detta område. Familjepolitiken är ett annat sådant område.

Jan Bergqvist sade att han är anhängare av långsiktiga och stabila villkor och även att valfrihet och rättvisa skall prägla de olika systemen. Vi hade ett rättvist system, nämligen vårdnadsbidraget, och genomförde under den förra perioden en familjepolitisk reform, men den rev Jan Bergqvist tillsammans med övriga socialdemokrater och Vänstern upp i höstas. Jag tycker att det var fel.

Jag skall ändå ta fasta på det positiva som jag tycker att Jan Bergqvist förde fram mellan raderna. Jan Bergqvist är öppen för strukturreformer, och jag vill till sist fråga honom om jag skall tolka det så att Jan Bergqvist och Socialdemokraterna är beredda att sätta sig ned tillsammans med oppositionen, inte den till vänster utan i mitten, för att diskutera långsiktiga strukturreformer som verksamma medel för en sanering av svensk ekonomi.

Till sist, Jan Bergqvist, beklagar jag att Socialdemokraterna 1986–1987 inte lyssnade på Centern när vi ville ha en nedkylning av den överhettade ekonomin. Den kom först 1989, och det var något sent. Men nu skall vi inte älta det som har varit. Jag konstaterar bara hur det var. Jag ville göra denna kommentar, eftersom Jan Bergqvist tog upp denna fråga.

Anf. 43 JAN BERGQVIST (s) replik

Herr talman! Det finns när vi talar om rättvisa och valfrihet ett problem, nämligen att vi inte har riktigt samma definition av dessa begrepp

när vi kommer in på frågorna om vårdnadsbidrag och barnkonton. Men jag kan ge ett mera allmänt svar. Det är för framtiden oerhört viktigt att vi får långsiktigt stabila regler för energipolitiken och energin, för de sociala systemen, för bostadsfinansieringen och för utrikes-och säkerhetspolitiken. Man kan också fortsätta uppräkningen av sådana exempel.

Jag tror nog att det finns förutsättningar för breda samtal mellan partierna, och vårt syfte är naturligtvis att försöka åstadkomma så breda överenskommelser som möjligt, till vilka alla partier skall kunna bidra med sina synpunkter.

Anf. 44 JOHAN LÖNNROTH (v) replik

Herr talman! Jag skulle vilja ha Jan Bergqvists hjälp med att utreda begreppet återställare, som de borgerliga kritikerna talar om. Jag trodde att ordet återställare syftar på att man ställer till rätta något dumt som man har gjort. Jag uppfattar t.ex. värnskatten så att den är en följd av insikten om att den skattereform som man en gång genomförde tillsammans med Folkpartiet hade en dålig fördelningspolitisk profil, som man nu vill rätta till.

Jag har också förstått att det förekommit en diskussion mellan Anne Wibble och Jan Bergqvist om 1992 års krisuppgörelse. Jag har uppfattat att man inom socialdemokratin nu har förstått att det var mycket olyckligt att man genomförde den interna devalveringen i slutet av 1992 trots att kronan då redan hade fallit. Jag skulle gärna vilja få en bekräftelse på att man nu ångrar att man ingick denna felaktiga uppgörelse med de borgerliga partierna.

Vad till sist gäller pensionsöverenskommelsen, som Jan Bergqvist nämnde, har jag uppfattat att man är åtminstone något ångerfull över egenavgifterna om 9 %. Det finns nu en fara för att det blir totalt 15 % egenrisk, med fullständigt orimliga marginaleffekter. Det är också ett regressivt system, eftersom låginkomsttagare relativt sett betalar mer än höginkomsttagare.

Jag vill fråga Jan Bergqvist om det inte är dags att rätta till också denna punkt och ersätta de olycksaliga egenavgifterna med progressiva skatter.

Anf. 45 JAN BERGQVIST (s) replik

Herr talman! När det gäller krisuppgörelserna år 1992 ligger det väldigt djupt hos Socialdemokraterna att vi är beredda att gå in och ta ansvar om landet är i kris. Vi gjorde det i en sådan omfattning att jag inte vet i vilket land man kan finna exempel på att ett oppositionsparti gått in och tagit ett sådant långtgående ansvar som Socialdemokraterna då gjorde för att värna vårt lands ekonomi. Det står vi för även om det sedan blev problem med fullföljandet av uppgörelsen och det fanns olika bedömningar om konjunkturpolitiken.

Jag håller inte med om den formulering som Johan Lönnroth hade om att det var en dålig fördelningspolitik i skattereformen 1990/91. Det gamla skattesystemet fungerade i och för sig bra under ett antal decennier. Men om vi hade fortsatt med det skattesystemet, så genomskjutet

av kryphål och undantag som det var vid slutet av 80-talet, hade det blivit en dålig fördelning. Då tror jag faktiskt att det hade varit väldigt svårt att få folk att ställa upp och betala skatter för en solidarisk finansiering.

Den stora fördelen med skattereformen var att vi likställde skatt på arbete och skatt på kapital. Det var den stora rättvisereformen. Sedan gjorde vi reglerna enklare och klarare. Det fanns många fördelar med den reformen, och grundprinciperna håller också för framtiden.

Anf. 46 JOHAN LÖNNROTH (v) replik

Herr talman! För att börja med skattereformen är det inte så att vi i Vänsterpartiet tycker att man kan gå tillbaka till det gamla skattesystemet. Det fanns ett antal grova fel i det gamla skattesystemet som det var nödvändigt att rätta till.

Det var rimligt att bredda skattebasen. Däremot blev det för dålig progressivitet i det nya skattesystemet. Man kunde ha gått på den linje som t.ex. LO förespråkade, nämligen en marginalskatt på 55 %. Det är det som nu genomförs i och med värnskatten. Det finns något slags nyanser i självuppgörelsen.

Även om vi har full förståelse för att Socialdemokraterna gick in och försökte rädda situationen hösten 1992 hindrar det inte att man så här i efterhand i historiens ljus kan kan konstatera att det var olyckligt. Det spädde på arbetslösheten och lågkonjunkturen 1993 att man fullföljde den interna devalveringen i slutet av 1992. Det kan väl Socialdemokraterna erkänna även om man försvarar att man gick in i en krisuppgörelse.

Till sist till den i dag aktuella frågan om fördelningspolitiken. Vi har påpekat att medelklassen, dvs. människor som är ganska välbeställda, nu åker på en minskning av sina disponibla inkomster på ca 4 % fram till 1998 beroende på regeringens budgetsaneringspolitik. Grupperna med de allra lägsta inkomsterna åker på 6 % i minskade disponibla inkomster. Detta kan inte vara rimligt. Den här tabellen finns på s. 53 i finansplanen, om Jan Bergqvist inte tror på mina siffror.

Det här kan inte vara rimligt. Det måste vara möjligt att rätta till. Det bästa sättet att göra det, Jan Bergqvist, är att ta bort egenavgifterna och ersätta dem med progressiva skatter.

Anf. 47 JAN BERGQVIST (s) replik

Herr talman! Jag vill göra en kommentar till Johan Lönnroths utsaga om att det var dålig progressivitet i det nya skattesystemet. Jag vill erinra om att i det gamla skattesystemet, som det fungerade i slutet på 80-talet, var den genomsnittliga skatten för dem som hade inkomster över 1 miljon mindre än 30 %. Det stora problemet var att folk inte betalade skatt enligt tabellen eftersom det fanns så många undantag. Med tiden hade man lärt sig att använda en massa kryphål.

När vi införde det nya skattesystemet innebar det faktiskt en skärpt progressivitet för höginkomsttagarna, eftersom de jag nu talar om i genomsnitt betalade mindre än 30 % i skatt.

Anf. 48 ROY OTTOSSON (mp) replik

Herr talman! Först vill jag instämma i Jan Bergqvists plädering för internationell solidaritet. Det behövdes med tanke på tidigare debatter. Men jag måste också instämma i Anne Wibbles kritik att det då rimmar väldigt illa att sänka biståndet.

Vi i Miljöpartiet tycker över huvud taget att man när man går in och sparar i första hand skall göra det där det finns pengar och så att det inte slår mot dem som är allra fattigast vare sig i vårt land eller internationellt. Det är därför som vi vill behålla biståndet, och vi vill också undanta låginkomsttagarna från besparingarna.

Vi har lagt fram konkreta förslag om detta. Jag ber Jan Bergqvist att titta närmare på förslaget med brutet tak i socialförsäkringssystemet. Där har vi en möjlighet att göra mer besparingar framöver utan att det drabbar dem som har det sämst ställt. Jag tror att det blir alltmer nödvändigt för varje dag.

Jag begärde ordet för att tala om de förslag som vi har lagt fram om att regeringen skall titta närmare på någon typ av "friktionsavgift" på valutaöverföringar över gränser i ett internationellt sammanhang. Vi vill att regeringen skall ta upp den här frågan, utreda den, diskutera den inom EU-kretsen och i andra internationella kretsar för att få bättre spelregler för kapitalet.

Det är inte hållbart att små länders ekonomier kan mer eller mindre slås i spillror genom att ett fåtal penningplacerare för pengar fram och tillbaka över gränser utan någon som helst insyn från demokratiska institutioner.

Det är ganska uppenbart att det inte bara är vårt problem i Sverige. Det är väldigt många länder som upplever precis samma problem. Det är en följd av den avreglering som skett internationellt de senaste tio åren och de nya tekniker som nu finns, informationsteknik och annat. Det går så mycket fortare och sker i det fördolda på ett helt annat sätt än tidigare.

Det gör att man inte bara kan strunta i frågan och tro att det handlar om att införa något slags klumpig omsättningsskatt bara i Sverige. Det har vi inte föreslagit. Det tror vi inte skulle fungera. Det handlar just om ett utvidgat internationellt samarbete. Jan Bergqvist sade också att man vill ha ett sådant.

Om jag skall vara välvillig kan jag möjligen tolka det som att åtminstone Jan Bergqvist tycker att man bör kunna diskutera den här typen av frågor i internationella sammanhang för att hitta bättre spelregler för hur valutakapital förs fram och tillbaka över gränserna. Det tror jag är nödvändigt. Vi kan inte bara spara, utan vi måste också få vettiga spelregler för marknaderna.

Anf. 49 JAN BERGQVIST (s) replik

Herr talman! Det hade kanske varit enkelt för mig att säga: Det kan man alltid titta på, och det är en sak som vi skall vara öppna för. Att vi inte har gjort det så enkelt för oss beror på vad en sådan "friktionsavgift" skulle innebära i praktiken, i varje fall under över-

skådlig tid, om Sverige engagerade sig. Det skulle skapa mer problem än det löste.

Vi har därför inte valt den enkla lösningen att säga att man alltid kan titta på detta. Vi har sagt att man skall börja med att bygga ut samarbetet i andra former. Här finns enormt mycket man kan bygga ut så att man kan få bättre spelregler när det gäller penning- och valutapolitiken. Men det vore att börja i fel ända att sätta i gång och diskutera detta förslag. Om man börjar i den ändan kan man t.o.m. försvåra uppbyggnaden av det grundläggande samarbetet.

Om det utökade samarbetet någon gång på 2000-talet kan leda till att man också kan komma på nya metoder att få kontroll på detta är en annan sak. Vi tycker att det är lika bra att säga ifrån att förslaget inte är något som vi i det skede som vi har framför oss anser är särskilt konstruktivt för Sverige att föra fram. Risken är att vi kanske t.o.m. tappar litet grand i de internationella förhandlingarna om vi skulle föra fram detta som en stor sak.

Anf. 50 ROY OTTOSSON (mp) replik

Herr talman! Jag får tolka det som att man från Socialdemokraterna inte direkt avvisar idén som sådan utan bedömer det som att det ur strategisk synpunkt inte är lämpligt att föra fram dessa förslag i internationella sammahang just nu. Men det är ett faktum att andra för fram sådana förslag. Det diskuteras med viss intensitet i USA, och det förs fram i olika internationella forum.

Detta är inte någon ny uppfinning eller något som Miljöpartiet på något vis har totat ihop i sin kammare. Detta är någonting som faktiskt disktueras i en del andra internationella sammanhang och som uppfattas som fullt realistiskt även bland en del ekonomiska experter.

Jag menar att regeringen måste deklarera att man har för avsikt att ta itu med de internationella spelreglerna för valuta- och penningöverföringar över gränserna och inte bara låta det pågå utan någon som helst insyn och utan något som helst hinder. Det visar sig att det leder till att enskilda personer och företag kan spekulera mot länder på ett sådant sätt att vi blir fattigare allihop. Det är väldigt svårt att begripa vinsten med detta.

En annan sak som jag vill ta upp med Jan Bergqvist är det trista att miljömålet helt saknas i finansplanen. Jag satt i samma utredning i slutet av 80-talet och början på 90-talet som Jan Bergqvist och utredde miljöavgifter. Då insåg Socialdemokraterna fördelen ur ekonomisk synpunkt att ha ett centralt miljömål. Det ger mer resurser och ökade tillgångar, och det är själva basen för en bra ekonomi. Men miljömålet har försvunit igen.

Det vore intressant att höra hur Jan Bergqvist ser på det. Är det ett steg tillbaka? Har man på något sätt nedvärderat miljömålet, eller är det bara ett förbiseende att man inte har tagit upp dessa frågor? Jag tror att de kommer att bli allt viktigare framöver, så fort de akuta kriserna ger med sig. Man kan inte lösa de långsiktiga ekonomiska problemen om man inte får en verklig, långsiktigt hållbar utveckling. Då måste det vara ett centralt mål även i finanspolitiken. Eller hur?

Anf. 51 JAN BERGQVIST (s) replik

Herr talman! Vi har inte alls förbisett detta. Vi skriver i själva verket t.ex. att enligt utskottets mening bör ekonomiska styrmedel användas i större utsträckning inom miljöpolitiken. Skatteväxling bör därvidlag kunna bli ett effektivt medel.

I morgon på vårt sammanträde kommer vi att ta upp frågan om gröna räkenskaper. Det är inte alls så att miljöfrågorna är förbisedda. Detta är en oerhört viktig framtidsfråga även i den ekonomiska politiken.

Anf. 52 Finansminister GÖRAN PERSSON (s)

Herr talman! Jag skall börja med att tacka finansutskottet för en bra behandling av regeringens budgetproposition. Finansutskottet har sett till att det allra mesta av det som finns i budgeten också kommer att tas igenom riksdagen. Det är viktigt att peka på detta. När vi behandlade den stora ekonomisk-politiska propositionen i höstas – den var en direkt uppföljning av valrörelsen – kunde jag också säga att finansutskottet hade sett till att besluten togs hem.

Det finns alltså i Sveriges riksdag en beredskap och en majoritet för att vidta de åtgärder som är nödvändiga för att sanera statsfinanserna. Vi har en regering som får igenom sina förslag i riksdagen. Det är viktigt.

Läget är farligt. Situationen är dramatisk. I dag på förmiddagen har vi nåtts av nya rapporter om den internationella ekonomiska utvecklingen. I dag på förmiddagen har Frankrike, Belgien och Danmark kraftigt höjt sina räntor för att försvara sina intressen och för att motverka den turbulens som just nu går som en brand genom världsekonomin.

Detta påverkar Sverige mer än många andra länder, eftersom Sverige är i en situation där vi har ett lågt förtroende i omvärldens ögon. Vi har fördärvat förtroendet när det gäller vår förmåga att hantera statsfinanserna. Att återigen förvärva det förtroendet kan ta tid.

Detta förtroende har blivit fördärvat därför att vi har bakom oss en exempellös utveckling av statsfinansiellt förfall. Det finns inget annat land som kan uppvisa motsvarigheten. Den enorma tillväxten av statsskulden, den enorma tillväxten av budgetunderskottet och den enorma ökningen av arbetslösheten har försatt Sverige i en situation där vi drabbas kraftigare än andra när den typ av världsbrand som nu rasar träffar oss.

Det finns inga enkla vägar ur detta dilemma. Det finns ingen *enda* väg ur detta dilemma. Det fanns de som trodde det en gång i tiden. Det var ett av bekymren. Vi kommer att krona för krona, real krona för krona, få ta oss ner i underskott. Det kommer att få ske med hjälp av besparingar, troligen ytterligare besparingar utöver vad som aviserats, med hjälp av de skattehöjningar som ekonomin tål och med vård av den tillväxt som gör att kakan trots de två första restriktionerna ändå måste växa. Det är ingen enkel väg. Det är ingen lätt balansgång, men vi måste gå den.

Trots svårigheterna och bekymren finns det anledning att ge djup åt diskussionen genom att också erinra om de styrkor som finns i den

svenska ekonomin. Den reala ekonomins utveckling är något annat än det som avspeglas i den finansiella oron. Den situation som vi nu befinner oss i, de trender vi ser och de prognoser vi kunde dra ut före den senaste veckans våldsamma oro talade om sjunkande arbetslöshet, stigande produktion, stigande investeringar, förbättrade statsfinanser och ett kraftigt överskott i bytesbalansen. Detta finns på tillgångssidan i den reala ekonomin. Låt oss inte glömma bort detta! Men det sveps på något sätt åt sidan, inte bara i debatten utan också i människors vardag, till följd av att den finansiella osäkerheten, den finansiella ekonomins oerhörda turbulens bortser från detta och slår rakt in med full kraft.

Jag vill varna för att tro att den situation vi nu upplever är en specifik svensk situation. Vi drabbas hårdare, men även andra drabbas. Att tro att vi skall ta oss ur denna situation genom att gå före alla andra och genom att först tala om hur världsekonomins problem skall lösas och världsbranden släckas är naturligtvis att använda den här diskussionen för inrikespolitiska syften.

Vi har utomordentligt hög beredskap, och kommer att ha hög beredskap de närmaste dagarna, för att vidta de åtgärder som är nödvändiga. Men de skall vidtas när vi är säkra på att de ger effekt, och de skall vidtas mot bakgrund av att de skall passa in i den ekonomiskpolitiska strategi som väljarna i det svenska valet har gett klartecken för. Det är en politik som bygger på rättvis fördelning och nationellt ansvarstagande. Detta är oerhört viktigt.

Även om det reses krav om att man omedelbart skall agera från dem som tror sig veta bättre och sitter inne med alla lösningar krävs det nu styrkan och modet att avvakta rätt tillfälle att vidta åtgärder. Det gäller att förhålla sig kylig och inte rusa i väg. Det är viktigt att skapa en så bred samling som möjligt.

Jag hade inte haft för avsikt i dag att gå in i någon tung partipolitisk polemik. Jag tycker inte att ansvaret för landet ger utrymme för detta. Men när jag har lyssnat på Lars Tobisson och Anne Wibble vill jag göra klart för dessa högerrepresentanter i Sveriges riksdag att den nuvarande regeringen och socialdemokratin inte kommer att torka på sig den smet de kokade ihop i regeringsställning bara för att samla nationen i detta krisläge.

Det är beklämmande att höra den förra finansministern stå här och undervisa kammaren om vad som skall göras och vad som borde ha gjorts. Hon lämnade kanslihuset för fem månader sedan och lämnade efter sig en statsskuld på 1 300 miljarder kronor, löpande underskott på 200 miljarder kronor och massarbetslöshet – det tog hon nämligen inte med sig när hon gick. Det är facit av ett regeringsinnehav som är av sådant slag att det är svårt att tänka sig att man fem månader efteråt skall kunna stå i ett nationellt krisläge och göra anspråk på att sitta inne med lösningar på alla problem. Vi ser där möjligen ett uttryck för Folkpartiets kris mer än för Sveriges kris.

Lars Tobisson började sitt anförande med att säga – jag kan knyta an till den retoriska finessen – att det för ett år sedan rådde optimism och framtidstro i Sverige. Han åberopade några SCB-mätningar om hushållens uppfattning om den ekonomiska utvecklingen.

För ett år sedan började räntorna klättra uppåt, Lars Tobisson. För ett år sedan hade vi en regering som hade abdikerat. För ett år sedan hade vi en regering som sysslade med brofrågan. Den ekonomiska politiken havererade någonstans ute i Öresund.

Det känner vi till. Jag vill inte riva i det. Men tror moderaterna att de, med det ansvar de har för det moras vi nu sitter i, bara kan skaka av sig efter fem månader och gå vidare i våldsam attack på den regering som nu försöker ta oss ur krisen genom att höja skatter och spara på ett sätt som saknar motstycke i omfattning i Europa? Om Lars Tobisson tror att de skall få en så lätt resa i detta nationella krisläge och använda valutaoro och ränteoro för den typen av billig partipolitisk retorik, då skall han veta att socialdemokratin kommer att säga ifrån. Vi torkar inte på oss den smet Folkpartiet och Moderaterna kokade ihop i regeringsställning. Vi lämnar den åt sidan.

Däremot vill jag ge ett handslag till Per-Ola Eriksson, Mats Odell, Roy Ottosson och Johan Lönnroth för debattinlägg på förmiddagen som visar att det finns fler partier vid sidan om socialdemokratin som i detta krisläge är beredda att sätta nationens intressen före partiets.

Jag var tyvärr ute när Odell levererade vänligheterna om min person. Låt mig kvittera dem genom att säga att jag sätter stort värde på Mats Odell som debattör. Låt oss mötas också i en praktisk konkret politisk gärning, där vi försöker att ta ansvar för hur vi skall hantera det statsfinansiella läget.

Ser man på finansutskottets betänkande är det en sak som slår en. Det är därför jag pekar på vikten av detta handslag. Det är att det nav som svensk politik snurrar omkring är socialdemokratin. Titta exempelvis på oppositionens olika skatteförslag. Jag recenserar dem inte – jag lämnar det åt sidan. Jag bara konstaterar att den opposition som är företrädd i riksdagen vad gäller ena halvan av den ekonomiska politiken – skattepolitiken – levererar olika förslag för åren framöver. De spänner över skattehöjningar på i storleksordningen 9 miljarder mer än i regeringens förslag från Vänsterpartiet, 4 miljarder mer från Centerpartiet och ända ned till 44 miljarder i skattesänkningar från Moderaterna. Tittar man på den gamla fyrklöverregeringen ser man att spännvidden är mellan 4 miljarder mer än regeringen och 44 miljarder mindre än regeringen. Det är nästan 50 miljarder i spännvidd. En sådan skattepolitik kommer aldrig att vara grunden för en ekonomisk politik som tar landet ur den ekonomiska krisen.

Socialdemokratin kan däremot samverka över blockgränsen, med Vänsterpartiet och med Miljöpartiet, för att genomföra de åtgärder som är nödvändiga för att ta landet ur krisen. Finansutskottets betänkande är i den meningen ett slags facit eller bokslut över en havererad epok. Man försökte naturligtvis åstadkomma någonting med fyrpartisamarbetet, men resultatet blev förskräckande.

Nu går vi vidare. Jag har hela tiden gjort oerhört klart att det som sägs från regeringens sida och från finansministerns sida också skall levereras. Om vi ställer ut beska besked om ytterligare besparingar skall förslagen till riksdagen. De skall till riksdagen på ett sådant sätt att man kan anta att de går igenom riksdagen. Ställer vi ut besked om

ytterligare skattehöjningar skall förslagen till riksdagen, och de skall igenom riksdagen. Det är slut på den tid då den ekonomiska politiken reducerades till program och planer. Det är allvar nu.

Vi har sagt vad vi skall göra. Jag har hela tiden, med regeringen bakom mig, gått med de förslagen till riksdagen – inte ett kommatecken mer eller mindre. Det är en trovärdighetsfråga gentemot en marknad som under de senare åren har vant sig vid en regering i Sverige som haft lättare att formulera planer och bedriva seminarieövningar än att hantera statsfinanserna.

Först var det den ekonomisk-politiska propositionen i höstas: 56 miljarder i saldoförbättringar. Sedan var det EU-finansieringen. Sedan var det budgetpropositionen, och nu kommer kompletteringspropositionen. Däremellan ligger och har legat en utomordentligt hög beredskap att närhelst så behövs gå till riksdagen med ytterligare förslag om det handlar om att rädda statsfinanserna och därmed grunden för välfärdssamhället.

Nu kommer KP. I kompletteringspropositionen kommer följande besked att ges: Vi kommer sist och slutligt, en gång för alla, att återigen klara ut hur RAS skall finansieras. Jag håller med Roy Ottosson, som ganska tydligt pekade på den exploatering som har skett av RAS-förslaget i den partipolitiska debatten. Det har framför allt gällt att förslaget inte skulle vara finansierat. RAS ligger till alla delar inne i det budgetsaldo som har redovisats. Alla utgifter för RAS finns med.

Däremot har jag sagt att vi skall se till att skaffa oss de engångsinkomster som RAS engångsutgifter motsvarar. De inkomsterna skall redovisas senast i kompletteringspropositionen. Vi kommer att redovisa de inkomsterna. Jag kan avslöja för kammaren vad det kommer att handla om: Vi har gjort ställningstagandet i regeringen att Nordbanken skall säljas ut. För de aktierna kommer vi gott och väl att få de intäkter som behövs under det budgetår som RAS verkar utgiftsmässigt, och mer därtill.

Till skillnad från andra partier här i kammaren har regeringen i sitt budgetalternativ inte en enda krona upptagen för privatiseringar under 1995/96. Vi binder oss inte vid den pålen. Däremot kan vi tänka oss att privatisera när vi tycker att det är rätt utifrån andra utgångspunkter. Vi har gjort det ställningstagandet vad gäller Nordbanken. Vi vet att det ger intäkter till statskassan som långt, långt överstiger de kostnader som finns för RAS.

Diskussionen är påhittad. Den har varit ett sätt att komma åt regeringen och inte minst arbetsmarknadsministern.

Idén bakom RAS är att vi skall göra det lätt för dem som vill expandera att anställa en arbetslös i en uppåtgående konjunktur. Vi skall motverka en situation då människor som vill anställa går till grannföretaget och tar en som redan har jobb. Vi vill motverka den typen av löneinflation i en uppåtgående konjunktur. Det finns goda realekonomiska argument för detta.

Men förslaget har blivit ett slagträ. Det har blivit ett slagträ just därför att det var omkring detta förslag man kunde ena sig på den borger-

liga kanten. Det var där man hittade något litet utrymme att åtminstone tillfälligt skaffa sig andrum statsfinansiellt.

RAS ligger fast. RAS kommer att vara ett viktigt inslag i arbetet för att underlätta en expansion i denna konjunkturfas. RAS skall icke påverka upplåningsbehovet. Det deklarerades redan vid det tillfälle då förslaget presenterades i januari månad 1995.

Vi kommer också i kompletteringspropositionen att klara ut den kommunala ekonomin. Vi har utjämningsfrågorna. Det är stora och svåra frågor. Vi har frågan om det skattefinansierade och statsfinansiella utrymmet för kommunerna. Vi har kommunernas momsfrågor, och vi har också i det sammanhanget att diskutera hur egenavgifter påverkar skattebasen i kommunerna och i vilken utsträckning vi har råd att kompensera för detta med statsmedel.

Vi kommer i KP:n också att se till att de tapp som har gjorts i riksdagens behandling av budgetpropositionen – jag tänker på den jordbrukspolitiska uppgörelsen – finansieras. De skall inte finansieras med skattehöjningar. Det är en uppgörelse vi har med Centerpartiet. Det är en uppgörelse som jag sätter värde på, och som jag förutsätter kommer att hålla hela vägen fram. Det går inte att låna sig fram för att bedriva ens en jordbrukspolitik.

Vi kommer också i KP:n att redovisa de utestående frågor som finns vad gäller EU-finansieringen och de miljarder som skall täckas upp. Kompletteringspropositionen blir på så sätt ytterligare ett viktigt steg för regeringen i arbetet med att hantera det statsfinansiella förfallet.

Vi agerar lugnt, sakligt och målmedvetet. Vi gör det utifrån en utstakad kurs – en stadig kurs. Vi kan trots detta vara tvungna att göra någonting mer. Det utesluter jag inte. Men att börja svaja och redan 20 minuter efter det att börser och valutamarknader har öppnat en morgon vara beredda att tala om vad som krävs är inte seriöst, kammarledamöter. Nu är läget så farligt och så besvärligt att de som finns runt omkring oss skall veta vad vi har bestämt att vi skall göra och att det ligger fast. Om någonting krävs därutöver finns det beredskap för att göra detta.

Vi skall inte måla in oss i ett hörn och säga att det krävs 15, 20, 30 eller 40 miljarder för en viss period. Det blir omedelbart självuppfyllande.

Beskedet till omgivningen är att det finns en regering och en riksdagsmajoritet som har fått mandatet av svenska folket att hantera statsfinanserna för att klara just frågan om långsiktig nationell bestämmanderätt. Det är vad det handlar om, dvs. att inte låta makten gå från de folkvalda organen ut till marknadens slutna rum, att göra sig fri från skuld. Den som är satt i skuld är icke fri. Det mandatet begärde vi i valrörelsen. Det fick vi. Vi kommer att utnyttja det mandatet. Det finns i det sammanhanget ingen alternativ lösning.

Låt mig konstatera att den politiken fortsatt kommer att utgå från en rättvis fördelning. En rättvis fördelning är en grundförutsättning för att få en folklig uppslutning omkring en sanering av statsfinanserna. Kanske är det just den rättvisa fördelningspolitiken som skär in i Sveriges

riksdag, där vi nu ser splittringen i den gamla fyrklövern. Hur som helst; den politik som skall föras framöver kommer att utgå från denna fasta förutsättning.

Herr talman! Jag började med att säga att vi har en farlig situation. Vi har nu på förmiddagen sett fortsatt valutaoro och räntestegringar i Europa. Låt mig sluta med att göra ett positivt konstaterande. Efter dagens debatt, efter det vi har sett under hösten i riksdagen, behöver ingen sväva i tvivelsmål om att det finns en riksdagsmajoritet för att vidta nödvändiga åtgärder. Det är ett utomordentligt gott besked till vår omvärld, någonting som skiljer ut Sverige och vårt politiska system från andra länder som inte har orkat ta i sin skuld och underskottssituation.

Herr talman! Jag kan inte yrka bifall till finansutskottets hemställan. Det skall andra göra. Hade jag kunnat skulle jag ha gjort det. Det är på sitt sätt ytterligare en sten i det mödosamma bygge som vi nu är inne i och som handlar om att åter bygga våra statsfinanser starka.

Anf. 53 JOHAN LÖNNROTH (v) replik

Herr talman! Jag skall börja med att tacka finansministern för en del besked. För det första tycker jag att det är positivt att finansministern förhåller sig kallsinnig till de panikartade utspelen kring de senaste dagarnas valutaoro. Jag tycker också att det är positivt att finansministern vill ha en bred samverkan till vänster. Vi har ibland i Vänsterpartiet känt det litet som att det har funnits en tvekan inför alla dessa skämtteckningar där man målar ut det som att socialdemokraterna har fastnat i Gudrun Schymans vänsterbur. Det är inte så. Vi har deltagit i konstruktiva uppgörelser och påverkat politiken. Tyvärr kan jag inte hävda att det är vi som har kunnat sätta huvudprägeln på denna politik. Det hindrar dock inte att vi fortsätter att kritisera den otillräckliga fördelningsprofilen i regeringens politik.

Jag skulle med några ord vilja ta upp RAS och försäljningen av Nordbanken. Den kritik som vi riktar mot RAS för dess ineffektivitet är i princip samma typ av kritik som exempelvis LO och fackföreningsrörelsen har riktat mot förslaget. Göran Persson kan inte rimligen hävda att det är något slags politisk kritik med borgerligt ideologiska förtecken som kommer från LO eller Vänsterpartiet. Det är en saklig kritik. Jag vågar t.o.m. påstå att jag tror att Göran Persson själv har ganska stor förståelse för denna kritik. Man har nu bundit sig för detta förslag av alla möjliga skäl, och då är det svårt att backa.

Att sälja en bank betyder inte att man kan finansiera andra saker. Det betyder att man byter ut inkomster från utdelningar från Nordbankens vinster mot ränteinkomster från de pengar som man får in genom försäljningen. Det är ingen finansieringsåtgärd att sälja ut statliga tillgångar. Jag tror att man kan hitta gott om gamla socialdemokratiska citat som visar att det är på det sättet.

Till sist säger Göran Persson att han inte vill vara med om dessa vidlyftiga förslag om att vara med och släcka världsbranden. Vi som hävdar att Sverige skall driva detta har inte någon övertro på att det kan ha effekt på kort sikt. Det har vi inte. Men alla riksbanksekonomer och

riksbankschefen, för övrigt f.d. moderat politiker som står tryggt till höger om Lars Tobisson, avvisar varje form av åtgärd som t.ex. en valutaskatt. Jag är besviken på att Göran Persson så godtroget godtar dessa argument.

Anf. 54 Finansminister GÖRAN PERSSON (s)

Herr talman! Godtroget eller icke – jag kan inte, som Lönnroth, fly från vardagsarbetet och det oerhört tunga och besvärliga när det gäller att hantera de löpande underskotten. Det är klart att det vore roligare att sätta sig någonstans med en flaska rödvin och Johan Lönnroth och diskutera hur man skall lägga en omsättningsskatt på den internationella derivathandeln. Men det är inte riktigt det som en finansminister kan ägna sig åt just nu. Lönnroth kan det möjligen. Jag kan det inte. Det innebär inte att jag inte tycker att det vi upplever är stötande och att det rimligen bör stå högt upp på internationella foras dagordning. Jag kan, till skillnad från Lönnroth, åka till det kanske mest kraftfulla politiska uttryck vi har fått tillgång till under senare år, den europeiska unionen, och där, med det självförtroende som en positiv inställning till medlemskapet representerar, ta upp denna debatt. Där skiljer vi oss faktiskt åt.

Det är alltid lätt att kritisera. Jag sätter värde på det stöd Vänsterpartiet har gett till en del av våra förslag under hösten och förvintern. Men visst ser man tendenser till att det har varit lättare för Vänsterpartiet att vara med på skattehöjningar än på besparingar. Skattehöjningar är väl Vänsterpartiets bästa gren. Besparingar är kanske inte den mest framstående. När vi kommer till den punkten börjar det fladdra litet. Då är det bekvämare för Lönnroth och andra att ge sig ut i en diskussion om hur man skall hantera den stora världsekonomin. Men det är en flykt, bort från ansvar och från det nödvändiga arbete vi mycket väl kan ha framför oss att föreslå mer och ytterligare i form av statsfinansiell sanering. Om inte Vänsterpartiet tar sig samman litet och börjar vara med också på besparingarna återfaller man bara i det gamla beteendet, att ha lätt att säga ja till skattehöjningar.

Anf. 55 JOHAN LÖNNROTH (v) replik

Herr talman! Nu råkar det vara så att jag inte gillar rödvin. Jag har aldrig druckit det. Som Göran Persson minns träffades vi en gång i höstas och drack pilsner ihop. Om det nu är litet högre status i att dricka pilsner hos finansministern, då säger vi väl det. För min del lägger jag inte så mycket klassynpunkter på vilken ölsort man dricker, men, strunt samma.

Jag begär inte att Göran Persson skall ägna många minuter åt detta med valutaskatter. Det är inte heller något akut. Vi måste diskutera konkreta och tunga åtgärder, både skatteförändringar och besparingar. Vi darrar inte det minsta, Göran Persson. Vi sitter med i arbetsgruppen och diskuterar sänkt barnbidrag, trots att vi tycker att det är tungt att diskutera besparingar på barnbidraget när vi nu öser ut dessa miljarder till ett ineffektivt RAS-system. Det är riktigt att det är tufft. Men vi håller fast.

Under senare tid har det däremot varit litet svårt att få besked från regeringen om man är villig att hålla fast vid vänsterkursen. Den Storachef som uppträdde i TV i morse uttalade sig oerhört kraftfullt om att det skulle skäras ner på allting mellan himmel och jord. Han sitter faktiskt i regeringens näringslivsråd. Vi har nog uppfattat det som att man nu har skakat litet inför denna massiva kritik från storfinansen och högern, som naturligtvis inte gillar den vänsterkurs som vi gemensamt försökte utforma i höstas.

Återigen, Göran Persson: Jag tror att vi skall klara detta. Vi skall kunna sätta oss ihop och gärna ta med Centerpartiet och Miljöpartiet. Men fladdra inte ut för långt åt höger!

Anf. 56 Finansminister GÖRAN PERSSON (s)

Herr talman! Det är möjligt att det var ovant för Lönnroth, men det var faktiskt lättöl vi drack och inte pilsner.

Om vi nu tittar på diskussionen om höger- och vänstervridning ser jag inget viktigare vänsterprojekt för Sverige och Sveriges riksdag än att ta greppet över statsfinanserna. Allt vi vill göra i form av utjämning mellan olika grupper i samhället – bra pensioner, bra vård, bra utbildning – är beroende av att vi har grepp över statsfinanserna.

För en demokratisk vänster, för en socialdemokrati, är därför ordningen i statsfinanserna överordnad. Vi måste få ordning i statsfinanserna, annars klarar vi inte ambitionen i välfärdspolitiken. Sedan är ordningen i statsfinanserna kopplad till våra förutsättningar och möjligheter att få fler människor att delta i produktionen, att knäcka massarbetslösheten, som har byggts upp under senare år. Det är den andra sidan av politiken. Detta måste samverka. Det är en mycket mödosam väg. Vi kommer att få genomföra besparingar och kanske en och annan skatteförändring till. Det kommer inte att vara lätt att fatta något av besluten, men det måste göras. Om vi inte gör det vrids allt ur händerna på oss, och då är välfärdspolitiken i grunden hotad.

Det finns alltså ingen viktigare uppgift för en socialdemokrat än att just nu se till att vi får greppet om det som är verktyget i samhällsbygget och i statsfinanserna. Det är vad det handlar om.

Anf. 57 LARS TOBISSON (m) replik

Fru talman! Finansministern var glad över bifallet i finansutskottets betänkande till regeringens politik. Han låtsas dock inte om att detta betänkande har havererat redan innan det antas av riksdagen, på grund av de ändrade förutsättningarna. Detta river bort grunden för den politik som även regeringen har formulerat.

Det var inte många besked vi fick. De inskränker sig till att man hoppas kunna få fram pengar när man säljer Nordbanken någon gång i en obestämd framtid. Det imponerar inte på någon. Finansministern hänvisar till att man skall återkomma i kompletteringspropositionen. Som jag sade tidigare kommer vid det laget utgiftsbesluten för 18 månader framåt redan att vara fattade. Om man inte skall ta till skattehöjningar, vilket alltid brukar vara lättast för socialister, återstår att dra ned på bidragen till kommunerna – det blir inte lätt i den här situatio-

nen – eller att ytterligare skära i socialförsäkringarna. Kan Göran Persson beskriva hur han tänker lägga upp en sådan kompletteringsproposition?

Det kommer ändå inte att räcka med att vänta på kompletteringspropositionen. Redan om några veckor skall konvergensprogrammet tas fram, och där måste det visas hur man faktiskt hejdar statsskuldsökningen och snabbt bringar ned den, med de nya förutsättningar som föreligger.

Jag har, fru talman, under en tid haft samtal med företrädare för ratinginstitut. Finansministern kommer nu att säga: Aha! Han har väl suttit och talat illa om Sverige, och det är därför som det går så illa som det gör! Nej, det har jag inte behövt göra, därför att man har redan vetat precis vad som gäller. Vad de har frågat mig är detta: Hur kan Socialdemokraterna tro att man kan råda bot på problemen genom att höja skatter och återreglera? Det är inte min sak, men jag har försökt förklara det med att det finns en nostalgisk förkärlek för den svenska modellen, att kanslihushögern har försvunnit osv. De har bara skakat misstroget på huvudet och sagt: Det kan inte vara sant; de kan ju inte tro att de kan upphäva lagarna. Det är detta som ligger bakom den misstro som nu råder.

Jag vet att IMF:s chef är här i dag och skall träffa statsministern kl. 14.30. Det är ett sällsynt besök. Jag känner till den kritik som har riktats från IMF mot svensk politik. Jag hoppas att Göran Persson kan vara med och hjälpa Ingvar Carlsson – jag tror att det kommer att behövas – att förstå vilken situation Sverige befinner sig i och vilka insatser som kommer att behöva göras.

Såvitt jag förstod kunde Göran Persson inte hitta någon enda väg ut ur eländet. Det finns en väg ut ur eländet, och den finns i den politik som återges i den moderata reservationen.

Anf. 58 Finansminister GÖRAN PERSSON (s)

Fru talman! Den moderata reservationen är prövad, vägd och befunnen för lätt. Det var ju moraset av nyliberala tankar som ledde oss in i krisen. Det är också politik, Lars Tobisson.

När man hör Tobisson berätta om sina kontakter med utländska ratinginstitut blir man allt annat än lugn. En tradition som Moderaterna tycks ha utvecklat är ju att i utlandet sprida en beskrivning av Sverige som inte ger rättvisa åt vårt fina land. Jag hörde Tobisson i någon av replikerna tidigare åberopa en artikel i Wall Street Journal. Han läste, uppenbarligen med välbehag, in i kammarens protokoll att en analytiker hade påstått att situationen i Mexico kunde jämföras med Sveriges situation. När man har den typen av referensramar och den typen av beteende, är det inte ett uttryck för ett nationellt ansvar.

När jag såg Tobissons mottagande av depescherna om ränteuppgången här på förmiddagen tyckte jag att det fanns något slags triumf i beteendet. Förstår inte Moderaterna och Lars Tobisson att just den typen av beteende i ett nationellt krisläge underblåser intrycket av splittring och spänning? Är det inte dags också för Moderaterna att samverka och ge en rättvis bild av Sverige?

Anf. 59 LARS TOBISSON (m) replik

Fru talman! Ni socialdemokrater brukar ju visa intresse för den affärsrörelse som min familj driver. Var och en som vet vad den går ut på måste inse att jag inte med glädje kan se att räntorna i landet stiger, inte från någon synpunkt. Den saken är helt klar.

Det här handlar väldigt mycket om trovärdighet. Jag tycker inte att Göran Persson med sitt anförande, som ansvarig finansminister, i dag har ingjutit trovärdighet beträffande regeringens ekonomiska politik. Han har blåst upp sig, talat långsamt och värdigt, tagit av sig glasögonen. Men han har inte gett besked om hur det här skall göras.

När man talar med utländska bedömare står det klart att det inte är med höjda skatter som vi reder ut våra problem och inte med återregleringar. Det är inte med samarbete med Vänstern, med före detta kommunister, som man skapar tilltro till våra möjligheter att sanera statsfinanserna och hålla nere inflationen. Det rör sig om verklighetsflykt, när vi får höra att det t.o.m. kan tänkas att man lägger en omsättningsskatt på valutatransaktioner. Om man kan vara med i sådana sammanhang och diskutera, förstår jag att man inte kommer någon vart.

Jag ställde tidigare en fråga till Göran Persson om hur han skall få fram jobben. Vi har sagt att det inte finns utrymme i den offentliga sektorn, av finansieringsskäl. Industrin skall naturligtvis växa, men det blir inte flera jobb, utan de försvinner ofta. Byggsektorn kommer inte att vara expansiv. Då är det den privata tjänstesektorn. Den vänder sig till en del till företagen, men det är avknoppningar från industrin. Där finns det inte heller så stort expansionsutrymme. Det är naturligtvis fråga om tjänster riktade mot hushållen. Men Göran Persson har sagt att han av ideologiska skäl utesluter att man skall göra någonting för att se till att de många jobb som finns i hemmen – på bilar och andra saker som människor kan behöva få omsedda – skall ske på den vita marknaden. De får göras svart, i egen regi eller inte göras alls, vilket är den vanliga bilden.

Kan Göran Persson förklara hur ni under sådana förutsättningar skall få fram de jobb som behövs för att svensk ekonomi skall komma i gång och arbetslösheten minska?

Anf. 60 Finansminister GÖRAN PERSSON (s)

Fru talman! Lars Tobisson försökte göra en karikatyr av min person. Trots detta tar jag av mig glasögonen.

Det är möjligt att Tobisson har argumentnöd. Men varför reagerar Lars Tobisson inte mot mitt våldsamma angrepp på er moderater för er utlandsbild av Sverige? Varför tiger ni när det angreppet kommer här i kammaren? Varför går ni undan?

Tror Lars Tobisson att ens er egen valmanskår tycker att det är ett nationellt ansvarstagande i ett krisläge att stå här i kammaren och jämföra Sveriges politiska system med Italiens? Lars Tobisson och Moderaterna har försatt sig själva i ett läge där de faktiskt står utanför möjligheten att påverka den praktiska politiken.

Dollarkursen förändrades i natt gentemot yenen. Nu är lösningen på den världsbranden plötsligt att vi skall ta fram det som svenska folket

avvisade i valet. Lars Tobisson får finna sig i att Moderaterna, efter ett sällsynt misslyckat regeringsinnehav, fick respass av svenska folket. Den politik de använder kommer inte att duga för att sanera statsfinanserna. Det måste bygga på rättvis fördelning.

Det finns inte heller något parlamentariskt stöd för Moderaternas luftpastejer i den ekonomiska politiken. Det som de levererar är av sådant slag att man möjligen har uppslutning kring det i den egna riksdagsgruppen. Längre än så kommer de inte.

Vi kommer aldrig att kunna sanera statsfinanserna i Sverige om vi bryter mot den tradition i Sverige som kanske inte Moody´s och Standard & Poor´s riktigt har förstått men som vi självklart skall diskutera med dem. Det är den tradition som finns djupt inne i Centerpartiet, i vissa delar av socialliberalt engagemang, i vissa delar av den kulturkonservatism som kds av och till utstrålar, i Vänsterpartiet och i Miljöpartiet. Det är den stämning och den kraft som socialdemokratins fördelningspolitiska ideal representerar. Det går långt in i andra partier.

Detta är den svenska traditionen, och det är den vi måste bygga på om vi framgångsrikt skall klara att sanera statsfinanserna. Det skall göras – det kan jag försäkra Lars Tobisson.

Anf. 61 ANNE WIBBLE (fp) replik

Fru talman! För en gångs skull var Göran Persson alldeles tomhänt. Han hade ingenting att säga. Det var förvånande.

När det internationella omdömet om Sveriges ekonomi och Göran Perssons egen politik har fått så oerhört tydliga bevis under den senaste veckan, de senaste tio dagarna, men också har synts mycket tydligt vid tidigare tillfällen under de senaste månaderna, är det anmärkningsvärt att Göran Persson inte har någonting att säga, annat än att han har hög beredskap. Frågan är egentligen: Hur långt måste kronan falla, hur högt måste räntorna stiga innan Göran Persson har någonting att säga, utom att han skall sälja Nordbanken? Det visste vi förut.

Det som sades i övrigt var egentligen bara att det finns en hög beredskap. Det var ungefär detsamma som Jan Bergqvist sade, nämligen att regeringen och finansutskottets ordförande följer utvecklingen noga. Det skulle bara fattas annat! Det är ju för sjutton ert jobb att göra det!

Men det som är ännu mer oroande än att Socialdemokraterna inte har någonting konkret att säga i dag är att den beredskap som man tydligen har för framtiden – när det har hänt ännu läskigare saker med räntor och växelkurs, när ännu mer i den svenska ekonomin har hunnit bli förstört – går ut på att göra ungefär samma sak som det man redan har gjort; det skall passa in i den strategi som man redan har valt. Man skall fortsätta att höja skatter tillsammans med Vänsterpartiet, man skall fortsätta att förstöra strukturella reformer tillsammans med Vänsterpartiet. Jag måste faktiskt be Göran Persson att ta litet mera allvarligt på dagens situation. Jag tror att det enda sättet att komma över de här problemen är en kombination av en politisk och en ekonomisk förtroendechock. En sådan åstadkommer man inte på det sättet som Göran Persson har givit på hand.

Anf. 62 Finansminister GÖRAN PERSSON (s)

Fru talman! Jag tycker att Anne Wibble agerar mycket märkligt. I mitt anförande riktade jag hård kritik mot Anne Wibbles sätt att bete sig i den här debatten. Det hade väl varit klädsamt om den första repliken hade använts för att bemöta den kritiken. Eller har Anne Wibble inte någonting att säga till sitt försvar?

Det är märkligt att ni kan stå här i kammaren och tala om den förtroendechock som har drabbat svensk ekonomi och göra den till något slags debattmässig poäng till fördel för Folkpartiet och Anne Wibble, den finansminister och därmed sorgligt nog också det parti som mer än något annat är förknippat med statsskuldens förbannelse. Om det existerar en förtroendechock är den helt och hållet kopplad till den fundamentala situationen i de svenska statsfinanserna, och någon person som bär större personligt ansvar för detta än Anne Wibble är det svårt att finna.

Anne Wibbles beteende som ekonomisk politiker blir inte särskilt mycket mer imponerande när hon kräver att landets finansminister i kammaren skall tala om, vid vilken räntenivå och vid vilken valutakurs regeringen tänker lägga fram nya förslag. Förstår Anne Wibble vad hon då säger? Varför skall jag här i kammaren berätta hur jag ser på valutakursens utveckling vid ett visst krontal i förhållande till ecun och därmed annonsera ytterligare åtgärder? Förstår inte Anne Wibble att ett sådant agerande av en finansminister omedelbart skulle medföra risk för spekulation och utsatthet?

Den typen av bristande omdöme var i själva verket en av förklaringarna till att vi hamnade där vi hamnade.

Anf. 63 ANNE WIBBLE (fp) replik

Fru talman! Det är genom att göra som Göran Persson nu gör som han skapar precis de problem som han själv varnar för. Han vill inte ge något som helst lugnande budskap om politikens inriktning, inte säga någonting om behovet av att ompröva en del felaktiga saker eller om insikten om att man måste göra det men att man kanske kan återkomma senare, i kompletteringspropositionen eller liknande. Det är just genom att bete sig så som Göran Persson själv ökar misstron och riskerar att åstadkomma en fortsatt försvagning av både växelkurs och ränteutveckling. Det är djupt beklämmande, tycker jag.

Jag visste naturligtvis att Göran Persson skulle försöka skylla ifrån sig alla problem på den förra regeringen och mig i synnerhet. Jag vill då bara i all blygsamhet påminna Göran Persson om att Jan Bergqvist för en timme sedan – Göran Persson satt här i kammaren då – sade att den socialdemokratiska politiken, om den skulle ha genomförts, hade inneburit lägre moms och mera lån. Det hade betytt att vi skulle ha haft ett större underskott och en ännu större statsskuld. Det förflutna tror jag alltså att Göran Persson med fördel kan lämna därhän i debatterna framöver.

Det som nu har drabbat Sverige är en förtroendekris. Jag tror att det är bra om finansministern skiljer mellan förtroendekris och förtroendechock. En förtroendekris är ingenting bra – den skadar Sverige och

förstör de positiva inslag som finns. Vad vi behöver är en förtroendechock med insikt hos socialdemokratin om att både den politiska och den ekonomiska väg som man har slagit in på är felaktig och leder till färre jobb, sämre välfärd, försvagad levnadsstandard och en allmänt svårare situation för medborgarna i Sverige. I slutändan befarar jag att detta kommer att göra människor mycket missnöjda, fru talman, eftersom socialdemokraterna har lovat någonting helt annat. Blir det ingenting av det får man ett demokratiskt trovärdighetsproblem.

Anf. 64 Finansminister GÖRAN PERSSON (s)

Fru talman! Anne Wibble tycker att vi skall lämna det förflutna därhän. Ja, det var inte jag som började den diskussionen. Det var faktiskt Anne Wibble som från talarstolen i magistrala ordalag berättade hur saker och ting skulle skötas och borde ha skötts. Då hade jag fräckheten att erinra om att hon så sent som för fem månader sedan hade möjlighet att göra exakt vad hon tyckte att man borde göra. Jag förstår att Anne Wibble tycker att vi skall lämna det förflutna därhän. Jag vill inte gräva i det i dag – låt oss bara konstatera att Folkpartiet på den punkten naturligtvis har en kvarnsten att släpa på under mycket, mycket lång tid framöver.

Socialdemokratin har alltid vinnlagt sig om starka statsfinanser. Jag vill inte vara en finansminister i en annan socialdemokratisk tradition än den som Per Edvin Sköld, Gunnar Sträng, Kjell-Olof Feldt och Allan Larsson har arbetat i och som innebär ett ansvarstagande för statsfinanserna. Det finns ingenting i vår historia eller i vårt agerande som skulle ge underlag för den typ av svepande påståenden som Anne Wibble gör om vår oförmåga att hantera statsfinanserna. Tittar man bakåt skall man finna att vi aldrig har administrerat en situation där underskotten har vuxit ifrån politisk kontroll. Men det har skett vid två tillfällen i Sverige, med undantag för perioden under världskriget; det skedde under perioden 1976–1982, och det har skett under perioden 1991–1994. Sedan får vem som helst dra vilka slutsatser han eller hon vill.

Jag tycker också att Anne Wibble är litet oförsiktig när hon säger att jag inte har haft några besked att lämna. Jag har haft ett mycket viktigt besked att lämna, och det är att regeringen inte tänker åse att dagens turbulenta situation blir ett bestående handikapp för den svenska ekonomin. Är det så att vi måste agera så kommer vi att agera. Efter de besked som har lämnats här i kammaren kan jag bara konstatera att det i så fall finns ett brett parlamentariskt stöd för det, och det är bra.

Anf. 65 MATS ODELL (kds) replik

Fru talman! Jag vill först tacka Göran Persson för att han nu äntligen har låtit täckelset falla när det gäller hur RAS-projektet skall finansieras. Det är alltså statlig egendom, nämligen en bank, som skall säljas ut.

Jag har här i min hand riksdagens protokoll från den 10 januari, när Göran Persson höll vad jag kallar ett briljant anförande. Då sade han: ”Den som tvingas låna för sin löpande konsumtion – – – är icke fri i

förhållande till banken." Detta får vi nu alltså omtolka. Vi skall nu skaffa pengar till vår löpande konsumtion genom att sälja banken. Det är en annan innebörd av detta uttalande, och jag tror att alla inser att detta inte är någon solid och hållbar lösning för att finansiera ens den typ av utgifter som det här är fråga om.

Det är också bra att Göran Persson har en konstruktiv hållning till breda lösningar på de problem som landet står inför. Men jag tycker att han i sin analys glider litet väl summariskt över det som hände perioden september 1991 – oktober 1994. Jag pekade i mitt anförande på att svensk ekonomi under 30 år har gått oerhört kraftfullt bakåt. Jag pekade på bristerna i den långsiktiga utvecklingskraften för svensk ekonomi och att nu faktiskt bara ett fåtal länder, bl.a. Turkiet, Grekland, Portugal, Irland, Spanien, Finland och Nya Zeeland, har en sämre ekonomi än Sverige har, från att ha varit det tredje rikaste landet. Jag måste fråga Göran Persson om han inte ser ett bekymmer i Sveriges långsiktigt sviktande utvecklingskraft. De återställare han genomför tillsammans med Gudrun Schyman och Johan Lönnroth är ju totala misslyckanden. Göran Persson håller på att bli av både med ekonomins utvecklingskraft, vilket vi ser tydligt i dessa dagar, och med sina egna väljare, som flyr över till hans samarbetspartner, som har gett honom en Judaskyss. Passa också på att förklara det här med återställare för Johan Lönnroth! Han hade en ganska idyllisk uppfattning om dem – han ville tolka det positivt. Han håller inte reda på klasserna här! Passa alltså på att förklara vad en återställare är – det är något mycket negativt, och det har det också varit för svensk ekonomi.

Anf. 66 Finansminister GÖRAN PERSSON (s)

Fru talman! Jag tror nog att Jan Bergqvist redan har svarat på resonemanget om tillväxt och tillväxtkraft, Mats Odell. Jag kan väl bara konstatera att vi har haft varierande tillväxtsiffror under åren.

Av statistiken framgår att åren med verkligt usel tillväxt har varit de perioder då Mats Odell närstående direkt har kunnat påverka regeringspolitiken. De perioder under de senaste 30 åren då vi har legat över OECD:s snitt har inträffat när socialdemokratin har regerat. Det partipolitiska inslaget i diskussionen kan vi faktiskt lägga åt sidan.

Däremot kan man fundera över vad det beror på att Sverige har haft en tillväxt som inte är så kraftig som vi har önskat att den skulle vara. Jag tror att det i Långtidsutredningen finns en hel del resonemang att fundera över. Inte minst tror jag att demografiska faktorer är en orsak till att vi har haft en broms på tillväxten. Vi har tagit på oss kostnaden för en åldrande befolkning tidigare än vad exempelvis omvärlden har gjort.

Man skall nog inte vara så tvärsäker och bara på grund av siffrorna säga att om en annan politik hade bedrivits hade allt sett annorlunda ut. Mats Odell kan inte göra någon partipolitisk poäng genom att åberopa tillväxtsiffror. Katastrofen har inträffat under den senaste treårsperioden och under en sexårsperiod i slutet av 70-talet och början av 80-talet.

Mats Odell kan inte heller ta någon poäng genom att kritisera finansieringen av RAS. Mats Odell levererar själv ett budgetalternativ som bygger på ränteinkomster från privatiseringar i storleksordningen tio miljarder kronor varje år. I den meningen har kds faktiskt använt samma typ av finansiering. Men det är väl kanske inte lika partipolitiskt elegant att åberopa det i debatten. Så är faktiskt sakförhållandet.

Anf. 67 MATS ODELL (kds) replik

Fru talman! Jag försökte faktiskt inte göra en partipolitisk poäng med anledning av tillväxtsiffrorna. Jag frågade finansministern om han inte tyckte att detta var någonting som det var värt att ta tag i bortom budgetsaneringen. Jag menar nämligen att de åtgärder som fyrpartiregeringen genomförde byggde på den här långsiktigt svaga tillväxtkraften i svensk ekonomi.

Vi genomförde ett antal strukturreformer som förbättrade svensk ekonomis förutsättningar för att skapa en uthållig tillväxt och för att hävda sysselsättning och välfärd. Men – och i det avseendet håller jag med Göran Persson – den politiken kopplas på ett olyckligt sätt samman med effekterna av den mycket djupa lågkonjunktur som Sverige och en stor del av industriländerna hamnade i under den här perioden. Då tycker jag att det är litet förmätet att säga att den politiken är prövad och att den misslyckades. Låt oss sortera ut vad som var konjunkturnedgång och vad som var åtgärder som berodde på andra faktorer i omvärlden. Kasta inte ut det barn med badvattnet som finns i ett konstruktivt samtal om de åtgärder som skulle kunna förbättra svensk ekonomis långsiktiga utvecklingskraft.

Anf. 68 Finansminister GÖRAN PERSSON (s)

Fru talman! Den typen av diskussion för jag gärna med Mats Odell. Den är viktig, och vi har alla anledning att försöka söka en sanning i den diskussionen.

Jag menar att den strukturella frågan i svensk ekonomi i dag är ganska enkel att beskriva. Det är den enorma obalansen mellan privat och offentlig konsumtion. De enorma underskotten i den offentliga ekonomin är det viktigaste problemet. Kan man inte lösa det problemet och visa att man har det greppet blir genast väldigt mycket av diskussionen om andra strukturella frågeställningar i ekonomin egentligen ett sätt att fly bort ifrån den verkligt svåra frågan, nämligen hur man skall hantera statsfinanserna.

Jag tycker att vi i den här kammaren alla bör kvalificera oss för den typ av diskussion som Mats Odell vill ha genom att visa att vi kan ta ett ansvar för det som faktiskt är de sunda statsfinanserna. Jag är optimistisk. Det kommer vi att kunna göra. Låt oss därefter föra det resonemang som Mats Odell har tagit upp. Jag ser fram emot en sådan diskussion.

Anf. 69 PER-OLA ERIKSSON (c) replik

Fru talman! När jag hörde replikväxlingen mellan Anne Wibble och Göran Persson undrade jag om det var ett finansministerbråk eller om flera får delta.

Det skulle i och för sig vara intressant att gå tillbaka i tiden drygt ett och ett halvt år eller åtminstone till sommaren 1994. Göran Persson säger nu att läget är allvarligt och farligt. Jag erinrar om att i juli 1994 hade vi också en viss försvagning av kronkursen. Då sade jag att det gäller att ha is i magen. Jag fick kritik av Göran Persson för det uttrycket.

Nu verkar det som om Göran Persson i dag använder samma metod – att vänta och se. Vi sitter nu inte på någon bio där man kan se händelseutvecklingen på skärmar. Den är negativ och allvarlig. Jag tror att det är viktigt att vi så fort som möjligt – senast i samband med finansutskottets behandling av regeringens konvergensprogram – kan ge signaler om vad som behöver göras.

Det som var fel 1994 tycks vara rätt nu. Jag kan bara konstatera att sommaren 1994 hade vi inte tillnärmelsevis samma försvagning av kronkursen som nu.

Jag vill också ta upp frågan om RAS. Vi har nu fått besked – jag vet inte om det var ett nytt besked eller om det är samma som vi har fått tidigare – att finansieringen skall ske genom att man säljer Nordbanken. Det är inte så länge sedan vi hörde finansministern säga att bankaktierna var kalla. Det var då olämpligt att sälja Nordbanken. Aktierna har uppenbarligen under trycket av den internationella oron på valuta- och räntemarknaden blivit något varmare. Nu skall de säljas. Sanningen är väl att bankaktierna inte har blivit varmare utan att regeringen börjar få kalla fötter när den ser konsekvenserna av RAS-beslutet.

Jag tycker att det är fel att sälja Nordbanken för att använda de pengarna till att subventionera anställningar i företag för tjänster som ändå kommer till utförande.

Anf. 70 Finansminister GÖRAN PERSSON (s)

Fru talman! Om det var ett finansministerbråk eller inte vet jag inte. Men Per-Ola Eriksson får gärna lägga sig i. Han kanske också kan bli finansminister en dag. Det kanske möjligen skulle ha en lugnande inverkan på marknaderna.

Den fråga han tar upp om finansieringen av RAS är naturligtvis redan avklarad. Jag har sagt att vi inte tänker öka upplåningsbehovet. Det gör vi inte heller enligt det besked som har lämnats i dag. Det vore helt emot mina principer att lämna ett så tydligt besked i början av januari och sedan inte fullfölja det. Vi tänker se till att det blir som vi har sagt. Det blir ingen ökad upplåning på grund av RAS.

Det här avser något som ligger under ett budgetår som sträcker sig ända fram till den sista december 1996. Jag tror inte att bankaktier kommer att vara kalla så länge. Jag tror att vi under perioden kommer att hitta ett lämpligt tillfälle att sälja hela eller delar av Nordbanken. Upplåningsbehovet som vi styr emot kommer inte att påverkas av RAS.

Jag förstår inte indignationen från de borgerliga, som i alla sina budgetalternativ har varierande grad av statlig utförsäljning som ett inslag i sin statsfinansiella balans. Då passar det, men inte när man skall genomföra en reform som syftar till att ge arbetslösa en chans i en uppåtgående konjunktur. RAS-frågan har blivit ett slags räddningsplanka för de borgerliga i debatten. Omkring det har man byggt upp och byggt på en argumentation. Men den håller inte när man granskar den.

Jag tycker att det är bra att Miljöpartiet orkade stå upp i den populistiska snålblåsten. Den uppgörelse Anders Sundström träffade med Miljöpartiet var bra. Vi fick också till stånd en sanering av exempelvis skolor och dagis där det finns mögelproblem. Det är ingen dålig uppgörelse i det här konjunkturläget.

Anf. 71 PER-OLA ERIKSSON (c) replik

Fru talman! Låt mig direkt säga till Göran Persson att jag inte är ute efter bråk om RAS för bråkets egen skull. Det är inte därför vi har yrkat avslag på förslaget.

Vi tycker att åtgärden är felaktig. Den är inte finansierad. Genom den åtgärden skickar man också ut fel signaler. Kritiken kommer inte bara från oppositionen. Kritik kommer från AMS-chefen, företagarna, SAF och Industriförbundet. Man kan inte heller påstå att LO har applåderat åtgärden. Flera fackliga organisationer har velat se andra lösningar i stället.

Jag tycker att vi en dag som denna inte i första hand skall ägna oss åt politisk pajkastning. Läget är alldeles för allvarligt för att vi skall göra så. Jag har försökt avstå från det i den här debatten och mera sett framåt.

I mitt inledningsanförande lyfte jag fram ett antal frågor. Det gällde behovet av strukturreformer som är långsiktigt hållbara och som kan bidra till att få ned budgetunderskottet och dämpa utgiftsökningarna. Långsiktigt skall vi här i riksdagen få förankring av åtgärder som kan ta Sverige ur de ekonomiska problemen.

I dag är det många villaägare och småföretagare som oroar sig över ränteuppgången. Vi ser nu att konjunkturuppgången får sig en allvarlig knäck. Jag tycker då att vi skall använda det politiska anslaget för att se om vi senast i samband med konvergensprogrammet kan hitta lösningar. Jag har presenterat strukturfrågorna och tagit upp kostnadstak för de offentliga utgifterna. Jag skulle gärna vilja höra finansministerns synpunkter på detta område.

Anf. 72 Finansminister GÖRAN PERSSON (s)

Fru talman! Redan i mitt anförande noterade jag Per-Ola Erikssons ton, och jag satte värde på den. Den är ett uttryck för att man inom Centern känner ansvar för Sverige. Vårt fina land kräver en uppslutning över blockgränserna, om vi skall klara av de problem vi har framför oss. Jag har redan harangerat Per-Ola Eriksson för detta. Jag gör det gärna en gång till.

Som jag uppfattade det tog han mera konkret upp en diskussion om utgiftstak, utgiftsramar. Det är någonting som den nya budgetprocessen kommer att föra in i den politiska debatten. Jag har ingenting emot att redan nu, tillsammans med Centerpartiet, starta en sådan diskussion. Det är klart disciplinerande för den ekonomiska politiken och kan väl passa in i diskussionerna kring hur vi skall ta ansvar exempelvis för konvergens.

Jag har registrerat vad Per-Ola Eriksson har sagt. Jag har tagit det till mig. Jag har ingenting emot att under de närmaste dagarna fortsätta att träffa Centerpartiet för vidare diskussioner. Då skulle vi kanske också kunna ta upp den mycket svåra fråga som regleringen av de kommunala utjämningssystemen representerar.

Anf. 73 ROY OTTOSSON (mp) replik

Fru talman! Jag har med intresse lyssnat på Göran Perssons beskrivning av branden över världsekonomin, den enorma turbulens som återkommande drabbar land efter land. Den drabbar inte bara länder. Också företag drabbas illa och går i konkurs.

Det här visar att någonting har hänt med den internationella finans- och valutamarknaden, att vi internationellt sett har ett system i obalans, att det behövs bättre spelregler och att det finns skäl även för Sveriges regering att agera, framför allt inom Europeiska unionen men också i övriga internationella sammanhang.

Från Miljöpartiets sida har vi lagt fram förslag om att regeringen helt enkelt skall ges i uppdrag att ta upp den här typen av frågor på dagordningen i internationella sammanhang. Vi har särskilt pekat på vikten av en bättre genomlysning, att det i högre grad än i dag skall synas vem som skickar vad och hur mycket. I dag sker detta under mycket slutna förhållanden. Det är en stor skillnad jämfört med aktiemarknaden. Där kan man faktiskt följa och se precis vad som görs och vem som gör vad. Det skapar också möjligheter för rimligare handlingar.

Vi har också till diskussion fört upp en tänkbar avgift för överföringar av finanskapital över gränser. Detta har flera vänt sig emot i debatten i dag. Men det är någonting som måste diskuteras i detta sammanhang. Det finns ju åtminstone principiellt en sådan möjlighet.

Det vore intressant att av finansministern få veta vad som nu händer. Jan Bergqvists anförande tydde ju på att socialdemokraterna ändå tänker litet grand i dessa banor. Vad gör regeringen internationellt? Vilken diskussion för man? Kan vi förvänta oss att det på något sätt upprättas bättre spelregler? Vilken är i så fall regeringens politik i det sammanhanget?

Anf. 74 Finansminister GÖRAN PERSSON (s)

Fru talman! Som jag sade i tidigare inlägg är det inte den här frågan som jag just i dag ägnar all tid och kraft åt, även om jag skulle vilja göra det. Jag delar nämligen Ottossons upprördhet över det som vi nu ser över världen. Det måste finnas ett politiskt svar. Det svaret kan jag bara se växa fram i ett internationellt sammanhang.

En liten, skuldsatt nation klarar inte av att ensam göra någonting i detta avseende. Däremot har vi tillgång till internationella forum. Ottosson själv pekar på Europeiska unionen. Det tycker jag är bra. Jag vill också peka på det arbete som Ingvar Carlsson har bedrivit i sin kommission för att utveckla FN-organen. Där förs exempelvis ett resonemang om ett ekonomiskt säkerhetsråd, om en ytterligare samverkan och om en förbättring av arbetet inom IMF och Världsbanken. Diskussionerna förs i huvudsak utifrån det perspektivet.

Jag tror också att Ottosson, om han följde vad som sades i medierna häromdagen, kunde notera att det här var en av de frågor som stod högt upp på dagordningen när de europeiska socialdemokraterna träffades i Madrid i veckan. Jacques Delors gjorde en mycket kraftfull markering kring hur han såg på den här utvecklingen. Jag tror att vi kommer att driva debatten i den typen av organ. Jag har i dag inga idéer om hur detta skulle gå till rent konkret. Jag kommer naturligtvis att ta del av samtalet och diskussionen, och när vi har funderat vidare och dragit slutsatser av vad som nu har hänt skall jag faktiskt ta upp ett samtal med övriga kolleger i Europa. Även partiinternationaler, som vi väl alla på ett eller annat sätt tillhör, är lämpliga forum för den här diskussionen.

Anf. 75 ROY OTTOSSON (mp) replik

Fru talman! Jag får betrakta det som positivt att man från regeringens sida nu ser allvarligare på den här frågan och faktiskt är beredd att åtminstone diskutera den och kanske utreda den internt i regeringskansliet, så att man vet vad man har när man går ut.

Jag vill också ta upp en annan fråga med finansministern innan debatten tar slut. Den gäller de besparingar som måste göras för att vi skall klara budgetbalansen på ett bättre sätt. Det är ju inte balans än.

Vi har pekat på en rättvis fördelning. Finansministern har också i sina tidigare replikskiften ett antal gånger tagit upp att man faktiskt borde spara mer på bidragen till hög- och medelinkomsttagare. Man borde vara försiktigare med att spara för låginkomsttagarna, som är en nyckelgrupp när det gäller att få upp konsumtionen och få en ekonomisk återhämtning.

Därför har vi lagt fram konkreta förslag när det gäller socialförsäkringssystemen. Ett innebär att man över en brytpunkt bara skall få halva ersättningen. Den brytpunkten skall läggas så att låginkomsttagarna i praktiken undantas från den besparingen. Detta konkreta förslag skulle innebära en årlig besparing om 4 miljarder. Det borde vara intressant att diskutera detta förslag även för socialdemokraterna. Samma sak gäller det konkreta förslag som vi har lagt fram om ett höjt och beskattat barnbidrag. Det skulle få precis samma effekt. De som verkligen har dåliga inkomster skulle slippa besparingen medan de som tjänar mer får betala mer.

Vi måste spara mer. Därom är vi överens. Det vore intressant att få veta finansministerns syn på den här typen av förslag. Har han någonting emot dem av princip, eller handlar det bara om en praktisk fråga i det fortsatta arbetet?

Anf. 76 Finansminister GÖRAN PERSSON (s)

Fru talman! Jag avvisar tanken om ett beskattat barnbidrag. Jag tror att det skulle ge väldiga marginaleffekter och motverka sitt syfte.

Andra förändringar av socialförsäkringarna som avviker från inkomstbortfallsprincipen tror jag att vi in i det längsta skall försöka hålla oss ifrån. Däremot sätter jag värde på att Miljöpartiet söker sig fram med egna uppslag och idéer om besparingar. Det är inte säkert att vi som har en politik som är formad sedan långt tid tillbaka i alla avseenden har fångat upp allting rätt. Därför är Miljöpartiets inträde i sådana här diskussioner, där man kommer med konkreta förslag till besparingar, ett bidrag som åtminstone i debatten kan komma att innebära att vi för positionerna framåt. Jag sätter värde på det även om jag inte delar Miljöpartiets uppfattning när det gäller de konkreta förslagen.

Jag kan glädja Roy Ottosson med att räntorna, under den tid som vi har diskuterat, har fallit ordentligt. Nu ligger de under gårdagens nivå. Dock finns det inga moderata springare i kammaren som rusar in med den typen av depescher. På något sätt är det signifikativt för den här finansdebatten som, fru talman, därmed är avslutad för min del.

Anf. 77 BO LUNDGREN (m)

Fru talman! Självfallet är det glädjande varje gång räntorna rör sig neråt. Problemet är när de ligger och tickar upp och ner på en alldeles för hög genomsnittlig nivå.

När man lyssnar på Göran Persson får man höra beklagligt litet av analyser och slutsatser men mycket av beröm av den egna förmågan. Det senare nådde nästan samma höjder som skatteuttaget i Sverige.

Göran Persson har ibland kritiserat uttrycket "den enda vägen". Själv tycks han inte ens behöva en väg, utan han står fastlåst i felaktiga och farliga föreställningar. I Aktuellt i måndags och i kammaren i dag sade Göran Persson att man, dvs. regeringen, har genomfört de största spar- och skattehöjarprogrammen i Europa. Ändå drabbas vi så här.

Det var något slags uppriktig förvåning över situationen när socialdemokraterna nu har gjort vad de tycker är rätt. Varför blir det inte som de skulle vilja? Det beror på att finansministern och statsministern bara ser *ett* problem i den svenska ekonomin i dag, dvs. underskottet i de offentliga finanserna.

Göran Persson säger här i kammaren och Ingvar Carlsson säger bl.a. i en debattartikel i Aftonbladet att den reala ekonomin är bra i Sverige. Det är en stigande produktion, en sjunkande arbetslöshet, minskande underskott och en bra bytesbalans. Nu höjer vi skatter och sparar. Göran Persson sade att underskottet tas ner krona för krona.

Det är just i detta avseende som man begår ett misstag. Det är nämligen skillnad mellan en krona i tillväxtdämpande skattehöjningar och en krona i produktivitetshöjande besparingar. Om man inte förstår det resonemanget – som jag skall utveckla något – borde man ändå inse att problemet, i ett läge när de offentliga utgifterna motsvarar ungefär

70 % av den samlade svenska produktionen och skatterna ungefär 50 %, inte är för låga skatter utan för stora utgifter.

Det finns två uppgifter som är väsentliga för den ekonomiska politiken i dag. Det är att man sanerar de offentliga finanserna och att man skapar förutsättningar för tillräckligt många nya jobb i den privata sektorn för att långtidsarbetslösheten skall kunna elimineras. Beklagligtvis inser inte Göran Persson och inte heller Jan Bergqvist att dessa bägge uppgifter är varandras förutsättningar. Den ena förutsätter den andra. Budgetsaneringen är en förutsättning för lägre räntor som i sin tur förbättrar förutsättningarna för investeringar och nya jobb. Att skapa förutsättningar för nya jobb också i andra avseenden leder till minskande underskott, eftersom kostnaden för arbetslösheten blir lägre och inkomsterna av förvärvsarbete och företagande högre.

I det här läget, med de här bägge uppgifterna, går Socialdemokraterna i regeringsställning in med 55 miljarder kronor i höjda skatter, 36 000 miljoner i nya skatter och höjda skatter på arbete, 12 000 miljoner vad gäller kapital, framför allt just det riskkapital som är grunden för varje nytt jobb.

Man kan låna kapital i banker som komplement till det man själv satsar, men i grunden för varje företag som skall expandera och varje företag som skall starta krävs ett eget kapital. Det må vara stort eller det må vara litet, men det krävs ändå ett eget kapital, och det är just det egna kapitalet som får dubbel skatt, och därmed försämras förutsättningarna för skapandet av jobb.

Till detta kommer regleringar på arbetsmarknaden, som åter kväver rörligheten och förmågan att utnyttja möjligheterna att få jobb och som ger sämre förutsättningar för högre utbildning och forskning.

De här skattehöjningarna försämrar alltså förutsättningarna för tillväxt och nya jobb och därmed förutsättningarna för budgetsanering. Det är denna bristande insikt, plus det faktum att omfattningen av de samlade budgetförstärkningarna inte är tillräckligt stor, som är skälet till bristande förtroende, svag valuta, höga räntor och den utsatta position vi i Sverige nu har fått när det blåser i vår omvärld.

Göran Persson klagade på att de finansiella marknaderna bortser från den reala ekonomin. Men nej, det är det de inte gör. De ser problemen. De har den insikt som regeringen saknar. Och vad är de finansiella marknaderna? Är det några aktörer som gör bedömningar i största allmänhet och som är orättvisa mot Jan Bergqvist och Göran Persson?

Nej, de finansiella marknaderna är egentligen stålarbetaren i Pittsburgh i USA, som sparar inför sin pensionering, placerar pengarna hos någon som för hans räkning skall se till att det blir en bra avkastning med en vettig säkerhet. Det är socialarbetaren i Malmö, som befinner sig i samma situation, som inser att vi i fortsättningen kanske måste spara litet mer själva, eftersom de löften som lämnades under 50- och 60-talen om att politiker skulle lösa allt åt oss inte höll. Också hon, socialarbetaren i Malmö, vill naturligtvis ha en bra avkastning, och hon vill ha en så stor säkerhet som möjligt för sina besparingar.

Människor i deras situation lämnar därför sina besparingar till banker och fonder runt om i världen, och de i sin tur skall placera besparingarna med utgångspunkten bra avkastning och så liten risk som möjligt. Sverige upplevs i det sammanhanget som ett problem. Det går kanske tillfälligt att få en bra avkastning, men risken upplevs som alltför stor. Där är problemet, och det har Göran Persson bortsett från.

Det är beklagligt att finansministerns långa anförande tidigare i debatten inte innehöll den formen av analys av vad Sverige behöver. Vi måste se till att få en större omfattning på budgetförstärkningarna. Dessa kan nämligen kanske räcka till om de ifrågasatta förutsättningar skulle slå in som regeringen har för sin bedömning av hur svensk ekonomi skall utvecklas. Men om de inte slår in räcker inte de åtgärder som är föreslagna. Det måste finnas marginaler, så att man får en större säkerhet.

Göran Persson talade nu om att avvakta, trots att det har förekommit kritik från många bedömare, och det är farligt. På detta sätt skapas större problem, större turbulens. Det är bra om räntorna har gått ner nu. Även om räntorna går ner någon procentenhet, vilket knappast är troligt i den nuvarande situationen, skulle vi fortfarande ha höga räntor. Räntorna är alltså 3–4 % högre än vad vi egentligen behöver i svensk politik.

För att vi skall få marginaler, för att det skall upplevas som trovärdigt att vi kan klara budgetsaneringen, är det nödvändigt med ytterligare budgetförstärkningar, och dessa måste naturligtvis utgå från insikten att problemet är för stora utgifter och inte för låga skatter, att det alltså måste bli fråga om besparingar.

Förutom dessa ytterligare besparingar krävs att de skattehöjningar på arbete och på kapital som försämrar möjligheten för nya jobb och tillväxt undanröjs, vilket fullt ut finansieras genom åtgärder på utgiftssidan. Det är självklart.

Vi måste också på nytt genomföra de små men nödvändiga förändringar som gör att det blir lättare att anställa. Att höja skatter höjer kostnaden för att anställa, men även om man minskar kostnaden kan ju regelsystem och annat hindra inte minst ungdomar från att få jobb. Vi skall inte bygga en mur kring den arbetsmarknad som finns, så att människor som har jobb kan få behålla dem medan de som har förlorat jobben eller de som nu kommer in på arbetsmarknaden hålls utanför. Vi måste återinföra och utvidga de avregleringar som genomfördes under förra mandatperioden.

Vi måste också öppna nya sektorer. Skall vi uppnå målet att skapa de mer än 500 000 nya jobb som behövs under fem–tio år framöver och skall risken för långtidsarbetslöshet elimineras, så att vi alla kan känna att den som går ut i arbetslöshet inte behöver stå utan jobb också nästa månad, om ett halvår, om ett år och om två år, då räcker det inte med satsningar på de gamla sektorerna. Då kan vi inte bara tro på industrisektorn, även om den kan expandera, eller på den service- och tjänstesektor, vars utveckling är relaterad till industrins expansion och där det säkert finns en hel del potential för nya jobb.

Skall vi klara detta måste vi också vara beredda att säga att det är bättre för de arbetslösa och för dem som kommer nya in på arbetsmarknaden att ha jobb än att vara utlämnade till de offentliga bidrag som man kan få om man inte har någon sysselsättning över huvud taget. Det är bättre att ha ett jobb.

Då skall vi öppna den privata tjänstesektorn, och där är skatterna det kanske allra största problemet. I tjänstesektorn hindrar ju skatterna i realiteten varje möjlighet att skapa nya jobb, oavsett om det rör sig om husmålning, bilreparation eller enklare saker som gräsklippning eller städning.

En skattekil, en kil mellan ersättningen som man betalar och det som den som gör jobbet får ut efter skatt, gör att alternativen att göra det själv, att göra det svart och att inte göra det alls därför att det är för dyrt existerar och används, och detta gynnar inte svensk ekonomi och dem som blir utan jobb.

Det krävs därför åtgärder på skattesidan. Det krävs att vi är beredda att fundera över inte bara det avdrag för barntillsynskostnader som fanns under en kort tid och som inte bara gav rättvisa, som inte bara kunde ge nya jobb utan som också gav ökad effektivitet, större möjligheter genom att olika alternativ ställdes mot varandra, en ökad effektivitet vad gäller användningen av våra totala resurser. Detta kan kompletteras med avdrag för exempelvis reparationer i bostäder, där ju den svarta sektorn är mycket stor och där det också är mycket vanligt att den som behöver få någonting åtgärdat gör det själv.

Vi måste pröva möjligheten att slopa eller sänka momsen på vissa tjänster. Där finns restriktioner i form av EU-regler, eftersom man inom EU-området har utgått från att detta normalt inte är ett problem. Vi måste därför gentemot EU driva fram en ändring av regelsystemet, så att medlemsländerna inte får skyldighet men en möjlighet att sänka eller slopa momsen på de tjänster där ett borttagande eller en ändring av skattebelastningen inte kommer att innebära en snedvridning av konkurrensen.

Detta har Göran Persson sagt nej till. Han vill inte ens driva frågan att de här reglerna inom EU skall tas bort för att skapa möjligheter. När detta väl är gjort kan man ju i Sverige och andra länder ta den politiska debatten om man över huvud taget vill ändra reglerna. Men möjligheten borde vi ändå skaffa oss.

Det finns också andra möjligheter att minska skattekilen på arbete.

Det som krävs i Sverige för att vi på lång sikt och stabilt skall slippa utsattheten, turbulensen, de höga räntorna och osäkerheten i fråga om kronan är just tillräckliga budgetförstärkningar – det krävs alltså ytterligare – rätt budgetförstärkningar, inte skattehöjningar utan besparingar. Det krävs att vi släpper loss dynamiken i ekonomin och skapar förutsättningar för tillväxt. Då måste vi undanröja de skattehöjningar som har inneburit en höjning av kostnaden för att anställa personal och kostnaden för satsningar på nya företag och expansion i gamla. Vi måste genomföra ytterligare avregleringar, och vi måste särskilt inrikta oss på den privata tjänstesektorns möjligheter att ge nya jobb.

Kort sagt, fru talman: Vi måste göra vad som anförs i de moderata reservationerna.

Anf. 78 JOHAN LÖNNROTH (v) replik

Fru talman! Jag vill ställa en fråga till Bo Lundgren. Jag har studerat den moderata reservation som handlar om allmänna riktlinjer för budgetregleringen, där man också redovisar sammanställningen av Moderaternas budgetalternativ. Man hävdar där att Moderaternas förslag innebär en förstärkning av budgeten med knappt 7 miljarder kronor. I de här 7 miljarderna ingår Avvisade ökade utgifter, motsvarande en bruttosumma på 10,6 miljarder. Såvitt jag förstår ingår i de 10,6 miljarderna bl.a. RAS-förslaget, dvs. de 7 miljarderna.

Man hävdar alltså att det innebär något slags besparing att man avvisar detta förslag, som man samtidigt hävdar är ofinansierat av Socialdemokraterna. Finansministern har här nyss redovisat hur RAS skall finansieras, nämligen genom att Nordbanken säljs, och det är väl, om jag har förstått saken rätt, något som Bo Lundgren applåderar. Det är alltså samma sak här.

Det betyder att det därmed omedelbart försvinner 7 miljarder från den siffran. Nu är vi nere i ett moderat budgetförslag som totalt sett är något svagare än regeringens förslag. Mot den bakgrunden undrar jag hur Bo Lundgren och moderaterna kan kaxa upp sig så oerhört mycket och hävda att man för en starkare budgetpolitik. I praktiken kommer alla nedskärningar som moderaterna föreslår att leda till större ökningar av socialbidragskostnader och andra sådana kostnader för kommunerna. Totalt sett kommer det alltså att bli en betydligt svagare budget med den moderata politiken. Men det är för övrigt helt i enlighet med den historiska erfarenheten, så det är ju ingenting som förvånar.

Anf. 79 BO LUNDGREN (m) replik

Fru talman! Det är en sak att Johan Lönnroth och jag och våra partier har skilda värderingar och utgångspunkter. Det är en annan sak att göra en seriös ekonomisk analys. Det missade Johan Lönnroth.

En sak som vi kan tvista om är det som jag tog upp i mitt anförande, nämligen vikten av att genomföra besparingar i utgifter när de stora utgifterna är problemet i stället för att höja de skatter som gör att tillväxten blir sämre och budgetsaneringen svårare. Det kan vi alltid tvista om. Utgångspunkten för oss är att detta ger de lägre räntor som man inte har lyckats att uppnå genom de vänsterskattehöjningar som Johan Lönnroth och Göran Persson står bakom.

När det gäller den konkreta funderingen förstår jag inte hur Johan Lönnroth resonerar. Till att börja med diskuterar vi budgetåret 1995/96. Det är viktigt att komma ihåg, därför att de 7 miljarderna för RAS är ju någonting som är avsett att vara tillfälligt. Då är frågan hur detta hanteras. Vi säger alltså nej till förslaget. Men vi kommer naturligtvis att acceptera att Nordbanken privatiseras. Det är t.o.m. så att jag i viss utsträckning är kritisk till att man inte valde att göra det under våren. Jag ser problem med att kunna få ut det pris som man annars skulle ha fått om man väntar i det här avseendet. På det sättet skaffar vi

oss samma tillfälliga förstärkning av det offentliga saldot som en privatisering av Nordbanken innebär, om nu regeringen kommer att genomföra en privatisering. Jag hade gjort det om jag hade haft det ansvaret tillsammans med den regering som jag satt i. I så fall hade de pengarna redan varit intecknade.

Kvar står fortfarande skillnaden att vi ändå inte accepterar RAS. Då är det 7 miljarders skillnad oss emellan.

Anf. 80 JOHAN LÖNNROTH (v) replik

Fru talman! Försäljningen av Nordbanken är ju ingen reell finansiering av RAS. Det är fråga om att byta ut vinster från Nordbanken mot räntor på de pengar som man får in från en sådan försäljning. Det innebär alltså ingen reell finansiering.

Detta skall betraktas som en kortsiktig åtgärd som sedan upphör. Nu diskuterar vi ju också uthålliga förslag på längre sikt. Då återkommer jag till att det moderata förslaget sammantaget är precis lika svagt uthålligt som – t.o.m. något svagare än – regeringens förslag. Ni kan inte hävda dessa luftpengar som ni själva angriper i de socialdemokratiska förslagen.

Anf. 81 BO LUNDGREN (m) replik

Fru talman! Nu förstår jag inte vad Johan Lönnroth pratar om. En väldigt bra sak för att hantera de problem vi står inför skulle vara att riksdagen om några timmar beslutade att inte genomföra RAS. Då skulle vi kunna få positiva reaktioner på att vi började att ta oss samman när det gäller den delen av förslaget.

Jag vill inte vara med och finansiera det som jag inte vill genomföra genom en försäljning av Nordbanken. Men socialdemokraterna har sagt att man skall göra det. Vad jag sade till Johan Lönnroth var att inför det budgetår som vi nu diskuterar, 1995/96, är vår ambition att man skall sälja Nordbanken. Därmed ligger vi lika oavsett om man vidtar andra åtgärder. Om vi moderater inte vill försvaga statsbudgeten med 7 miljarder medan Socialdemokraterna och Miljöpartiet vill göra det, ligger vi 7 miljarder bättre till inför detta budgetår.

Sedan är det ju en annan sak med de långsiktiga förändringarna när det gäller såväl skattesänkningar som de utgiftsneddragningar som är väsentligt större än skattesänkningarna. Det innebär ett budgetsaldo som är ca 17 miljarder bättre än regeringens 1998. Det är den volym som vi tror erfordras för att man skall få den trovärdighet som behövs. Eftersom det inte rör sig om att höja skatterna utan om att behålla det goda näringsklimat som skapades under förra perioden kan vi dessutom få ned de räntor som behövs för att skapa de nya jobben.

Anf. 82 JAN BERGQVIST (s) replik

Fru talman! Det är nu drygt sex år sedan jag lämnade det spännande och intressanta arbetet i skatteutskottet. Men när jag lyssnade på Bo Lundgren här kändes det nästan som om det var i går. Det var med igenkännandets leende som jag hörde honom yttra sig.

På den tiden sade Bo Lundgren att svenskens frihet hade begränsats till 37 %. Med detta menade han att det var 63 % av de totala inkomsterna som fördelades över det allmänna och bara 37 % som inte genomgick en sådan fördelning. Sedan medverkade Bo Lundgren i den borgerliga regeringens politik, och den ledde till att de offentliga utgifterna blev hela 70 % av den samlade ekonomin. Men det föranledde honom inte att säga att svenskens frihet hade begränsats till 30 %. Det var kanske klokt, eftersom själva utgångspunkten från början var tokig.

Om man har en så oerhörd obalans som vi fick överta efter er, Bo Lundgren, och som innebär att de offentliga utgifterna utgör 70 % av vår ekonomi inklusive transfereringar och socialförsäkringarna samtidigt som skatterna är 50 %, då är det inte möjligt att genomföra en budgetsanering på ett rimligt sätt utan att röra vid någonting i skattesystemet. Man kan inte låta skattesystemet ligga stilla och enbart satsa på nedskärningar. Det ger helt felaktiga resultat och en fruktansvärd obalans.

Vad vi hörde från Bo Lundgren var ju en fullständigt nedgörande kritik av Centerpartiet, som ju har nått mycket långt när det gäller skatteförslag, och en svidande kritik av Folkpartiet, som tog avstånd från stora delar av er skattepolitik. Det var därför intressant att lyssna på Bo Lundgren.

Anf. 83 BO LUNDGREN (m) replik

Fru talman! Det gläder mig att den förre ordföranden i skatteutskottet tyckte att det var intressant att lyssna. Det hade varit trevligt om fler socialdemokrater hade lyssnat. Men det som jag ägnade mig åt var en svidande kritik av den regering som har ansvaret och som – enligt Jan Bergqvists tidigare anförande – har ett fast grepp om utvecklingen.

Det vore bra om den regeringen kunde lyssna och möjligen inse att det måste vara något fel när man som Göran Persson står här och säger att den reala ekonomin går bra och att allting ser bra ut. Ändå gör de finansiella marknaderna oss svenskar detta! Det måste vara någonting som är fel. Inser inte de finansiella marknaderna att ni socialdemokrater alltid har rätt? Sanningen är ju att de inser svagheterna i er politik, dels bristerna, dels de stora skattehöjningarna.

Får jag då be den förre ordföranden i riksdagens skatteutskott förklara för mig, för kammaren och för svenska folket hur 36 000 miljoner i höjd skatt på arbete och 12 000 miljoner i höjd skatt på det egna kapitalet i aktiebolagen, som utgör grunden för nya företag och för expansion, ger nya jobb. Bara skattehöjningarna på arbete motsvarar kostnadsmässigt nästan 150 000 heltidsjobb.

Anf. 84 JAN BERGQVIST (s) replik

Fru talman! Först vill jag konstatera att det var betydligt fler socialdemokrater än moderater som lyssnade på Bo Lundgren här i kammaren.

Moderaterna är ett extremt parti när det gäller skattepolitik. Även andra borgerliga partier tar kraftigt avstånd från er. Ni riktar kritik mot Socialdemokraterna, och ni talar om vilka fruktansvärda övergrepp det

är att höja skatten på t.ex. avkastningen på försäkringssparande. Men i själva verket har era tidigare regeringskolleger, Centerpartiet, Folkpartiet och kds, frångått den politiken. Det finns många flera andra exempel. Men ni riktar kritiken hårt och ensidigt mot socialdemokraterna och talar om hur fruktansvärt allt är. Att också de andra partierna är med ingår inte i er retorik.

Den enda rätta vägen som de borgerliga talar så mycket om är en sak. Men det hjälper inte om man är på rätt väg ifall man går åt fel håll.

Anf. 85 BO LUNDGREN (m) replik

Fru talman! Jag tycker att det är alldeles utmärkt att det är fler socialdemokrater än moderater i kammaren. Det är ju socialdemokraterna som jag har anledning att vända mig till. Vi moderater är överens om en politik som kan fungera. Där är det inte några större problem.

Om man har ett problem i Sverige, om man analyserar det och om det finns lösningar som går i en viss riktning är den enda väg som man kan gå att gå i just den riktning som kan lösa problemet. Att vända sig om och gå en viss väg men åt fel håll – t.ex. att höja skatten på arbete i ett läge då vi har stor arbetslöshet – är fullkomligt orimligt. Det är ju detta som gör att räntan ligger på en hög nivå och som ytterligare försvagar förutsättningarna för nya jobb utöver vad skattehöjningarna i sig medför. Det är där som ni gör fel. Ni inser inte skillnaden mellan en krona i produktivitetsförbättrande besparingar och en krona i tillväxtdämpande skattehöjningar. Det är det som är det stora misstaget.

Och Jan Bergqvist säger att vi är ett extremt parti! Vi är ett parti som tycker att Sverige inte skall fortsätta att behålla världsrekordet i höga skatter. Det har förstört så mycket för så många svenskar som i dag har det sämre ekonomiskt och som är utan jobb. Det som hänt i Sverige är att vi har haft för höga skatter och för stora offentliga utgifter under 20–25 års tid. Det har förstört tillväxtkraften i ekonomin.

Sedan fick vi finanskrisen. Det är en paradox att en finanskris släpptes fram som gjorde att vi fick en omfördelning till ett fåtal – i början av 70-talet och extremt i slutet av 80-talet. Där ligger en stor del av ansvaret för den arbetslöshet som nu finns. Först överhettades ekonomin plötsligt och sedan föll den rakt ner igen, med början 1989–1990. Detta är ett problem.

Men det grundläggande problemet är det gamla problemet med skattehöjningar. Ändå gör ni samma misstag igen. Det är ju därför som man har dåligt förtroende för svensk politik.

Anf. 86 MARGIT GENNSER (m)

Fru talman! Föregående replikskifte visade att det är väldigt viktigt att ge en tydlig redovisning.

Det är faktiskt viktigt att ett dokument som finansplanen är sådant att man så klart som möjligt kan utläsa förändringar i olika strategiska variabler – de måste redovisas på ett entydigt sätt eller, som sagt, i varje fall på ett klargörande sätt.

Vi bör komma ihåg att finansplanen granskas av en rad yttre intressenter som använder dokumentet som underlag för sina ekonomiska

bedömningar och framtida åtgärder. Finansplanen är alltså ett mycket viktigt dokument för finansmarknaden. Dess värre uppvisar finansplanen betydande brister härvidlag, vilket framhålls i en motion av mig och Stig Rindborg. En orsak till att vi pekar på de här problemen är den både klargörande och förvirrande debatt som utbröt någon vecka efter det att finansplanen hade publicerats. Frågan rörde budgetunderskottets storlek. Också statsskuldens storlek kom upp till diskussion.

Eftersom det finns en rad relevanta mått på statsskulden kan också denna senare debatt faktiskt uppfattas som förvirrande. Orsakerna måste till syvende och sist härledas till den dåliga preciseringen av begreppen i finansplanen. Begreppen är möjligen preciserade här och var, men man tar inget enhetligt grepp. Därför kan det bli svårt för läsaren, som inte är insatt i Finansdepartementets alla irrgångar, att förstå vad som verkligen menas.

Egentligen har vi rätt i våra påpekanden. Skrivningen i finansutskottets betänkande ger oss helt enkelt rätt. Det konstateras att de här påpekandena är viktiga. Ändå kan man inte tänka sig att säga ja till motionen genom att låta bli att avstyrka den och i stället ge regeringen till känna att det är viktigt att finansplanen får en bättre utformning för framtiden.

Detta är allvarligt. Jag tycker nämligen att riksdagen inte skall abdikera från sin beslutsmakt. Riksdagen skall ju vara en stark och – detta vill jag betona – konstruktiv motvikt till regeringen. Jag tror i alla fall på ett slags maktdelning med balanserande maktcentrum.

Tyvärr är det så i vår riksdag att man till syvende och sist inte tänker självständigt, utan man biter huvudet av skammen. Jag tror faktiskt att Johan Lönnroth gjorde det. Jag beklagar att han inte finns i kammaren just nu. Därför nöjer jag mig med att säga att jag när jag läste detta undrade om det inte är väldigt svårt att vara både vetenskapsman och partigängare. Sagt må vara sagt, men det är synd att man gjorde som man gjorde. Vårt krav – ett krav som alla kan ställa sig bakom – hade då blivit mycket starkare.

I motionen görs också vissa påpekanden gällande beskrivningen av institutionella faktorer och hur viktigt det är att dessa verkligen beskrivs i finansplanen, eftersom de kan påverka en del av den. Som exempel anges ATP-systemet. Andra exempel kunde ges. Jag vill här bara påpeka att Federal Trust, som fått i uppdrag av EU-kommissionen att skärskåda pensionssystemen inom EU – Sverige var inte med beträffande den granskningen – har konstaterat att Tyskland, Frankrike och Italien har pensionsbomber som tickar på. Dessa länder har nämligen mycket stora ofonderade system. Här skiljer sig framför allt Storbritannien och i viss utsträckning säkerligen också Sverige från de andra länderna.

Den förändring som påbörjats i Sverige är precis vad Federal Trust föreslår, så här får vi ett litet plus i marginalen. Det är den typen av frågor som egentligen borde tas upp. Vad jag egentligen säger är att Tysklands ekonomi inte är riktigt så bra som vi tror. Det är väldigt viktigt att vi har samma linjal när vi mäter ekonomin i olika länder.

Hur kan en moderat säga detta? Jo, jag tror på det här med bra information. Det ligger faktiskt i vårt sätt att se på problemen. Information måste vara så korrekt som möjligt. Dessutom är jag helt övertygad om att svenska folket är rationellt och tål att höra även positiva saker. Vi får inte glömma att det finns hemskt många negativa saker att beakta. Men jag tror att man även skall ta fram saker som kan vara bra för oss.

Så till två frågor som berörs i finansutskottets betänkande.

Den ena frågan gäller en motion väckt av Per Erik Granström och Bo Holmberg. De säger att ATP-systemets premiereservfonder skall tvingas att användas för att satsa pengar i svenska företag – de vill gynna sysselsättningspolitiska mål. Det är alldeles utmärkt att utskottet avstyrker motionen. Det är också viktigt att påpeka att det är helt fel tänkt. Pensionärers eller blivande pensionärers pengar skall lånas ut så att de ger god avkastning, utan att de för den skull riskeras i extrem utsträckning. Det är faktiskt pensionärernas pengar som skall ge en god pension. Detta är alltså det ena benet som ett premiereservsystem skall stå på.

Det andra benet är följande: Att man lånar ut pengar med omdöme och försiktighet till projekt som har bra kalkyler är bra också för näringslivet, inte minst för det svenska näringslivet. Att föreskriva att pengar skall lånas ut till Sverige står inte helt i överensstämmelse med våra åtaganden gentemot EU.

Den andra frågan, vilken också gäller pensioner, avser AP-fonderna och ATP-systemet, som skall ligga utanför statsbudgeten. Detta kommenteras i sjätte stycket på s. 78. Man säger där att systemet skall, och detta är ett väldigt viktigt påpekande, ligga utanför statsbudgeten. Detta har nämligen inget med statsbudgeten att göra. Skall vi få trovärdighet när det gäller det offentliga pensionssystemet så måste dessa pengar hållas skilda från Finansdepartementet och statsbudgeten. Det har vi i Pensionsarbetsgruppen varit noga med att poängtera. Det har faktiskt rått total enighet på den punkten. Därför tror jag att man litet noggrannare bör se på den aktuella passusen i betänkandet. Jag skall aktualisera det i Genomförandegruppen.

Till slut en sak som det kanske är litet självsvåldigt av mig att ta upp så här i slutet av debatten, men jag kanske kan betraktas som litet grand opartisk.

När jag läste utskottsbetänkandet blev jag litet förvånad över den osakliga ton som utskottsmajoriteten använder när man avstyrker framför allt motioner från Folkpartiet och Moderaterna. Däremot slätar man faktiskt över med silkesvante när det gäller att avstyrka motioner från Vänsterpartiet – det f.d. kommunistiska partiet. Jag tror att detta är något som vi ser inte bara i riksdagen, utan kan noteras också utanför det här huset. Jag tror inte att det är särskilt bra för trovärdigheten vad gäller vår politik. Jag tror att det är viktigt att behandla också förslag från oppositionen med den saklighet som motioner kräver.

Vi skall komma ihåg att Folkpartiets och Moderaternas politik i princip ligger i mittfåran av det politiska fältet ute i Europa. Sättet att behandla motioner kan eventuellt uppfattas som konstigt av personer

som kommer från andra länder men som behärskar svenska – det gäller att få en bra översättning. Jag tror inte att sådant här stärker Sveriges ställning på finansmarknaden.

Jag säger inte detta för att såra. I stället tycker jag att det är en upplysning som majoritetsledaren i finansutskottet skall ha att tänka på. Även vi kan bli sårade. Jag måste säga att jag, t.ex. när jag arbetade i Pensionsarbetsgruppen, alltid vinnlade mig om att säga saker på ett sådant sätt att jag inte i onödan trampade andra på tårna.

Anf. 87 JAN BERGQVIST (s) replik

Fru talman! Jag lyssnar gärna på Margit Gennser, inte därför att jag uppfattar Margit Gennser som en opartisk bedömare av finansutskottets betänkande utan därför att jag uppfattar henne som en pålitlig företrädare för Moderata samlingspartiet och det partiets värderingar.

När det gäller tillkännagivanden vill jag säga att det finns två viktiga synpunkter på riksdagens tillkännagivanden. Vi har exempel på att riksdagen har givit saker till känna men att regeringar av olika slag sedan har valt att inte följa vad riksdagen har beslutat be regeringen om. Det finns andra exempel där riksdagen har gjort tillkännagivanden men där tillkännagivanden egentligen inte haft någon betydelse därför att arbetet pågått i alla fall i all den utsträckning som riksdagen hade anledning att begära.

Detta är motiveringen till att det inte föreslås något tillkännagivande i samband med den motion som Margit Gennser har varit med om att skriva.

Jag tycker att det är viktigt att vi kommer fram till den ordningen att riksdagen inte i tid och otid avlossar en massa tillkännagivanden. Men när riksdagen tycker att det är någonting viktigt och någonting som man kan påverka skall man göra ett tillkännagivande. Då skall också regeringen se till att det händer någonting.

Vi skall inte uppmuntra en sådan ordning att regeringen kan tycka att tillkännagivanden inte är någonting att ta fasta på, att det inte är någon substans i tillkännagivanden. Då tar man bort respekten för tillkännagivanden i regeringskansliet. Därför skall vi inte göra några onödiga tillkännagivanden, men när vi väl ger något till känna skall det skallra till i kanslihuset, och då skall det hända någonting.

En kommentar om att ifrågasätta avsikterna hos en politisk motståndare. Jag kämpar själv med en gyllene regel: Tro inte att din meningsmotståndare har lägre motiv än du själv. Jag försöker tänka på det ofta. Jag undrar om inte Margit Gennser också skulle fundera på det någon gång.

Anf. 88 MARGIT GENNSER (m) replik

Fru talman! Det är klart att man kan använda tillkännagivanden så restriktivt att man aldrig tillkännager någonting. Man kan ju aldrig vara riktigt säker på vad regeringen kommer att tycka. I det här fallet hade frågan ett förflutet, dessutom ett aktuellt förflutet. Det visade sig att finansplanen var dålig som informationsgivare – därav den delvis sak-

liga men delvis mycket förvirrande debatt som utbröt om budgetunderskottet osv.

I det här läget tycker jag att finansutskottet, om man verkligen vill ta sitt ansvar, skulle ge regeringen till känna att det behövs bättre precisioner i finansplanen. Detta är väldigt viktigt, eftersom det faktiskt är riksdagen som skall göra trimningen av finansplanen och också ha ett dokument som är bra att arbeta med och som ger god information.

Det här kan vi naturligtvis tvista om länge men fortfarande inte säga vad som är rätt och fel. I botten ligger naturligtvis att man inte gjort tillkännagivanden till sin egen regering. Det har varit så under väldigt lång tid under långa socialdemokratiska maktinnehav. Vi var litet självsvåldigare i den föregående regeringen, men det berodde naturligtvis på att det var lättare att göra sådant i en koalitionsregering.

Anf. 89 JAN BERGQVIST (s) replik

Fru talman! Innan vi tog ställning till om vi skulle göra ett tillkännagivande eller inte hade jag kontakt med statssekreterare Anitra Steen i Finansdepartementet och förvissade mig om att arbetet med t.ex. erodisering av valutavinster och valutaförluster pågår med all kraft och att man i övrigt fortsätter med budgetutvecklingsarbetet på ett sådant sätt att ett tillkännagivande inte skulle innebära någon ändring i de faktiska förhållandena. Jag har den enkla med ändå bestämda uppfattningen att det inte är någon mening för riksdagen att ge något till känna om det inte har någon betydelse i sak. Om man däremot gör tillkännagivanden i frågor som har betydelse i sak, skall man vara väldigt noga med att se till att regeringen också ser till att det händer någonting.

Anf. 90 MARGIT GENNSER (m) replik

Fru talman! I motionen var det petnoga angivet vad man hade gjort och hur man hade redovisat vad som väl hade redovisats. Detta är ju inte ny historia. Det är därför det hade varit vettigt att ge detta till känna. Då hade man fått mycket bättre feedback och kunnat se vad som verkligen har hänt. Jag hoppas att man kommer att göra det ändå. Det är därför jag har gjort mig besväret att ta den här debatten. Det skall stå i protokollet, så att man kan ta fram protokollet nästa år och se om de krav som fanns i motionen och som utskottet instämde i verkligen har tillgodosetts.

Anf. 91 SYLVIA LINDGREN (s)

Fru talman! Jag tycker att motion Fi204 om institutionella åtgärder har fått en väl knapphändig behandling i betänkandet. Varför? Kanske av tidsbrist.

Motionen handlar om åtgärder för demokrati och arbete på lång sikt. Den handlar om att det korta perspektivet i politiken måste bottna i långsiktiga strategier för välfärd, arbete och rättvisa. I motionen behandlas oron över att regeringens och riksdagens nuvarande arbete organisatoriskt sett inte i tillräcklig omfattning hanterar de långsiktiga problem och motsättningar som ligger inbyggda i skeendet.

Det lilla som skrivs i betänkandet kan jag ändå hålla med om. Det står t.ex.: "Det är emellertid utskottets uppfattning att de problem som tas upp i dessa motioner måste kunna behandlas inom ramen för det arbete som utförs i regering och riksdag och inom de verk och forskningsinstitutioner som i dag arbetar med sådana frågor som nämns i motionerna."

Jag håller med om att det borde vara så. Men problemet är att det inte är så. Det finns inget utrymme, inget forum för att diskutera dessa stora och viktiga frågor i ett brett, politiskt perspektiv.

Dagens finansdebatt om kronans svaga ställning och tilltron till vårt lands förmåga att klara den aktuella krisen är en mycket allvarlig debatt. Det är naturligt och nödvändigt att den politiska debatten domineras av kampen mot underskotten i statsbudgeten. Men den får inte helt ta udden av de nödvändiga långsiktiga åtgärderna, de verkliga, långsiktiga problemen. Var kommer framtidens jobb att finnas? Hur möter vi behovet av resurser? Hur styrs utvecklingen? Vi kan ha svårt att hindra utvecklingen, men definitivt kan vi styra och påverka den – om viljan finns. Sänkta löner för de fattiga och kraftigt höjda löner för de rika är t.ex. för mig en helt oacceptabel utveckling.

Visst, fru talman, finns det forum för framtidsstudier. Institutet för framtidsstudier är ett akademiskt, vetenskapligt institut där forskarvärlden aktualiseras. Det saknas dock färgade, politiska idéer. Vad gör vi åt de problem som framtidsstudierna påvisar? Vem har ansvaret? Var finns den politiska debatten?

Alva Myrdal tog mycket lovvärda initiativ på 70-talet och knöt dessa frågor till Statsrådsberedningen. Hon försökte mata in det långsiktiga tänkandet, överväganden i den politiska debatten. Frågorna sköts sedan från Statsrådsberedningen till dåvarande Utbildningsdepartementet för att på 80-talet behandlas i Framtidsgruppen och sedermera Institutet för framtidsstudier. Jag tror att det är hög tid att politiker återigen är med i de förberedande debatterna.

Politikerna av i dag kan inte frånhända sig ansvaret för det långsiktiga perspektivet – därav motionens tillkomst. Samhällsutvecklingen är svår att påverka, men utvecklingen går att styra. För det krävs långsiktigt politiskt tänkande där ekonomi-, miljö- och sociala frågor knyts samman.

Jag accepterar inte större samhällsklyftor à la USA. Jag vill inte heller se en delad arbetsmarknad. I Sverige vet vi att jobb som är lätta att byta ut i allt större utsträckning blir kontraktsanställningar. I Frankrike t.ex. säger man nu upp kontraktsanställda. Vi kan se en tydlig utveckling i många fall men saknar idéer och bred debatt för att styra utvecklingen i rätt riktning. Sedan kan vi ha olika uppfattningar om vad som är rätt riktning, beroende på vad vi har för ideologiskt tänkande.

Stora frågor kräver dock blocköverskridande diskussioner. Det har också blivit alltmer tydligt. Tyvärr har dessa frågor, som tas upp i motionen och som jag nu försökt föra fram, inte diskuterats i ett parlamentariskt organ. Det är hög tid nu att göra det. Jag beklagar att utskottet inte ansett sig ha tid att närmare diskutera och sätta sig in i frågan.

Fru talman! När två problem möts och blir ett gemensamt intresse kan historien ta språng och skapa nya hållbara lösningar. Det är detta motion Fi204 handlar om!

Anf. 92 JAN BERGQVIST (s)

Fru talman! Jag vill gärna säga att Sylvia Lindgrens motion är en av de mest läsvärda motioner som i år har väckts i riksdagen. Dem som inte har haft tillfälle att läsa motionen vill jag gärna rekommendera ett studium av diskussionerna i den. Det är nämligen, som Sylvia Lindgren var inne på, oerhört viktigt att politiken inte dränks av småsaker. Det är viktigt att kortsiktighetens tyranni inte får härska över de långsiktiga frågorna.

Men jag får samtidigt säga att vi har haft problem med yrkandena, för de finns inte särskilt motiverade eller utvecklade i själva texten. Vi hade faktiskt litet problem med att avgöra om man skall inrätta ett parlamentariskt forum, inte bara för debatt och rekommendationer utan också för beslut, vilket forum det skall vara och hur det skall avgöras – med tanke på hur grundlagarna är utformade. Egentligen kan man säga att ett parlamentariskt forum för debatt, rekommendationer och beslut är riksdagen själv. Sedan gäller det för riksdagen att organisera sitt arbete.

Detta var en liten kommentar i marginalen. Det var med yrkandena som vi hade problem, men det är en mycket spännande och intressant diskussion som förs i själva motionstexten.

Anf. 93 SYLVIA LINDGREN (s)

Fru talman! Jag vill tacka Jan Bergqvist för det positiva och berömmande kring motionen. Jag kan hålla med om att vi kanske borde ha haft en betydligt mer analytisk och djupare diskussion när det gäller yrkandena. Men jag skall också villigt erkänna att jag blev något förvånad när motionen i sin helhet gick till finansutskottet, därför att frågan är så mycket bredare än så. Den tar upp de sociala aspekterna, välfärdsfrågor, Europaaspekter m.m. och inte minst de institutionella åtgärderna. Jag trodde därför att frågan möjligen skulle hamna i konstitutionsutskottet.

Men grunden är ändå att det är så, att marknaden kan vara allsmäktig i mångt och mycket, men den saknar omsorg, rättvisa och solidaritet. Därför är det politikens skyldighet att skapa balansen och därmed djupet i motionen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 1 (allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken)
1. utskottet
2. res. 1 (m, c, fp, kds)
3. res. 2 (v)

4. res. 3 (mp)
Förberedande votering 1:
19 för res. 2
17 för res. 3
282 avstod
31 frånvarande
Kammaren biträdde res .2.
Förberedande votering 2:
133 för res. 1
18 för res. 2
167 avstod
31 frånvarande
Kammaren biträdde res. 1.
Huvudvotering:
168 för utskottet
133 för res. 1
17 avstod
31 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 150 s, 18 v
För res. 1: 77 m, 21 c, 23 fp, 12 kds
Avstod: 17 mp
Frånvarande: 11 s, 3 m, 6 c, 3 fp, 4 v, 1 mp, 3 kds

Mom. 5 (fördelningspolitiken)
1. utskottet
2. res. 5 (fp)
Votering:
275 för utskottet
25 för res. 5
17 avstod
32 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 149 s, 75 m, 16 c, 18 v, 16 mp, 1 kds
För res. 5: 2 c, 23 fp
Avstod: 2 m, 3 c, 1 mp, 11 kds
Frånvarande: 12 s, 3 m, 6 c, 3 fp, 4 v, 1 mp, 3 kds

Mom. 8 (åtgärder för att motverka stora löneskillnader)
1. utskottet
2. res. 16 (v)
Votering:
297 för utskottet
18 för res. 16
2 avstod
32 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 148 s, 76 m, 21 c, 23 fp, 17 mp, 12 kds
För res. 16:1 s, 17 v
Avstod: 1 m, 1 v
Frånvarande: 12 s, 3 m, 6 c, 3 fp, 4 v, 1 mp, 3 kds

Mom. 15 (regler för finans- och valutamarknaden)
1. utskottet
2. res. 24 (v, mp)
Votering:
282 för utskottet
36 för res. 24
31 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 150 s, 76 m, 21 c, 23 fp, 12 kds
För res. 24: 1 m, 18 v, 17 mp
Frånvarande: 11 s, 3 m, 6 c, 3 fp, 4 v, 1 mp, 3 kds

Mom. 17 (allmänna riktlinjer för budgetregleringen)
1. utskottet
2. res. 25 (m)
3. res. 26 (c)
4. res. 27 (fp)
5. res. 28 (v)
6. res. 29 (mp)
Förberedande votering 1:
17 för res. 29
13 för res. 30
283 avstod
36 frånvarande
Kammaren biträdde res. 29.
Förberedande votering 2:
19 för fes. 28
17 för res. 29
281 avstod
32 frånvarande
Kammaren biträdde. res. 28.
Förberedande votering 3:
22 för res. 27
18 för res. 28
277 avstod
32 frånvarande
Kammaren biträdde res. 27.
Förberedande votering 4:
22 för res. 26
22 för res. 27
274 avstod
31 frånvarande

Andre vice talmannen konstaterade att lika röstetal uppkommit. Utgången skulle avgöras genom lottning. Andre vice talmannen anmodade Inger Segelström och Henrik Landerholm att fungera som kontrollanter vid lottningen samt Tuve Skånberg att förrätta lottdragningen.
Den upptagna röstsedeln visade ett *nej* och kammaren hade således antagit res. 27.

Förberedande votering 5:
76 för res. 25
24 för res. 27
218 avstod
31 frånvarande
Kammaren biträdde res. 25
Ewa Larsson (mp) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat nej.
Huvudvotering:
168 för utskottet
77 för res. 25
73 avstod
31 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet:	150 s, 17 v, 1 kds
För res. 25:	77 m
Avstod:	21 c, 23 fp, 1 v, 17 mp, 11 kds
Frånvarande:	11 s, 3 m, 6 c, 3 fp, 4 v, 1 mp, 3 kds

Övriga moment
Kammaren biföll utskottets hemställan.

4 § Stöd för nyanställningar

Stöd för nyanställningar

Föredrogs
Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1994/95:AU20
Stöd för nyanställningar (förnyad behandling) (prop.1994/95:137)

Anf. 94 PER UNCKEL (m)

Herr talman! Så skall då Socialdemokraterna och Miljöpartiet göra ett nytt försök att få förslaget om det riktade anställningsstödet genom kammaren.

Idén om det riktade anställningsstödet var tänkt som kronan på arbetsmarknadsminister Anders Sundströms s.k. nya arbetsmarknadspolitik. Så var det tänkt, men det blev i stället symbolen för en arbetsmarknadspolitik präglad av stora ord förvisso, men än mer av felräkningar, felkalkyler och missgrepp.

Herr talman! Från höger till vänster har kritiken mot det riktade anställningsstödet kommit. T.o.m. TCO, som från början ställde upp bakom arbetsmarknadsministern, har avstått från att höras av sedan

Stöd för nyanställningar

kritiken hårdnade och fakta i målet blev tydligare. Från att ursprungligen vara tänkt att vara 110 000 nya jobbs skapare har det riktade arbetsmarknadsstödets maximalt möjliga effekter nu bedömts till ca 5 000 arbetstillfällen som annars inte kommit till stånd det riktade anställningsstödet förutan.

Det är hårda ord som har riktats mot förslaget till riktat anställningsstöd. De har dess värre varit mer än motiverade. Lika illa är det med den andra delen av det förslag från den nya majoriteten i riksdagen som det betänkande som nu diskuteras innehåller, nämligen idén om stöd till allergisanering.

Hur många objekt finns det över huvud taget att tillgå för den typ av sanering som dessa regler är tänkt att passa in på? Vad blir effekterna av den kommunala medfinansiering som är tänkt som en avgörande del i hela allergisaneringsprogrammet? Finns det över huvud taget kommuner i tillräcklig utsträckning som är beredda att lägga in den medfinansiering förslaget kräver? Vilken effekt får de eventuella ytterligare besparingar på kommunernas ekonomi på sysselsättningen om nu allergisaneringsdelen av det förslag riksdagen nu diskuterar skulle vinna bifall i den kommande voteringen?

Herr talman! Det är ett illa genomtänkt förslag till oerhörda kostnader som regeringspartiet och Miljöpartiet nu för fram till riksdagen för avgörande.

Men det är, herr talman, ännu allvarligare än så. Förslaget är förvisso en symbol för en havererad arbetsmarknadspolitik, men det har också gradvis kommit att bli en symbol för bristerna i hela regeringens politik på det ekonomiska området. Det är, som jag tidigare påpekade, överoptimistiskt eller okalkylerat till sina effekter, precis som regeringens ekonomiska politik i övrigt, vilket ingående har belysts i diskussionen här i kammaren på förmiddagen.

Det är dessutom oansvarigt till följd av sin knappa, otillräckliga eller egenartade finansiering. Fram till för några timmar sedan existerade över huvud taget ingen finansiering för de 7 miljarder kronor som riksdagen förväntas fatta beslut om. Nu har det lämnats ett besked om hur finansieringen är tänkt att ske. Det är en finansiering på temat låt oss satsa på att försnilla familjesilvret. Det är försäljningen av Nordbanken som skall stå för finansieringen av det illa genomtänkta anställningsstödet.

Herr talman! Det hade möjligen kunnat passera som ett besked värt att ta på allvar om regeringen hade avsett att för finansieringen av det riktade anställningsstödet utnyttja en bortfallen räntekostnad i statsbudgeten till följd av intäkterna från försäljningen av Nordbanken. Om den kalkylen skulle gå ihop skulle det i så fall ha krävts att regeringen räknade med att försäljningen av Nordbanken skulle inbringa åtminstone 70 miljarder kronor till statskassan. Det ligger inte på denna sidan månen att föreställa sig att finansministern kan räkna så fel på vad en försäljning av Nordbanken faktiskt skulle kunna inbringa.

Det leder till slutsatsen att regeringen uppenbarligen avser att vid en försäljning av Nordbanken utnyttja det kapital som i så fall inkommer till statskassan för att i stället överföra till subventioner för jobb. Det

innebär, herr talman, att statliga tillgångar i stället kommer att utnyttjas för en subventionspolitik som praktiskt taget alla kritiker bedömt som utsiktslös. Det blir alltså att ta från landets tillgångar, att ta från familjesilvret, och lägga ut på insatser som kommer att ge ingen eller mycket ringa effekt för människor utan arbete.

Så blev det alltså med regeringens mångomtalade löften om att återvinna lejonparten av de bankstöd som tidigare måst satsas för att hålla bankerna uppe och spararna skadeslösa. Dessa pengar skall nu uppenbarligen icke återvinnas till det svenska folk som har betalat ut dem. De skall i stället utnyttjas för att rädda ansiktet på en arbetsmarknadspolitik som inte håller måttet.

Herr talman! Idén om det riktade anställningsstödet var och är illa genomtänkt. Härtill läggs nu en finansiering som är oansvarig. Det är ett högt pris som riksdagens majoritet begär att vi nu skall betala för att rädda politisk prestige. Det är dessutom ett pris som riskerar att få effekter långt utanför tilltron till själva arbetsmarknadspolitiken. Det riskerar att få till effekt att regeringens svåra uppförsbacke för att återvinna förtroendet för den svenska ekonomin blir ännu brantare.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation som upptar de moderata namnen i arbetsmarknadsutskottet.

Anf. 95 BÖRJE HÖRNLUND (c)

Herr talman! Om jag har förstått saken rätt finns det bara ett fåtal – de som har varit närmast berörda av framväxten av det här förslaget – som i dag håller på det s.k. RAS:et.

7 miljarder kronor är mycket pengar. Vi som i olika sammanhang får diskutera besparingar vet hur tungt det kan vara med besparingar på några hundra miljoner.

Jag är övertygad om att om folk i olika partier i denna kammare hade fått sätta sig ner och obundet diskutera vad de skulle kunna göra för 7 miljarder kronor för de arbetslösa skulle resultatet ha blivit 10–20 gånger bättre än vad det s.k. RAS kommer att ge. Jag beklagar att vi inte har kunnat gå loss, inte för egen del utan för alla våra arbetslösa, framför allt de långtidsarbetslösa.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Anf. 96 ELVER JONSSON (fp)

Herr talman! För ett par veckor sedan stod vi här i talarstolen och debatterade RAS. Ärendet återremitterades till utskottet. Frågan var hur hela 7 miljarder kronor skulle finansieras. Det var ju detta det var frågan om. De tilltänkta åtgärderna var av utomordentligt tveksamt värde.

Praktiskt taget alla bedömare anser att åtgärden knappast kommer att leda till ökad sysselsättning för dem som bäst behöver det och för vilka det är mest angeläget att komma in på arbetsmarknaden, nämligen de långtidsarbetslösa.

Utskottet var i går och besökte LO-ledningen. Landsorganisationen m.fl. har ju tidigare varnat för den här åtgärden och dess uteblivna effekter för de långtidsarbetslösa. Den kritiken upprepades av LO vid utskottets besök i går.

Stöd för nyanställningar

Herr talman! Sverige befinner sig ju i ett känsligt skede när det gäller situationen på arbetsmarknaden. Trots konjunkturuppgången i delar av ekonomin har vi en oerhört hög arbetslöshet och ett stort och växande budgetunderskott. Den diskussionen har ju förts så tydligt och ingående här under dagen att jag inte skall upprepa argumenten. Men klart är att de höga marknadsräntorna bromsar en förbättrad konjunktur och att räntebetalningen på statsskulden tränger ut angelägna reformer. Den tränger också ut investeringskapital. Det blir för dyrt för att det skall kunna komma till användning. De begränsade resurserna skulle behöva läggas på åtgärder som ökar tillväxt och i förlängningen bidrar till nya riktiga jobb.

Folkpartiets uppfattning är att den första frontlinjen mot arbetslösheten, nu som alltid, måste gå genom lönsamma företag kombinerat med en ambitiös arbetsmarknadspolitik. Detta har varit vår linje under lång tid. Vi har varit och är öppna för förslag om nya grepp i arbetsmarknadspolitiken, och då ligger vi relativt nära de olika förslag som regeringen kommer.

Men vi har gjort ett mycket viktigt undantag när det gäller årets budgetproposition. Vi sade nej till den ofinansierade RAS-satsningen. Vi anser att det är oförsvarligt att lägga 5 eller 7 miljarder på åtgärder som betvivlas av så många seriösa iakttagare. Det är inte heller klart hur den här stora utgiften skall betalas, om det i vanlig ordning skall ske med en ökad statlig upplåning. Med ett negativt tryck uppåt på räntorna lär det inte bli någon positiv effekt av nyanställningar. Dessa invändningar har vi fått stöd för under den fortsatta debatten under de här dagarna.

Herr talman! Vad har då tillkommit sedan kammaren diskuterade detta senast? Den turbulens som vi har upplevt i världsekonomin och som sköljer in över Sverige på valutamarknaden talar ju sitt tydliga språk – fallande kronkurs och stigande räntor. Kronan har sjunkit som en sten, sägs det, och förtroendet för den ekonomiska politiken är ju lågt bland iakttagare utanför vårt lands gränser.

Det är i detta läge som det socialdemokratiska regeringspartiet med stöd av Miljöpartiet avser att trumma igenom en åtgärd som för många bedömare ter sig som fullständigt meningslös och utan god effekt. Vi menar, herr talman, att detta är en icke ansvarig politik.

Därför vill jag yrka bifall till reservation nr 1.

Anf. 97 HANS ANDERSSON (v)

Herr talman! Jag vill direkt yrka bifall till reservation nr 2 som avser mom. 2 och bifall till utskottets hemställan i mom. 3.

Massarbetslösheten har kommit till Sverige, och den hotar att bli kvar. Det är oerhört farligt om det sprids en likgiltighet inför arbetslösheten. Finansplanens prognos att vi 1998 skulle ha nästan 10 % i arbetslöshet, åtgärder inräknat, är fullständigt oacceptabelt. Men andra ord: All kraft på att bekämpa arbetslösheten!

Statsfinanserna är i moras. Det är viktigt att finansiera varje åtgärd och låta varje åtgärd som finansieras vara kostnadseffektiv. Förslaget om RAS är absoluta motsatsen.

Stöd för nyanställningar

Det finansieringsförslag som lades fram i dag om att sälja Nordbanken är att göra sig av med ett instrument för att påverka ränteutvecklingen i Sverige. Att Socialdemokraterna och Miljöpartiet skulle ha det som finansieringsalternativ är egentligen alldeles osannolikt. Dessutom är det ingen finansiering att byta en tillgång med möjlighet till framtida avkastning mot kontantpengar och slänga ut dem på en åtgärd som egentligen inte ger något.

Vilka skulle då alternativen vara? Arbetsmarknadsminister Sundström säger ofta att vi skall ha nya idéer. Vi säger att vi skall investera. Det är ett sätt att dra i gång ekonomin. Miljö-ROT är mycket bra, och vi har föreslagit det tidigare. Allegisanering är ett sådant alternativ. Vi stöder det, men vi tycker att den beredning som har legat bakom detta egentligen lämnar allt i övrigt att önska.

Energiomställning och miljövänliga trafiksystem ger grön tillväxt och gröna jobb. Vi har lagt fram en serie förslag som vi hoppas studeras på allvar i regeringskansliet.

Småföretagen går under med den ränta som man har i dag när de skall finansiera sina investeringar. Vi har föreslagit ett småföretagarstöd där man helt enkelt subventionerar räntan för små företags investeringar ner till den tyska nivån.

Kommunsektorn ger jobb av välfärdstyp, sysselsättning åt kvinnor, trygghet åt barnen. Vi har föreslagit vad vi kallar för en kommunakut för att rädda vad som räddas kan i den kommunala välfärden.

Man säger att RAS skall vara ett instrument för att komma åt och begränsa övertidsuttaget. Det tror jag inte alls. GAS misslyckades. RAS kommer att misslyckas. Man måste ha raka satsningar som vänder sig emot det ohemula övertidsuttag som sker i dag. Man kan göra det genom att sänka taket, och man kan göra det genom att göra övertidstimmarna dyrare.

Det finns alltså en serie förslag som skulle leda till mer sysselsättning och till bättre statsfinanser. Man kan kanske också pröva anställningsstöd. I detta läge bör man pröva det mesta. Väldigt många – forskare och många parter på marknaden – har sagt att det vore en möjlighet. Då skall man göra det mycket riktat. Vänsterpartiet har lagt fram ett riktat förslag som innebär att vi vänder oss direkt till de långtidsarbetslösa. Det är vad LO efterlyser. Det är vad arbetsmarknadsforskarna har efterlyst. Det är vad AMS efterlyser. Jag såg i dag att det i Dagens Nyheters ledare stod att man måste vända en anställningsrabatt direkt till långtidsarbetslösa om man skall ge sig in på en sådan.

Ja, förslaget finns i Vänsterpartiets reservation.

Inrikta stödet på småföretag som sitter på en hemmamarknad som ger dålig betalningsförmåga hos företagen. Vi har talat om företag med 50 anställda. Utskottsmajoriteten – Socialdemokraterna och Miljöpartiet – föreslår det tiodubbla. De fångar därmed också upp i stort sett alla exportföretag. Jag såg att t.ex. TWR i Uddevalla kommer att plocka ut detta bidrag. Volvo fick bidrag förra gången de kom dit. De lade ned. Nu får de extra bidrag för att starta igen. Att slänga pengar på det sättet! Var och en som rör sig i näringslivet och ser hur företag i många branscher i dag har rekryteringsbehov inser att det är ett oerhört

Stöd för nyanställningar

ineffektivt paket inom ramen för arbetsmarknadspolitiken. Låt i så fall småföretagen ta del av det! Förslaget finns i Vänsterpartiets reservation.

Hur kan man använda ett retroaktivt bidragssystem för att stimulera rekrytering av arbetskraft? Utskottsmajoriteten fortsätter att säga att det skall gälla från den 1 januari. Man tänker sig att retroaktivt, i historisk mening, stimulera rekrytering. Det är löjeväckande, och det kostar rasande mycket pengar.

Varför har man ett system som är en direkt privatiseringsstimulans inom vård, skola och sjukvård? Varför inte nämna laboratorier, som är populärt i dag? Varför skall man gynna privata sjukvårdslaboratorier på bekostnad av dem som drivs i landstingets regi? Kommunalarbetarförbundet har nu till slut upptäckt denna aspekt och protesterar med all rätt. Vi har sagt ifrån från början. Hur kan Socialdemokraterna och Miljöpartiet lägga fram ett förslag som så drastiskt förrycker konkurrensbilden mellan privat och offentlig verksamhet på detta område? Det bidrar dessutom till att ytterligare göra detta arbetsmarknadspaket till ett machopaket, till förmån för männens arbetsmarknad. Vad händer med kvinnorna som finns inom kommunerna? Det är verkligen lägligt att fatta beslut om förslaget den 8 mars. Jag tycker att det är helt bedrövligt.

Varför tog man inte fasta på våra konstruktiva förslag om korttidsanställning som övergår i tillsvidareanställning, men också hade kunnat bli föremål för detta bidrag?

Det har talats mycket om effekterna. Jag skall inte uppehålla mig för mycket vid det. Snacket om ett tillskott på 110 000 platser är komplett orealistiskt. Man pratar om huruvida det är 5 000 eller 10 000, om tidigareläggning några månader och om ett antal nya jobb som inte skulle ha kommit till annars. Men det är ett svindyrt förslag som ger påtagligt små arbetsmarknadspolitiska effekter.

Underlaget är undermåligt. Det finns ingen utredning. Det finns inget betänkande. Den SOU som finns menar jag är en skandal i det svenska utredningsväsendet. Regeringen borde inte ha använt sig av detta förslag.

Det är en jättesubvention av företag som ändå skulle anställa. Det är en miljardrullning utan påtagliga effekter. Det är särskilt allvarligt eftersom arbetsmarknadspolitiken i dag saknar pengar. Budgeten för kommande tolvmånadersperiod är tre miljarder kronor mindre i volym än vad som är fallet under innevarande budgetår.

Det är inte bara Vänsterpartiet som säger detta. Även AMS säger i sin tilläggsansökan inför kompletteringspropositionen om arbetsmarknadspolitiken på punkt efter punkt att man inte klarar av långtidsarbetslösheten och att förhindra utförsäkringen. Man klarar inte av att göra vägledningsinsatser på förmedlingarna därför att man saknar pengar. Anders Sundström har till råga på allt räknat fel i miljardklassen i budgeten. Jag förstår inte riktigt hur vi i arbetsmarknadsutskottet skall kunna klara hem det och ta ansvar för det. I det läget häller man 4 á 5 miljarder kronor som inte kommer att ha någon arbetsmarknadspolitisk effekt i sjön.

Jag tycker att det är skamligt. Jag har vädjat till ansvarskännandet hos parlamentarikerna – även dem från majoritetspartierna – för att få dem att avstå från RAS i den föreslagna formen och välja ett billigare och effektivare förslag som riktar sig till långtidsarbetslösa och till betalningssvaga företag. Det ligger i Vänsterpartiets förslag. Det finns formulerat i reservation 2.

Herr talman! Den borgerliga linjen innebär ett avslag på satsningen när det gäller miljöprogrammet och allergisaneringen. Det innebär ett totalt avvisande av särskilda arbetsmarknadspolitiska insatser. I reservationen hänvisas det till sinsemellan helt olika motionskrav som dessutom vore djupt skadliga för arbetsmarknaden. Vi har prövat den medicinen ett antal år. Där finns inga alternativ för de arbetslösa.

I bedömningen av det undermåliga beslutsunderlaget, de svaga effekterna av RAS och finansieringsbristerna är Vänstern och de borgerliga partierna däremot eniga. Det säger kanske någonting om kvaliteten hos såväl regeringspropositionen som utskottsmajoritetens förslag. För Vänsterpartiet är saklighet och konsekvens ledstjärnor i det politiska arbetet, likaväl som vårt självklara intresse att stödja arbetarrörelsens kamp mot arbetslösheten.

Göran Persson talar i en intervju i Svenska Dagbladet i dag om att man måste ha mod, men att man måste kombinera modet med omdöme. Han säger att regeringen inte tänker överge de arbetslösa och tycker att RAS innebär en liten utgift för att rädda åtskilliga svenskar från att hamna i långtidsarbetslöshet.

Har man mod drar man tillbaks förslaget eller röstar på Vänsterpartiets reservation, som innebär ett effektivare stöd. Har man omdöme kastar man inte pengar i sjön under förevändning att stödja de långtidsarbetslösa, när det ligger mycket effektivare förslag på riksdagens bord. Mod, omdöme och omtanke om de arbetslösa gör att man röstar på Vänsterpartiets reservation och samtidigt stöder miljöprogrammet för allergisanering.

Vänsterpartiets förslag innebär dels miljösatsningar och allergisanering, dels ett riktat, effektivt och oerhört mycket billigare anställningsstöd för långtidsarbetslösa och därmed frigjorda resurser för offensiva satsningar och för bekämpning av arbetslösheten med traditionella arbetsmarknadspolitiska metoder. Det är precis sådana metoder vi nu har så stort behov av för att kunna hindra den öppna arbetslösheten från att ligga på de skrämmande nivåer där den i dag ligger.

Jag yrkar återigen bifall till reservation 2 och till utskottets betänkande i mom. 3.

Anf. 98 DAN ERICSSON (kds)

Herr talman! Efter detta invektivfyllda anförande kan jag än mer förstå att regeringen nu försöker finna andra samarbetspartner – något som vi har hört tidigare i debatten i dag. Vi får se om regeringen också vill lyssna på andra förslag och komma i läge att diskutera sakpolitik. Jag kan förstå att det finns vissa problem i relationerna mellan regeringen och Vänsterpartiet. Det är ändå Vänsterpartiet som i dag är det

främsta regeringsunderlaget. Problemen börjar uppenbarligen tona upp sig.

Herr talman! För två veckor sedan inledde jag mitt anförande i motsvarande debatt med en önskan om återremiss. Den återremissen skulle baseras på att socialdemokrater och miljöpartister var beredda att tänka om när det gällde detta förslag.

Det blev återremiss genom att ledamöter i finansutskottet ansåg att beslutet inte skulle kunna fattas på grund av att RAS var ofinansierat. Däremot var det dess värre inte fråga om något omtänkande från majoritetens sida. Några minuter efter det att kammaren hade fattat beslut om återremiss samlades utskottet, och vi konstaterade att samma majoritet förelåg. Förslaget kommer nu igen.

Jag vände mig förra gången till utskottsmajoriteten och frågade såväl Johnny Ahlqvist som Barbro Johansson om de inte när tid ännu fanns kunde ta till sig alla argument som talar emot RAS och ompröva förslaget. Ni fick en möjlighet att fundera igenom det ytterligare en gång, men ni tar uppenbarligen ändå inte chansen.

Det är djupt beklagligt, herr talman, att regeringen och riksdagsmajoriteten nu förmodligen mot bättre vetande driver igenom beslutet. Som jag ser det skadar det politikens anseende, och det skadar förtroendet för det politiska systemet. Ni påtar er ett stort ansvar när ni driver igenom beslutet trots alla sakargument som talar emot det.

Jag vill med detta yrka avslag på RAS-förslaget och därmed bifall till reservation nr 1.

Anf. 99 HANS ANDERSSON (v) replik

Herr talman! Det var inga invektiv jag använde, Dan Ericsson. Men jag drar mig inte för att vara väldigt hård i min sakkritik av dåliga förslag som inte låter sig motiveras.

Det finns ett alternativ som har diskuterats i utskottet och som finns på riksdagens bord. Det är ett sakligt, väl underbyggt alternativ som har fått brett stöd i den svenska debatten. Det är Vänsterpartiet som har lagt fram det.

Det är ett alternativ som innehåller ett riktat effektivt anställningsstöd som berör rätt grupper. Det är ett förslag som innebär en miljö-ROT-satsning av den typ som faktiskt ligger på riksdagens bord.

Det som de borgerliga partierna har presterat är ett gemensamt totalavslag utan alternativ med hänvisningar till fyra fem olika motioner med totalt olika inriktning. Den politiken innebär enligt vår och, tror jag, även regeringens uppfattning rena moraset vad gäller en fortsatt hög arbetslöshetsnivå. Det är alltså sakskäl och inte invektiv som styr vårt handlande.

Anf. 100 DAN ERICSSON (kds) replik

Herr talman! Jag noterade bara stillsamt, med anledning av bl.a. Hans Anderssons anförande, att jag nu inser varför regeringen alltmer söker sig andra samtalspartner. Det var ett mycket kraftfullt anförande.

Jag kan i sak hålla med om kritiken mot RAS. Det finns ingen anledning att tvivla på det. Jag kan återupprepa den förra debattens alla

Stöd för nyanställningar

argument emot. Men jag förstår också att regeringen vill titta på andra alternativ när det gäller samarbete.

Det breda stöd som Hans Andersson menar att han har för sin reservation har jag inte upptäckt. Här i kammaren kommer det väl inte att visa sig.

Alternativet är en genomtänkt politik på det ekonomiska området och på arbetsmarknadsområdet som skapar förutsättningar för tillväxt och stabila jobb. Det finns presenterat i olika partiers motioner. Vi har våra förslag. Att gå på Vänsterpartiets förslag i detta avseende finner jag ingen anledning till.

Anf. 101 JOHNNY AHLQVIST (s)

Herr talman! Detta är det tredje tillfället som vi nu diskuterar det riktade anställningsstödet. Vi diskuterade det den 10 februari, i den allmänpolitiska debatten. Den 15 februari hade vi en särskild debatt om det. Under hela dagen har det diskuterats i den ekonomiska debatten.

Jag tycker att det är märkligt att man inte kan acceptera den demokratiska beslutsprocess som finns i det svenska parlamentet. Man yrkade i stället den 15 februari på att ärendet skulle återremitteras för ytterligare beredning. Jag kan inte notera eller komma ihåg att det när vi behandlade ärendet i utskottet tillfördes någonting från de partier som röstade för ytterligare beredning, inte heller från de partier som avstod i den voteringen. Tydligen kan man inte acceptera att vi i denna kammare kan bilda en majoritet genom det utslag som blev i valet 1994.

Anne Wibble sade att den förra debatten var förvirrad. Det som har presenterats under den senaste halvtimmen har varit minst lika förvirrat. Det är inte sakfrågan man angriper, utan man använder det riktade anställningsstödet som någon sorts verktyg eller slagträ för att angripa arbetsmarknadsminister Anders Sundström. Det är en mycket oroande utveckling när man för en så låg debatt i denna kammare. Jag sade det i den förra debatten också.

Per Unckel förvånar mig ännu mera. Under hela sitt inlägg hade han ingenting konkret att komma med när det gäller arbetslösheten. Han oroade sig för det som man har diskuterat under hela förmiddagen, nämligen finansieringen. Jag anser inte att vi skall diskutera den delen här. Den har man diskuterat i den ekonomiska debatten. Jag tycker att det är märkligt att Per Unckel inte anmält sig till den ekonomiska debatten i stället. Hans inlägg hörde kanske hemma där mera än i den arbetsmarknadspolitiska debatten.

Varför vidhåller vi då förslaget om det riktade anställningsstödet? Det är därför att vi har den uppfattningen att det kan ersätta kontantstödsinsatser för att få fasta arbetstillfällen. Det gäller att snabbt få fram fasta arbetstillfällen i näringslivet.

Vi delar den uppfattning som framfördes från Vänsterpartiet, att man måste begränsa övertidsuttaget. Det är en del av tanken bakom det riktade anställningsstödet. Man skall anställa i stället för att ta ut så oerhört mycket övertid som i dag.

Vi vill också stimulera till nyrekrytering genom att minska kostnaden för dem som anställer arbetslösa. Det är egentligen det som är

Stöd för nyanställningar

villkoret för och tankegången bakom hela det riktade anställningsstödet.

Det är inte så som man i denna debatt vill framhärda i, att detta är ett förslag som arbetsmarknadsminister Anders Sundström ensam får bära. Utgångspunkten för hela detta förslag baseras på en rekommendation från det europeiska rådets toppmöte i Essen den 9 och 10 december 1994. Där rekommenderade man medlemsstaterna att verka för nyanställning genom sänkta arbetsgivaravgifter och sänkta sociala kostnader i samband med anställning av arbetslösa. Inte minst Per Unckel måste känna till att så är fallet.

Jag vet inte varför Per Unckel är så förbittrad i dag på detta ärende. Per Unckel företrädde visserligen inte Moderaterna vid det förra tillfället. Men vi kan inte genom tekniska konstruktioner i kammaren köra igenom hela den moderata gruppen i arbetsmarknadsutskottet, så att alla får gå upp och tala i samma fråga. Då kanske vi aldrig kommer till skott med några beslut över huvud taget.

Jag kan förstå att Per Unckel är förgrymmad efter den ekonomiska debatten. Moderaterna har medverkat till att höja skatterna för svenska folket med 4 miljarder genom det beslut som vi röstade om strax innan denna debatt började. Det är kanske därför han är förbittrad.

Vi står bakom detta förslag, både partiet och den socialdemokratiska riksdagsgruppen. Vi tycker att det är ett bra förslag. Genom dessa riktade åtgärder kan man få till stånd nya anställningar. Framför allt är det ett mycket obyråkratiskt förslag till skillnad från de förslag som andra talare har presenterat här i dag. Där finns den ena riktlinjen efter den andra som innebär att de enda som kommer att få ökade möjligheter att få jobb är de byråkrater som skall följa upp förslagen. Detta är ett enkelt förslag och det ger en träffsäkerhet. Det finns inte någon i kammaren som i några inlägg har motbevisat de synpunkter vi socialdemokrater har haft i detta avseende. Det är omöjligt att göra en bedömning av träffsäkerheten. Så har det varit med varenda arbetsmarknadspolitisk åtgärd vi har beslutat om i denna kammare. Det går inte att avgöra i förväg. Jag tror inte att det går att avgöra träffsäkerheten i detta förslag i Vänsterpartiets motion heller.

När det gäller alternativen var detta det mest misslyckade förslaget, tyckte jag Per Unckel sade. Det innebär till råga på allt en oerhörd kostnad. Men arbetslösheten kostar också pengar, Per Unckel. Detta är i stället för arbetslöshet. Det absolut dyraste för samhället är att låta människor gå arbetslösa. Den politik som utformades av den regering som Per Unckel tillhörde kunde helt plötsligt göra 500 000 människor arbetslösa här i landet. Kostnaderna för Arbetsmarknadsfonden ökade. 1992 var det ett överskott i Arbetsmarknadsfonden. 1994 var kostnaden 70 miljarder. Var det en så bra politik? Det kanske hade varit bra med ett riktat anställningsstöd även vid det tillfället, för att klara sysselsättningen.

Fastän denna fråga har varit uppe vid tre tillfällen i kammaren verkar det av Per Unckels inlägg om allergi som om han inte har förstått någonting. Han efterlyser objekt för allergisanering. I dag lider vartannat barn här i landet av allergi. Ändå efterlyser Per Unckel objekt.

Dessa människor måste ju rimligtvis bo någonstans. Sedan försöker han köra in debatten i samma hjulspår som moderaterna har gjort hela tiden och säger att kommunerna inte klarar upp detta. Vi har inte sagt att den överenskommelse vi har gjort med Miljöpartiet innebär enbart satsningar på kommunala bostäder, skolor eller andra kommunala inrättningar. Det gäller även andra bostäder. Det kommer då att gynna människor som i dag lider av allergi.

Herr talman! Jag skall inte förlänga denna debatt. Normalt sett brukar vi inte ha debatt när ett förslag kommer tillbaka efter återremiss. Jag förstår, efter en del onyanserade debattinlägg, att man har känt sig tvungen att markera från talarstolen. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 102 PER UNCKEL (m) replik

Herr talman! Jag har fyra kommentarer till Johnny Ahlqvists inlägg. Den första gäller min kritik av de stora kostnaderna. Den tillbakavisar Johnny Ahlqvist med att arbetslösheten också kostar mycket. Sant och visst, Johnny Ahlqvist. Argumentet skulle vara relevant om RAS hade lett till några nya jobb. Men som arbetsmarknadsutskottets betänkande visar leder det till maximalt 5 000 nya jobb till en kostnad av 1 miljon kronor jobbet. Därför anklagelsen om miljonrullning.

Min andra kommentar gäller Johnny Ahlqvists bekymmer över att alternativen inte finns. Det finns högar med motioner om alternativ som utskottet inom kort skall behandla. Dessutom är det min övertygelse att det om socialdemokraterna och Miljöpartiet i dag skulle överge RAS:et skulle leda till en ökning av förtroendet för regeringens ekonomiska politik, som i sin tur skulle leda till mångdubbelt fler nya arbetstillfällen än någonsin RAS kan komma att trolla fram.

För det tredje: Johnny Ahlqvist citerar slutsatserna från toppmötet i Essen. De slutsatser om krav på sänkta arbetskraftskostnader som stats- och regeringscheferna där drog avsåg permanenta sänkningar, rakt motsatt det som socialdemokraterna en månad före Essenmötet hade tvingat igenom i kammaren, när man permanent höjde arbetskraftskostnaderna i Sverige. Den typ av temporära sänkningar som RAS är ett exempel på får Johnny Ahlqvist läsa länge i Essenslutsatserna för att hitta minsta tillstymmelse till.

För det fjärde: Kammaren återremitterade detta ärende till utskottet för att diskutera och bereda finansieringsfrågorna. Johnny Ahlqvist får möjligen ursäkta att denna debatt i så fall i någon mening också fokuseras på denna frågeställning. Min fråga till Johnny Alhqvist är följande: Var det verkligen så tänkt, när socialdemokraterna började diskutera Nordbanken och kraven på att återföra en del av banksubventionerna till dem som en gång hade fått stå för det kalaset, nämligen skattebetalarna, att dessa pengar i stället skulle användas till att bokstavligen kasta i sjön till ingen nytta alls? Det är av det skälet jag frågar mig om inte detta i realiteten är ett exempel på att försnilla landets tillgångar.

Enligt min mening bör Nordbanken säljas. Men intäkterna från försäljningen skall gå till att minska svenska folkets skuldbörda och icke

Stöd för nyanställningar

förslösas på åtgärder som en näst intill enig kritikerkår har dömt ut som onyttiga för de syften dessa åtgärder anges skola fylla.

Detta, Johnny Alhqvist, är mina fyra viktigaste kritikpunkter mot det som regeringen med Miljöpartiets hjälp nu försöker trumfa igenom i riksdagen.

Anf. 103 JOHNNY AHLQVIST (s) replik

Herr talman! Per Unckel för en märkvärdig retorik. Vi diskuterar det riktade anställningsstödet. Finansieringsfrågan löstes under hela den debatt som har varit för övrigt i dag. Om inte Per Unckel följde den debatten kan jag hänvisa honom till att läsa snabbprotokollet, för att ta del av de diskussioner som fördes om finansieringen.

Jag efterlyste vad vi skulle bereda när frågan återremitterades till arbetsmarknadsutskottet. Jag efterlyste det från Per Unckel under sammanträdet på kvällen. Jag fick inte några indikationer på vad som skulle utredas ytterligare, mer än finansieringen. Finansieringen ligger i detta fall faktiskt på finansutskottet. Den diskussionen har vi nog klarat ut.

Det som är märkligt är att jag fortfarande inte får något svar från Per Unckel om vad arbetslösheten kostar. Förvisso kostar arbetslösheten, säger Per Unckel. Den kostar, som jag sade, i form av en ökning av kostnaderna i Arbetsmarknadsfonden från ett överskott så sent som 1992 till ett underskott på ungefär 70 miljarder 1994. Detta underskott kom under Per Unckels tid som statsråd.

Det är inte bara denna del. De 5 miljarder som man diskuterar till det riktade anställningsstödet är 5 miljarder av totalt 300 miljarder som satsas på arbetsmarknadspolitiken under denna budgetperiod. Tycker Per Unckel att detta är en för stor del proportionellt, att man satsar 5 miljarder på ett nyrekryteringsstöd? Det är en ny idé, som vi satsar på därför att vi ser att de gamla förslagen inte längre bär.

Herr talman! Jag efterlyser fortfarande moderaternas alternativ till arbetsmarknadspolitik. Jag har inte hört något enda förslag från Per Unckel där han har specificerat vad moderaterna vill göra för att öka sysselsättningen. Nu har Per Unckel en replik kvar. Jag vädjar till honom: Redovisa moderaternas ställningstagande när det gäller arbetsmarknadspolitiken, för att människor skall kunna få ett jobb i framtiden.

Anf. 104 PER UNCKEL (m) replik

Herr talman! Också i denna replik har jag fyra kommentarer till Johnny Ahlqvist. Den första handlar om Johnny Ahlqvists referens till förmiddagens debatt. Han hävdar att finansieringen av RAS löstes där. Vän av ordning frågar sig: Hur då då? Där sades att det skulle komma ett förslag i kompletteringspropositionen. Jag försöker få någon liten känsla för vad detta förslag skall innehålla innan Johnny Ahlqvists riksdagsmajoritet begär att vi skall ta ställning till det förslag som nu ligger på bordet.

Min fråga till Johnny Ahlqvist kommer att kvarstå, nämligen: Är det nu så att man tänker sig att ta till kapitalet som kommer ut ur en försäljning av Nordbanken och använda till finansieringen av RAS:et? Det

är den enda logiska slutsats man kan dra av den ofullständiga debatten från förmiddagen. Är det så det är, Johnny Ahlqvist? Om det är så, hur försvarar man i så fall ett sådant ställningstagande? Hela svenska folket har, med statsskulden, ställt upp för att hålla bankerna över vattenytan. Skall detta svenska folk nu gå försäljningsintäkterna förlustiga till följd av behovet av finansiering av det riktade anställningsstödet? Det är min första fråga. Johnny Ahlqvist må ursäkta mig om jag begär ett besked före voteringen.

Min andra kommentar gäller följande. Johnny Ahlqvist undrar varför vi inte kom med ytterligare förslag under beredningsprocessen i utskottet. Vi begärde att finansutskottet skulle konsulteras i frågan men blev nedröstade därför att majoriteten inte ville ha någon ytterligare beredning. Det vet Johnny Ahlqvist mycket väl, eftersom det var Johnny Ahlqvist som höll i klubban och avslog detta yrkande.

Den tredje kommentaren: Visst, arbetslösheten kostar. Låt oss gå vidare och diskutera vilka åtgärder som kan ge verklig effekt. Verklig effekt är inte att satsa en miljon kronor per arbetstillfälle genom det riktade anställningsstödet. Det är att kasta pengarna i sjön.

Vårt alternativ finns presenterat i den motion som riksdagen så småningom skall behandla. Där föreslår vi ett sjupunktsprogram för flera riktiga jobb, baserat på en ekonomi som växer, intresset av att öka antalet sysselsättningstillfällen inte minst i den privata tjänstesektorn och på den övertygelse som framgår bl.a. av uttalanden av en ekonom som sägs ha Göran Perssons speciella öra. Jag hänvisar här till en intervju i dagens tidningar, där man hävdar att vi nu måste se över villkoren för arbetslöshetsförsäkringen, sökfrekvens och sökintensitet, för att säkerställa att vi i en uppåtgående konjunktur har möjlighet att dra nytta av all den kreativitet som de arbetslösa ändå har. Summan av detta är att man aldrig klarar de riktiga jobben med mindre än att människor har incitament att söka arbete och att man har en ekonomi som skapar arbete och förutsättningar för goda, expanderande företag.

Anf. 105 JOHNNY AHLQVIST (s) replik

Herr talman! Per Unckel använder mycket starka ord när han säger att detta inte blir till någon nytta alls. Jag har gång på gång frågat Per Unckel vilka källor han stöder sig på när han säger att detta över huvud taget inte kommer att ge några anställningar. Hur kan Per Unckel vara så säker på det och vad stöder han sina påståenden på? Inte på någonting, utan detta är ett antagande, precis exakt samma antagande som när man införde det generella anställningsstödet. Per Unckel skrev t.o.m. under en proposition som – om utskottet inte hade ändrat förslaget – skulle ha inneburit att man hade utbetalat hela lönesumman i företag. Där kan man verkligen använda uttrycket att det inte skulle ha varit till någon nytta alls.

Var det inte dessutom så, att ett och annat av folkets företag såldes ut under den tid som Per Unckel satt i regeringen? Blev inte heller dessa pengar till någon nytta alls? Här måste man väl göra samma antagande.

Stöd för nyanställningar

När det gäller Nordbanken har finansministern under dagens debatt sagt att RAS skall finansieras genom försäljning. I det avseendet kan jag inte ge något ytterligare svar, utan Per Unckel får avvakta kompletteringspropositionen.

Jag har efterlyst Moderaternas alternativ till regeringens arbetsmarknadspolitik. Per Unckel säger att det måste finnas incitament. Vad är det för incitament Per Unckel efterlyser? Är det försämrad arbetslöshetsförsäkring, försämrad arbetsrätt och försämringar för de anställda över huvud taget? Om det är så bra med alla dessa försämringar och om det är så bra med skattesänkningar och allt detta, varför fick vi då 500 000 nya arbetslösa under den tid som Per Unckels parti satt i regeringsställning? Det var ju då den politiken praktiserades, och det blev en katastrof för hela landet med budgetunderskott, ökad statsskuld och framför allt ett ökat antal arbetslösa. Arbetslösheten ökade från 2,3 till 12 à 13 %. Jag vet inte om det var så mycket bättre med de skattesänkningar, den försämrade arbetsrätt och den försämrade a-kassa som genomfördes under åren 1991–1994.

Anf. 106 HANS ANDERSSON (v) replik

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten alltför mycket och inte heller söka strid med Johnny Ahlqvist.

Johnny Ahlqvist sade att träffsäkerheten inte skulle bli bättre enligt vårt förslag. Jag tror nog ändå att han måste erkänna att det är så. Vi riktar oss till långtidsarbetslösa, där vår definition är 12 månader.

Eftersom regeringens förslag också tillämpas retroaktivt innebär det att den som i januari anställt en person som varit arbetslös i fyra veckor får ett års betalda arbetsgivaravgifter. Det är inte riktat.

Vi har riktat stödet till små företag. Ert förslag ligger på 500 anställda. Därmed omfattas mängder av exportföretag. Många av våra storföretag är uppdelade – bolagiserade. Ta t.ex. ABB! De allra flesta ABB-företagen kommer med i det här paketet.

Jag nämnde frågan om privatiseringen och undrade varför man skulle ha ett arbetsmarknadspolitiskt paket som stimulerade och gödde privatisering på vård- och omsorgsområdet.

Det andra som är viktigt för mig är bristen på pengar för vår ordinarie arbetsmarknadspolitik. Volymen är för liten, och vi kommer inte att klara utförsäkringsmålet. Dessutom förekommer det felräkningar som gör situationen än värre.

Vi behöver öka insatserna för invandrare och handikappade. När detta diskuteras – och det måste vi göra nu för det budgetår som kommer – sägs det att det inte finns några pengar. Samtidigt läggs det pengar till åtgärder på ett område, där alla parter som egentligen kan uttala sig säger att detta har en mycket liten effekt. Detta säger alla experter, och det visas av all erfarenhet och alla utredningar. Det är väl mycket konstigt, Johnny Ahlqvist, och det är skälet till att vi så starkt kritiserar detta förslag.

Vi befinner oss i en bristsituation, där vi inte har pengar för att göra det nödvändigaste. Det gör mig särskilt ont, eftersom jag vet att Socialdemokraterna delar Vänsterpartiets djupa oro för arbetslösheten. De vet

Stöd för nyanställningar

att det primära målet för politiken är att få ner arbetslösheten, öka sysselsättningen och därmed sanera statsfinanserna. Annars återstår bara det moderata köret att spara oss ur den här krisen, dvs. skära ner på välfärden och låta det drabba kvinnorna, de arbetslösa, de sjuka och alla dem som har behov av att öka sin konsumtion och att skapa en ökad efterfrågan i Sverige.

Anf. 107 JOHNNY AHLQVIST (s) replik

Herr talman! Jag söker inte heller strid, men jag måste ändå kommentera Hans Anderssons inlägg.

De satsningar som Vänsterpartiet kräver för vissa grupper i samhället kan inte finansieras genom de medel som avsatts för RAS. Det riktade anställningsstödet är en engångsinsats, och det kan inte jämföras med permanenta åtgärder som även i framtiden belastar budgeten. Därför tycker jag att detta är som att jämföra äpplen och päron och att Hans Andersson gör det litet för lätt för sig i debatten.

Jag kan instämma i att det kan tyckas som om utskottets förslag ger en för liten volym. Det finns emellertid någonting som heter kompletteringspropositionen, och jag tycker att man skall vänta med att döma ut arbetsmarknadspolitiken tills dess man har sett utfallet under hela budgetåret. Det har redan aviserats nya satsningar i kompletteringspropositionen på de mest utsatta grupperna. När vi skall behandla denna någon gång i juni har vi facit och vet om vi har gjort rätt eller inte.

Anf. 108 HANS ANDERSSON (v) replik

Herr talman! Låt mig säga att vårt alternativ i arbetsmarknadspolitiken inte är finansierat med RAS-pengar. Vi har inte gjort det som många andra oppositionspartier har gjort, utan vi har i första hand skattefinansierat vårt förslag.

Detta är emellertid någonting som belastar kommande budgetår, och det måste ställas mot andra finansieringar som skall ske under det budgetåret. Då måste man t.o.m. överväga att tidigarelägga de sänkningar av barnbidragen som regeringen vill genomföra.

Det är många frågor som ligger i den här potten, och man kan inte handskas så oförsiktigt med pengar bara därför att man tänker sälja Nordbanken under detta budgetår. Även om det inte hör till dagens debatt vill jag upprepa att en försäljning av Nordbanken för att finansiera en dålig arbetsmarknadspolitik inte är rimlig. Det är bara om man har Per Unckels ideologiska skygglappar som det är rimligt. Det är inte rimligt för oss som står på vänsterkanten i politiken. Det är av stort värde att ha tillgång till en bank och kunna använda räntevapnet – för att kunna få ner räntan – men också att kunna se fram mot en avkastning från den banken för att på lång sikt förstärka statsfinanserna. Att sälja av en tillgång är ingen verklig finansiering, utan det är bara att flytta pengar – i det här fallet för att få kontanta medel i stället för att ha en stark och sund bankverksamhet. Detta kan inte vara en rimlig politik ens för Socialdemokraterna.

Stöd för nyanställningar

Anf. 109 BARBRO JOHANSSON (mp)

Herr talman! Som Johnny Ahlqvist sade är det nu tredje gången som vi debatterar denna överenskommelse mellan Miljöpartiet och regeringen.

Som jag tidigare har påpekat är Miljöpartiet nöjt med överenskommelsen, som gör att vi kan fullfölja vårt vallöfte om en allergisanering i vårt land.

Allteftersom tiden gått sedan överenskommelsen träffades har människor hört av sig för att få veta när man kan sätta i gång och allergisanera.

Behovet är stort, och med tanke på att var tredje människa och snart vartannat barn har allergi, kommer detta att bli den största enskilda miljöinvesteringen – och en betydelsefull sådan.

Gröna jobb skapas, och det ger enligt en beräkning ca 25 000 arbetstillfälen, som till största delen tillfaller byggindustrin och byggindustrins underentreprenörer, målarbranschen, rörläggare, golvläggare osv.

Herr talman! Vi vet alla att byggarbetslösheten är hög – ca 35 %. I och med att en allergisanering kommer till stånd minskar byggarbetslösheten. Allergisaneringsprojektet kommer att sätta fart på byggmarknaden och påskynda ett förväntat uppsving inom byggbranschen.

En expertgrupp kommer enligt överenskommelsen att tillsättas för att utforma hur en allergisanering skall utföras och för att se hur investeringarna bäst skall kunna utnyttjas både ur sysselsättningssynpunkt och med tanke på hälsoaspekterna.

En bov i dramat med ökningen av allergierna är allergiframkallande byggmaterial.

Under 1970- och 1980-talen användes s.k. flytspackel, som är gjort av slakteriavfall och som är ett lättarbetat golvmaterial. Men som jag sade förra gången sätter flytspackel i gång en biologisk process, som utvecklar svamp och mögel. Den största delen av våra skolor och daghem är byggda med flytspackel.

Allergisaneringen medför också en energieffektivisering. Elförbrukningen kan bringas ner till hälften, och detta innebär i sig en besparing. En energieffektivisering och en halvering av elförbrukningen är en eftersträvansvärd bieffekt av ett allergisaneringsprojekt.

Kostnaderna för allergier är i Sverige beräknade till ca 6 miljarder. De samhällsekonomiska konsekvenserna av allergier är stora, och en minskning av kostnaderna och en minskning av lidandena för allergiker är betydelsefulla.

Herr talman! De långtidsarbetslösa kommer enligt beräkningar och också enligt AMS-chefen att till 70 % komma i åtnjutande av det riktade anställningsstödet. Detta ligger i linje med vad Miljöpartiet vill.

Herr talman! Frågan om finansieringen av det riktade anställningsstödet och allergisaneringen togs första gången upp till diskussion av finansutskottet den 7 februari med representanter för Finansdepartementet. Det beskedet gavs då att 6 miljarder är inskuggade i posten Tillkommande utgiftsbehov, som uppgår till nästan 16 miljarder och som skall preciseras senast i kompletteringspropositionen. En precise-

ring gjordes i finansutskottet den 23 februari med anledning av att en minoritet med hänvisning till bristande finansiering lyckades åstadkomma denna bordläggning. Finansutskottets ordförande anmälde att regeringen reserverat 2 miljarder i innevarande års budget och ytterligare 5 miljarder i budgeten för 1995/96 och att detta skall preciseras senast i kompletteringspropostionen. Mot detta invände ingen ledamot i finansutskottet.

Finanseringen av såväl RAS som allergiprojektet har alltså ingått i den fullständigt normala budgetprocessen. RAS är lika finansierat som alla andra poster, som slutgiltigt skall regleras i kompletteringspropositionen, såsom statens bidrag till kommunerna, regionalpolitiken m.m.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 20.

Anf. 110 PER UNCKEL (m) replik

Herr talman! På en berömd krog i Barbro Johanssons hemtrakter sjöng man: Varmed skola vi betala? Den frågan skulle jag vilja rikta till Barbro Johansson, i synnerhet med tanke på de besked som finansministern på förmiddagen lämnade kammaren. Han sade nämligen att det här inte alls var en finansiering såsom alla andra, utan det här var en extraordinär finansiering som skulle ske genom utförsäljningen av Nordbanken.

Med tanke på att Barbro Johansson är den ena halvan av äktenskapet skulle jag vilja efterhöra om det finns en gemensam syn på hur de utgifter som riksdagen förväntas fatta beslut om skola betalas. Har Barbro Johansson möjligen något ljus att kasta över denna frågeställning innan riksdagsmännen förväntas trycka på sina voteringsknappar?

Anf. 111 BARBRO JOHANSSON (mp) replik

Herr talman! Jag återkommer till det som jag sade i mitt anförande, nämligen att det här är redovisat flera gånger i finansutskottet. Inga ledamöter – inte heller Centerns eller Folkpartiets representanter – opponerade sig mot den finansiering som angavs. Jag hänvisade vid den förra debatten till vad som står i detta papper av den 17 februari.

Var det Halta Lottas krog i Göteborg som Per Unckel pratade om? Jag förstod inte riktigt den sista frågan eller också hörde jag den inte riktigt. Det var något med ljuset.

Anf. 112 PER UNCKEL (m) replik

Herr talman! Frågan var inte mera originell än att jag ville veta hur man skulle betala. Det var vad det gick ut på. Och jag blev inte särskilt mycket klokare efter Barbro Johanssons första svar.

Barbro Johansson sade att allt är redovisat i finansutskottet. Finansministern däremot medgav från kammarens talarstol för ett par timmar sedan att han redovisade finansieringen där. Någon måste ha fel.

Jag är rädd för att det man kommer fram till när man lägger ihop uttalandena från båda dessa parter som nu diskuterar finansieringen inte är någon riktigt godartad slutsats för den svenska ekonomin. – Det var

inget originellare än så som jag avsåg, Barbro Johansson, men vi kanske kan försöka en gång till.

Stöd för nyanställningar

Anf. 113 BARBRO JOHANSSON (mp) replik

Herr talman! Det som jag refererade till måste ju alla som sitter i finansutskottet ha varit med om. Jag har det i mina papper, och det går bra att få kopior av dem.

Jag tycker att finansminister Göran Persson borde vara den tunga parten i det här sammanhanget. Han sade att det också kommer att göras enskilda försäljningar för att finansiera det här. Men som jag tidigare refererade är detta förlagt till den s.k. TUB:en; det är den skuggade posten där. Det är det besked jag har fått. Jag kan inte svara något annat. Jag sitter inte själv i finansutskottet, men den 7 februari och den 23 februari sade man att 2 miljarder var avsatta i innevarande års budget och ytterligare 5 miljarder i budgeten 1995/96. Alla andra sådana här bidrag ligger också senare i kompletteringspropositionen. Jag kan inte förstå att detta är annorlunda – det är inte annorlunda än någonting annat.

Anf. 114 WIGGO KOMSTEDT (m)

Herr talman! Jag vill bara redovisa en intressant synpunkt som framkom i går. I går kväll var trafikutskottet inbjudet till Svenska kommunförbundet. Budskapet till oss var bl.a.: Mera pengar till enskilda vägar och till regionala flygplatser! Det är inte ovanligt att intresseorganisationer har de önskemålen.

Men det som är intressant i det här sammanhanget är de synpunkter som Svenska kommunförbundet framförde på anslaget till allergisanering. Man ansåg att det var alldeles för stort. Man påstod att det skulle gå att hitta objekt att allergisanera för allra högst 1 miljard. Kommunförbundet bör väl vara den organisation som bäst kan överblicka vad kommunerna kan göra!

Detta, herr talman, har jag velat redovisa därför att det är ytterligare ett exempel på hur hafsigt förslaget har kommit till. Det blir naturligtvis en sådan röra när en minoritetsregering hoppar från tuva till tuva!

Anf. 115 JOHNNY AHLQVIST (s)

Herr talman! Det är märkligt att Wiggo Komstedt inte kommer ihåg vad föregående regering gjorde; där hoppade man också från tuva till tuva, men ibland hoppade tuvan – Ny demokrati – undan, och då blev de som satt i regeringen blöta om fötterna.

När det gäller Kommunförbundets påstående vill jag säga att jag delar uppfattningen att det finns kommunala objekt för kanske 1 miljard. Men vi har ju skrivit i den beställning vi har gjort till regeringen i betänkandet att stödet även skall gälla vanliga bostäder. Det finns faktiskt en stor mängd privata bostäder här i landet som kommer att omfattas av de här saneringspengarna.

Jag tror alltså inte att vi har olika uppfattningar i den frågan, Wiggo Komstedt. Det blir nog 1 miljard på den kommunala sektorn, och 1 miljard på den privata sektorn. Ett plus ett är två; alltså behövs det 2

miljarder för den här saneringen. Eller har Wiggo Komstedt ett annat sätt att räkna?

Anf. 116 WIGGO KOMSTEDT (m)

Herr talman! Johnny Ahlqvist säger nu att anslaget skall gå även till den privata sektorn. Men det har inte redovisats att stödet skall fördelas på det sättet.

Jag inbillar mig att en organisation som Kommunförbundet bör vara mycket väl skickad att bedöma totalbilden. Den redovisning som jag har tagit del av har i varje fall angivit att allergibekymren uppstår i våra skolor, barndaghem och andra offentliga lokaler som barnen vistas i.

Anf. 117 JOHNNY AHLQVIST (s) replik

Herr talman! Jag vill bara säga till Wiggo Komstedt att det kanske vore en fördel om man läste betänkandet innan man begär ordet och går upp i talarstolen och gör en massa påståenden som inte överensstämmer med vad som sägs i betänkandet. I betänkandet står det faktiskt att det gäller bostäder och inte bara skolor och daghem. Jag rekommenderar alltså Wiggo Komstedt att läsa handlingen innan han sätter upp sig på talarlistan nästa gång ett betänkande från arbetsmarknadsutskottet skall behandlas i kammaren.

Anf. 118 WIGGO KOMSTEDT (m) replik

Herr talman! Jag har faktiskt sett en del av den hafsighet som Johnny Ahlqvist har varit med och åstadkommit i det här betänkandet, så jag vet en del om vad som står i det.

Jag vidhåller att det är skolor, barndaghem och andra offentliga lokaler som brukar nämnas i detta sammanhang.

Johnny Ahlqvist talade i ett tidigare inlägg om tuvhoppande och nämnde Ny demokrati. Det partiet kan ju inte vara något störande element nu; det finns ju inte ens i riksdagen.

Det är faktiskt också en viss skillnad. När Ny demokrati emellanåt anslöt sig till förslag från den borgerliga regeringen var det Ny demokrati som hoppade på vagnen. Nu är det faktiskt ni socialdemokrater som har inbjudit Miljöpartiet att åka med. Det är en viss skillnad, Johnny Ahlqvist!

Anf. 119 JOHNNY AHLQVIST (s) replik

Herr talman! Vem som hoppade på vems vagn under förra mandatperioden kan man ifrågasätta. Det genomfördes direkta förhandlingar mellan Ny demokrati och Moderaterna från talarstolen och via telefonen i foajén. I de flesta fallen var det nog ni som fick hoppa på vagnen och inte tvärtom, Wiggo Komstedt!

Anf. 120 BARBRO JOHANSSON (mp)

Herr talman! Det är ju som Johnny Ahlqvist sade inte bara kommuner detta gäller – det gäller bl.a. också bostäder. Har man allergiska barn och bor i en bostad som innehåller byggmaterial som framkallar

Stöd för nyanställningar

allergier är det självklart en väldig fördel om man kan allergisanera även den.

Detta gäller, som jag sade i mitt förra inlägg, inte bara kommunerna. Även privata företag som håller på med sanering av flytspackel och andra allergisaneringar har hört av sig och är mycket intresserade.

Det har nu bildats ett nätverk över landet med i första hand 90 kommuner som har lagt undan pengar och har tänkt allergisanera. Det 25-procentiga bidraget kommer då väl till pass. En kommun i Umetrakten kommer att ta hand om omkring 20 miljoner.

Kommuner som har lagt undan pengar för detta är Göteborg, Malmö, Trelleborg, Södertälje, Växjö, Umeå, Luleå, Gällivare, Värnamo, Östra Göinge m.fl. Jag kan därför inte tro att det här inte är ett välkommet bidrag.

Anf. 121 WIGGO KOMSTEDT (m)

Herr talman! Det var inte så värst många kommuner som Barbro Johansson fick med – det finns drygt 280! Hennes lista var inte särskilt imponerande. Men det kanske är ointressant att diskutera.

Av de 2 miljarder som finns avsatta skulle alltså, enligt ert argumenterande, den ena miljarden täcka de offentliga lokalerna och den andra skulle gå till bostäder. Men Barbro Johansson sade i ett tidigare inlägg att det behövdes 6 miljarder. Är det alltså så att vi klarar allting med de 2 miljarderna, eller behövs det ytterligare medel? I så fall är det inte vartannat barn man skulle kunna rädda, utan då är det ju helt andra siffror som gäller. Det är litet konstigt att man rör sig med sådana siffror, men detta kanske Miljöpartiet och Socialdemokraterna så småningom klarar upp sig emellan.

Anf. 122 BARBRO JOHANSSON (mp)

Herr talman! Jag sade att allergierna kostar 6 miljarder kronor i Sverige. Det har inte med saneringen att göra. I Finland kostar allergierna omkring 4,5 miljarder kronor. Det har inte alls någon koppling till detta.

Jag vet att vi har flera kommuner i landet, och flera hör av sig. Vi har nu fått ihop ett nätverk på 90 kommuner, men flera kommer till.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 1 (avslag på propositionen m.m.)
1. utskottet
2. res. 1 i motsvarande del (m, c, fp, kds)
Votering:
163 för utskottet
122 för res. 1
18 avstod
46 frånvarande

Stöd för nyanställningar

Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 145 s, 2 m, 16 mp
För res. 1:1 s, 71 m, 19 c, 18 fp, 13 kds
Avstod: 18 v
Frånvarande: 15 s, 7 m, 8 c, 8 fp, 4 v, 2 mp, 2 kds
Gustaf von Essen och Lennart Hedqvist (båda m) anmälde att de avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 2 (utformningen av lagförslagen)
1. utskottet
2. res. 2 (v)
Votering:
180 för utskottet
18 för res. 2
107 avstod
44 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 145 s, 9 m, 6 c, 3 fp, 16 mp, 1 kds
För res. 2: 18 v
Avstod: 1 s, 66 m, 13 c, 15 fp, 12 kds
Frånvarande: 15 s, 5 m, 8 c, 8 fp, 4 v, 2 mp, 2 kds

Mom. 3 (ett investeringsprogram)
1. utskottet
2. res. 1 i motsvarande del (m, c, fp, kds)
Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av tredje vice talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under dagens sammanträde skulle avgöras vid arbetsplenum onsdagen den 15 mars.

5 § Anslag till jämställdhet m.m.

Anslag till jämställdhet m.m.

Föredrogs
Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1994/95:AU7
Anslag till jämställdhet m.m. (prop. 1994/95:100 delvis)

Anf. 123 CHRISTEL ANDERBERG (m)

Herr talman! Som genom en ödets ironi, eller som en följd av kammarkansliets eminenta planering har vi i dag på den internationella kvinnodagen att debattera och fatta beslut om anslag till jämställdhet. Just i dag talas det mycket om att Sverige är världens mest jämställda

land, att vi har världens mest jämställda regering och världens mest jämställda parlament. Och så är det ju. Och det är bra.

Men vi moderater ser en betydande risk för att uppmärksamheten i alltför hög grad fokuseras på den matematiska jämställdheten, på ambitionen att nå en jämn könsfördelning i varje beslutande församling, i alla yrken, i alla samhälleliga funktioner – och det till vilket pris som helst. 50-procentsstrecket tenderar att bli ett övergripande mål i sig. Vi anser att den som lägger sin ambitionsnivå på detta formella plan gör debatten enkel för sig – enkel och ytlig.

Fortfarande finns det förvisso betydande skillnader mellan kvinnors och mäns reella villkor. Lång väg återstår att gå innan vi i praktiken har uppnått en jämnare fördelning av makt, inflytande och möjligheter till ekonomisk självständighet. Nu när de rent diskriminerande lagarna och reglerna i stort sett har avskaffats återstår den svåraste delen av jämställdhetsarbetet, nämligen att finna vägar att påverka människors attityder.

Jämställdhetsarbetet kräver insatser inom många delar av samhället. Den attitydpåverkan som nu förestår uppnås dock inte främst genom politiska beslut utan genom att enskilda individer tar ett personligt, praktiskt och moraliskt ansvar.

Jämställdhetsarbetet måste bedrivas långsiktigt. Vi måste acceptera att det tar tid att i grunden förändra människors attityder. Mycket av det jämställdhetsarbete som på sistone har bedrivits till följd av politiska beslut har skett i form av olika projekt. Utvärderingen av dessa projekt har emellertid ofta givit vid handen att verksamheterna har klingat ut när projekttiden och projektpengarna har tagit slut. I realiteten blir effekterna därför ofta kortvariga och ytliga.

Även världens mest jämställda regering synes ha börjat tvivla på värdet av tillfälliga kampanjer och projekt. Hur skall man annars förklara att regeringen, i all tysthet och utan någon särskild motivering, drar ner anslaget under G 2, Särskilda jämställdhetsåtgärder, med ca 30 % jämfört med innevarande budgetår? Inte heller under utskottsbehandlingen har denna mycket kraftiga besparing vållat någon debatt.
När det däremot gäller bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet föreslås oförändrade anslag. På just detta område skall alltså inte de gängse restriktionerna för statens utgifter gälla, trots att dessa organisationer bedriver en verksamhet som efterfrågas av allt färre kvinnor. Det senare framgår av att antalet medlemmar i kvinnoorganisationerna har minskat med sammanlagt drygt 10 000 under det verksamhetsår som ligger till grund för beräkningen av statsbidraget, enligt vad som redovisas i budgetpropositionen. Allt sker enligt det gamla socialdemokratiska receptet: Häll pengar över ett problem så löser det sig självt!

Moderata samlingspartiet anser att bidraget till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet bör minskas med 1 miljon kronor i förhållande till regeringens förslag. Motivet härför är att alla verksamheter måste bidra för att vi skall uppnå stabilitet i de offentliga finanserna och nå målet om en balanserad budget till år 1998.

Herr talman! Med tanke på dagens betydelse är det naturligtvis frestande att ge sig djupare in i själva sakfrågan, den om jämställdhet mellan kvinnor och män. Betänkande AU7 är emellertid ett rent anslagsbetänkande. Dessutom har regeringen aviserat att den inom kort kommer att lägga fram en särproposition om jämställdhetsfrågorna. Den kommer naturligtvis att föranleda en ingående analys och debatt i denna kammare. Jag avser därför inte att bränna av vårt krut redan i den här debatten.

Jag nöjer mig avslutningsvis med att yrka bifall till reservation nr 3 till betänkandet.

Anf. 124 INGRID BURMAN (v)

Herr talman! Vänsterpartiet har länge arbetat för att könsdiskrimineringen i samhället och i arbetslivet skall upphöra. Naturligtvis hade det varit skönt att här i dag den 8 mars på den internationella kvinnodagen kunna konstatera att läget i landet var gott och att ytterligare åtgärder för att motverka kvinnodiskrimineringen inte behövdes, men så är inte fallet.

Fortfarande kvarstår en utbredd diskriminering av kvinnor i samhället och i arbetslivet. Det gäller bl.a. rätten och möjligheten att försörja sig själv. Vi kan också se en tilltagande lönediskriminering, dvs. att lönegapen mellan män och kvinnor ökar. Insikten om att lönediskriminering förekommer är inte ny, och den delas i stort sett av alla riksdagspartier. Vad som däremot saknas är modet att låta denna insikt övergå till handling, t.ex. att avsätta mer resurser till JämO, så att vi aktivt kan börja arbeta med detta.

I en artikel i gårdagens Dagens Nyheter läste jag att jämställdhetsminister Mona Sahlin har blivit positiv till att använda arbetsvärdering som ett sätt att motverka lönediskriminering. Det har hon blivit efter det att hon har studerat Kanada, som har en lag om en obligatorisk arbetsvärdering. Det gläder mig.

Vänsterpartiet har länge motionerat om ett sådant system här i Sverige, men för ett sådant system krävs också resurser så att JämO kan följa och övervaka alla företag i Sverige. Det socialdemokratiska partiet har alltså i dag en chans att gå från ord till handling, att gå från att yttra sig i DN till att sätta till resurser för att det här skall bli verkligt. Det kan bli verkligt om man stöder Vänsterpartiets reservation till det betänkande som vi nu behandlar.

Mona Sahlin hävdar också, enligt samma artikel, att vi skall tala mer om lönediskriminering och mindre om jämställdhet, eftersom diskriminering är ett lagbrott medan jämställdhet mer handlar om attityder. Återigen kan jag konstatera att det låter som om Mona Sahlin har tagit del av Vänsterpartiets tidigare inlägg i jämställdhetsdebatten. Det gläder mig att vi nu gör samma bedömning. Men det är också mycket önskvärt att denna insikt inte bara stannar vid en bedömning utan att socialdemokraterna också avsätter resurser och redskap för att vi aktivt skall kunna angripa den diskriminering som i dag förekommer på arbetsmarknaden. Det krävs inte bara instruktioner till JämO. Det krävs också utökade ekonomiska insatser.

Vänsterpartiet vill att JämO skall intensifiera arbetet med lönefrågorna. Vänsterpartiet anser att JämO för det kommande budgetåret skall tillföras ytterligare 2,5 miljoner kronor. Det motsvarar tre handläggartjänster och två assistenttjänster. Då kan JämO bygga upp en avdelning som uteslutande kan arbeta med lönefrågor.

Om vi skall kunna motverka lönediskrimineringen i Sverige krävs mer än ord. Det krävs också resurser.

I dag finns kvinnorna på arbetsmarknaden i nästan lika stor utsträckning som männen. Men nästan varannan kvinna arbetar deltid. Helt kort kan man säga att kvinnor själva bekostar sin arbetstidsförkortning medan män ofta arbetar övertid, dvs. mer än normalarbetstiden. Så konserveras den ekonomiska ojämlikheten mellan män och kvinnor, och så länge denna ojämlikhet kvarstår undergrävs också kvinnors rätt och möjlighet att försörja sig själva. Det krävs en hel lön för att kunna leva drägligt i de flesta inkomstnivåer.

Normen om 8-timmarsdagen och 40-timmarsveckan lades fast i en tidsålder då mest män förvärvsarbetade och en stor del av kvinnorna fanns i hemmen. Nu har arbetslivet ett helt annat utseende. Nu finns både män och kvinnor i lika stor utsträckning på arbetsmarknaden. Trots detta har inget hänt när det gäller arbetstidsfrågan. Den ekonomiska ojämlikheten mellan män och kvinnor kvarstår så länge kvinnor tvingas välja att arbeta deltid för att orka och hinna med familj och barn samtidigt som männen fortsätter att arbeta åtta timmar eller mer. Det är en ekonomisk ojämlikhet som konserveras och tas med ända in i pensionsåldern, eftersom pensionen beräknas på arbetsinkomsten.

Om vi aktivt skall kunna angripa de olika ekonomiska villkoren för män och kvinnor måste vi också se över arbetstiden och hur den är fördelad mellan könen. Vänsterpartiet föreslår i sin motion att JämO skall ges i uppdrag att utreda en förkortad arbetsdags effekter på löneskillnaderna mellan könen och på jämställdheten i arbetslivet. Det räcker alltså inte att motverka lönediskriminering. Om män och kvinnor skall kunna leva på samma ekonomiska villkor måste vi också diskutera en arbetstidsförkortning som ger alla rätt och möjlighet att arbeta heltid och försörja sig själva och som samtidigt ger alla möjlighet att ta ansvar för hem och familj.

Att blunda för att rätten och möjligheten till heltidsförsörjning är en nyckelfråga är inte seriöst om man menar allvar med talet om att motverka diskrimineringen på arbetsmarknaden.

Miljöpartiet har i en egen motion som behandlas i betänkandet lyft fram frågan om jämställdheten i den svenska kyrkan. Det här tycker jag är en nog så viktig motion. Kyrkan är en av de sista utposterna där en oförblommerad könsdiskriminering pågår. Vänsterpartiet kan dela den uppfattning som Miljöpartiet redovisar i motionen, men vi konstaterar att det Miljöpartiet begär redan ingår i JämO:s uppgifter, varför vi har haft svårt att stödja Miljöpartiets hemställan. Kort sagt: Det är svårt att besluta om något som redan är beslutat.

Slutligen vill jag vända mig till alla socialdemokrater och folkpartister i riksdagen, dvs. de partier som så ofta går ut och lyfter upp jämställdhetsfrågorna i debatten. Jag gläds åt vad ni säger när det gäller

behovet av att avveckla lönediskrimineringen på arbetsmarknaden och det ni säger om att motverka kvinnors underordning på arbetsmarknaden.

Men nu har jag lyssnat på er i mer än 20 år – så länge har jag funnits på arbetsmarknaden, och så länge har jag deltagit i jämställdhetsarbetet. Men inget har hänt: Lönegapen ökar, arbetstidsgapet mellan män och kvinnor ökar, kvinnors rätt och möjlighet att försörja sig själv minskar.

Det räcker alltså inte med ord. Det krävs också resurser, så att ett aktivt arbete kan inledas för att omsätta vackert tal om arbetsvärderingsinstrument i praktisk handling och motverka lönediskriminering.

Vänsterpartiet har lagt fram ett förslag som innebär konkreta åtgärder för att påbörja det arbetet. Vi är beredda att avsätta resurser för detta.

Herr talman! Jag yrkar bifall till Vänsterpartiets reservation nr 1.

Anf. 125 EWA LARSSON (mp)

Herr talman! Jag skall ta upp den redan påannonserade motionen om kyrkan och jämställdheten. Jag skulle vilja börja på det här sättet:

"Fader himmel och moder jord, helgat varde ert namn." Ja, så kan det låta i min statskyrka när den kvinnliga prästen förrättar gudstjänst. Genast känner jag och andra kvinnor att kyrkan är till också för oss, att vi finns och utgör en del av helheten.

Jag och andra kvinnor – och några modiga män – dansar ibland heliga danser i kyrkan under ledning av kvinnliga präster. I dansen hyllar vi den heliga moder jord och vänder oss med öppna händer till den himmelska höjden och vårt gemensamma universum. I dansen förenas liv och död i det ständiga kretslopp som vi alla är en del av. Den här kyrkliga aktiviteten känns för mig helt rätt och riktig. Här kan jag låta min andlighet spira och utvecklas tillsammans med andra. Tack, alla kvinnliga präster som för in hela mänskligheten i kyrkan!

Men ni är få, och det verkar gå oerhört trögt att släppa in kvinnor i det kyrkliga arbetslivet. Vid biskopstillsättningen i Växjö finns endast en kvinnlig sökande. Nordens första kvinnliga biskop i Hamar i Norge inledde sin gudstjänst i dag på internationella kvinnodagen med att säga: Käre Gud, vår far och mor. Och ingen kan förbjuda henne att säga det, eftersom hon är biskop. Eftersom Gud alltid omtalas i bilder är det lika rätt att ge Vår Herre en kvinnlig gestalt.

Inom den norska statskyrkan har man tillsatt en kommitté som söker en gudstjänstordning utan manlig språkdräkt. Ledamöterna i kommittén befarar att dagens liturgi kan skapa ett avstånd mellan kvinnorna och Evangeliet. Som kvinna instämmer jag. Visst har språkbruket inom Svenska kyrkan ibland fått mig att känna konvulsioner. Samtidigt behöver jag kyrkan som stöd i min andliga utveckling.

Herr talman! I språket finns flera ord som uttrycker att människor inte får behandlas olika. Vi har orden jämlikhet, jämlik och jämställdhet. Men trots detta har vi fortfarande en uppenbart snedvriden könsfördelning inom många stift. Dagens negativa särbehandling av kvinnliga präster ser jag som en klar diskriminering. Jag utgår då från aspek-

ten att diskriminering innebär att någon behandlas på ett sådant sätt att alla inte behandlas lika. Det här gäller oavsett vilka motiv som ligger bakom särbehandlingen. Dagens situation är mycket mycket otillfredsställande.

Eftersom jämställdhetslagen gäller även för Svenska kyrkan anser jag och mitt parti att det är viktigt att JämO går in mer aktivt och mer modigt än tidigare och granskar kyrkans efterlevnad av lagstiftningen. Vi ser det här inte främst som en resursfråga utan som en fråga om mod.

Arbetsmarknadsutskottets svar på motion 408 Kyrkan och jämställdheten är som följer: Uppföljning av efterlevnad av jämställdhetsprogrammen inom Svenska kyrkan ingår enligt utskottets mening redan i JämO:s arbetsuppgifter, och motionen avstyrks därmed.

Eftersom jag inte kan se att den här negativa särbehandlingen av kvinnliga präster har upphört, skulle jag uppskatta att motionen hade blivit tillstyrkt, så att JämO mer aktivt än tidigare skulle arbeta för jämställdheten också inom den svenska statskyrkan.

Med det yrkar jag bifall till Miljöpartiets reservation till betänkandet.

Anf. 126 KRISTINA ZAKRISSON (s)

Herr talman! I dag när det är internationella kvinnodagen skulle det förstås vara extra roligt om man hade kunnat säga att det finns obegränsade resurser att använda till jämställdhetsarbetet. Tyvärr är det inte så. Med det ekonomiska läge vi befinner oss i får alla områden vidkännas besparingar.

Men: Jämställdhetsområdet och jämställdhetsarbetet är ett prioriterat område. Den socialdemokratiska regeringen har därför föreslagit ett oförändrat anslag jämfört med föregående budgetår när det gäller jämställdhetsombudsmannens ansvarsområde och kvinnoorganisationerna.

Att jämställdheten är en viktig fråga för oss socialdemokrater märks väl inte minst av att vi har lyckats med vårt mål varannan damernas. Moderaterna var litet ironiska över vårt mål varannan damernas. Detta är inte vårt huvudmål, utan det är ett delmål, ett medel för att nå huvudmålet jämställdhet.

En förutsättning för att vi skall lyckas nå huvudmålet är att det finns lika många kvinnor som män i regering, riksdag och andra politiska beslutande organ. Inte förrän då har kvinnor samma möjligheter som män att påverka framtiden.

Det räcker inte med att vi har lika många kvinnor som män i beslutande politiska organ. Den här representationen måste naturligtvis finnas inom alla områden i samhället. Särskilt tydlig är kvinnans underrepresentation i bolagsstyrelser, på chefsnivåer och över huvud taget på högre befattningar. Jag är övertygad om att om man tar till vara både kvinnors och mäns erfarenheter och kompetens uppnår man positiva resultat inom alla områden.

Herr talman! Vi har mycket arbete framför oss innan vi når målet. Det finns således en hel del för JämO att arbeta med, det gäller även

kyrkan och jämställdheten. Men JämO:s arbete kan bara vara ett komplement till allas vårt arbete.

Jag fick i dag en present, en bok som handlar om kvinnor i väglöst land. Det handlar om kvinnor som är födda i början på 1900-talet. Om vi jämför dagens kvinnor med de här kvinnorna kan vi säga att det har hänt en hel del. Men det finns också en hel del kvar att göra.

Det grundläggande för ett jämställt samhälle är att var och en, kvinna som man, skall kunna försörja sig själv och inte vara beroende av någon annan för sin försörjning. Det här är för oss socialdemokrater det allra viktigaste, inte bara för jämställdheten mellan kvinnor och män, utan också för jämställdheten mellan olika grupper i samhället.

Grunden för människors frihet och oberoende är rätten till ett eget arbete och en lön som går att leva på. I dag arbetar många kvinnor ofrivilligt deltid och kan följaktligen inte försörja sig på sin lön. Det är inte acceptabelt. Även om den offentliga sektorn är en förutsättning för att kvinnor skall kunna förvärvsarbeta – den ger arbete, och den möjliggör för kvinnor att arbeta – måste vi tyvärr konstatera att det är just inom den sektorn som vi har en stor del deltidsanställda. Om det finns kvinnor på beslutande befattningar inom politiska organ finns det större möjlighet för kvinnorna att vara med och påverka så att vi slipper de här problemen.

Principen på arbetsmarknaden skall vara den att det är heltidsarbete som erbjuds. Man skall naturligtvis kunna jobba deltid om man vill, men i botten skall en heltid finnas. En annan viktig princip är lika lön för lika arbete. Också detta är en uppgift för JämO att bevaka.

Vi måste också uppvärdera de traditionellt kvinnodominerade yrkena vård och omsorg. Vi måste försöka få fler killar att söka sig till utbildningar som ger jobb just inom de här områdena.

Vi uppmanar alltid tjejer att söka sig till tekniska utbildningar, men jag tycker att det är lika viktigt att uppmana killarna att söka sig till utbildningar i traditionellt kvinnodominerade yrken.

Det finns fortfarande en hel del attityder att jobba med i samhället. Dessa attitydfrågor måste man börja med redan i familjen, i förskolan och i skolan. Skall vi då vara trovärdiga måste vi försöka att få män att söka sig till barnomsorgen.

När det gäller övergripande jämställdhetspolitik och framtida inriktning skall vi egentligen inte debattera det i dag. Den frågan kommer senare i höst upp i arbetsmarknadsutskottet. Men om vi nu skall diskutera anslaget kommer man ofrånkomligt in på alla områden.

Ett område som vi tycker är väldigt viktigt och som vi i dag föreslår anslag till är kvinnoorganisationerna. Moderaterna föreslår att det anslaget skall dras ner. Dessa organisationer gör ett jätteviktigt arbete, kanske främst inom opinionsbildning men också när det gäller t.ex. kvinnojourerna som hjälper och stöttar kvinnor som utsätts för våld i hemmet. Det är främst kvinnor som jobbar ideellt inom dessa organisationer, men vi måste ge dem möjligheter att verka. Det rör sig om kvinnor med ett starkt engagemang för att hjälpa små och utstötta människor i samhället. Dessa kvinnor har ett starkt engagemang för att kvinnofrid och barnfrid skall uppnås.

Mot bakgrund av detta är det märkligt att man föreslår en besparing just på det område som gäller kvinnoorganisationerna. Jag är övertygad om att varje krona som satsas på detta område ger mångdubbelt tillbaka.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och således avslag på de reservationer som har fogats till betänkandet.

Anf. 127 INGRID BURMAN (v) replik

Herr talman! Jag delar Kristina Zakrissons uppfattning när det gäller behovet av att stödja kvinnoorganisationer, att vi inte skall minska deras anslag. Det är en väldigt viktig grupp. Kvinnoorganisationernas arbete är också viktigt för det fortsattta jämställdhetsarbetet i landet.

Jag delar också Kristina Zakrissons uppfattning att jämställdheten är ett prioriterat område. Visst är det trevligt, bra och önskvärt med varannan damernas, med kvinnliga chefer och med alla genombrott som sker. Men dessa genombrott omfattar ju bara ett mindre antal av kvinnorna i samhället. Den stora gruppen kvinnor som finns ute på arbetsplatserna och i arbetslivet kommer nog aldrig att bli vare sig chefer eller riksdagsmän. Där ökar förtrycket och diskrimineringen och där växer lönegapen. Det fungerar så att kvinnor förkortar sin arbetstid medan männen jobbar mer. För mig är detta en mycket viktig jämställdhetsfråga, att komma till rätta med det stora flertalet kvinnors arbetsvillkor ute på arbetsmarknaden. Det handlar om att ekonomiskt kunna överleva, om att minska lönegapet och om att ge varje människa rätt och möjlighet att försörja sig själv. Där har Kristina Zakrisson och jag återigen samma åsikt.

Min fråga blir då: Varför kan inte socialdemokraterna ställa upp på Vänsterpartiets förslag att förstärka JämO så att vi får ett aktivt redskap för kartläggning, uppföljning och bearbetning, särskilt som er egen jämställdhetsminister har lyft fram frågorna om arbetsvärdering?

Anf. 128 KRISTINA ZAKRISSON (s) replik

Herr talman! Att vi får varannan damernas på chefsbefattningar och i politiska organ gör inte att vi automatiskt får jämställdhet. Men när det finns kvinnor på dessa poster kan de påverka förhållandena för kvinnor som är anställda t.ex. i offentlig sektor eller på andra ställen.

Det absolut viktigaste för jämställdheten är att kvinnor och män har ett jobb som de kan försörja sig på. Det är grunden.

Att vi inte tillstyrker ökat anslag till JämO beror delvis på att JämO faktiskt fick utökade resurser under det förra budgetåret och också på att situationen ser ut som den gör. Alla områden har fått vidkännas besparingar utom just detta område.

Anf. 129 INGRID BURMAN (v) replik

Herr talman! Det känns bra att jag och Kristina Zakrisson är eniga om målet. Men om man menar allvar med att detta är ett prioriterat område måste man också satsa på det. Man måste skapa redskapen. I synnerhet när vi ser denna lönediskriminering där lönegapen på arbetsmarknaden ökar räcker det inte med att säga att vi inte orkar satsa

mer för att åtgärda detta och att vi måste vänta tills vi får bättre ekonomi, eller hur jag nu skall uppfatta Kristina Zakrisson.

Jag har själv haft möjlighet att ta del av alla de lönepolitiska program som finns på arbetsmarknaden, både på fackliga sidan och på arbetsgivarsidan. Jag har sett att man där har inskrivit mål om lika lön för lika arbete. Jag vet att dessa program har funnits i tio år eller mer och att ingenting har hänt. Vi måste alltså aktivt börja att arbeta med denna förnedrande diskriminering av svenska kvinnor som kvarstår och som tenderar att öka på den svenska arbetsmarknaden. Då krävs det också ekonomiska resurser. Menar man allvar med att detta är ett prioriterat område, då kan man inte vänta.

Anf. 130 KRISTINA ZAKRISSON (s) replik

Herr talman! Om vi hade obegränsade resurser skulle man kunna tilldela pengar till alla områden som man vill stödja. Jag är trots det inte övertygad om att ökade resurser alltid ger ett önskat resultat. Det räcker inte med att ge ökade resurser till JämO. Det finns så mycket annat som vi måste göra för att uppnå jämställdhet.

Det är som Ingrid Burman säger arbetsmarknadens parters ansvar att komma till rätta med detta. Under våren 1996 kommer regeringen att lägga fram en särskild jämställdhetsproposition. Det är också en del utredningar på gång. Vi avvaktar även Grupptalanutredningens resultat.

Jag tror inte alls att man kan vänta på bättre tider och säga att om två år avsätter vi ytterligare 2 miljoner och då fixar vi det här. Man måste jobba inom många områden. Även om vi tilldelade JämO 2 miljoner tror jag inte att detta skulle ge resultat i dag. Det finns så mycket annat som måste göras.

Anf. 131 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik

Herr talman! I den allmänpolitiska debatten för några veckor sedan hävdade en partikamrat till Kristina Zakrisson att svenska kvinnor är världens friaste kvinnor. Fria från vadå? kan man fråga sig.

I mångt och mycket har kvinnorna blivit mindre beroende av sina män. Men de har då i stället blivit totalt beroende av den offentliga sektorn för sin försörjning och för att få bidrag i och med att många inte har en sådan lön att de kan leva på den.

På kvinnodagen i dag 1995 beskriver man i Expressen svenska kvinnors situation. Var tredje mamma har inte haft en ledig dag under det senaste året, står det på första sidan. Artikeln inne i tidningen har rubriken: Hur länge skall vi orka?

Det har hänt mycket sedan Kristina Zakrissons kvinnor i väglöst land vandrade omkring i början av 1900-talet. Men utvecklingen har inte bara varit positiv för kvinnorna. Den har skett till ett väldigt högt pris. Kvinnor mår inte så bra som de skulle kunna göra. De har inte den livskvalitet som de skulle kunna ha.

Vi moderater ser många av de problem som svenska kvinnor har som ett av det socialistiska systemet skapat problem. Socialismen ser bara kvinnor och män som delar av ett kollektiv underkastat den traditionella produktionens krav. I det socialistiska svenska samhället har

man också monopoliserat kvinnornas arbetsmarknad i stor utsträckning. Det är en oförskämdhet mot kvinnor att påstå att den offentliga sektorn skulle vara en förutsättning för kvinnornas förvärvsarbete.

Det jobb som många kvinnor gör inom vård, omsorg och utbildning är arbetsuppgifter som behövs och som kommer att behövas i ännu större utsträckning. Det är bara det att arbetet måste organiseras och finansieras på ett annat sätt, eftersom det nu i dessa krisdagar har visat sig att de system som vi har skapat och låst in kvinnorna i inte är långsiktigt ekonomiskt hållbara.

Anf. 132 KRISTINA ZAKRISSON (s) replik

Herr talman! Jag blir litet snopen när man säger att det är en oförskämdhet att påstå att offentliga sektorn är en förutsättning för kvinnors möjligheter till arbete. Den är ju naturligtvis också en förutsättning för mäns – både kvinnors och mäns – möjligheter till arbete. Bl.a. barnomsorgen ingår i den offentliga sektorn. Det som kvinnorna tidigare gjorde obetalt – vårdade gamla och anhöriga – görs nu i offentlig sektor, som vi tillsammans är med och betalar för. Det möjliggör att kvinnorna kan gå ut och få ett förvärvsarbete och därmed försörja sig själva. Det är en frihet som kvinnor i Sverige har, att kunna välja vilket liv de vill leva och inte vara beroende av någon annan.

Christel Anderberg sade också att det är ett högt pris som kvinnorna har fått betala. Det kan jag hålla med om. Många män har också fått betala ett högt pris. Arbetslösheten är ett högt pris som många i dag betalar för att samhället ser ut som det gör. Vad det sedan beror på kan vi återkomma till.

Sedan sade Christel Anderberg att kvinnorna är beroende av offentlig sektor för att få bidrag. Jag måste erkänna att jag inte riktigt förstod vad det skulle innebära. Vad jag menar är att den offentliga sektorn möjliggör för kvinnorna att arbeta och försörja sig själva, och det är det absolut viktigaste för att de skall känna frihet.

Anf. 133 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik

Herr talman! Jag undrar vilken rättvisa och jämställdhet Kristina Zakrisson anser ligga i att män kan välja arbetsgivare på en fri arbetsmarknad, medan uppemot 60 % av kvinnorna i vårt land är hänvisade till en enda arbetsgivare, nämligen till den offentliga sektorn – till kommuner eller landsting. Det är inte så att vi alla hjälps åt och betalar för de tjänsterna. Numera är det så att vi alla *lånar* till dem.

I min förra replik sade jag att det inte råder olika uppfattningar mellan oss och Socialdemokraterna om att de här kvinnornas arbete behövs, och kommer att behövas. Det har dock visat sig att vi inte kan fortsätta att finansiera de här arbetsuppgifterna på samma sätt som tidigare.

Vi har världens största offentliga sektor. Det i sin tur har framtvingat världens högsta skattetryck. Därmed har den svenska ekonomin lamslagits. Det är därför som så många företag har slagits ut under de senaste åren och arbetslösheten har rakat i höjden.

Tänk om vi, Kristina Zakrisson, kunde hjälpas åt med att skapa en privat tjänstemarknad där kvinnor kunde utföra de här uppgifterna, där det även för kvinnorna fanns alternativ – där kvinnorna hade möjlighet att välja mellan olika arbetsgivare eller kanske själva starta eget, ensamma eller tillsammans med arbetskamrater, och bli arbetsgivare inom hemtjänsten eller barnomsorgen. Varför kan vi inte hjälpas åt med att skapa mångfald även för kvinnor?

Anf. 134 KRISTINA ZAKRISSON (s) replik

Herr talman! Jag måste säga att jag har svårt att se hur valfriheten kan bli större om man lägger ut uppgifter som i dag utförs inom den offentliga sektorn och dessa i stället sköts privat. Det låter på Christel Anderberg som att kvinnorna plötsligt får mycket större möjligheter att välja.

Såvitt jag förstår menar Christel Anderberg att samma uppgifter fortfarande skall göras. Kvinnorna skall fortfarande göra samma saker, men de kan få förmånen att jobba åt en privat entreprenör. Jag har svårt att se vad det skulle vara för en förmån.

Christel Anderberg säger också att vi i dag inte gemensamt betalar välfärden och den offentliga sektorn utan att vi alla lånar till detta. Det skulle jag om jag vore moderat inte säga utan att skämmas. Moderaterna var väl med om att se till att vi fick låna de pengar som i dag lånas upp.

Så till detta med kvinnors jobb inom offentlig eller privat sektor. När man i den s.k. pigdebatten på något konstigt sätt fick till det så, att om kvinnor fick starta eget och börja jobba t.ex. i en familj med att sköta hem och barn åt en annan kvinna skulle det helt plötsligt vara en fantastisk marknad som öppnade sig för kvinnorna. Det här blir litet konstigt. Jag har svårt att förstå hur det skulle finansieras. Det skulle alltså bli billigare än det blir inom den offentliga sektorn, och det skulle tydligen också bli bättre. Men jag har inte hört något argument vare sig för att det blir billigare eller för att det blir bättre.

Jag vidhåller alltså att kvinnorna har uppnått en frihet, kanske inte frihet att välja arbetsgivare – det beror på vilken utbildning kvinnorna har. En av de attityder som vi skall försöka jobba med är att se till att både killar och tjejer väljer utbildningar som inte är traditionellt mans- eller kvinnodominerade. Då har kanske tjejerna också möjlighet att i större utsträckning välja arbetsgivare.

Anf. 135 MARIANNE ANDERSSON (c)

Herr talman! I morse kunde alla ledamöter på sina bänkar se fotografier på alla kvinnliga ledamöter här i riksdagen – flest jämfört med övriga världen. Men fortfarande är det långt kvar tills det anses vara självklart att det skall vara lika många kvinnor och män på alla nivåer och inom alla områden i det svenska samhället. Se bara hur det ser ut i fackföreningarnas, bankernas och företagens styrelser samt inte minst inom kyrkan, som vi tidigare diskuterade här.

Ännu större är skillnaderna på andra håll i världen, vilka just nu delvis behandlas på toppmötet i Köpenhamn. Senare i år kommer de att

behandlas i Beijing. Av tidsskäl håller jag mig till Sverige, även om det är den internationella kvinnodagen i dag.

Vi har mycket långt kvar till dess att kvinnors arbete i den informella sektorn – i hemmet med barnen, med att föra kulturarv och traditioner vidare och med att hålla ihop familjen och dess sociala nätverk – uppskattas lika mycket som mäns mer spektakulära fritidssysselsättningar.

I dag kan vi i en av kvällstidningarna läsa om hur ansträngda kvinnor numera är. Det gäller särskilt småbarnsmammorna. Fortfarande är det långt kvar tills vi har delat ansvar och lika villkor hemma både när det gäller omsorgen om barnen och när det gäller hemarbetet. Den frågan diskuteras inte så mycket i dag. Jag menar att det är dags att återigen på allvar ta upp den debatten och lyfta upp både mäns och kvinnors ansvar för att det dagliga skall fungera.

Ett område där kvinnor gör stora framsteg är företagssektorn. Enligt rapporter gäller det i allra högsta grad i glesbygd. Många kvinnor startar framgångsrika företag. I USA är en majoritet av alla nyföretagare kvinnor, och de finns inom *alla* områden. Det finns mycket mer att göra här i Sverige. Jag lyssnade på Kristina Zakrisson. Det verkade vara ganska så fjärran för henne att tänka sig kvinnor som företagare.

Vi centerkvinnor menar att kvinnors företagande är en av nycklarna till framtidens framgångsrika näringsliv. Kvinnors kompetens, kreativitet och företagsamhet är en delvis outnyttjad resurs som vi inte har råd att undvara. Det gäller att göra mera för att skapa ett klimat som gynnar kvinnors företagande. Ett exempel är de kvinnolån som på ett centerinitiativ infördes för knappt ett år sedan. De har blivit en succé och måste få fortsätta längre än vi i dag kan se.

När det gäller kvinnorna i politiken har vi kommit långt, även om många kvinnor upplever att man stöter i det osynliga glastak som består i nätverk mellan de män som har den största makten och som nu känner sig hotade. Vi kvinnor vill inte föra jämställdhetskampen *mot* männen, utan vi vill föra den *tillsammans med* männen. Men för att nya skall komma in måste ju några flytta på sig. Män har en mängd nätverk där man sysslar mycket med att matcha fram varandra – nätverk som kvinnor har mycket svårt att tränga igenom.

Av det skälet och för det fortsatta jämställdhetsarbetet inom de områden som jag nämnt, och även inom flera andra, är kvinnoorganisationerna viktiga när det gäller att lyfta fram kvinnoaspekterna och matcha fram kvinnor i olika sammanhang.

Men precis som andra folkrörelser står de politiska kvinnoorganisationerna inför stora utmaningar och måste helt enkelt förändra sin verksamhet för att kunna gå vidare och fånga de unga kvinnornas intresse. Man är medveten om detta. Jag noterar med tillfredsställelse att stöd i fortsättningen skall kunna ges till utveckling och förnyelse. Jag menar också att de nya kvinnliga nätverk – över partigränser och alla andra gränser – som nu växer fram på många håll är mycket viktiga komplement till de traditionella kvinnoorganisationerna. På sikt är det kanske den typen av organisationer som får den största betydelsen.

Herr talman! Jag kan inte låta bli att falla för frestelsen att något erinra om den förra mandatperiodens jämställdhetsdebatter, där Socialdemokraternas företrädare på det mest aggressiva sätt attackerade den förra regeringens politik och ansåg den som helhet riktad mot jämställdheten mellan kvinnor och män.

Det spelar ingen roll vad som gjordes och vilka förslag som lades fram, t.ex. om att jämställdheten skulle beaktas vid alla beslut eller om ökade resurser till JämO, som det här refererats till. Det var helt enkelt motståndet mot alla sorters besparingar som gällde.

Ett exempel var att kampen mot inflation sågs som något mycket ont. Man saknar också perspektiv utifrån vanliga kvinnors liv. Jag citerar från debatten den 4 maj i fjol: "I vanliga kvinnors liv gäller att rätten till arbete är hotad, att rätten att vara sjuk, att få en dräglig ersättning om man blir arbetslös, att kunna leva på sin lön och att få del av god vård och omsorg för sina barn är hotad."

Redan då visste vi att höjd a-kasseersättning inte hörde till de s.k. återställarna. Hur det ser ut beträffande s-regeringens misslyckande med arbetslösheten och med en obegriplig arbetsmarknadspolitik som gynnar män och de föreslagna nivåerna i sjukförsäkringen samt med andra besparingar vet vi. Vi har just beslutat om RAS, som enligt all expertis gynnar män mest. Nu, liksom då, är den dåliga ekonomin i Sverige det största hotet mot jämställdheten, jobben, välfärden och den offentliga sektorn samt mot kvinnors företagande och mot en lön som det går att leva på. Kvinnor är inget särintresse i det avseendet och borde egentligen inte heller i något annat avseende vara det.

Nu är alltså tongångarna från Socialdemokraterna helt annorlunda. Det är detta dubbla budskap som Socialdemokraterna nu lider av. Det är när orden och retoriken totalt förändras över tiden som förtroendet för politiken och demokratin urholkas. Inte minst gäller det kvinnorna. De invaggades i falska förhoppningar och känner sig nu svikna. Socialdemokraterna har ett stort ansvar där.

Herr talman! Vi i Centern har inga reservationer fogade till detta betänkande. Vår motion handlar om samordning av de stora FN-konferenserna och om betoningen av kvinnoorganisationernas roll i förberedelserna och genomförandet av de här konferenserna. Vi kan med tillfredsställelse konstatera att motionen i stort sett är tillgodosedd.

Men jag vill ändå i dag på den internationella kvinnodagen i all stillsamhet fråga Kristina Zakrisson hur det kan komma sig att den politik som för ett år sedan av hennes partikamrater utmålades som höjden av kvinnofientlighet nu helt och hållet accepteras.

Anf. 136 INGRID BURMAN (v) replik

Herr talman! Marianne Andersson refererar till kvinnors ansträngda dagar och ganska tuffa liv med ansvar för hem, familj och arbete. Jag kan dela Marianne Anderssons oro. Det är därför Vänsterpartiet har väckt en rad förslag på det här området. Vi talar om sex timmars arbetsdag. Vi har en motion som behandlas i det här betänkandet där vi vill ge JämO i uppdrag att utreda konsekvenserna av sex timmars arbetsdag både när det gäller lönediskriminering och när det gäller jäm-

ställdhet i arbetslivet. Vi anvisar alltså medel för att råda bot på den situation som Marianne Andersson redovisar.

Det är inte så som Marianne Andersson påstår, att det bara handlar om attitydförändringar. Verkligheten har ju gett ett facit som visar att män faktiskt har högre lön; alltså jobbar de mer. Kvinnor har lägre lön; alltså även i familj arbetar kvinnor kortare tid och tar ändå det utökade ansvaret. Detta är orättfärdigt. Det är en ojämlikhet. Det finns konkreta förslag för att åtgärda detta.

Min fråga till Marianne Andersson blir: Varför ställer inte Centerpartiet upp på Vänsterpartiets förslag när vi ändå delar samma oro och har samma insikt?

Anf. 137 MARIANNE ANDERSSON (c) replik

Herr talman! Det är sant att kvinnor har ansträngda dagar. Det måste man angripa på flera olika sätt, bl.a. med debatter om att dela ansvaret i hemmet, som jag talade om förut. Det tror jag att vi helt enkelt måste göra. Vi måste lyfta fram det. Det får inte bli så att kvinnor bara beklagar sig över att de har en så besvärlig situation. Här gäller det faktiskt att dela på det arbete som ändå måste utföras i hemmet.

När det gäller arbetstiderna har en utredning tillsatts som skall utreda konsekvenserna av en arbetstidsförkortning. Jag satt själv med i den tidigare Arbetstidskommittén, där vi mycket noggrant utredde vilka konsekvenser förändringar av arbetstiden skulle få. Det är ingen lätt materia. Det får också en hel del oönskade konsekvenser. Som jag ser det är den bästa lösningen att man har så flexibla arbetstider som möjligt, så att det går att kombinera vardagen med arbete. Det gäller för både kvinnor och män.

Anf. 138 INGRID BURMAN (v) replik

Herr talman! Jag glömde att omnämna Centern i mitt anförande från talarstolen, inser jag nu. Jag talade om folkpartister och socialdemokrater som redovisar insikter, oro och behovet av förändring och som erkänner att den värld som vi lever i är ojämlik, att det förekommer diskriminering av kvinnor, att kvinnors liv är tungt, men som saknar de konkreta förslagen.

Visst vet vi i Vänsterpartiet att arbetstidsförkortningen är ett väldigt mångfasetterat ämne. Man kan få ut olika effekter av det. Till det betänkande som vi nu behandlar har vi fogat en reservation där vi vill ge ett uppdrag till JämO att belysa frågan i lönediskrimineringsperspektiv, hur det slår i arbetslivet. Att inte kunna ställa upp på en sådan konkret åtgärd tycker jag är beklagligt, när man har sett konsekvenserna av det arbetsliv som vi har och av kvinnors arbetssituation.

Marianne Andersson talar mycket om attitydförändringar. Jag delar uppfattningen att man skall jobba på två plan.

När jag ser i backspegeln kan jag konstatera att det de senaste åren i jämställdhetsfrågor mycket handlat om varannan damernas. Det är bra. Det har handlat mycket om attitydförändringar. Det är också bra. Men vi har inte talat om de konkreta förslagen, om kanske t.o.m. lagreglering mot diskriminering. När vi lämnade det spåret – det gjorde vi för

ett tiotal år sedan – har vi också sett resultatet: diskrimineringen ökar, lönegapen växer, kvinnors situation på arbetsmarknaden blir allt tuffare, arbetsskador hittar vi hos kvinnor och kvinnor finns inom vissa sektorer av arbetsmarknaden. Vi har alltså fått ett mer och mer tudelat samhälle. Samtidigt har en stor del av politikerskaran ägnat sig åt att diskutera varannan damernas och attityder.

Anf. 139 MARIANNE ANDERSSON (c) replik

Herr talman! Det finns många fler yrkanden som handlar om jämställdhet. I dag behandlar vi anslaget till JämO och anslaget till kvinnoorganisationer. Vi har i en motion, som alla kvinnor i vår riksdagsgrupp står bakom, en lång rad yrkanden som inte behandlas i detta betänkande men som tar upp en lång rad av frågor som handlar om könsneutral arbetsvärdering osv. När det gäller löneskillnaderna har vi ingen annan uppfattning. Jag tror att alla kvinnor är fullständigt eniga om att det här är någonting som man helt enkelt måste komma åt. En ordentlig arbetsvärdering och en lönestatistik som grund är ett av de viktigaste instrumenten.

Arbetsmarknadens parter måste också ta sitt ansvar i detta avseende. Under lång tid har man inte gjort det. En konsekvens av den dåliga kvinnliga representationen i ledningen av de svenska fackliga organisationerna är att man inte tar frågan om kvinnors lön och löneskillnader på allvar. Där finns en väg att gå. Men till grund för detta måste en arbetsvärdering och en lönestatistik ligga. Det kommer vi att behandla senare.

Anf. 140 KRISTINA ZAKRISSON (s) replik

Herr talman! Marianne Andersson undrade om det var fjärran för mig att tänka mig kvinnor som företagare. Det är det inte alls. Vad jag avsåg var detta att man talar om att kvinnor som jobbar i vård och omsorg och inom offentlig sektor skall starta eget för det skall bli så mycket bättre. När kvinnor blir företagare måste det inte vara inom vård och omsorg och inte med motiveringen att det de gör inom offentlig sektor därmed helt plötsligt blir billigare och bättre.

Jag ser gärna fler kvinnliga företagare. Vi har också satsat ytterligare medel för att stötta just kvinnliga företagare.

Marianne Andersson säger vidare att tongångarna från socialdemokraterna är annorlunda i dag än under förra mandatperioden. Det kan jag inte se. Vårt viktigaste mål är att se till att alla får arbete. Den politik som bedrevs under förra mandatperioden gjorde inte precis att arbetslösheten minskade. Den kritik som vi då hade mot den borgerliga regeringen för dess kvinnofientliga politik kvarstår. Vi har fortfarande samma kritik. Det visade sig också i valet att man fick betala priset för den politik som bedrevs.

Tongångarna är alltså inte annorlunda. Vi tycker att kampen mot arbetslösheten är det viktigaste. Vi värnar den offentliga sektorn när vi gör besparingar. Vi har också sagt att vi får i första hand ta från transfereringarna just därför att offentlig sektor betyder så väldigt mycket för välfärden för var och en.

Anf. 141 MARIANNE ANDERSSON (c) replik

Herr talman! Jag tackar för beskedet att Kristina Zakrisson värnar kvinnors företagande. Jag hoppas verkligen att det är så. Det är självklart inte så att kvinnors företagande bara skall vara inom vård och omsorg. Det är ju ingen som menar det. Ju större bredd det är på kvinnors företagande, desto bättre. Men det kan naturligtvis också vara inom dessa områden som kvinnor startar ett företag när de har en kompetens och känner att de kan göra det mycket bättre själva.

Jag tror att de flesta av de uppgifter som nu utförs i offentlig sektor kommer att finnas där i framtiden också. Men jag tror att det är väldigt viktigt att det finns alternativ, att det finns de som startar företag, så att man får en sorts revision och en konkurrenssituation och ser var man kan vara mest effektiv. Där tror jag att många kvinnor har stora förutsättningar, och även på många andra områden.

Om Kristina Zakrisson hade varit här och lyssnat på de jämställdhetsdebatter som vi hade under förra mandatperioden, skulle hon kanske känna igen litet mer av det som jag sade. Det finns mycket mer att säga.

Den kritik som vi mötte gällde över huvud taget all typ av besparingar. Insikt om ekonomins villkor fanns egentligen inte. Jag tyckte att det var synd, för vi kvinnor är ju precis lika mycket som män beroende av hur den svenska ekonomin ser ut för att kunna värna den offentliga sektorn, välfärden och allt annat som vi är beroende av. Förutsättningarna är ungefär likadana nu som då, men tongångarna är annorlunda. Jag tycker att det är mycket märkligt. Det är litet synd att kvinnor för en debatt som är mindre ekonomiskt ansvarstagande än vad gäller män. Om det är så, är det litet degraderande för oss som kvinnor. Det är synd om vi för debatten på det sättet.

Anf. 142 KRISTINA ZAKRISSON (s) replik

Herr talman! Jag har fortfarande litet svårt att förstå varför man som offentliganställd skall uppleva att man kan göra det här bättre själv. Man gör väl själv det jobb som man utför även i offentlig sektor. Jag tror på att man kan effektivisera och att människor kan vara kreativa även om de är anställda inom offentlig sektor. Därför har jag svårt att se att det är ett skäl till att bli egen företagare. Däremot uppmuntrar jag gärna folk som vill starta företag och som har kreativa idéer.

Nu säger Marianne Andersson att det under förra mandatperioden riktades kritik mot all typ av besparingar och mot den ekonomiska politik som bedrevs. Det är ju en himmelsvid skillnad mellan en borgerlig ekonomisk politik och en socialdemokratisk. Att vi inte ser på rättvisa på samma sätt är alldeles uppenbart. Den borgerliga regeringen värnade helt andra grupper än vad vi gör.

Jag är övertygad om att insikten om ekonomins villkor fanns. Men, som sagt, det verkar som om vi har olika intressen att värna om.

Anf. 143 MARIANNE ANDERSSON (c) replik

Herr talman! Dess bättre är vi människor väldigt olika, och kvinnor är det också. Det finns ju kvinnor som bevisligen har känt: Det här kan

jag faktiskt göra bättre själv, om jag får bestämma och slipper ha någon över mig. Jag kan ordna saker och ting på mitt eget sätt.

Det är väl bra. Jag tycker inte att det är någon stor fråga att föra debatt om. Jag tycker bara att det är viktigt att möjligheterna finns att starta företag som är alternativ till den offentliga sektorn. Men vi har ju sagt att alla typer av företag med kvinnor naturligtvis är oerhört viktiga. Kvinnor står för en stor del av de nya idéerna och kreativiteten, särskilt i glesbygd och landsbygd. Det är glädjande att det är på det viset, och det skall vi uppmuntra.

Kristina Zakrisson säger att det är en himmelsvid skillnad mellan socialdemokraternas politik och den politik som den borgerliga regeringen förde. I ord är det så, ja. Men när det gäller vissa frågor som handlar om ekonomi är det faktiskt inte de stora skillnader som Kristina Zakrisson vill påskina. Vi är ju fångar i de ekonomiska villkor som vi har. Varje regering måste ta hänsyn till och agera efter de förutsättningar som man har. Vi har en statsskuld och vi måste spara. Jag har full respekt för att den socialdemokratiska regeringen måste spara. Vi har andra åsikter om hur man skall utforma både besparingar och skatter m.m., men det hinner jag inte gå in på nu. Men vi värnar om andra grupper.

Centerpartiets profil är att värna om de människor som har de sämsta villkoren i samhället. Det handlar om pensionärer med låg pension och låginkomsttagare. Vidare handlar det många gånger om människor med låga inkomster som bor i glesbygd och landsbygd. Socialdemokratisk fördelningspolitik när det gäller dessa grupper är inte särskilt mycket att hurra för. Vi har under lång tid fått föra en mycket ojämn kamp för att tillgodose de mest grundläggande rättvisekraven.

Anf. 144 OLA STRÖM (fp)

Herr talman! De flesta talare har i dag på något sätt uppmärksammat att det är den internationella kvinnodagen. Jag tycker också att det känns litet extra högtidligt att just i dag tala om arbetsmarknadsutskottets betänkande om anslag till jämställdhet.

Precis som talmannen i sitt anförande i morse påpekade är det viktigt att ta upp de tudelade känslor som en internationell kvinnodag ger upphov till.

Å ena sidan är det vad man skulle kunna säga är det tragiska, att kvinnors rättigheter alltjämt kränks i stora delar av världen, eller att det här på hemmaplan tog nästan 73 år från det att de första kvinnorna tog plats i första och andra kammaren till att vi fick en hyfsad fördelning i den svenska riksdagen. Det finns andra ojämlikheter som fortfarande kvarstår i vårt eget land. Jag tänker då främst på de stora, oförklarliga och oacceptabla löneskillnader som kvarstår och det viktiga med att ansvaret för hem och familj till största delen fortfarande vilar på kvinnorna. Detta var något av det negativa och några av de stora utmaningar som vi har att jobba med under de kommande åren.

Å andra sidan tycker jag att det finns anledning att peka på en viss optimism. Under det år som har gått sedan vi senast firade den internationella kvinnodagen har ju trots allt mycket hänt i Sverige. Bristerna i

jämställdhet har hamnat högt upp på dagordningen, inte bara i politiken utan också på arbetsplatserna, vid köksborden och vid diskbänkarna.

Det var ju en bred uppslutning i riksdagen förra våren när Bengt Westerberg och den borgerliga regeringen lade fram jämställdhetspropositionen Delad makt – delat ansvar. Den innehöll pappamånaden, som är så viktig för att ge incitament och stöd för de fäder som vill ta ut föräldraledighet.

Också jämställdhetsplanen är ett kraftfullt instrument för att kartlägga brister och låta arbetsgivare, fackföreningar och arbetstagarrepresentanter hjälpas åt att komma till rätta med orättfärdigheter på arbetsplatserna.

Jämställdhetslagen är exempelvis inte längre förhandlingsbar. JämO har fått ökade resurser. Nu finns det experter på jämställdhet vid landets länsstyrelser. Vidare finns den kvinnliga näringslivsakademin. Detta är bara några exempel på kraftfulla och positiva förändringar som har skett under de år som har gått.

Dessa beslut innebar i sig ett viktigt trendbrott i den passivitet och nedåtgående spiral som jämställdhetssträvandena fick utstå under framför allt 80-talet. De beslut som vi i dag har att fatta om anslag till jämställdhetsarbetet har till stor del sitt ursprung i den proposition som riksdagen tog ställning till förra våren.

I morse använde Birgitta Dahl en liberal ansats i synen på jämställdhetspolitiken. Det tycker jag var väldigt bra. Birgitta Dahl är ju knappast liberal. Men jag menar att utan en stabil, liberal ideologisk grund riskerar brister i jämställdhet och andra typer av diskriminering att reduceras till frågor som bara hamnar på dagordningen då det kan anses vara politiskt korrekt eller då tidsandan tillåter detta. Det får aldrig bli så, att det politiska kuraget och engagemanget inte finns när det också blåser snålt, för det är oftast då det behövs som mest.

Det kan finnas anledning att i denna stund, när partier och andra opinionsbildare nästan tävlar om att vara mest angelägna i jämställdhetspolitiken, peka på att det inte alltid har varit så. Ett exempel är tillkomsten av jämställdhetslagen 1979, som lades fram av den dåvarande mittenregeringen, där Folkpartiet ingick. Den lagen gick Socialdemokraterna kraftfullt emot i en ohelig allians med både LO och SAF.

Jag tycker att Ingrid Burman är litet orättvis mot oss folkpartister, därför att vid de tillfällen som vi under modern tid har varit med i en regeringssituation har jämställdhetslagen tillkommit. Första ansatsen gjordes 1979, och när vi nu senast hade regeringsmakten reformerades den. Därför tycker jag att det är en orättvis anklagelse mot Folkpartiet.

Detta med arbetsvärdering, som Ingrid Burman också tar upp, är ingenting som vi på något sätt har avvisat. Vad vi har sagt är att detta inte är så lätt att genomföra som man kanske kan tro och att vi måste arbeta fram egna modeller i Sverige. Men i övrigt råder det ingen som helst meningsskiljaktighet om att detta är ett viktigt instrument för att kartlägga och komma till rätta med orättfärdiga löneskillnader.

Alla människors lika rättigheter och skyldigheter är ett grundfundament som måste garanteras i en demokratisk välfärdsstat. Det är ur denna liberala människosyn som Folkpartiet hämtar sina utgångspunk-

ter i jämställdhetspolitiken. Alla former av diskriminering begränsar den enskildes frihet och står därmed i motsatsförhållande till den liberala uppfattningen om alla människors lika värde och rätt till personlig frihet.

Det finns egentligen inget samhällsförhållande som i dag i högre grad negativt påverkar en så stor del av befolkningen som bristerna i jämställdhet. Därför får inte jämställdhetspolitiken enbart bli en kvinnofråga, lika litet som kampen mot rasism enbart bör föras av invandrare. Jag tycker att jämställdhetspolitiken är en alldeles för viktig fråga för att reduceras till något som skulle kunna kallas för gruppintresse. För att det inte skall bli så, krävs en uppryckning från båda håll, framför allt från männen som bättre måste engagera sig i denna fråga. Jag är litet trött på att vara ensam man i jämställdhetsdebatterna i kammaren. Jag välkomnar gärna sällskap.

Jämställdhetsfrågan är inte heller betjänt av de män som ber om ursäkt för sin existens som män, för att de tror att det på något sätt skulle bidra till att visa solidaritet med kvinnors jämställdhetssträvanden. Det gör det inte, utan jämställdhetspolitiken kräver kraftkarlar men också att kvinnorna uppmuntrar de män som trots allt engagerar sig i denna fråga.

Det ligger i allas intresse att vi gemensamt arbetar mot diskriminering i alla dess former. Diskrimineringen har ju sin utgångspunkt i att man generaliserar och klär människor i kollektiva egenskaper och behov, som oftast är uppbyggda av fördomar och kulturhistoriskt förankrade uppfattningar. Så får det ju inte vara, vilket kan tyckas vara självklart. Men jag tycker ändå att det smyger sig in åsiktsskillnader.

Kristina Zakrisson tog upp att hon inte kan förstå varför någon skulle vilja starta någonting fristående från offentlig verksamhet. Poängen med vårt resonemang är att vi inte tycker att det skall spela någon roll om Kristina Zakrisson inte förstår eller om hon har någon annan uppfattning. Vi tycker att det är den enskilda kvinnan, eller vem det nu är som arbetar i offentlig verksamhet, som skall fatta beslutet.

Vi tar i dag ställning till de ganska kraftiga resurstillskotten. Jag tycker inte att reservationerna i sig är speciellt allvarliga, men det finns en del saker som är litet av randanmärkningar för att visa att man på något sätt skulle vara mer angelägen i denna fråga eller att man slår in de öppna kyrkdörrarna.

Herr talman! Jag vill ändå yrka bifall till utskottets hemställan.
(forts.)

Ajournering

På förslag av tredje vice talmannen beslöt kammaren kl. 17.48 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

5 § (forts.) **Anslag till jämställdhet m.m.** (forts. AU7)

Anf. 145 INGRID BURMAN (v) replik

Fru talman! Jag begärde replik på Ola Ströms anförande, men han är nu inte närvarande i kammaren.

Ola Ström refererade till en rad åtgärder som Folkpartiet har varit med om att introducera i gången tid. Jag uppskattar de åtgärderna – jag uppskattar pappamånad, jag uppskattar jämställdhetslagar, och jag uppskattar jämställdhetsplaner. Men det räcker ju inte med det.

Som Ola Ström sade kom jämställdhetslagen 1979. Den var viktig, och den var nödvändig då. Men sedan dess har det förflutit 16 år, och det gäller att gå vidare.

Jag delar Ola Ströms uppfattning att lönediskrimineringen är en stor orättvisa och att det krävs aktiva åtgärder. Min fråga till Folkpartiet och till Ola Ström blir då: Varför kan inte Folkpartiet ställa upp på det förslag som Vänsterpartiet har lagt fram och som behandlas i det betänkande som vi nu debatterar? Det skulle innebära att vi omsatte Ola Ströms ord i handling om vi gick vidare med ett aktivt arbete för att motverka den löne- och könsdiskriminering som i dag finns i samhället.

Anf. 146 ULLA HOFFMANN (v)

Fru talman! "Om värdet skall bestämmas för en man som är mellan tjugo och sextio år gammal, så skall du bestämma detta till femtio siklar silver, efter helgedomssikelns vikt. Om frågan gäller en kvinna, så skall du bestämma värdet till trettio siklar."

Så står det i Tredje Moseboken. Och så finns det de som hävdar att kvinnosynen i Bibeln inte spelar någon roll.

När manssamhället avskaffade de lagar som sade att kvinnor inte fick arbeta mot betalning, gick många ogifta kvinnor ut på arbetsmarknaden. Kontorsområdet ansågs som ett lämpligt kvinnoområde. Det betydde i och för sig inte att männen flyttade på sig – de blev kvar i överordnad ställning. Kvinnorna fick de monotona, enahanda arbetsuppgifterna. Och lönen – ja, den sattes efter behov, och eftersom kvinnorna ansågs ha mindre och färre behov än männen, blev följaktligen kvinnornas lön lägre.

När vi tittar på lönestatistiken från i dag skulle man kunna tro att det synsättet fortfarande hänger kvar – att kvinnor har lägre och färre behov och därför måste få lägre lön. När kvinnorörelsen och facken aktivt drev likalönesprincipen minskade löneklyftorna under några år. Därefter låg de stilla under flera år för att nu återigen öka. De ökade löneklyftorna minskar kvinnors möjlighet att försörja sig själva och sina barn. Detta faktum pekar på att något har hänt i det svenska samhället. Det pekar också på att medvetenhet och vackra ord inte längre räcker. Inga kan i dag påstå att de inte vet. Göteborgsposten har i en

undersökning visat att 70 % av det svenska folket anser att det är på tiden att männen avstår från sina löneökningar för att minska lönegapet mellan könen. Och GP har inte frågat bara kvinnorna – 65 % av de tillfrågade männen tycker också så.

Marianne Andersson anser att en anledning till att vi har fått löneskillnader är den dåliga kvinnorepresentationen i facket. Det borde det ju faktiskt gå att ändra på nu, när t.o.m. Moderaterna har konstaterat att man kan öka kvinnorepresentationen utan att riskera att minska kompetensen.

Vi i Vänsterpartiet anser att grundsynen måste vara att varje människa, oavsett kön, skall betraktas som en självständig individ i ekonomiskt hänseende och själv ha rätt att tjäna ihop till sin försörjning och sin pension.

En förutsättning för det är lika lön för lika eller likvärdigt arbete. Skillnaderna i lön beror bl.a. på att kvinnor arbetar inom s.k. kvinnodominerade områden, som konsekvent värderas lägre. För att komma åt den strukturella diskrimineringen behöver vi en fungerande arbetsvärdering. Det finns ingen anledning till att en man som smutsar ner sig med olja skall ha mer betalt än en sjuksköterska som när hon livräddar får patientens spyor upp i munnen. Mäns smuts består av olja, bensin och damm, medan kvinnors består av avföring, spyor och urin. Män smutsar ner – kvinnor gör rent! Varför får man mer betalt för att smutsa ner än för att göra rent?

En annan anledning är de osakliga löneskillnader som beror på ren diskriminering, och det är olagligt. Det är ett brott mot jämställdhetslagens 18 §. Jag tror aldrig att ett så utbrett lagbrott och lagtrots skulle accepteras inom något annat område. Därför behövs att lagstiftningen skärps och att fler likalönefall drivs.

För att råda bot på detta vill vi i Vänsterpartiet att JämO skall få 2,5 miljoner kronor mer för att kunna inrätta en avdelning som bara skall syssla med lönefrågor.

Vår motion om lika lön för kvinnor och män avstyrks av arbetsmarknadsutskottet. Jag kan inte tolka det på något annat sätt än att det är meningen att vi kvinnor även i fortsättningen skall lita på fagra ord och på det rätta tillfället. Men det rätta tillfället tycks aldrig komma. När det är högkonjunktur behövs det ju inte – då skall vi komma fram av egen kraft och vänta på attitydförändringar. När det är lågkonjunktur har svensk ekonomi inte råd.

I augusti förra året samlades kvinnor i facken – tvärs över gränserna – under devisen "Kvinnors rätt till arbete". Mötet avslutades med en paneldiskussion mellan de olika partiernas företrädare. Jag var där, och jag hörde Gudrun Schyman, Mona Sahlin, Charlotte Cederschiöld, Eva Eriksson, Helena Nilsson och Rose-Marie Frebran högtidligt förklara att lika lön för likvärdigt arbete var den mest prioriterade frågan. Mot den bakgrunden är det märkligt att motionen har avstyrkts.

I dag på morgonen var jag, Gudrun Schyman och andra kvinnliga politiker med på en kvinnofrukost, som anordnades av samma tvärfackliga nätverk. Projektledaren berättade att man hade spelat in den här diskussionen. Alla löften som partiföreträdarna gav finns nu på

band. Nu har kvinnorna för avsikt att följa upp de löftena med ett nytt möte i augusti. Då om inte förr kommer sanningens ögonblick. Det enda parti som har gjort någonting i den här frågan är Vänsterpartiet. Vi har gjort det därför att vi anser att vi inte vill vänta längre. Vi anser att historiens största lagbrott nu måste åtgärdas och rättas till. Därför vill vi att JämO skall kunna inrätta den här avdelningen.

Det tvärfackliga nätverket "Kvinnors rätt" vill också ha en särskild avdelning för lönediskriminering. Kvinnorna kommer att följa den här debatten och också titta på voteringsprotokollet.

Mona Sahlin sade i en intervju att just nu står det och väger – antingen händer det något eller också inte, och gör det inte det kommer det en våldsam reaktion från kvinnorna. Jag instämmer i Mona Sahlins analys av läget.

Jag vill därför utmana kvinnorna i den mest jämställda riksdagen. Vi har inte åstadkommit så hemskt mycket tillsammans. Nu har vi en möjlighet att göra det tillsammans med de fackliga kvinnorna i LO, TCO och SACO.

Fru talman! Thomas av Aquino menade att kvinnorna inte är skapta till att hjälpa mannen med arbete. Däremot kan vi få hjälpa mannen med fortplantningen. Kvinnorna är av naturen underställda männen, säger han. Vi kan dock få bli jämställda i ett annat liv – efter döden i himlen. Men lika litet som Joe Hill ville vänta med pajen till dess han kom till himlen vill kvinnorna vänta på lika lön till ett annat liv. Vi vill ha hela lönen och halva makten, och vi vill ha det nu.

Jag yrkar därför bifall till Vänsterpartiets reservation nr 1.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 15 mars.)

6 § Arbetsdomstolen m.m., anslag

Föredrogs
Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1994/95:AU6
Arbetsdomstolen m.m., anslag (prop. 1994/95:100 delvis)

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 15 mars.)

7 § Statliga arbetsgivarfrågor

Föredrogs
Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1994/95:AU10
Statliga arbetsgivarfrågor (prop. 1994/95:100 delvis)

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 15 mars.)

8 § Tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1994/95

Föredrogs
Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1994/95:AU14
Tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1994/95 (prop. 1994/95:105 delvis)

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 15 mars.)

9 § Forskning och försök rörande alternativ till burhållning av värphöns

Forskning och försök rörande alternativ till burhållning av värphöns

Föredrogs
Jordbruksutskottets betänkande 1994/95:JoU12
Forskning och försök rörande alternativ till burhållning av värphöns (skr. 1994/95:121)

Anf. 147 INGVAR ERIKSSON (m)

Fru talman! I jordbruksutskottets betänkande nr 12 behandlas regeringens redogörelse för utvecklingen inom äggproduktionen och för utvecklandet och provningen av nya system för hållande av värphöns.

I den nya djurskyddslagen, som trädde i kraft den 1 juli 1988, föreskrevs bl.a. att djur skall hållas och skötas i en god djurmiljö och på sådant sätt att det främjar deras hälsa och ger dem möjlighet att bete sig naturligt. Enligt djurskyddsförordningen får höns för äggproduktion inte inhysas i burar. Enligt en övergångsbestämmelse till förordningen får befintliga anläggningar för burhöns användas intill utgången av 1998.

Riksdagen beslutade då också att en utvärdering av arbetet med forskning och försök beträffande olika system för hållande av värphöns skulle göras i form av en s.k. kontrollstation efter en femårsperiod. Den femårsperioden hade gått 1993. Det har alltså gjorts en utvärdering. Därefter skall det göras en värdering varje år.

I beslutet för ett år sedan anslöt sig riksdagen också till dåvarande regeringens bedömning att förbudet att hålla värphöns i bur skulle träda i kraft som planerats. I sitt beslut underströk riksdagen dock att utvecklingen av burhönssystemet inte får innebära att svensk äggproduktion slås ut och ersätts med ägg producerade i andra länders bursystem, som ofta är sämre än de svenska.

Riksdagen ansåg också att läkemedelsindustrins behov av ägg för tillverkning av näringslösningar m.m. måste beaktas vid bedömningen av behovet av en fortsatt äggproduktion; den var viktig i sammanhanget.

Statens jordbruksverk har hösten 1994 på uppdrag av regeringen också redovisat utvecklingen inom äggproduktionen och arbetet med omställning av nuvarande burhållningssystem.

Forskning och försök rörande alternativ till burhållning av värphöns

Utskottet behandlade under föregående riksmöte en mer ingående redogörelse från regeringen angående den här utvecklingen. I den nu aktuella skrivelsen redovisar regeringen bl.a. vissa resultat från forskning och provning av ny teknik. Resultatet från forskningen och provningen av ny teknik pekar på att många problem alltjämt kvarstår i utvecklingsarbetet. Enligt Jordbruksverket är fjäderplockning och för hög dödlighet de dominerande problemen i de pågående provningarna av ny teknik. Det finns också risk för att utbrott av koccidios skall inträffa, och det har det också gjort i de försök som har gjorts med alternativa system.

Inom ramen för provningen av ny teknik har också ingått studier av arbetsmiljö och luftkvalitet. Där har man emellertid konstaterat att förhållandena vid provningarna är någorlunda godtagbara.

Regeringen har anfört att många problem återstår att lösa innan någon produktion av godkända intensiva inhysningssystem kan komma i gång. Med de resultat som hittills har presenterats är det alldeles uppenbart att det kommer att ta tid och att det är risk för att man inte klarar av den uppgift som vi fattade beslut om 1988.

Det är viktigt att få fram ytterligare erfarenheter från driften av de intensiva inhysningssystemen i fältfasen, säger vi i betänkandet. Regeringen har också betonat vikten av att näringen och andra forskningsfinansiärer satsar tillräckligt mycket resurser på forskning och utveckling kring nya system.

Utskottet har följt upp detta, men vi har också erinrat om de bestämda uttalanden som vi gjorde förra året om att svensk äggproduktion inte får slås ut och ersättas med ägg producerade i andra länders bursystem. I det betänkandet hänvisade vi också till att en mer omfattande kontrollstation hade aviserats till 1997. Regeringen framförde inte den uppfattningen i sitt förslag, men i utskottet har vi fattat ett enhälligt beslut om att flytta denna mer djuplodande undersökning till 1996. Det är bra och även nödvändigt, tror jag. Detta, menar utskottet, bör riksdagen ge regeringen till känna.

Risken är alltså mycket stor att den svenska produktionen av ägg kommer att minska kraftigt om inte forskningens försök lyckas bättre än hittills. Då blir import nödvändig.

Det allvarliga är att det i dag finns många burar som är i stort sett utslitna, och de djuren har det inte bra. Med tanke på att det inte finns några alternativ som är godkända kommer dessa burar inte att bytas ut, och det är mycket allvarligt. Vi hoppas emellertid att man under det här året skall kunna komma fram till flera positiva lösningar och tänker pröva det mer djupgående nästa år.

Fru talman! I debatten 1988 sade jag:

"Dagens svenska äggproduktion bedrivs huvudsakligen i burhönssystem. Detta system har starkt kritiserats på olika håll, främst på grund av att det inte anses i tillräcklig utsträckning kunna tillgodose djurens grundläggande rörelsebehov.

I sammanhanget bör dock konstateras att kraven från samhällets sida om rationalitet, god djurhälsa, hög kvalitet på äggen samt mindre

användning av antibiotika tillsammans har lett till äggproduktion främst i bursystem.

När man nu, herr talman, från samhällets sida hastigt gör helt om måste näringen ges tid, tänka efter, analysera, se helheten osv. innan man går vidare. Det gäller att hålla öppet för olika lösningar och se vad de kan innebära med hänsyn till de olika effekterna för miljö, hälsa och produktkvalitet.

Nuvarande burhönssystem kan ge anledning till viss kritik vad gäller rörelsebehovet. Dock bör konstateras att det för närvarande inte finns några alternativa system färdigutvecklade, i varje fall inte som leder till bättre totalförhållanden för vare sig höns eller produktion."

Därefter tog jag upp de försök som pågick och sade att de inriktades i huvudsak på att förändra de bursystem som då fanns, så att burarna blev större och bättre. Undersökningar hade gjorts och gjordes också fortlöpande om stallar för golvhöns. Därefter tog jag upp det verkligt allvarliga problemet i dess linda och sade:

"Höns i stort antal på golv medför en betydligt sämre djurhälsa. Det skulle också bli svårt att stoppa sjukdomsspridning utan att använda antibiotika i fodret. På 1940- och 1950-talen var dödligheten uppåt 50 % per år i medeltal. Höns i stora flockar utsätts nämligen för ett socialt tryck. Följden blir att en del utestängs från foder och vatten, andra får hackskador och kannibalism uppstår.

Det finns risk för att ett system utan burar fordrar avnäbbning och antibiotika i fodret för att klara en något så när acceptabel djurmiljö. En snabb avveckling av burhönshållningen innan bättre alternativ är tillgängliga är till men för hönsen."

Enligt den mening vi då hade måste de nya systemen för hönshållning uppfylla vissa bestämda villkor. Systemen får inte försämra miljön för hönsen, t.ex. genom att antibiotika generellt måste användas i fodret eller genom att avnäbbning måste ske. Äggens hygieniska kvalitet får inte heller försämras, och arbetsmiljön får inte bli lidande.

Detta är i stort sett exakt samma uppfattning som vi gemensamt har i dag. Det ger en liten tankeställare om vad som kommer att hända framöver. Vi har förhoppningar om att det skall lyckas, men vi vet också att väldigt många hönsplatser måste byggas till under de närmaste åren om man skall nå målet 1999. Man har sina dubier inför den krassa verkligheten.

Det är glädjande att utskottet i dag är enigt om problembeskrivningen och om att man skall tidigarelägga den här mera djuplodande undersökningen. I annat fall är risken uppenbarligen mycket stor att man äventyrar en stor del av den svenska äggproduktionen och gör sig beroende av import av ägg. Det är precis det vi inte vill.

Trots enigheten i utskottet har vi en reservation från moderat håll. I den framhåller vi att det är viktigt att uppmuntra producenterna att investera i alternativa inhysningssystem. Vi menar dock att om man skall få producenterna att göra detta, måste de få chansen att använda det här under en viss avskrivningsperiod eller också måste staten lösa in anläggningarna. I annat fall kommer av allt att döma ingenting att ske. Det är allvarligt, eftersom vi i så fall inte har någon chans att till-

godose önskemål enligt de beslut vi har fattat år 1988 och som har följts upp flera gånger.

Fru talman! Jag vill yrka bifall till den moderata reservation som är fogad till betänkandet och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 148 ANN-KRISTINE JOHANSSON (s)

Fru talman! I djurskyddslagen, som trädde i kraft den 1 juli 1988, sägs bl.a. att djur skall hållas och skötas i en god djurmiljö, på ett sådant sätt att deras hälsa främjas och så att de ges möjligheter att bete sig naturligt. Enligt djurskyddsförordningen får höns inte hållas i burar för äggproduktion. Enligt en övergångsbestämmelse får befintliga anläggningar för burhöns användas till utgången av 1998.

I samband med riksdagens beslut om den nya djurskyddslagen beslutade riksdagen att en utvärdering av arbetet med forskning och försök gällande olika system skulle göras i form av en kontrollstation efter en femårsperiod, alltså 1993. Så gjordes också. I en skrivelse lämnade regeringen en noggrann redogörelse till jordbruksutskottet i december 1993.

Beslutet i riksdagen i mars 1994 efter en noggrann genomgång med bl.a. en offentlig utfrågning med representanter från olika berörda, anslöt sig riksdagen till regeringens bedömning att förbudet skall träda i kraft den 1 januari 1999. Men i beslutet underströk riksdagen att avvecklingen av burhönssystemet *inte* får slå ut den svenska äggproduktionen och ersätta den med importerade ägg producerade i andra länders bursystem. Läkemedelsindustrins behov av ägg för tillverkning av näringslösning måste också tas med i diskussionen om svensk äggproduktion.

Riksdagen sade också i samma beslut att forskningen rörande alternativ till nuvarande bursystem måste bli så mångsidig som möjligt. Forskningen skall också kunna omfatta modifierade bursystem under förutsättning av att både arbetsmiljö- och djurskyddskraven uppfylls.

Slutligen beslöt riksdagen att regeringen skall återkomma varje år till riksdagen för en avrapportering med början hösten 1994.

Fru talman! I den skrivelse som vi i dag behandlar redovisas en del resultat från forskning och ny teknikutprovning. Utveckling och prövning sker parallellt för att man skall kunna gå så snabbt fram som möjligt. Resultatet av forskningen och den nya teknikutprovningen visar fortfarande på några problem som kvarstår i utvecklingsarbetet.

De dominerande problemen är fjäderplockning och för hög dödlighet. Forskningen kan i dag inte ge några entydiga svar på hur problemen skall lösas. Orsakssambanden är mycket komplicerade. Av allt att döma är uppfödningen av livkycklingar, fodrets sammansättning och struktur, djurmaterialet och skötseln viktiga ingredienser i sammanhanget. Ett annat stort problem är utbrotten av koccidios hos värphönsen, men där är tydligen ett vaccin på väg.

Den nya teknikutprovningen ser även på arbetsmiljön och luftkvaliteten. Resultaten visar att förhållandena i dessa avseenden är godtagbara. I nästa års rapport skall arbetsmiljön utredas mera ingående.

Det återstår alltså en mängd problem att lösa innan någon produktion av godkända intensiva inhysningssystem kan komma i gång. En positiv faktor är att näringen har visat stort intresse av att etablera golvhönsproduktion, och man är villig att delta i verksamheter som kan ge förbättringar från både djurskydds- och kvalitetssynpunkt. Svensk äggproduktion har fördelar gentemot den utländska produktionen bl.a. på grund av vår hårda salmonellakontroll.

Utskottet ställer sig bakom regeringens överväganden i skrivelsen om att det är viktigt att få fram erfarenheter från driften av intensiva inhysningssystem. Därför bör den av Jordbruksverket satta begränsningen vid tio anläggningar omprövas. Det skulle räcka med att begränsa antalet höns i system som skall prövas. Jordbruksverkets gräns vid 100 000 höns kan vara lämplig.

Vi vill också understryka vikten av att näringen och andra forskningsfinansiärer satsar tillräckliga resurser på utveckling kring nya inhysningssystem.

Fru talman! Vi är inte beredda att ompröva riksdagens beslut om avveckling av burhönssystemet. Men vi kan i viss mån hålla med om de farhågor som framförs i motionerna angående omställningsarbetet. Därför är det viktigt att regeringen följer denna fråga ytterst noggrant. Utskottet anser att det inte finns tillräckligt med underlag för att närmare pröva behovet av särskilda övergångslösningar eller andra åtgärder som nämns i motionerna.

Enligt ett utskottsbeslut skulle en mer utförlig kontrollstation förläggas till 1997 för att riksdagen skulle få ett mer fullständigt beslutsunderlag. Eftersom vi i dag kan se ett antal problem – de som jag nämnt tidigare i mitt anförande – har ett enigt utskott beslutat att tidigarelägga kontrollstationen till år 1996.

Fru talman! Jag vill med det anförda yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Anf. 149 LENNART DALÉUS (c)

Fru talman! Jag vill i stort instämma i Ann-Kristine Johanssons redovisning av utskottets resonemang. Det finns fyra punkter. De sammanfattar det allvar som utskottet, liksom regeringen i sin skrivelse, ser på den här frågan med.

För det första konstateras att äggproducenterna själva är villiga att delta i den verksamhet som leder till att etablera golvhönsproduktion. Man gör det på stort allvar, och regeringen bör ta vara på det engagemanget. Regeringen och Jordbruksverket bör ta fasta på den attityd som producenterna redovisar och utnyttja den i det fortsatta arbetet.

För det andra konstaterar vi mycket tydligt att man bör ompröva de begränsningar som ligger i Jordbruksverkets attityd till att i en fältfas pröva ny verksamhet. Vi menar alltså att Jordbruksverket och regeringen bör ompröva begränsningarna.

För det tredje vill vi inte i någon väsentlig del ompröva de beslut som är fattade utan står fast vid beslutet om en avveckling av burhönssystemen.

För det fjärde är det mycket viktigt att tidigarelägga kontrollstationen ifrån 1997 till 1996, precis som Ann-Kristine Johansson redovisade.

Vi har således i utskottet tagit det engagemang som finns på allvar och redovisat det. Det är en viktig fråga. Vi anser att det är nödvändigt att regeringen skyndsamt följer de förändringar som sker, så att de mål som sedan länge är fastlagda kan uppnås.

Med det anförda vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 150 GUDRUN LINDVALL (mp)

Fru talman! Det här är en fråga som Miljöpartiet har engagerat sig mycket i. Vi kan med glädje konstatera att det nu börjar finnas ett aktivt intresse från näringens sida. Man börjar inse att den 1 januari 1999 närmar sig med stormsteg.

För att vi skall kunna lyckas med målsättningen att få bort burhönsen till den 1 januari 1999 är jag helt övertygad om att näringen måste ta ett stort ansvar. Därför är det glädjande att se att näringen nu verkligen börjar engagera sig.

Fru talman! Jag vill yrka bifall till hemställan i utskottets betänkande och avslag på reservationen.

För Miljöpartiet är det mycket viktigt att vi nu talar om för näringen att datumet, den 1 januari 1999, står kvar. Vi ser också problem med det som sker nu. Vi kan se att det finns problem med koccidios, kannibalism och fjäderplockning, men vi är övertygade om att man kommer att kunna lösa dessa problem till den 1 januari 1999.

Det är mycket viktigt att vi nu ser till att det satsas pengar på forskning och utveckling. Det finns en del tecken i den senaste budgeten som tyder på att regeringen inte riktigt vill satsa så mycket på jordbruksforskningen som man har gjort tidigare. Just när det gäller dessa system är det viktigt att det finns pengar till forskningen, eftersom näringen också har en tidspress när det gäller att klara av det här.

Man kan tycka att det har gått lång tid sedan 1988. Man kan tycka att näringen har fått lång tid på sig. Utvecklingen skulle kanske ha kommit längre om näringen själv hade gjort en aktiv insats, men eftersom man nu tydligen börjar inse att det är bråttom och vi kan se en snabb utveckling är vi övertygade om att datumet, den 1 januari 1999, kan stå kvar.

Vi tycker att det är oerhört bra med den kontrollstation som finns 1996. Vi ser framtiden an med tillförsikt, eftersom vi tror att det finns goda möjligheter för svenska äggproducenter att skapa sig ett system för höns som kan vara en förebild för andra i världen. Detta kan visa att vi med bra djurskyddslagar och system kan producera ägg till konkurrenskraftiga priser.

Jag yrkar alltså bifall till hemställan i utskottets betänkande.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 15 mars.)

10 § Tilläggsbudget

Föredrogs
Näringsutskottets betänkande 1994/95:NU14
Tilläggsbudget (prop. 1994/95:105 delvis)

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 15 mars.)

11 § Kreditgarantier för fartygsfinansiering

Föredrogs
Näringsutskottets betänkande 1994/95:NU15
Kreditgarantier för fartygsfinansiering (prop. 1994/95:100 delvis)

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 15 mars.)

12 § Avtal om avräkning vid handel med finansiella instrument och valuta

Föredrogs
Näringsutskottets betänkande 1994/95:NU16
Avtal om avräkning vid handel med finansiella instrument och valuta (prop. 1994/95:130)

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 15 mars.)

13 § Riksdagens revisorers förslag angående tillsyn - innebörd och tillämpning

Föredrogs
Konstitutionsutskottets betänkande 1994/95:KU27
Riksdagens revisorers förslag angående tillsyn - innebörd och tillämpning (förs. 1994/95:RR9)

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 15 mars.)

14 § Kommunallagsanpassning av kyrkolagen m.m.

Föredrogs
Konstitutionsutskottets betänkande 1994/95:KU29
Kommunallagsanpassning av kyrkolagen m.m. (prop. 1994/95:129)

Anf. 151 ANDERS SVÄRD (c)

Fru talman! Det här betänkandet handlar om kommunallagsanpassningen av kyrkolagen. Jag delar den uppfattning som kommer till uttryck i reservationerna 2, 3, 4, 5 och 6. För tids vinnande vid voteringen yrkar jag emellertid bara bifall till reservationerna 3 och 6.

Först skall jag ta upp den kyrkokommunala kompetensen. I reservation nr 3 behandlas frågan om församlingarnas kompetens. I det här fallet handlar det om rätten att kostnadsfritt tillhandahålla de kyrkliga handlingarna dop, begravning, konfirmation och vigsel.

I en öppen folkkyrka borde det vara självklart att gudstjänster – det handlar ju om sådana – skall kunna hållas utan tvång på att man skall ta ut betalning. I reservationen tas inte någon övergång till motsatsen upp, dvs. en absolut rätt för enskilda icke församlingsmedlemmar att kräva kyrkliga handlingar kostnadsfritt. Däremot borde det vara en självklarhet att församlingarna själva skall ges rätt att avgöra hur generösa de vill vara. Det är bara på församlingsnivå som man kan avgöra vad som är en skälig hantering. Det är viktigt att inte regler som är fastställda här i riksdagen blir ett hinder för den öppna folkkyrkans möjlighet att ställa upp för sina medlemmar även om de i ett enskilt fall kanske tillhör en annan församling. Alltså bör församlingen ges rätt att bestämma den grad av generositet som man vill tillämpa mot icke medlemmar som har särskilda skäl när det gäller de kyrkliga handlingarna. Därmed yrkar jag bifall till reservation nr 3.

I reservation nr 6 tas kyrka–stat-frågan upp. Som utskottet mycket riktigt skriver ligger den frågan på regeringens bord för närvarande. En nyligen avslutad remissomgång med anledning av Kyrkoberedningens betänkande bearbetas i regeringskansliet.

Redan nu står det emellertid klart att Kyrkoberedningens förslag inte utan ganska omfattande kompletteringar kan ligga till grund för regeringsförslag till kyrkomöte och riksdag. Beredningens förslag innebär förvisso ett bevarat samband mellan stat och kyrka, men hur detta skall åstadkommas, t.ex. uttryckt i lag, är inte tillräckligt klarlagt. Innehållet i reservation nr 7 går enligt min mening i en alldeles felaktig riktning. Det finns anledning att vara tydligare från regeringens sida än vad beredningen har varit.

Omfattningen av och innehållet i lagstiftningen är alltså en avgörande och viktig fråga. Frågan om hur den kyrkliga egendomen långsiktigt skall kunna garanteras kyrkan är inte heller tillräckligt belyst. Likadant är det med frågan om begravningsväsendets finansiering. I en så viktig fråga som den om förhållandet mellan staten och Svenska kyrkan är det viktigt att man inte förhastar sig. Tidtabeller får aldrig vara överordnade sakfrågans lösning.

Jag yrkar alltså bifall till reservation nr 6.

Anf. 152 PÄR-AXEL SAHLBERG (s)

Fru talman! Jag talar för utskottets majoritet. Detta betänkande rör många frågor. Den övergripande frågan gäller en kommunallagsanpassning av kyrkolagen. Den innebär egentligen en modernisering och en ganska lagom – för att använda det berömda svenska ordet – anpassning av Svenska kyrkans ordningar till de demokratiska principer som i dag i övrigt gäller i vårt land.

I en motion avvisar Folkpartiet denna anpassning. Det förefaller vara ett ganska märkligt sätt att hantera den nödvändiga moderniseringsprocessen på.

Annars kan man se många av dessa lagändringar som tämligen formella justeringar, men de har också, som vi har hört av Anders Svärd, väckt en lång rad andra frågor. Somliga av dem har stöd av kyrkomötet. Somliga avvisas av kyrkomötet. I sig illustrerar just detta de problem som finns med den dubbla demokratiska form som vi nu har med flera beslutsinstanser. Ibland kan man hävda ett och annat med stöd av kyrkomötet. Om inte det går kan man här i riksdagen göra ett nytt försök att få igenom sina förslag.

Det finns några mer övergripande innehållsliga frågor. Det finns ett resonemang om medlemsbegreppet som i hög grad hänger ihop med hela frågan om den förändrade relationen mellan staten och kyrkan. Det är alldeles givet att det finns en lång rad problem som måste lösas. En del av dem löses ganska väl genom de förslag som Kyrkoberedningen har lagt fram. Det kan hända att jag får anledning att återkomma till detta.

Det här ger också anledning att nu ta upp frågan om relationen mellan staten och Svenska kyrkan. Det kommer att läggas fram förslag om dessa ändrade relationer. Det är bra. Centerpartiet vill inte att relationen ändras. Man tror att man kan undvika frågan genom att föreslå en folkomröstning.

Men vi lever i en ny tid. Den gamla ordningen med de stora monopolsystemen har nu tvingats ge vika, och den religiösa mångfalden ökar.

Detta ger givetvis konsekvenser också för Svenska kyrkan. De av Kyrkoberedningen föreslagna principerna svarar väl mot en avvägd förändring. De historiska och kulturella banden kan upprätthållas, och inom kyrkan får man äntligen chans att själv ta ansvar för och fatta beslut om sin egen verksamhet. Även om man inom frikyrkorna över lag inte tycker att förslaget går tillräckligt långt, menar jag att det avvägda förslaget är på rätt nivå historiskt och kulturellt och därför försvarbart.

I övriga delar av betänkandet och i de motioner som behandlas där visas på en svårighet som knyter an till frågan om kyrkans frihet och beslutsmyndighet över sig själv. Om man i lagstiftning vill rymma alla de utmaningar och möjligheter som finns på olika platser i landet har man ett problem. Kyrkans ambition är att driva äldrevård, ge internationellt bistånd, generöst ge service till medlemmar i grannförsamlingar eller ge partistöd.

Denna förslagslusta väcker en del oro och får mig att undra: Finns det så gott om resurser i Svenska kyrkan att man tror sig klara av allt detta? Jag vet att det inte är så, men kanske skulle motionärerna passa sig litet, så att inte finansministern tror att det finns ett sådant ymnighetshorn i närstående organisationer.

I måndags mötte jag representanter för den kyrka jag tillhör, Metodistkyrkan. Det är en världsomspännande kyrka med 9,5 miljoner medlemmar. Man har nu på amerikanskt initiativ startat en utredning som, även om förutsättningarna och utgångspunkterna är helt annorlunda, på många sätt är en parallell till frågan om relationen mellan stat och kyrka. United Methodist Church finns i stora delar av världen, med olika förutsättningar, resurser och utmaningar. Att där försöka skriva samman en kyrkolag som passar i alla de olika sammanhang där man arbetar låter sig knappast göras. Nu ser man därför över dessa arbetsformer, för att skapa såväl flexibilitet som handlingsutrymme, samtidigt som man håller samman den stora, vida kyrkan.

På motsvarande sätt måste Svenska kyrkan anpassas till de förutsättningar som gäller i dag och som är olika i olika delar av landet.

Fru talman! På den här vägen är det här betänkandet ett litet steg, alldeles lagom mellan den stora förändring som kommer och den modernisering som nu behövs.

Jag yrkar därmed bifall till utskottets hemställan.

Anf. 153 ANDERS SVÄRD (c) replik

Fru talman! Jag blir litet konfunderad när jag hör en företrädare för ett annat samfund än det jag själv är aktiv i tala om dop, konfirmation, vigsel och begravningar som exempel på service, vilken som helst. Pär-Axel Sahlberg tycks inte ha lyssnat till vad jag sade i mitt anförande. Jag påpekade då att detta är gudstjänster, förrättningar som sker i gudstjänstens form.

Yrkandet i motionen och det som tas upp i reservationen gäller inte någon allmän rätt för alla att springa till vilken församling som helst och ställa krav, utan det handlar om en möjlighet för en församling att ha en något generösare attityd än den som lagen i dag tillåter. I dag är det dessutom genom ett regeringsrättsutslag inte ens tillåtet att ha en sådan generositet. Om en människa som hela sitt liv har tillhört en församling av något skäl hamnar i en annan församling och strax därefter dör, får man alltså inte bjuda på begravning. Det som tas upp i reservationen är möjligheten till en generösare attityd.

Jag föreställer mig, Pär-Axel Sahlberg, att de flesta samfund i Sverige – även de fria samfunden, som har betydligt sämre ekonomiska förutsättningar än Svenska kyrkan – har den generösa attityden. Jag tycker att man skall vara rädd om det.

Medlemskapsfrågan och namnfrågan, som tas upp i en annan reservation, löses med det nya tillhörighetsförslaget, men detta behöver vi inte ta upp här.

Anf. 154 PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik

Fru talman! Det här är en litet komplicerad fråga. Även om detta inte är rätt plattform för en sådan diskussion, kan man förstås rent teologiskt diskutera frågan om vad de olika kyrkliga förrättningarna egentligen per definition bör kallas. Det är då naturligtvis en poäng att som Anders Svärd tala om dem som gudstjänster. Det låter då förfärligt märkligt om en grannförsamlingsbo inte kan få vara med vid en gudstjänst.

Men det är ju inte riktigt gudstjänsterna i allmänhet som frågan gäller, utan det som avses är den typ av kyrkliga förrättningar som faktiskt kräver en mer personlig hantering och ett annat tillvägagångssätt. Det är då inte så där alldeles förfärligt enkelt att här i riksdagen bestämma att detta generellt skall vara möjligt, antingen på vilket sätt som helst eller efter någon bestämd ordning. Det här är enligt min uppfattning ett av de tydligaste skälen till att kyrkan behöver ha frihet vad gäller sitt eget fögderi, och det talar då för en förändrad relation mellan stat och kyrka.

Flera församlingar i landet har genomfört ett ganska avancerat clearingsystem vad gäller begravningsväsendet. Det finns naturligtvis möjligheter att utveckla de här systemen, men det är inte riktigt det som frågan nu handlar om. Vad det handlar om är att riva gränshinder, och det är jag för, men då måste man veta hur det skall lösas kostnadsmässigt.

Anf. 155 ANDERS SVÄRD (c) replik

Fru talman! Jag märkte redan i Pär-Axel Sahlbergs huvudanförande att han har missförstått frågan. Han blandade nämligen då ihop detta med andra motioner, i vilka talas om rätten att driva ålderdomshem, kyrkans rätt att ge bistånd och annat. Men det är inte det vi pratar om nu. Nu handlar det faktiskt om en möjlighet, inte en generell rätt för någon att ställa krav men en möjlighet för den lokala församlingen att, naturligtvis inom ramen för den budget som har fastställts, vara generös. Det är det det handlar om. Det är fråga om praktisk decentralisering.

Det är ingen poäng, Pär-Axel Sahlberg, att kalla det här för gudstjänster. Det är fråga om kyrkliga handlingar som sker i gudstjänst. Eftersom Svenska kyrkan är ett trossamfund och eftersom man utför de här handlingarna i samband med en gudstjänst, menar jag att man skall benämna saker vid deras rätta namn. Det är därför det är så främmande att vi här i riksdagen har beslutat om regler som gör att detta faktiskt är förbjudet. Det är bara det jag pratar om.

Jag tror alltså inte att vare sig finansministern eller någon annan behöver vara rädd för att det här kommer att handla om stora kostnader. Det är inte det det handlar om, men jag kan i och för sig se poängen i Pär-Axel Sahlbergs påpekande, eftersom det dras in pengar ganska friskt just nu. Jag tror alltså inte att detta tillnärmelsevis kommer att kunna bli ett argument i den här frågan. Det handlar bara om att ge den lokala församlingen rätt och möjlighet att fungera gentemot sina medlemmar såsom man bör fungera när man tar ansvar i så viktiga frågor.

Anf. 156 PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik

Fru talman! Jag tror inte att jag har missuppfattat just den här frågan. Att jag sedan valde att baka ihop ett antal sådana här servicefrågor – om jag får fortsätta att kalla dem så – hänger, som Anders Svärd mycket väl vet, ihop med att det finns kostnader förenade med detta.

Jag skulle ändå vilja återkomma till själva definitionen. Det är faktiskt inte fråga om gudstjänster i den betydelsen att någon sitter i sin bänk och lyssnar – vilket man inte heller gör så mycket här i riksdagen – utan det handlar om en speciell, personligt inriktad service som människor kan tänkas förvänta sig.

Frågan om begravningsväsendet har lösts delvis genom ett clearingsystem, och givetvis borde ett sådant system kunna användas också i en mer total lösning. Anders Svärd är ju klart medveten om att det inte är alldeles enkelt att börja byta praxis, för då ställer man ju plötsligt alldeles nya krav, och man skapar ett slags generell förväntan på hur det här skall lösas. Då kan det också bli en oerhörd obalans rent kostnadsmässigt mellan olika församlingar.

Vi skall nog inte förenkla den här frågan i överkant. Till slut handlar det om pengar. Den service och de gudstjänster som medlemmarna kan förvänta sig är naturligtvis i första hand knutna till den egna församlingen. Så är ju själva strukturen uppbyggd.

Anf. 157 CARL-JOHAN WILSON (fp)

Värderade talman! Jag har väckt en ganska omfattande motion med anledning av regeringens proposition 1994/95:129 Kommunallagsanpassning av kyrkolagen m.m. Trots att min motion på alla punkter föreslås bli avslagen, ämnar jag inte yrka bifall till någon del av den. Jag vill dock göra några kommentarer med anledning av utskottets behandling av ärendet.

Jag hör till dem som önskar att Svenska kyrkan skall befrias från staten. För mig innebär den inställningen inte att jag menar att Sveriges riksdag redan nu skall avhålla sig från att fatta beslut om Svenska kyrkan. Jag anser att vi så mycket som möjligt skall stimulera våra kyrkopolitiker att ta ansvar för kyrkoförsamlingarnas verksamhet och förvaltning så att det finns en engagerad och rutinerad grupp, som är beredd att ta över helt när Svenska kyrkan blir en självständig och från staten fri kyrka. Det gör vi inte genom att signalera till kyrkopolitikerna att deras arbete är så ointressant att vi inte bryr oss om det ens medan Sveriges riksdag alltfort har visst ansvar för det.

Jag har föreslagit att uttrycket "medlem i församling" skall ändras till "i församlingen kyrkobokförd" på några ställen, för att inte det allmänna uttrycket "medlem i Svenska kyrkan" skall förväxlas med det mer lokalt bundna församlingsmedlemskapet.

Konstitutionsutskottets kansli har gjort en mycket intressant sammanställning av det problemet. Särskilt med hänsyn till att regeringen uppges förbereda förslag om nya regler för medlemskap i Svenska kyrkan, kan jag förstå att utskottet inte vill krångla till hanteringen utan håller fast vid propositionens text – trots att den kan missförstås.

I min motion ingår också ett förslag om att kyrklig kommun skall ha rätt att lämna internationell katastrofhjälp och annat bistånd. Utskottet meddelar att den möjligheten nu finns. Därmed måste jag alltså vara nöjd.

Flera andra punkter i min motion har tillgodosetts relativt tillfredsställande, genom att utskottet hänvisar till pågående arbete eller till att regeringen är uppmärksam på de av mig aktualiserade problemen och förbereder åtgärder med anledning av det.

Jag har också föreslagit att riksdagen skall begära att regeringen i samråd med Svenska kyrkans centralstyrelse låter utreda hur man kan lösa problemet med att ge en församlingsmedlem i Svenska kyrkan full tillhörighet till en församling där han/hon inte bor. Jag tror att den möjligheten kommer att bli mycket attraktiv, när Svenska kyrkan skiljs från staten. Åtskilliga utflyttade kyrkomedlemmar kan vilja behålla sitt medlemskap i hembygdens kyrka. Det kan också vara så att man känner särskilt engagemang för en viss profilering av verksamheten som finns i en annan församling än i den där man själv bor.

Nu räknar tydligen konstitutionsutskottet med att även detta skall lösas i den fortsatta behandlingen av Kyrkoberedningens förslag om de framtida relationerna mellan staten och Svenska kyrkan, och det accepterar jag. Så småningom får Svenska kyrkan förhoppningsvis lösa problemet utan inblandning av Sveriges riksdag.

Värderade talman! På en punkt blev jag först direkt förvånad över konstitutionsutskottets behandling. Det gäller mandatperiodernas längd för kyrkofullmäktige.

Propositionens titel är Kommunallagsanpassning av kyrkolagen. Jag hade väntat att en anpassning av de kyrkokommunala mandatperioderna till övriga allmänna vals mandatperioder skulle vara det första man kom att tänka på.

Trots min förvåning när det gäller detta, kan jag känna sympati för att utskottet inte föreslår att min motion skall bifallas på denna punkt. Jag uppfattar nämligen att huvudorsaken är att regering och utskott förutsätter att relationerna mellan kyrka och stat kommer att ändras så snart att det inte mer än någon enstaka gång blir aktuellt med kyrkoval ett "eget år". Då kan det t.o.m. vara en poäng att kyrkovalet blir det enda aktuella det året och inte – som hittills – kommer i skymundan för val till riksdag, landsting och kommunfullmäktige.

Värderade talman! Konstitutionsutskottet verkar knappast vara påverkat av något förslag i någon motion med anledning av regeringens proposition om kommunallagsanpassning av kyrkolagen. Ändå har utskottet lyckats behandla ärendet så att det enligt min uppfattning lovar gott inför framtida behandling av relationsärendet kyrka–stat.

I reservation nr 7 redovisar Birgit Friggebo ett antal preciseringar som bör ingå i ett uppdrag till regeringen inför kommande proposition om att skilja kyrkan från staten. I motsvarande text i betänkandets majoritetsskrivning hänvisas till att Kyrkoberedningens förslag för närvarande bereds inom Civildepartementet och att regeringen tänker agera i ärendet redan till 1995 års kyrkomöte. För dem som arbetar på Civil-

departementet vore det säkert värdefullt att redan nu få en tydlig signal från riksdagen.

Därför yrkar jag bifall till Birgit Friggebos reservation nr 7.

Anf. 158 PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik

Fru talman! Det finns en särskilt kritisk punkt i hela den här förslagsställningen, som dock inte hänger samman med ett dåligt jobb. Jag tackar Carl-Johan Wilson för berömmet av utskottet och också av vårt utomordentliga kansli. Det gäller självfallet medlemsbegreppet. Det visar sig också, i de motioner som har väckts och formuleringarna i dem, att det här inte är alldeles enkelt. Det är väldigt svårt att tänka sig ett väl utbyggt tvåvåningsmedlemskap, som det egentligen handlar om när man talar om det på det här sättet. Det ena medlemskapet är med full tillhörighet och med rösträtt, och det andra är med territoriell tillhörighet och de offentligrättsliga frågor som därmed kan aktualiseras.

Det kommande förslaget om tillhörighet kan vara en lösning, även om det också förutsätter att man är medlem.

Den fråga som Carl-Johan Wilson tar upp när det gäller de territoriella församlingarna eller en fri församlingsanslutning, är däremot mycket mer komplicerad och definitivt mycket svår att hantera kostnadsmässigt. Jag tror kanske inte att vi kommer att få se så många andra system än dem vi har. Vi har frikyrkorna, med en fullständigt icke-territoriell uppbyggnad, och den svenska kyrkan, som baseras i huvudsak på själva territoriet.

När det sedan gäller kyrkovalet drar Carl-Johan Wilson rätt slutsats, dvs. att det inte kommer att hållas så många gånger. Nu är kyrkovalet ingen höjdare när det gäller anslutningen, så jag är inte ens säker på att det skulle bli sämre om det fick en egen puls framöver, men det bör vi jobba på.

När det gäller kyrka–stat-frågan, tror jag att Civildepartementet läser betänkanden, t.o.m. reservationer, och beslut från riksdagen. Civildepartementet följer, med de signaler man får, den tidplan som Kyrkoberedningen har lagt fram. De här sakerna kommer att hända redan i år på kyrkomötet. Principbeslut fattas i riksdagen i höst, och sedan kommer det att rulla på. Det finns naturligtvis ett antal frågor kvar som vi har anledning att debattera, och de indikeras redan nu, framför allt i dessa motioner.

Anf. 159 CARL-JOHAN WILSON (fp) replik

Värderade talman! Jag skulle kunna tänka mig att föra ett långt resonemang om medlemsbegreppet med Sahlberg och andra, men eftersom jag i mitt första inlägg redovisade att jag var nöjd med behandlingen finns det ingen anledning för mig att ta upp ytterligare tid i kammaren med det resonemanget. Jag nöjer mig med vad som hittills har sagts.

Anf. 160 LARS LEIJONBORG (fp)

Fru talman! Jag vill i min egenskap av suppleant i konstitutionsutskottet något komplettera min partivän Carl-Johan Wilsons inlägg samt yrka bifall till reservation 1 och motivera vårt ställningstagande.

Folkpartiets inställning i denna fråga är ju mycket enkel, nämligen att om vi löser huvudfrågan, dvs. relationerna mellan staten och kyrkan på ett bra sätt, kommer allt det andra som behandlas i detta betänkande att lösa sig alldeles automatiskt. Den tankegången är ju inte märkvärdigare – det vill jag säga till Pär-Axel Sahlberg – än att den nämns i propositionen. Precis det argumentet framförs att man kan ifrågasätta om det nu finns anledning att fullfölja traditionen med en nära anpassning av kyrkans lagar till kommunala förhållanden. Propositionen landar på en annan slutsats, men vi tycker att detta ifrågasättande är synnerligen motiverat.

Jag hade en central position i Folkpartiet redan under Folkpartiregeringens dagar 1978–1979, då kyrkominister Bertil Hansson lade fram en proposition till kyrkomötet om en relationsförändring mellan staten och kyrkan. Propositionen avslogs tyvärr med relativt knapp majoritet. I det skedet stod statsmakterna inför ett strategival: Hur skulle förändringsarbetet drivas vidare? Man valde då en strategi att gå vidare med ett antal inomkyrkliga reformer.

Jag tycker att det i och för sig fanns goda motiv för detta. Men det som man hela tiden måste fråga sig, om man i likhet med mig och mitt parti är ytterst angelägna om att nå fram till en lösning av huvudfrågan, är huruvida det successiva arbetet med inomkyrkliga reformer försenar lösningen av huvudfrågan.

Nu har det gått mer än 15 år sedan detta tillfälle. Det finns alltså anledning att ställa frågan: Har vi genom den strategi som då valdes och som hade stöd från många partier försenat lösningen av huvudfrågan? Det är väl ingen som har något definitivt svar på detta, men det finns anledning att ställa frågan.

I detta läge ser vi det hela som ganska enkelt. Nu är en lösning av huvudfrågan inom räckhåll. Även om man skulle gå på den aktuella utredningens huvudförslag kommer Svenska kyrkans kommunstatus att upphöra. Alla dessa frågor kan då lösas på det sätt som de bör lösas, nämligen genom interna beslut i Svenska kyrkan.

Avslutningsvis anser vi inte att det beredningsförslag som nu föreligger i oförändrat skick bör ligga till grund för det slutliga beslutet. Vi menar att man inte kan hävda att det nu liggande förslaget innebär en slutlig lösning av denna fråga. Genom grundlagsfästandet av Svenska kyrkans särställning i förhållande till andra trossamfund kommer vi i bästa fall att leva med en oklar ställning.

Om en utlänning skulle komma till Sverige i början av 2000-talet och, om denna reform genomförs på det sätt som det nu förefaller, fråga om det finns en statskyrka i Sverige, måste man med tanke på grundlagsregleringen och den övriga lagregleringen svara ja på den frågan. Eftersom de argument som har framförts här tidigare i debatten strider mot min kända mycket starka övertygelse om hur ett pluralistiskt samhälle bör utforma statens relationer till religiösa samfund, landar vi

på slutsatsen, att för att åstadkomma en principiellt riktig och varaktig lösning av stat–kyrka-frågan bör förändringar i beredningens majoritetsförslag komma till stånd.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservation 1 till konstitutionsutskottets betänkande.

Anf. 161 PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik

Fru talman! Lars Leijonborg säger att också han är angelägen om att nå fram till en lösning av huvudfrågan. Det är så angeläget och önskvärt att man nu inte vill göra någonting. När man sedan börjar att titta på detaljerna är det problem med själva huvudfrågan. Jag tycker att det är en mycket spännande och stor frågeställning, men det känns inte riktigt övertygande att Folkpartiet faktiskt vill nå fram till en lösning.

Redan under beredningen – det skall jag gärna säga – flaggade man för en mer konsekvent beskrivning av relationen mellan staten och samfundet Svenska kyrkan och de övriga samfunden. Men Lars Leijonborg är ju alldeles klart medveten om att vi på andra sidan i ståndpunktsgalleriet har Centerpartiet, som vill någonting helt annat.

Därför tycker jag att Kyrkoberedningen på ett mycket förnämligt sätt har hittat en lösning som är gångbar. Men det är inte bara av politiska skäl – eller om man skall kalla det för pragmatiska skäl – som jag tycker att det är en bra lösning. Jag tycker också att man på ett vettigt sätt har lyckats bevara styrkan av de historiska och kulturella band som det innebär att vi i Svea rike under åtskilliga århundraden har haft en väldigt speciell relation till den statskyrka som vi numera kallar för Svenska kyrkan.

Jag ser det inte som någon som helst nackdel – snarare tvärtom – för de övriga kyrkorna och för dem som representerar andra religioner att det görs ett slags markering av en huvudkurs, ett slags poängtering, att även om kyrkan står fri från staten finns där ett speciellt band som knyter oss samman historiskt och på sätt och vis också religiöst i en mera neutral mening. Därför är det olyckligt dels att man inte vill göra någonting alls på grund av det kommande förslaget, dels att man inte kan ställa sig bakom det förslag som det nu inom Civildepartementet arbetas med utifrån beredningens förslag.

Jag tror att vi kommer att få litet bekymmer framöver, eftersom detta är en fråga där vi skulle ha mått väl av rejäl konsensus.

Anf. 162 LARS LEIJONBORG (fp) replik

Fru talman! Jag vill ju inte tappa tron på att det skall vara möjligt att åstadkomma en lösning i mycket bred konsensus när det gäller den här frågan. Såvitt jag vet har alla partier i denna riksdag, utom Centerpartiet, en principiell uppfattning om att kyrkan bör skiljas från staten. Centerpartiet är visserligen numera större än Folkpartiet, men man har trots allt inte den styrkan i det svenska samhället att det faktum att Centerpartiet skulle hamna vid sidan om en sådan tänkt skulle innebär att man kan hävda att frågan inte löses i bred konsensus.

Min innerliga förhoppning är ju att regeringen skall göra sådana justeringar i Kyrkoberedningens förslag att det blir en bred uppslut-

ning, dels här i parlamentet, dels ute i samhället. Jag hoppas också att de som har känt sig mest besvärade av den nuvarande ordningen – frikyrkorna, katolska kyrkan, muslimer, judar och många andra grupper – känner att frågan löses. Tyvärr känner de inte så, vilket också mycket tydligt har framgått av debatten under senare tid, med Kyrkoberedningens huvudförslag. Det är därför som förslaget skulle behöva korrigeras på några få men viktiga punkter.

Anf. 163 PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik

Fru talman! Det är därför som jag poängterar att det blir väldigt komplicerat om vi har två, om än icke så stora, partier som på ömse sidor hoppar av den gemensamma båten. Därför är det viktigt att vi ser detta, inte bara utifrån strikt teoretiska modeller av vad en religionsfrihet skulle tänkas innebära utan att vi också ser det ur ett historiskt och kulturellt perspektiv.

Det är där som jag ser en kvalitet i att nedtona det som Lars Leijonborg nu talar om och som Bertil Hansson har redogjort för i Kyrkoberedningens material och ändå försöka att åstadkomma en god balans. För frikyrkornas del kommer detta lagrum att ge utrymme för en mera officiell status, där de får chans att utveckla sina egna arbetsformer utifrån sina egna grundvalar. Detta gäller inte minst de invandrarsamfund som passar väldigt dåligt in i det Förenings- och Organisations-Sverige som vi har och deras möjligheter att få en officiell status som kyrkor.

På den punkten tycker jag att förslaget är mycket bra och mycket starkt. Det innebär dock inte att vi kan gå hela den långa principiella vägen till en formell religionsfrihet i mer inskränkt mening. Historiska och kulturella skäl motiverar att vi inte gör det nu.

Många års utredande talar för att det nu är angeläget att ligga kvar i själva huvudfåran och att följa den.

Anf. 164 LARS LEIJONBORG (fp)

Fru talman! Jag spårar trots allt en viss dubbelhet i Pär-Axel Sahlbergs argumentering.

Å ena sidan antyder han att Kyrkoberedningens förslag måste ses som en kompromiss. Då antyder han att det egentligen, enligt hans uppfattning, borde ha sett något annorlunda ut – han har kompromissat med någon annan.

Å andra sidan utgjuter han sig ganska vältaligt om att denna kompromiss är *mycket* bra. Jag beklagar det.

Jag är definitivt inte främmande för kompromisser i denna fråga. Så viktigt är det att nå fram. Men trots allt måste en kompromiss ligga inom det område som är principiellt försvarbart och där frågan löses. Det är, tyvärr, vår bedömning att Kyrkoberedningens majoritetsförslag utan korrigeringar inte gör det. Men alldeles oavsett hur det blir med den frågan förefaller det att bli någon form av beslut som innebär att Kyrkans kommunstatus kommer att upphöra.

För att, till sist, återgå till dagens huvudämne innebär det att det inte finns något behov av att forcera fram en lösning i de detaljfrågor som

föreligger i dagens betänkande. Jag tycker således att man med mycket gott samvete kan skjuta dessa frågor till inomkyrkliga beslut så snart huvudfrågan lösts.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 15 mars.)

Stöd till politiska partier

15 § Stöd till politiska partier

Föredrogs
Konstitutionsutskottets betänkande 1994/95:KU34
Stöd till politiska partier (prop. 1994/95:100 delvis)

Anf. 165 BIRGER HAGÅRD (m)

Fru talman! Det är en truism att säga att det råder en önskan att åstadkomma besparingar i det här landet. Vi påminns om detta dagligen och stundligen. I dag har vi kunnat lyssna till finansdebatten. Men en del inlägg karakteriserades kanske inte precis av en vilja att spara. Snarare verkade det som om spenderbyxorna på sina håll fanns på.

Alltnog, turen har nu kommit till partistödet. Det är väl rätt rimligt att också partierna själva när det gäller den egna verksamheten bidrar till sparandet.

Här har regeringen föreslagit en blygsam nedskärning om 12 miljoner. Men i en motion av Gun Hellsvik m.fl. föreslås ytterligare en nedskärning om bortemot 80 milj.kr. Det kan tyckas mycket med 80 miljoner av de 230 miljoner som det här är fråga om på 18-månadersbasis.

Å andra sidan skall vi betänka att detta inte är den enda formen av partistöd som utgår. 1992 utgick 252 miljoner kronor i kommunalt partistöd. Till detta kom stöd från landstingen till partierna med 139 miljoner. Omräknat på 18-månadersbasis kan man utan vidare konstatera att kommuner och landsting ger de politiska partierna ca 600 miljoner kronor i stöd. Härtill kommer, som sagt, de 230 miljonerna från staten. Det rör sig alltså om bortemot 1 miljard kronor i stöd till de politiska partierna. Mot den bakgrunden betyder det inte särskilt mycket att man föreslår en relativt kraftig neddragning av det statliga partistödet.

Till detta kan naturligtvis också läggas en rad olika principiella aspekter. Partistödet tillkom på 1960-talet. Syftet var att vitalisera partilivet. Man såg partierna som bärare av samhällsinformation. Partierna hade ansvaret för den politiska debatten.

Nu med facit i hand kan man naturligtvis med rätta fråga: Nå, har det blivit så mycket bättre under de senaste decennierna? Har partierna verkligen vitaliserats? Är det på den vägen som medborgarna kanaliserar sina politiska intressen?

Tyvärr tror jag att vi får säga att vi har anledning att vara besvikna. För det politiska livet i våra partier är det sannerligen ingen dans på rosor. Tvärtom är det kanske på andra vägar som det politiska intresset kommer till uttryck.

Det har en gång sagts att partier är fria staters liv, och det är nog riktigt. Men det bör vara fria partier. Det råder ingen tvekan om att ju större beroendet av stöd från det allmänna blir, desto mindre fria är partierna i själva verket. De har alltså kommit att bli beroende av det allmänna. Det kan naturligtvis diskuteras i vilken utsträckning det är särskilt bra.

Sedan skall jag emellertid gärna medge att det också finns faktorer som talar för att ett visst stöd ges från det allmännas sida gentemot de politiska partierna.

Fru talman! Nog är det rätt så rimligt att också de politiska partierna får bära sin börda när vi nu tvingas till omfattande nedskärnignar. De nedskärningar som görs när det gäller det statliga partistödet är sannerligen inte särskilt imponerande.

Jag skulle hoppas – men jag vet att så inte kommer att ske – att riksdagen övervägde vår förpliktelse gentemot allmänheten i dessa besvärliga tider, att man verkligen på skarpen tog itu med partistödet och att man godkände den motion som här har förelagts och därmed också den reservation som finns från oss moderater.

Jag ber att få yrka bifall till den moderata reservationen i betänkandet.

Anf. 166 INGVAR JOHNSSON (s)

Fru talman! När jag lyssnade till Birger Hagård kom jag att tänka på förra årets debatt om partistödet. Då liksom nu stod sex partier bakom en majoritetsskrivning med förslag som innebar en besparing om ca 10 %. Och då liksom nu reserverade sig ett parti, därför att man ville ha mycket kraftiga nedskärningar i partistödet.

Men skillnaden är att det förra året var Ny demokrati som föreslog att stödet skulle halveras på tre år. Nu när Ny demokrati inte finns med har Moderaterna tagit över deras roll. Moderaterna föreslår nu att stödet direkt skall minska med en tredjedel.

Om man studerar Ian Wachtmeisters reservation från förra året finner man faktiskt att hans förslag om en halvering på tre år skulle ha inneburit att stödet detta år på ettårsbasis skulle ha blivit ca 85 miljoner kronor. Birger Hagård föreslår nu 75 miljoner på ettårsbasis – en kraftig försämring, även jämfört med det som Ny demokrati förra året stod för.

Det som förvånar mig mest är ändå inte Moderaternas stora nedskärningar i sig, utan det är att Birger Hagård och Ian Wachtmeister använder samma märkliga argumentering för sina nedskärningar. Man använder t.o.m. samma ord.

Moderaterna motiverar i reservationen sitt förslag om nedskärning av partistödet med "betydelsen av ett politiskt vitalt och oberoende partiliv". De som lyssnade på Ian Wachtmeister i debatten förra året vet att han sade att effekten av nedskuret partistöd skulle bli att "demokratin vitaliseras därför att man tvingas arbeta mer".

Naturligtvis måste partierna vara med och spara när ekonomin är som den är. Därför föreslår vi liksom förra året en besparing motsvarande 10 %. Nu sade Birger Hagård att det är en blygsam besparing.

Men kravet på nedskärningar är större när det gäller partistödet än den statliga verksamheten. Men jag tycker att det är rimligt med en besparing. Vi var förra året alla överens, utom Ny demokrati, om att det var rimliga besparingar. Nu vill ni moderater skära ned så mycket mer. Det respekterar jag naturligtvis. Men jag skulle vilja säga till Birger Hagård att jag tycker att det knappast är seriöst att komma dragandes med motiv att stora nedskärningar medverkar till ökad vitalitet eller ett mer oberoende partiliv.

Jag tror att det tvärtom är så att ett väl avvägt partistöd är viktigt och vitaliserande för demokratin. Det är viktigt att partierna har en verksamhet och når ut med sitt budskap. Det är viktigt att väljarna ges tillfällen att föra fram sina åsikter till partierna. Det är viktigt inte minst därför att ett bra partistöd faktiskt gör partierna mer oberoende.

Jag vet om Birger Hagårds förflutna i hans egen ungdomsrörelse. Han kommer väl ihåg hur det smusslades med hemliga bidrag från näringslivet till dåvarande Högerpartiet för 25 år sedan innan partistöden byggdes ut. Är det så som man vill ha det igen?

Det är kanske populärt, för att inte säga populistiskt, att försöka att övertyga folk om att en välfungerande demokrati är någonting som inte behöver kosta, det kan man få bara av sig självt. När Moderaterna nu tagit över Ny demokratis fallna mantel att driva den här debatten tar man på sig ett väldigt stort ansvar. Jag tycker därför att det är att beklaga att Moderaterna har intagit denna inställning i frågan.

Fru talman! I övrigt innehåller betänkandet en rad konsekvensändringar i anledning av övergången till 4-åriga mandatperioder. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på den moderata reservationen.

Anf. 167 BIRGER HAGÅRD (m)

Fru talman! Det var ett riktigt dåligt försvar för en riktigt dålig sak, Ingvar Johnsson. Demokratin vitaliseras av pengarna till partierna, säger Ingvar Johnsson. Den logiska konsekvensen av detta skulle vara att om man helt tog bort partistödet, skulle därmed också demokratin försvinna. Har det gått så långt att socialdemokratin sätter likhetstecken mellan demokrati och det stöd man får från olika håll – från kommuner, landsting och staten – då har det blivit riktigt illa beställt med den demokratiska synen inom det socialdemokratiska partiet.

Ingvar Johnsson talar i samma andetag om hur det före det fantastiska demokratiska påfund som partistödet innebär skulle ha smusslats med pengar hit och dit från näringslivet till den ungdomsrörelse där jag hade nöjet att vara ordförande. Men hur är det på den socialdemokratiska sidan med pengar som smusslas från fackföreningsrörelsen, från LO? Hur många tiotals miljoner fick ni vid ert jubileum för några år sedan? Den vägen har det verkligen smusslats, den vägen har det kommit in pengar. Allt har inte gått till fackföreningspampar och partipampar, utan åtskilligt har också hamnat i den heliga rörelsen.

Jag tror att partierna klarar sig bra utan partistöd, men vi får väl avskaffa det på sikt.

Anf. 168 INGVAR JOHNSSON (s)

Fru talman! Det var tydligen känsligt att jämföra Moderaterna med Ny demokrati. Det låter som om man har tagit över både talskrivare och ideologer från Ny demokrati. Birger Hagård säger att det är ett dåligt försvar för volymen på partistödet. Det föreslog ni själva förra året. Då hade de borgerliga företrädarna ungefär samma resonemang som jag har i dag om vikten av ett bra partistöd. Det är bara ett borgerligt parti, Moderaterna, som har åsikten att skära ned.

Birger Hagård blev så arg för det jag sade om bidragen på 70-talet till Högerpartiet och Folkpartiet från näringslivet. Jag var aktiv i SSU på den tiden. Högerpartiet och Folkpartiet vägrade konsekvent att redovisa vad man hade för stöd från näringslivet. Det knäckte vi från SSU genom att köpa en aktie i varje företag och gå in och ställa frågor. Vi fick kartlagt miljonerna som rullade från näringslivet. Jag var på ett antal bolagsstämmor själv som representant för SSU och mötte ofta en lynchstämning när frågorna besvarades.

Anslagen från fackföreningsrörelsen till det socialdemokratiska partiet har aldrig varit hemliga och kommer aldrig att vara hemliga. De har alltid redovisats öppet. Men jag tog det här som exempel på hur det var innan partistöden infördes just därför att vi ser mycket av detta i andra länder där inte partierna genom samhällets försorg har getts rimliga förutsättningar att finansiera sin verksamhet. Det leder inte till en vitaliserad demokrati. Det leder till dess motsats. Det vet vi genom många exempel runt om i världen.

Anf. 169 BIRGER HAGÅRD (m)

Fru talman! Pengarna från fackföreningsrörelsen, säger Ingvar Johnsson, har aldrig varit hemliga. Nej, men det var rätt besvärligt att komma åt de uppgifterna lika fullt, kanske lika besvärligt som Ingvar Johnsson tyckte att det var när han fick den öppna redovisningen från de olika företag som skänkte pengar till en politisk rörelse som i varje fall inte försökte komma åt deras existens.

En sak kan konstateras: Aldrig hade fackföreningsmedlemmarna något inflytande över vart pengarna skänktes.

En annan sak i sammanhanget. Ingvar Johnsson talar om att Ny demokrati skulle ha en uppfattning som liknar den som vi för fram från Moderata samlingspartiet och som vi fört fram långt innan Ny demokrati över huvud taget var påtänkt. Ja visst, Ny demokrati hade inte bara vansinnigheter, det var många kloka synpunkter som kunde föras fram från det partiet. Jag tycker att Ingvar Johnsson som företrädare för ett parti som satt sig i knät på Vänsterpartiet, f.d. kommunisterna, kanske inte så f.d. kommunistiskt, inte har så förfärligt mycket att säga i sådana här saker.

Anf. 170 INGVAR JOHNSSON (s)

Fru talman! Birger Hagård säger att hans åsikter har varit föregångare till Ny demokratis åsikter. Jag vet inte så mycket om det. Jag vet däremot att den borgerliga regeringen under de tre borgerliga åren – jag utgår från att det gäller även de fyra borgerliga riksdagsgrupperna –

och vi varit helt överens om nivån på partistödet. Det var Ny demokrati som ville ha mindre i partistöd. Det var inte så, Birger Hagård, att Ny demokrati bara hade åsikter som liknade dem som Birger Hagård har, utan de använde exakt samma argument, exakt samma ord när de påstod att det inte var viktigt i ett samhälle att ha ett bra partistöd och att det inte skulle vara vitaliserande för ekonomin.

Jag tycker att Birger Hagård bör se sig om när han är ute i världen och reser, vilket jag vet att han gör mycket mer än jag, för att se vad som händer i länder där partierna inte har rimliga lagliga möjligheter att finansiera sin verksamhet. Då kanske vi kan göra jämförelser i diskussionerna sedan.

Jag tycker än en gång, fru talman, att talet om att nedskärningar av partistödet skulle innebära en ökad politisk aktivitet är felaktigt. Om jag skulle använda samma språkbruk som en nyligen pensionerad ambassadör skulle jag kunna säga att motiveringen inte är annat än trams.

Anf. 171 BIRGER HAGÅRD (m)

Fru talman! Det finns anledning, Ingvar Johnsson, att inte bara utgå från att alla offentliga medel som används för olika ting är något positivt. Partistödet tillkom för att man trodde att man på det sättet skulle kunna vitalisera demokratin och partierna.

Jag ställer än en gång frågan till Ingvar Johnsson om detta har skett. Har vi vitalare partier i dag än på 60-talet? Har vi en mer livaktig demokrati nu än vi hade på 60-talet? Jag tror inte att Ingvar Johnsson med handen på hjärtat kan svara ja på den frågan utan konstaterar att det finns en kris i partiernas liv och människornas uppfattning av de politiska partierna.

Jag skulle kunna åstadkomma en travestering på en känd dikt som säger att det är skam, det är fläck på partiernas banér att de är beroende av statliga pengar.

Anf. 172 INGVAR JOHNSSON (s)

Fru talman! Jag tycker fortfarande att Birger Hagård ger uttryck för att vi inte tycker att vi skall spara något på partistödet när vi får skära ned på alla områden. Men majoriteten står ju bakom nedskärningar av partistöden på en nivå som är ungefär densamma som för andra verksamheter.

Sedan tror jag nog ändå att man kan påstå att demokratin på många sätt har vitaliserats under de senaste 25 åren. Om man tar del av den insyn och insikt som människorna har när det gäller hur samhället, stat och kommuner bedriver sin verksamhet och människornas möjligheter att påverka har det säkert på många sätt skett förbättringar i förhållande till ett relativt mer slutet samhällssystem som det var tidigare. Det tror jag nog att man kan påstå.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 15 mars.)

16 § Anslag till Datainspektionen

Föredrogs
Konstitutionsutskottets betänkande 1994/95:KU35
Anslag till Datainspektionen (prop. 1994/95:100 delvis)

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 15 mars.)

17 § Några frågor angående EG-domstolen

Föredrogs
Justitieutskottets betänkande 1994/95:JuU9
Några frågor angående EG-domstolen (prop. 1994/95:133)

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 15 mars.)

18 § Särskild utlänningskontroll

Föredrogs
Justitieutskottets betänkande 1994/95:JuU10
Särskild utlänningskontroll (skr. 1994/95:132)

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 15 mars.)

19 § Ansvar för skada vid internationell järnvägstrafik, m.m.

Ansvar för skada vid internationell järnvägstrafik, m.m.

Föredrogs
Lagutskottets betänkande 1994/95:LU17
Ansvar för skada vid internationell järnvägstrafik, m.m. (prop. 1994/95:111)

Anf. 173 AGNE HANSSON (c)

Fru talman! Vi skall nu debattera ett kanske något mindre känsligt ämne och förhoppningsvis också med ett något lägre tonfall.

I det betänkande som vi nu skall debattera behandlas dels förslag till lagändring som krävs för att svensk rätt skall anpassas till tilläggsbestämmelserna till reglerna om internationell järnvägstrafik enligt 1980 års fördrag som Sverige har tillträtt. Dels skall vi behandla frågan om fördelning av ansvaret för skada vid inrikes järnvägstrafik och om huruvida de nuvarande reglerna bör ändras eller inte.

I den första frågan är utskottet enigt om att tillstyrka regeringens proposition. I den andra frågan råder delade meningar.

Från Centerns sida menar vi att skadeståndsansvaret borde delas i linje med vad som gäller internationellt. Enligt de internationella reglerna skall ansvaret för skador som drabbar passagerare och godstransporter bäras av det trafikföretag med vilket befordringsavtal har slutits, medan ansvaret för övriga skador skall bäras av det organ som innehar infrastrukturen.

Regeringen och utskottsmajoriteten vill inte göra någon sådan ändring av de nationella reglerna. Det innebär att ansvarsfördelningen vid inrikes trafik kommer att skilja sig från ansvarsfördelningen vid internationell trafik. Det är olyckligt. Vi menar att en likriktning av reglerna vore att föredra.

Att avstå från en uppdelning i likhet med de internationella reglerna innebär också att en fortsatt avreglering av järnvägstrafiken inte är möjlig. Är det möjligen detta skäl som varit vägledande för majoriteten framför att skapa enkelhet och enhetlighet? I så fall är det märkligt men också svårförståeligt.

I en interpellationsdebatt som jag hade med kommunikationsministern för två veckor sedan sade hon sig vara beredd att anträda en försiktig avreglering, som hon uttryckte det, vilket vi från Centern har arbetat för. Men hur blir det då med ansvarsfrågan, om regeringen menar allvar med vad som sägs om avreglering? Kommer denna fråga då tillbaka till kammaren igen för ny prövning och anpassning till de internationella reglerna för att göra det både enklare och möjligt att avreglera?

Majoriteten bygger också sitt avslagsyrkande av centermotionen på att det skall vara möjligt att vinna gehör internationellt i det fortsatta arbetet rörande just ansvarighetens placering enligt de regler som för närvarande gäller i Sverige. Men vad händer om man inte vinner gehör för den linjen och om de andra internationella parterna inte godtar olika regler nationellt och internationellt? Jo, då måste frågan tas upp på nytt och en uppdelning av ansvaret i den svenska järnvägstrafiklagen ändras i linje med vad vi har föreslagit i centermotionen. Vi menar därför att det är bättre att förekomma än att förekommas. Ändringen av den svenska järnvägstrafiklagen bör göras här och nu.

Utskottsmajoriteten erkänner i sin skrivning att det är mindre tillfredsställande att ansvarsfördelningen är olika nationellt och internationellt. Därför har jag svårt att förstå varför man inte är beredd att ändra och göra det lika och enklare.

Vidare säger utskottsmajoriteten att man delar regeringens bedömning att övervägande skäl talar för att de skadelidande skall kunna kräva ersättning av den som driver infrastrukturen. Jag vill då fråga utskottsmajoritetens talesman vilka de övervägande skälen är. Tala om för mig här och nu vilka de är!

Vad majoriteten egentligen säger i sin motivering är att de tror att det skall vara möjligt för dem som har lidit skada att förstå att det är till Banverket som man i det här fallet skall vända sig och inte till den som driver trafiken. Jag undrar hur många det är som ser detta som självklart och naturligt.

Hur vill Bengt Kronblad, som är majoritetens företrädare, motivera för en kund som har råkat ut för en skada att han inte skall vända sig till det trafikföretag med vilket vederbörande har slutit ett avtal? Det är väl ganska självklart att den som lidit skada vänder sig till den som man naturligt har uppfattat har åstadkommit skadan, nämligen det trafikföretag som man har anlitat.

Ett ytterligare viktigt skäl till ändringen som vi föreslår i motionen är att skaderiskerna kan minskas och förebyggas betydligt bättre. En ordning med trafikföretagen som ansvarssubjekt bör leda till minskade skaderisker, eftersom trafikföretagen har de största möjligheterna att påverka dessa risker och att ständigt arbeta för att eliminera dem. Ju bättre de lyckas med det, desto framgångsrikare blir de i sitt trafikarbete. Är inte majoriteten intresserad av ett förebyggande trafikskadearbete? Om ni är det, på vilket sätt vill ni då förebygga skaderisker, om ni inte vill välja den för trafikföretagen självmotiverade vägen?

Fru talman! De övervägande skälen, som majoriteten uttrycker det, talar för att ansvarsfördelningen av skador vid järnvägstrafik placeras på det sätt som föreslås i centermotionen och inte enligt den modell som valts av majoriteten. Därför ber jag att beträffande mom. 2 i betänkandet få yrka bifall till reservationen och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Anf. 174 BENGT KRONBLAD (s)

Fru talman! I lagutskottets betänkande 1994/95:17 behandlas, som Agne Hansson tidigare sade, ansvaret för skada vid järnvägstrafik.

Beträffande skada vid den internationella järnvägstrafiken är lagutskottet helt enigt om ersättningsreglerna. Vid ansvar för skador vid inrikes järnvägstrafik har dock Centerpartiet som vi tidigare hörde en avvikande mening som de har format i en reservation.

Fru talman! Jag vill här avge följande motiv till lagutskottets ställningstagande:

Enligt järnvägstrafiklagen är det ansvariga rättsobjektet "järnvägen", såväl när det gäller skador som drabbar passagerare och godstransportkunder som när det gäller skador som drabbar andra. Lagen innehåller visserligen inte några definitioner av begreppet järnvägen, men det torde inte råda något tvivel om att ansvariga rättssubjekt enligt lagen är de rättssubjekt som driver själva infrastrukturen.

Skador i samband med järnvägstrafik kan uppstå på grund av defekter hos rullande material eller misstag av tågförare, men lika ofta eller oftare uppstår de på grund av att t.ex. räls eller banvallar är skadade, att signalanordningar är ur funktion eller att det finns någon annan brist i själva infrastrukturen. De kan också uppstå på grund av vårdslös trafikledning.

I många fall är det omöjligt att peka ut den omständighet som föranledde skadan. Infrastrukturen är det värdemässigt tyngsta och det mest sårbara elementet i järnvägstrafiken. Järnvägsansvaret bör därför inte delas upp utan ligga på innehavaren av infrastrukturen. Då behövs inte de försäkringslösningar som annars blir aktuella för att se till att den skadade passageraren får ersättning. Ansvarssubjektet är och bör alltid

vara solvent, Agne Hansson, för att den som skadas skall ha möjlighet till ersättning.

Dessutom blir skaderegleringen mer enhetlig än om exempelvis varje trafikföretag skall betala ersättning till sina avtalsparter, eftersom trafikföretagen ändå regressivt får ersätta den som driver infrastrukturen i den mån inträffade skador har vållats av trafikföretagen. Därmed finns det incitament för dessa att noga förebygga skador. Därmed har jag svarat på en av Agne Hanssons frågor.

Enligt lagutskottets uppfattning har det här synsättet i fråga om ansvarighetens placering, som ligger till grund för den nuvarande svenska lagstiftningen och som Sverige också hävdat i det internationella arbetet, också goda skäl för sig.

Fru talman! Mot denna bakgrund anser lagutskottet att det för närvarande inte bör göras någon ändring i rättsläget avseende ansvarets fördelning vid inrikes trafik och därmed att det inte behövs någon definition av begreppet järnväg i järnvägstrafiklagen. Denna ståndpunkt medför att ansvarsfördelningen vid inrikes trafik kommer att skilja sig från ansvarsfördelningen vid internationell trafik. Detta är visserligen mindre tillfredsställande, men får godtas. Skulle den revision som just nu pågår innebära att ansvaret enligt konventionen fördelas på något annat sätt än enligt järnvägstrafiklagen får frågan om ansvarsfördelning vid inrikes trafik tas upp till förnyat övervägande.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag understryka att vi socialdemokrater vill slå vakt om konsumenternas rätt till ersättning vid uppkommen skada. Då är det viktigt att ansvarssubjekten är solventa. Till skillnad från Agne Hansson och hans centerparti menar vi att det är utomordentligt viktigt att konsumenterna skyddas och inte behöver gå till olika grupperingar för att få sin skada reglerad mot exempelvis ett trafikbolag som inte har någon täckning för större skador.

Lagutskottet föreslår också en förändring i propositionen beträffande ikraftträdandet. Vi föreslår att den 1 maj 1995 blir datumet för ikraftträdandet.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till lagutskottets hemställan och avslag på Centerpartiets reservation.

Anf. 175 AGNE HANSSON (c)

Fru talman! Ansvarsobjekten är inte solventa, säger Bengt Kronblad. Det behöver de naturligtvis vara. Jag förstår inte att de skulle framstå som om de inte var det i den lösning som vi väljer.

Det faktum att man lägger ansvaret på trafikinnehavaren, vilket är det naturliga, innebär inte att den som äger infrastrukturen går fri i ett skadeärende. Det löser man genom regresskrav och på annat sätt. Jag har egentligen inte fått något svar på varför man måste ägna sig åt att definiera vad järnvägen är, när det är ganska naturligt för den som lider en skada att vända sig till det trafikföretag som man har haft ett avtal med.

Jag tycker att den motivering som Bengt Kronblad här har angett ganska mycket tyder på att majoriteten chansar och tror att man kan påverka de andra staterna att anta den nuvarande ordningen enligt

svensk järnvägstrafiklag för att hindra att en avreglering av järnvägen kommer till stånd. Det är ett destruktivt sätt, som jag ser det.

Om man skall starta en avreglering, vilket jag inte fick något besked om, och då kommer att ändra reglerna enligt den linje som vi nu har föreslagit, är det bättre att man gör det här och nu på en gång.

Jag fick heller inte veta vilket motiv det egentligen är, Bengt Kronblad, som ligger till grund för att man inte löser detta på det enklaste sättet, genom att en skadelidande naturligt vänder sig till den som man har avtalet med, alltså trafikföretaget i fråga.

Slutligen fick jag heller inte svar på hur majoriteten vill förebygga skaderisker om man inte väljer den självmotiverade vägen. Ju mer man kan förebygga skador och är motiverad av det, desto bättre blir trafikföringen.

Anf. 176 BENGT KRONBLAD (s)

Fru talman! Vi skulle i och för sig kunna föra samtalet i bänken, men det kan vara bra att våra stenografer får möjlighet att skriva ner det för protokollet.

Agne Hansson vill gärna lyfta upp frågan till en diskussion om avreglering. I dag diskuterar vi inte avregleringsfrågan utan på vilket sätt vi kan skydda konsumenterna när de blir utsatta för en skada i samband med nationellt utnyttjande av svensk järnväg. Jag kan konstatera att vi går den väg som innebär att man vid en resa genom landet med olika intressenter och företag inte skall behöva få prövat just det bolag som för tillfället äger själva vagnssystemet. Det bygger i stället på infrastrukturdelen. Vi tycker att det är en riktig väg. Därför har en mycket klar majoritet i lagutskottet valt den, med undantag av de centerpartistiska representanterna som väljer en annan väg.

Vi kan konstatera att om andra banägare eller trafikbolag skulle råka ut för en svår olycka, skulle det ekonomiska perspektivet vara svårt att lösa. Därmed skulle konsumenterna vara mindre trygga i ett sådant fall. Det är därför vi väljer denna väg. Vi anser att det för tillfället inte finns någon anledning att inte också i det internationella arbetet driva denna linje.

Om jag inte minns fel är det väl så att Agne Hansson och Centerpartiet gärna har stått för den linjen att vi inte alltid skall anpassa oss till andra länder utan behålla den svenska profilen. Här har Agne Hansson chansen att även vid detta tillfälle anlägga det nationella synsättet i denna fråga.

Anf. 177 AGNE HANSSON (c)

Fru talman! Vi har samma uppfattning i grunden, att det gäller att förhindra stora katastrofer och skador i dessa fall. Likaså är vi från Centerpartiets sida måna om att skydda konsumenten, som Bengt Kronblad uttrycker sig – i detta fall den resande eller kunden.

Jag tycker kanske att Bengt Kronblad gör det litet svårt för sig. Han påstår nu att de internationella reglerna inte skulle skydda konsumenten. Men vad händer om ni inte har framgång och lyckas hävda den svenska modellen? Skulle man då inte fortsättningsvis kunna ha detta

säkra skydd för konsumenten i Sverige? Det är en mycket ihålig argumentering, och den håller inte.

Det finns i den modell vi föreslår ett lika starkt konsumentskydd. Fördelen med den är att den är enkel och rak. Den är naturlig för kunden. Han vet direkt vart han skall vända sig. Dessutom ger den fria händer för att avreglera järnvägen, om man vill det, och gå hur långt som helst eller ta så små steg som möjligt. Man är icke låst med denna modell.

Anf. 178 BENGT KRONBLAD (s)

Fru talman! Det är intressant att Agne Hansson och Centern ställer upp för konsumenterna och vill ge dem samma goda position som vi socialdemokrater. Det är med stor tillfredsställelse som jag hör att vår ärade ordförande i utskottet har denna uppfattning. Det gläder mig inför det kommande konsumentpolitiska arbetet att vi har en gemensam syn på att stärka konsumenternas ställning i samhället.

Vad är det då frågan gäller? Om man nu skulle välja att bara en linje skall gälla, skulle det innebära att vi för att säkra en jämn trygghet för konsumenterna måste kräva ett återförsäkringssystem. Det innebär att alla de som upphandlar dessa tjänster ser till att de är försäkrade till en nivå så att varje olycka, personskada, materielskada eller varuskada kan täckas av respektive bolag. Annars når man inte den säkerhet som vi anser att vi når med det system som vi här diskuterar. Om vi inte når framgång och kan välja vår väg, måste vi alltså bygga upp ett system med återförsäkringar som faller ut. Det systemet måste i så fall kompletteras. Där har Agne Hansson svaret på en av sina frågor.

Sedan är det frågan om vi skall diskutera avreglering eller inte. Jag tycker inte att det viktigaste är att diskutera förutsättningarna för en avreglering när vi talar om tryggheten för konsumenten. Det viktigaste är här att lägga grunden för att den som nyttjar järnvägarna har en trygg förutsättning att göra det också ifall man skulle bli utsatt för en olycka.

Anf. 179 AGNE HANSSON (c)

Fru talman! Slutligen bara en kommentar till det senaste inlägget som Bengt Kronblad gjorde. Det han nu säger innebär att så fort vi går ifrån regeln att staten äger all infrastruktur måste vi ha ett återförsäkringssystem, som han beskriver. Det har den regering som nu sitter, Bengt Kronblads parti, redan varit inne på när det gäller t.ex. Arlandabanan. Skall man ge sig på att hitta vidare lösningar måste man välja denna väg. Det är därför jag menar att man borde ta det steget redan nu för att ha fria händer och dessutom ha en precis lika säker ansvarsordning som vi har för närvarande.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 15 mars.)

20 § Ändring i lagen om ersättning från den internationella oljeskadefonden

Föredrogs
Lagutskottets betänkande 1994/95:LU18
Ändring i lagen om ersättning från den internationella oljeskadefonden (prop. 1994/95:45)

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 15 mars.)

21 § Vissa organisationsfrågor, m.m.

Vissa organisationsfrågor, m.m

Föredrogs
Försvarsutskottets betänkande 1994/95:FöU6
Vissa organisationsfrågor, m.m. (prop. 1994/95:100 delvis)

Anf. 180 CARL-JOHAN WILSON (fp)

Värderade talman! Jag skall endast kommentera den del av försvarsutskottets betänkande nr 6 som behandlar Personalvårdsnämnden för värnpliktiga.

Förra året ombildades Försvarets personalvårdsnämnd så att nämnden därefter enbart behandlar personalvårdsfrågor rörande värnpliktiga. Den nya nämnden kallas Personalvårdsnämnden för värnpliktiga.

De värnpliktigas situation präglas av att de lyder under en pliktlag. Det finns därför särskild anledning för Sveriges riksdag att – på ett sätt som inte är självklart när det gäller andra statliga myndigheter – följa personalvårdsarbetet inom Försvaret.

I den gamla Försvarets personalvårdsnämnd ingick representanter för riksdagspartierna, för de värnpliktigas organisation och för arbetstagarorganisationer inom försvarsområdet. Förra mandatperiodens riksdagsmajoritet ansåg att medverkan av representanter för arbetstagarorganisationerna inte behövs i den nya nämnden. Därför har Personalvårdsnämnden för värnpliktiga under det senaste året enbart bestått av representanter för riksdagspartierna och för de värnpliktigas organisation.

Värderade talman! Jag anser att det var ett misstag att förändra sammansättningen av nämnden. Vid de besök som den nya personalvårdsnämnden för värnpliktiga gjort vid försvarsenheter har jag i nämnden saknat den synnerligen värdefulla erfarenhet som arbetstagarorganisationernas representanter tidigare tillförde Försvarets personalvårdsnämnd.

Personalvårdsnämnden för värnpliktiga kan inte agera i enlighet med någon enhetlig centralstyrd personalpolitik. Situationen för de värnpliktiga är unik för varje värnpliktsenhet beroende på försvarsgren, utbildningsområde, geografisk placering, lokal- och utrustningsstandard, fritidsutbud, hemresemöjligheter m.m. Även den fast anställda personalens villkor är avgörande för de värnpliktigas situation. Om

yrkesofficerare och civilanställd personal trivs med sin arbetssituation är detta givetvis positivt även för de värnpliktigas utbildningsresultat och trivsel.

Det är därför värdefullt för nämndens parlamentariskt tillsatta ledamöter att det i nämnden finns representanter både för de värnpliktiga och för arbetstagarna. Därmed kan nämndens iakttagelser av personalvårdssituationen för de värnpliktiga anknytas till kunskap i nämnden om de fast anställda personalgruppernas situation liksom till en mer principiell syn på de värnpliktigas villkor.

Därför har jag i brev till försvarsministern i oktober 1994 och i motion Fö316 under allmänna motionstiden i år föreslagit att till Personalvårdsnämnden för värnpliktiga bör knytas representanter för arbetstagarorganisationerna – precis som i den tidigare Försvarets personalvårdsnämnd.

Den 9 februari 1995, lagom till försvarsutskottets behandling av min motion, beslutade regeringen att förordna representanter för arbetstagarorganisationerna som ledamöter i Personalvårdsnämnden för värnpliktiga. Jag tycker givetvis att det är ett bra beslut.

Värderade talman och f.d. försvarsminister! När försvarsutskottet behandlade min motion var alltså mina önskemål redan tillgodosedda. Därför var det naturligt för försvarsutskottet att föreslå riksdagen att avslå min motion.

Vid sammanträdet i morgon med Personalvårdsnämnden för värnpliktiga finns åter representanter för arbetstagarorganisationerna med. Därför har jag nått mitt mål i detta ärende och kan yrka bifall till hemställan i försvarsutskottets betänkande nr 6.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 15 mars.)

22 § Invandring - Tilläggsbudget

Föredrogs
Socialförsäkringsutskottets betänkande 1994/95:SfU11
Invandring - Tilläggsbudget (prop. 1994/95:105 delvis)

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 15 mars.)

23 § Tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1994/95

Föredrogs
Socialutskottets betänkande 1994/95:SoU12
Tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1994/95 (prop. 1994/95:105 delvis)

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 15 mars.)

24 § Folkbildning

Folkbildning

Föredrogs
Kulturutskottets betänkande 1994/95:KrU9
Folkbildning (prop. 1994/95:100 delvis)

Anf. 181 JAN BACKMAN (m)

Herr talman! Dagens långa arbetsplenum kan, trots att bara två ärenden hittills har avgjorts, bli en dyr affär för de svenska skattebetalarna. Det handlar då både om konkreta beslut och om signalstyrkan i de debatter som förts. Det slutliga resultatet uttryckt i kronkurs och räntenivåer har väl ännu inte visat sig, men det finns troligtvis inte någon anledning till glädjeyttringar. De konkreta ökade skattehöjnings- eller upplåningsbehoven är lättare att beräkna. Därför är det synnerligen angeläget att i detta ärende, när vi har att fatta beslut med anledning av kulturutskottets betänkande KrU9 om folkbildningen, få peka på och yrka bifall till en reservation som föreslår en besparing på 879,5 miljoner kronor.

Beloppet sönderfaller vid närmare betraktande i ett antal delbelopp. En del på 439 miljoner handlar om extra platser för arbetslösa inom folkhögskolan under läsåret 1995/96. Enligt vår mening är det, inte minst med tanke på de effektivitetsvinster som det skulle medföra, bättre att kostnaden för dessa platser tas från de medel som finns inom Arbetsmarknadsdepartementets anslag för arbetsmarknadspolitiska åtgärder. En upphandling som bygger på olika grupper av arbetslösas uttryckta behov och önskemål är en bättre lösning än att folkhögskolorna utifrån sina interna överväganden bygger ut sina utbildningsresurser.

Med samma resonemang avvisar vi en delpost på 100 miljoner kronor som skulle användas för särskilda studiecirklar för arbetslösa. Upphandling inom arbetsmarknadspolitikens ramar, t.ex. i de former som den borgerliga regeringen införde med de s.k. utbildningscheckarna, skulle kunna medföra en förnyelse av studiecirkeln som metod för att komma till rätta med kompetensbrister hos de arbetslösa.

300 miljoner föreslår vi skall sparas på själva grundbeloppet under anslagsposten Bidrag till folkbildningen, som omräknat för 18 månader och uppräknat för pris- och löneökningar uppgår till 2 miljarder 892 miljoner kronor. Det motsvarar en minskning på 10,4 %, alltså något

mindre än de 11 % som regeringen själv har angivit som generellt besparingskrav i årets budgetproposition.

Vi har därutöver sagt nej till en i budgetpropositionen helt utan motivering tillförd extra resurs på 40,5 miljoner kronor.

Slutligen vill jag i denna redogörelse för hur de moderata besparingarna fördelar sig för fullständighetens skull konstatera att vi utan besparingsförslag följer regeringens förslag till anslag under B2 och B3 för handikappåtgärder och kontakttolkutbildning.

Herr talman! Folkbildningen har en lång tradition bakom sig, som en av många uppskattad metod att skaffa nya kunskaper, öva och på olika sätt befästa nyvunna färdigheter eller få utlopp för konstnärligt skapande. Inte minst i en tid när kontinuerlig kompetensutveckling inom många områden är den bästa försäkringen mot arbetslöshet kan studieförbunden, vid sidan av andra, annorlunda och nyare inläringsmetoder, spela en viktig roll. Slutsatsen av detta är dock inte att vi, i det statsfinansiella läge vi befinner oss i, helt kan bortse från behovet av besparingar. Det handlar också om att se till att det finns utrymme för tillräckliga resurser för de långsiktiga utbildningspolitiska insatserna.

Sett i ett jämställdhetsperspektiv, som ju har en viss aktualitet i dag, är det viktigt att vi ser till att inte skapa onödigt många återvändsgränder i form av korta, ej kompetensgivande utbildningar. Det har nämligen konstaterats att kvinnor tenderar att välja kortare utbildningar. Har man uppammat tillräckligt med vilja och motivation för att ge sig i kast med ett utbildningsprogram är det viktigt att man har slutmålet klart för sig. Studiecirkeln kan då vara en länk i utbildningskedjan.

Låt mig också i korthet beröra den motion om distanscirklar inom folkbildnigen som jag väckt tillsammans med Henrik S Järrel men där vi inte reserverat oss utan anser oss nöjda med utskottsmajoritetens skrivning i betänkandet.

Informationsteknikens utveckling har mångdubblat den informationsmängd som är tillgänglig för oss. Dessutom har möjligheten att kommunicera med en eller flera människor vid alla tider på dygnet ökat. Motionens avsikt är att peka på att dessa nya möjligheter borde kunna inkorporeras i den traditionella studiecirkelns verksamhet. Att inte behöva vänta till nästa veckas cirkelträff för att delge de övriga cirkelmedlemmarna sina synpunkter utan kunna nå dem via elektronisk post och på så sätt föra diskussionen framåt kan vara stimulerande för den nya, mer datavana generationen. Att i stora databaser söka fram den information cirkeln behöver kan ge ett helt annat kunskapsinnehåll än en kanske knapphändig och inte helt aktuell beskrivning i det skriftliga materialet. Det är därför tillfredsställande att regeringen flaggat för att senare återkomma med förslag om försöksverksamhet med distansutbildning, bl.a. i studieförbunden.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den moderata reservationen under punkt 1 i hemställan i kulturutskottets betänkande nr 9.

Anf. 182 BERIT OSCARSSON (s)

Herr talman! Folkbildningen är unik därför att det är ett område som i regeringens budgetproposition faktiskt föreslås få ett, om än blygsamt högt anslag.

Det är positivt. Folkbildningen behöver resurser för att kunna klara sina uppgifter. Höjningen är en stark signal om att folkbildningen är en omistlig del till hjälp till människors vilja och förmåga att möta framtiden.

Vem skall forma vår framtid? Vem skall välja inriktning? Naturligtvis är det folket, såsom det skall vara i en demokrati.

Vi vet att industrisamhället inte längre är en motor för ökad sysselsättning. Ny informationsteknik och datorisering gör att industrin minskar antalet anställda.

Av de motioner som utskottet haft att behandla framgår att alla inte inser eller accepterar folkbildningens betydelse i samhället. Synen på folkbildningens uppgift, roll och möjligheter är olika mellan partierna.

Moderaterna föreslår förutom en mycket kraftig nedskärning att folkhögskolorna inte skall kunna erbjuda kurser efter vad människor efterfrågar eller efter vad som är aktuellt i tiden. I stället skall folkhögskolorna tvingas sälja kurser till Arbetsmarknadsverket, och då sådana där endast individens värde på arbetsmarknaden stärks. Detsamma gäller studieförbunden.

Centern säger i sin motion nej till den av regeringen föreslagna ökningen på 40,5 miljoner kronor. I utskottet har däremot Centerns företrädare en djupare insikt om folkbildningens betydelse, och de har därför avstått från att yrka bifall till motionen.

Folkpartiet vill att det generella besparingskravet på 11 % skall gälla också folkbildningen, men inte heller Folkpartiet har reserverat sig i utskottet. Det är bra. Det tyder på att man har kommit på bättre tankar än de som fanns då motionerna skrevs, att man accepterar att det finns en kraft och en bildningshunger som för fler människor än någonsin till folkhögskolor och studiecirklar.

Folkbildningen har unika möjligheter att stödja människan på vägen in i det nya samhället. Den ger kraft och förmåga till människan själv att påverka hur samhället skall utformas. Inriktningen måste vara att ta fram och acceptera visioner baserade på en kunskap om nuet, inte att försöka stoppa eller kväva kreativiteten. Det är endast det som på ett tryggt och allmänt accepterat sätt kan föra Sverige genom den svåra omvandlingen från industrisamhälle till informationssamhälle.

Industrisamhället kräver inte bara kunskaper utan en förmåga hos varje individ att arbeta självständigt, att ta ansvar och att fatta egna beslut. Dessa egenskaper är ännu viktigare i det informationssamhälle som växer fram. Informationstekniken är inte bara en välsignelse. Vi riskerar att hamna i ett nytt och kanske värre s.k. tvåtredjedelssamhälle om inte alla ges möjlighet att vara med i den utvecklingen. Vi ser faktiskt sådana tendenser till segregation redan i dag.

Därför måste alla människor få tillgång till återkommande bildning, kunskap och utbildning. Bildning är nyckelordet. Bildning krävs för att självkänslan och självförtroendet skall stärkas. Därmed får individen

också de verktyg som behövs för att utvecklas och för att få kraft att gå en utbildning och höja sin kompetens. Vi får på det sättet ett robustare samhälle med starkare individer.

Bildning krävs för att alla människor skall kunna skaffa sig inflytande över sitt liv – i bostadsområdet och på arbetsplatsen. Bildning är det som kommer att efterfrågas av arbetsgivarna i kunskapssamhället. Därför måste bildningsnivån höjas. Folkbildningen är nyckeln som öppnar dörren till det här samhället.

Nya möjligheter skapas genom människans egen kraft och kreativitet. Det är en förutsättning för att Sverige skall kunna möta 2000-talets utmaningar. Därför är folkbildningen ingen tillfällig sysselsättningsåtgärd eller hobbyverksamhet. Folkbildningen tar vara på kraften och utvecklar människor i rörelse.

Om vi vill ha ett samhälle där alla är lika mycket värda, där alla har tillgång till arbetsmarknaden, där människan är drivkraften, skall vi fortsätta att satsa på folkbildningen. Det är folkbildningen som i dagens läge kan skapa rättvisa och goda förutsättningar för ett jämlikt och starkt samhälle.

Folkbildningen har många och stora uppgifter. I höst skall svenska folket gå till val för att välja representanter till EU-parlamentet. Det är viktigt att svenska folket engagerar sig och aktivt deltar och därmed påverkar det framtida EU och Europasamarbetet. Men var och hur skall insikten om detta komma, om inte genom folkbildningen? Självklart!

Folkhögskolor och studieförbund har också viktiga uppgifter att sprida kunskap om svensk och nordisk folkbildning, en folkbildning som är unik och som många utomlands ser med avund på.

Intresset från Europa och vårt närområde ökar, och redan finns exempel på efterföljare till oss. I Estland har man t.ex. arbetat mycket engagerat tillsammans med svenska folkbildningsorganisationer sedan några år tillbaka. I början av 1995 beslutade den estniska regeringen att ge statsbidrag till den nya folkbildningsorganisationen AHL med 40 000 estniska kronor till varje avdelning som startas. Detta beslut måste ses som ett bevis på att man i Estland har upptäckt värdet av folkbildning och vad den betyder för demokratin.

Låt mig sedan kommentera moderaternas reservation.

Moderaterna har i reservationen dels avvisat reformtillskottet på 40,5 miljoner kronor, dels avstyrkt de 539 miljoner kronor som föreslagits av arbetsmarknadsskäl. Dessutom vill man minska det ordinarie anslaget med 300 miljoner kronor och hänvisar till att de 300 miljoner kronorna i huvudsak skall avse den del av bidraget som Folkbildningsrådet fördelar till studieförbunden.

Förslagen är helt i linje med den syn på folkbildning som moderaterna och den borgerliga regeringen haft under den borgerliga regeringens tid. Under den senaste borgerliga regeringsperioden minskade nämligen det ordinarie anslaget till folkbildningen med hela 400 miljoner kronor.

Förslagen i dag slår alla rekord: nej till den föreslagna ökningen på 40,5 miljoner, nej till de 439 miljonerna till folkhögskolorna, nej till 100 miljoner kronor att fördela till folkhögskolor och studieförbund av

arbetsmarknadsskäl. Dessutom föreslår man en ytterligare neddragning av det ordinarie anslaget med hela 300 miljoner kronor. Där pekar man ut studieförbunden och vad man kallar deras hobbyverksamhet.

Låt mig påminna om att det var en enig riksdag som 1991 fattade beslut om riktlinjer för anslaget till folkbildningen. Där angavs att folkbildningen själv lägger fast målen för verksamheten, medan riksdagen och regeringen beslutar om bidragsgivningens storlek.

Riksdagen skall inte styra folkbildningen. Vi skall i stället slå vakt om den fria och frivilliga folkbildningsverksamheten, som betyder så mycket för demokratin och utvecklingen av samhället.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Anf. 183 CARL-JOHAN WILSON (fp)

Värderade talman! Studieförbund och folkhögskolor – det som vi med ett gemensamt namn kallar folkbildningen – har enligt min uppfattning fyra viktiga uppgifter i svenskt samhällsliv.

Folkbildningen skall överbrygga kunskapsklyftor och ge människor som tidigare i livet missat utbildningschanser nya tillfällen till inlärning. Vi märker att det ständigt uppstår nya klyftor mellan vad den yngre generationen får tillgång till och vad som stod till buds bara något decennium tidigare.

Folkbildningen skall vårda kulturtraditioner och på så gott som alla platser i hela landet vara ett forum för kulturskapande, både i kulturarvets fortsättning och i framtidsinriktat nyskapande.

Folkbildningen ger människor gemenskap och självförtroende, och den motverkar både individers och bygders isolering.

Kanske är det allra viktigaste att folkbildningen ger medborgarna tillfällen till träning i demokrati och i demokratiskt ledarskap. Om demokratin skall överleva måste människor få tillfälle att lära sig demokratins arbetsformer. I den uppgiften är folkbildningen omistlig.

Det tycks vara lätt för dem som alltid haft raka vägar till utbildning och kulturaktiviteter att nonchalera behovet av insatser från folkbildningens organisationer och institutioner. Jag anser att samhällets ansvar för folkbildningens villkor visar vilken människosyn det styrande skiktet inom majoriteten i riksdagen liksom i respektive landsting och kommuner har.

Värderade talman! Visst är Sverige i en svår ekonomisk situation! Det har minsann den ekonomiska debatten tidigare i dag visat. Jag anser att det även i dessa tider måste gå att värna de utbildningsinsatser som folkbildningen har ansvar för. I detta ärende delar jag regeringens uppfattning. I ganska många år – med olika regeringar – har stödet till folkbildningen försämrats, bl.a. genom att uppräkningar beroende på kostnadsökningar inte gjorts för folkbildningen i samma utsträckning som för andra utbildningsanordnare.

En majoritet i Folkpartiets riksdagsgrupp har ansett att även folkbildningen borde omfattas av det generella besparingskravet på 11 %, som gäller för de flesta andra områden i statsbudgeten. Det framgår av en partimotion, som behandlats i kulturutskottets här aktuella betän-

kande. Därför har Folkpartiet också i den totala sammanvägningen av vårt alternativ till den socialdemokratiska regeringens budget utnyttjat motsvarande belopp för förstärkningar på andra håll i budgetförslaget.

I kulturutskottet har jag inte följt upp den partimotionen på traditionellt sätt. Det finns därför ingen Folkpartireservation som i betänkandet markerar någon från utskottets majoritet särskiljande uppfattning i detta ärende. För detta har jag mötts med respekt i Folkpartiets riksdagsgrupp, och jag är ingalunda ensam i min uppfattning.

Detta är ett exempel på att Folkpartiets riksdagsgrupp arbetar utan partipiska och att vi – som man brukar säga – har högt i tak i vår riksdagsgrupp.

Om någon markering av annan uppfattning än den jag intagit skall göras från Folkpartiet i detta ärende, kommer det att ske genom att någon annan yrkar bifall till Folkpartiets partimotion.

Värderade talman! Jag yrkar bifall till hemställan i kulturutskottets betänkande 1994/95:9.

Anf. 184 LARS HJERTÉN (m)

Herr talman! Jag skall inte upprepa vad som har sagts här tidigare utan försöka komma med några principiella synpunkter på det här området.

Det är nu fyra år sedan folkbildningen avreglerades. Det skedde samtidigt med kommunaliseringen av den allmänna skolan. Skolöverstyrelsen försvann. För folkbildningen bildades ett råd, folkbildningsrådet. Övriga skolor fick ett s.k. skolverk. Regelstyrningen ersattes med målstyrning.

Man kan konstatera att den nya ordningen har fungerat bra. Det fanns, i alla fall inom folkhögskolan, en hel del som var oroade över att skolformen nu frikopplades från vuxenutbildning och i stället enbart kopplades samman med studieförbund. Man menade att det ändå är ganska stor skillnad mellan att läsa in högskolebehörighet på en folkhögskola under ett par tre år och att gå i en studiecirkel någon dag i veckan under några månader.

Farhågorna har dess bättre inte besannats. Folkbildningsrådet fungerar alltså på det hela taget väl och efter de ursprungliga intentionerna. Det kan man kanske inte säga om Skolverket, i alla fall inte vid en generell bedömning.

Det händer väldigt mycket inom folkbildningen för närvarande, och det har hänt väldigt mycket under de senaste åren. När den statliga utredningen, Folkhögskoleberedningen, för några år sedan utredde verksamheten och kom med förslag till den framtida politiken på det här området, var det just då mycket svårt att få sökande till de allmänna kurserna. Flera skolor underskred den lägsta tillåtna nivån och måste söka dispens.

I dag är situationen den motsatta. En mängd studerande inom folkbildningen och folkhögskolan skaffar sig i dag högre kompetens på grundskole- och gymnasienivå med tyngdpunkten på basämnen, språk och datakunskap. Då gäller det att i den här stora expansionen inte ge avkall på kvaliteten. Mottagande skolor – framför allt högskolor – men

också olika arbetsplatser måste kunna ta emot de studerande från folkbildningen och från folkhögskola med vetskap om att den utbildning de har gått igenom har haft hög standard och god kvalitet.

Det är också viktigt att folkbildningen fortsätter att arbeta flexibelt. Man skall inte bygga ut verksamheten nu då expansionen är mycket stor – kanske tillfälligt –, anställa ny personal och hyra eller kanske köpa nya fastigheter som man inte kan behålla om och när de nuvarande resurserna sinar. Det gäller framför allt om arbetslösheten minskar i framtiden, vilket vi alla hoppas att den skall göra.

Vi har faktiskt en ganska låg utbildningsnivå i Sverige, särskilt om vi jämför oss med de länder som vi konkurrerar med på en alltmer internationell marknad. Inom vissa områden är nivån alldeles för låg. Samtidigt vet vi att framtidens jobb kräver goda kunskaper och en betydligt högre utbildning än vad som hittills har krävts.

Den utbildning i svenska språket, främmande språk och datakunskap som på bred front bedrivs inom folkbildningen är av stor och kanske t.o.m. avgörande betydelse för Sveriges framtid och för att skapa nya jobb.

En hel del av den här utbildningen inom folkhögskolan är i dag uppdragsutbildning, som t.ex. Arbetsmarknadsstyrelsen köper. Det är också mycket viktigt att man utvärderar folkbildningen och ser till att de resurser som satsas här kommer till användning på det sätt som är avsett.

Det förekommer också en kontinuerlig utvärdering i en särskild beredning som Folkbildningsrådet har hand om. Just nu pågår t.ex. en större nationell utvärdering som kommer att vara klar med ett arbetsresultat i år. Man har arbetat med detta i tre år. Internationalismen inom folkbildningen utreds också liksom fem andra områden.

Jag tror att det inte minst för Sveriges riksdag, som ändå vill satsa ganska mycket pengar på den här verksamheten, är viktigt att man tar del av dessa utredningar och ser om de pengar man har satsat på folkbildningen har använts på det sätt som de var avsedda för när man bestämde sig för att satsa så pass mycket pengar.

Jag kan säga på samma sätt som Carl-Johan Wilson gjorde för en stund sedan – vi har högt i tak även i Moderata samlingspartiet. Jag har full frihet att driva de här frågorna i vårt parti på ett positivt sätt.

Anf. 185 BERIT OSCARSSON (s) replik

Herr talman! Mycket av det som Lars Hjertén tog upp i sitt anförande kan jag instämma i, och jag förstår att han inte kan dela uppfattningen i den moderata reservationen. Jag skulle vilja ställa ett par frågor.

Lars Hjertén säger att verksamheten har fungerat bra sedan beslutet fattades i riksdagen 1991 och även att Folkbildningsrådet har fungerat väl. Jag skulle vilja fråga hur Lars Hjertén ser på Moderata samlingspartiets förslag om att ansvaret för att köpa och sälja kurser när det gäller folkhögskolorna skall läggas över på Arbetsmarknadsverket. Den verksamheten har fungerat utomordentligt bra. Det förra anslaget gällde

8 900 platser. Vi vet att det i dag har överskridits med råge. Över 10 000 personer går i dag på olika folkhögskolekurser.

Vi vet också att folkhögskolorna har nått precis den grupp som angavs i riksdagsbeslutet och som vi då var överens om, nämligen de personer som har fått minst utbildning. Så mycket som 73 % har högst motsvarande tvåårig gymnasieskola i just kurser som anordnas för de s.k. k-anslagen. Vad anser Lars Hjertén om att man inte skulle få de här pengarna till folkhögskolorna utan att Arbetsmarknadsverket skulle köpa kurserna?

Jag vill också fråga hur Lars Hjertén ser på den föreslagna neddragningen i pengar. Det gäller 439 miljoner till folkhögskolan och 100 miljoner till riktad verksamhet för arbetslösa, som Folkbildningsrådet skall få fördela mellan studieförbund och folkhögskolor. Vad skulle det innebära för framför allt folkhögskolorna, som Lars Hjertén känner till? Skulle man klara att fullfölja de åtaganden man har eller skulle det komma att drabba folkhögskolan på något sätt?

Anf. 186 LARS HJERTÉN (m) replik

Herr talman! Till att börja med vill jag svara på frågan om den nya organisationen har fungerat väl under dessa fyra år. Det var precis vad jag sade för en stund sedan. Den har fungerat bra. Det finns inte heller några förslag från moderat håll om att man skall ändra på Folkbildningsrådet och dess uppgift eller de organisationer som bildade rådet den 1 juli 1991.

Så till frågan om hur man arrangerar kurser. Jag sade också i mitt anförande att en mycket stor del av kurserna i dag utgörs av uppdragsutbildning från AMS. Arbetsmarknadsverket köper dessa kurser inom folkbildningen – en del studiecirklar men framför allt inom folkhögskolan. Men även när det gäller k-anslaget sker stor samverkan i elevrekryteringen mellan arbetsförmedlingar och länsarbetsnämnden.

Moderaterna föreslår att man skall ha ett ännu mer intimt samarbete med Arbetsmarknadsverket i dessa frågor.

Man kan alltid diskutera hur mycket pengar som skall satsas på olika områden. Tyvärr, Berit Oscarsson, gör gårdagens chockbesked när det gäller kronan och räntorna att man får ge avkall även på ganska heliga principer för att Sverige skall komma i gång med ekonomin, sysselsättningen och mycket annat. Tyvärr drabbar detta även områden som t.ex. jag slår vakt om och tycker är viktiga. Det drabbar praktiskt taget alla områden, t.ex. barnbidragen och sjukförsäkringen.

Att man så att säga friköper en del av samhällslivet är kanske litet tvivelaktigt. Jag tror att allmänheten har litet svårt att förstå varför en del skall spara mycket och en del inte behöver spara en enda krona.

Anf. 187 BERIT OSCARSSON (s) replik

Herr talman! Lars Hjertén talar om mer samarbete med arbetsförmedlingen. Det innebär egentligen inte förslaget. Förslaget innebär ju att Folkbildningsrådet skulle förlora 539 miljoner kronor som man i dag kan fördela till folkhögskolorna och studieförbunden.

Tycker Lars Hjertén att det är bra för folkbildningen och dess mål att man inte själv får bestämma över sin verksamhet utifrån det behov som människor har?

Jag har ingenting emot ytterligare samarbete med arbetsförmedlingen, men det här är faktiskt en helt annan sak. Först och främst försvinner pengar. Det blir alltså mindre pengar till vuxenutbildningen och folkbildningen. Inga pengar förs över till Arbetsmarknadsverket. Det är en ren minskning av resurser till de arbetslösa.

Visst måste det påverka folkhögskolor och studieförbund om de resurser som i dag går ut direkt från Folkbildningsrådet skulle försvinna?

Lars Hjertén säger också att man måste spara. Visst måste man det. Det är självklart i dag. Det gör vi ju på de flesta områden. Men i dag finns så många arbetslösa, och vi vet att de som har sämst utbildning drabbas först av arbetslöshet. De är minst motiverade att delta i utbildning och kulturarbete. Vi vet att folkbildningen är bäst på att få med dem som har sämst utbildning. Man skall satsa i dessa tider just för att dessa människor skall använda sin arbetslöshetstid till att delta i både utbildning och bildningsverksamhet.

I det långa loppet kan det bli mycket dyrt att spara under tider av arbetslöshet. Det är bättre att aktivt delta i utbildning och folkbildning än att vara passiv. Jag håller med om att man inte skall slösa med pengar, men det kan bli dyrt att spara på folkbildningen i dessa tider.

Anf. 188 MARIANNE ANDERSSON (c)

Herr talman! Folkbildningens roll när det gäller att höja bildningsnivån i det svenska samhället kan inte värderas nog högt. Det har tidigare sagts många vackra ord om folkbildningens roll. Jag kanske kommer att göra en del upprepningar, eftersom jag faktiskt tycker att det här är viktigt.

Jag använder medvetet uttrycket bildning, eftersom bildning och utbildning inte är riktigt samma sak. Ellen Key sade en gång: Bildning är det du har kvar när du glömt allt du lärt.

Det handlar alltså om allmänbildning, och man kanske kan säga att det handlar om att höja människans andliga nivå. Men folkbildningens roll när det gäller att höja utbildningsnivån är också stor. Ingenting har som studiecirkeln gett människor som inte har haft förmånen att delta i högre studier en chans att höja sin utbildningsnivå, att lära sig någonting om aktuella frågor och ämnen och att tillsammans med andra få diskutera viktiga frågor.

Folkbildningen växte fram som ett medel i kampen om att erövra de demokratiska rättigheterna. Ett aktivt folkbildningsarbete har breddat vägen för demokratiskt inflytande. Man kan utan överdrift säga att folkrörelserna och bildningsrörelserna har gått hand i hand med utvecklingen av det demokratiska samhället.

Från början rörde det sig främst om allmänbildning och kunskap om medborgerliga rättigheter. Sedan har folkbildningen förändrats i takt med det övriga samhället. Bildningsförbunden har med sin flexibilitet och den kompetens som man har byggt upp under en lång tid mycket stora möjligheter att möta nya utbildningsbehov. Vi kan nämna den

stora satsningen på engelska under 70-talet, alla energicirklar inför folkomröstningen om kärnkraft och inte minst storsatsningen inför EU-omröstningen. Det är nog inget annat folk som har varit så väl utbildat inför sådana här stora och avgörande frågor.

Den nya inriktningen av skogsbruket med ökat ansvar för den enskilde hade aldrig fått det stora genomslaget utan den stora studiecirkelkampanjen. Listan kan göras mycket lång. Jag har ändå inte nämnt någonting om konsthantverk och andra ämnen som syftar till att ge människor tillfälle till eget skapande, till att bevara kulturarvet och till att föra våra traditioner vidare. Det fantastiska med folkbildningen är att den når ut till varje stadsdel och varje by i hela vårt land.

Folkbildningen är med stor säkerhet det viktigaste redskapet när det gäller att sprida kulturverksamhet i hela landet. Här kan både amatörer och yrkesverksamma kulturskapare få kontakt med varandra för ömsesidigt utbyte.

Under de senaste åren har bildningsförbunden och i än högre grad folkhögskolorna visat på sin flexibilitet och kompetens när det gäller att fullgöra sin stora uppgift som utbildare av arbetslösa. Inte minst har vanan att möta människor med högst varierande förkunskaper och ofta med olika typer av handikapp haft stor betydelse. Folkhögskolorna har mycket stor betydelse när det gäller kompetenshöjning i arbetslivet, och de genomför både eftergymnasiala studier och högskoleutbildningar i samarbete med högskolorna.

Centern har en mycket lång tradition som värnare av folkbildningen, dess resurser och dess betydelse för de flesta människor i landet. Vi värnade folkbildningen under tidigare socialdemokratiska regeringar. Vi gjorde det efter bästa förmåga under den förra regeringens tid, och vi är glada över att folkbildningen nu fortsatt kan fredas från besparingar och även över att vi till slut kunde finansiera den föreslagna ökningen till folkbildningen som vi tycker är viktig.

Vi menar att folkbildningen med sin, i förhållande till resurserna, mycket stora omfattning är effektiv när det gäller att sprida kultur och utbildning. Det leder också till tillväxt. På det sättet är det ekonomiskt väl använda pengar.

Självfallet är det angeläget att en verksamhet med den stora volym och den frihet som folkbildningen har ständigt utvärderas, så att man ser att resurserna används så effektivt som möjligt. Det görs nu av folkbildningen själv. Det görs också av en statlig utredare. Det är bra.

Trots att folkbildningen är föremål för utredning och trots det arbete som sker i Kulturutredningen vill jag säga att det finns ett par områden som jag tycker är särskilt angelägna för folkbildningen att inrikta sig på. Det ena gäller insatser för invandrare. Det behandlas också i betänkandet. Det handlar om det som vi har diskuterat här, nämligen om demokratiutbildning och den typen av verksamhet. Det andra området gäller insatser i våra närområden, i Baltikum och i övriga Östeuropa. Det handlar egentligen om samma sak, nämligen om demokratiutbyggnad. Jag tror att vi har mycket att komma med.

Jag vet att det finns ett ganska utvecklat samarbete inom detta område, men det går egentligen inte att nog betona behovet av det samarbete som folkbildningen kan erbjuda.

Just det folkliga samarbetet har visat sig vara det mest effektiva, och det är det som också ger varaktiga resultat. All erfarenhet visar att det är när man når ner till samarbete mellan människor som det också blir varaktiga resultat.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 189 ISA HALVARSSON (fp)

Herr talman! Som framgick av Carl-Johan Wilsons anförande yrkade han inte bifall till Folkpartiets partimotion. För att vi andra folkpartister skall kunna rösta på den vid voteringen om medelsanvisningen vill jag under mom. 1 beträffande medelsanvisningen till bidrag till folkbildningen yrka att riksdagen med anledning av motion 1994/95:Ub624 yrkande 18 och regeringens förslag samt med avslag på motion 1994/95:Kr501 och 1994/95:Ub906 yrkande 5 för budgetåret 1995/96 under åttonde huvudtiteln anvisar ett anslag på 3 172 357 000 kr.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 15 mars.)

25 § Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco m.m.

Föredrogs
Kulturutskottets betänkande 1994/95:KrU10
Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco m.m. (prop. 1994/95:100 delvis)

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 15 mars.)

26 § Arkivet för ljud och bild

Föredrogs
Kulturutskottets betänkande 1994/95:KrU11
Arkivet för ljud och bild (prop. 1994/95:100 delvis)

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 15 mars.)

27 § Stöd till trossamfund m.m.

Föredrogs
Kulturutskottets betänkande 1994/95:KrU12
Stöd till trossamfund m.m. (prop. 1994/95:100 delvis)

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 15 mars.)

Lotterifrågor

28 § Lotterifrågor

Föredrogs
Kulturutskottets betänkande 1994/95:KrU13
Lotterifrågor (prop. 1994/95:100 delvis)

Anf. 190 STIG BERTILSSON (m)

Herr talman! Det var faktiskt så sent som i våras som vi i riksdagen antog en ny lotterilag, och det gjorde vi efter ett mycket omfattande utredningsarbete. Lotteriutredningen lade i stor enighet fram ett antal förslag, som sedan bearbetades vidare i det dåvarande regeringskansliet. Arbetet utmynnade sedan som sagt i en lotterilag, som mottogs av det svenska föreningslivet med väldigt höga förväntningar.

Jag tror att man utan att överdriva vågar påstå att föreningarna och föreningslivet i Sverige gladdes åt den nya lagstiftning som hade kommit fram. Man förutsåg betydande möjligheter till ekonomiska tillskott i en tid då man var och är hårt ekonomiskt pressad.

Men vad hände efter detta? Jo, herr talman, vi fick den olycksaliga söndagen i september, och det har visat sig att denna söndag blev olycksalig också för föreningslivet. Den nya regering som tillträdde och den majoritet som finns här i riksdagen har nämligen inte fullföljt den lagstiftning och de intentioner som antogs i våras.

Till att börja med fullföljde inte regeringen planerna på att låta föreningslivet ta över Tipstjänst. Vi har i dag sett hur riksdagen har behandlat finansutskottets betänkande i detta ärende. I och med det har detta förslag definitivt begravts, detta förslag som för det svenska föreningslivet hade inneburit mycket betydande möjligheter till inkomstförstärkningar.

Inte heller har regeringen valt att fullfölja beslutet om att i vårt land införa ett nytt automatspel, värdeautomater. Detta förslag lades fram av Lotteriutredningen och antogs av riksdagen i våras. Detta är anmärkningsvärt, eftersom möjliga intäkter undandras från föreningarna för varje dag som går så länge ingenting händer.

Ovanpå detta tog sig det ansvariga statsrådet för att i praktiken sätta stopp för elektroniska lottförsäljningsautomater som föreningslivet använder och som ger mycket betydande intäkter. Genom att tolka det som att lottförsäljningsautomaterna skulle vara spelautomater kom statsrådet fram till att den övergångsregel som vi tidigare beslutat om inte skulle kunna gälla i praktiken.

Nej, det har varit en dyster tid för de svenska föreningarna sedan Socialdemokraterna tog över regeringsmakten. Det har dess värre också visat sig att Socialdemokraterna har känt sig vilsna och desorienterade – man har nämligen återigen satt i gång att utreda de här frågorna. Man har satt i gång en utredning av spelmarknaden och en kartläggning av lottförsäljningsautomater. Vad som skall bli resultatet av detta tror jag inte att man ens själv har någon bestämd uppfattning om ännu.

Effekten, herr talman, har i alla fall blivit att hela havet stormar. Det har uppstått en väldigt stor oro inom föreningarna. Man frågar sig vad den socialdemokratiska regeringen egentligen vill. Vill regeringen verkligen det som vi har varit överens om tidigare? Majoritetens företrädare i debatten skulle gärna kunna säga något om detta här i kväll. Anser Socialdemokraterna fortfarande att föreningslivet skall få ökade andelar av den svenska spel- och lotterimarknaden? Det var vi överens om, men Socialdemokraterna ger just nu inte uttryck för någonting i den riktningen.

I en tid när föreningarna är hårt pressade av minskade bidrag, försämrade sponsormöjligheter och, sedan Socialdemokraterna övertog regeringsmakten, dessutom minskade statliga bidrag, väljer Socialdemokraterna i stället att se till att föreningarna förlorar pengar varje dag genom att inte låta den lagstiftning som finns bli verksam.

Jag tror inte att någon av oss hade kunnat föreställa sig att vi så här snart efter vårens beslut återigen skulle behöva diskutera de här frågorna i riksdagen. Men med tanke på den utveckling som har varit konstaterar jag också, herr talman, att ett mycket tungt ansvar faller på Socialdemokraterna, framför allt genom att de inte är beredda att låta lagstiftningen fungera och att bevilja koncessionen för värdeautomaterna.

I det betänkande från kulturutskottet som vi nu behandlar finns ett glädjande framsteg, nämligen att hela utskottet har enats om att lottförsäljningsautomater av alla slag skall få finnas under den övergångstid som vi var överens om i våras. Vår förhoppning är nu att detta också når in i regeringskansliet, så att det besked som det ansvariga statsrådet uppenbarligen behöver också når fram. Föreningarna förlorar faktiskt mycket stora pengar varje dag som de här automaterna står stilla.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till reservation 1 om spelmarknaden och föreningars möjligheter till ökade intäkter.

Jag vill också yrka bifall till reservation 2 om kasinospel av internationellt slag i vårt land. Också det är en fråga som har diskuterats under flera år. Lotteriutredningen var överens även om detta, men sedan har frågan inte kommit längre.

Jag tror för min del, herr talman, att det ändå bara är en tidsfråga innan vi får kasinon av internationellt slag i Sverige. Förmodligen kommer kammaren att bli varse detta. Om det inte hade varit direkt opassande hade jag säkert föreslagit Anders Nilsson, socialdemokratisk talesman här i kväll, ett litet vad om att det inte kommer att ta så lång tid innan vi har internationella kasinon. Vi emotser nu Socialdemokraternas besked också i den frågan.

Anf. 191 ANDERS NILSSON (s)

Herr talman! Det vore ju synd att säga att Stig Bertilsson är nyansernas mästare. De här rundpallarna mot socialdemokratin och regeringen får mig att fundera på om det är lotterifrågan och dess lösning som är huvudsaken för Stig Bertilsson eller om det är något annat.

Herr talman! Vi har haft en utveckling av spelmarknaden under de senaste åren. Först vill jag konstatera att det är uppenbart att svenska folkets spelvanor är ganska konstanta. Under lång tid har svenska folket spelat för drygt 2 % av den disponibla inkomsten. Om man då ser till att ungefär 50 % av spelinsatserna går tillbaka till spelarna i form av vinster, är det drygt 1 % av nettobehållningen av inkomsterna. Den här utvecklingen har varit konstant under ganska lång tid och bara förändrats med små decimaler under de senaste åren.

Situationen är den att antalet aktörer och antalet spelformer i Sverige har ökat mycket kraftigt under de senaste åren. Därmed har konkurrensen blivit hårdare, och det har lett till större kostnader för marknadsföring, provisioner och liknande. Resultatet har i många fall blivit ett lägre netto för spelanordnare. Det är inte bra att det är på det sättet.

När vi konstaterar att den här utvecklingen har blivit uppenbar under de senaste åren, kan vi se att även på det här området har den borgerliga regeringen lämnat efter sig en röra – i det här fallet en blågrön röra.

Med detta för ögonen är det utomordentligt bra att Finansdepartementet har satt till en arbetsgrupp. Dess uppgifter är bl.a. att försöka se till att ta fram en policy för hur den framtida spelmarknaden bör utvecklas. Arbetsgruppen skall titta på vad det kan finnas för målsättningar med det statliga engagemanget på spelmarknaden. Den skall se på vad det kan behövas i form av strukturella åtgärder vad gäller regelverk och liknande. Den skall också titta på möjligheterna till samverkan mellan statliga spelföretag och folkrörelserna. Den skall vidare, vilket jag tycker är mycket väsentligt, se om det går att åstadkomma en tydligare gränsdragning mellan aktörerna inom spelbranschen.

Arbetsgruppen skall vara färdig med sitt arbete nu i dagarna – det dröjer antagligen inte många dagar förrän man publicerar sitt resultat. I en sådan situation är det ju rimligt att avvisa motionsyrkandena till dess att problemet har strukturerats och till dess att det finns ett ordentligt underlag.

Jag vill gå tillbaka till den debatt som vi hade den 3 juni 1994 om den nya lotterilagen. Då tillät jag mig säga här i kammaren: "Jag vill emellertid säga att det enligt min mening finns skäl att tro att lotterilagstiftningen inom en inte alltför avlägsen framtid kommer att ses över igen." Det har faktiskt blivit så, fastän jag måste erkänna att det har gått snabbare än vad jag trodde.

När det gäller folkrörelsernas spel finns det en reservation om ökade möjligheter för folkrörelserna att bedriva spel, nämligen reservation nr 1. Jag vill peka på några exempel. Bingolotto visar att det är möjligt för folkrörelserna att få betydande inkomster genom verksamhet inom det här området. Det är ställt utom allt tvivel att värdeautomatspelet

kommer, och behållningen skall i princip gå till folkrörelsernas barn- och ungdomsverksamhet.

De nya reglerna i den nya lotterilagen ger bättre möjligheter för folkrörelsernas spel och lotterier på olika sätt, bl.a. genom större vinstmöjligheter och liknande. Vi hoppas också att de senaste månadernas klarlägganden skall undanröja tveksamheten när det gäller lottförsäljningsautomater.

Jag vill också i det sammanhanget säga att det har varit mycket stora förhoppningar knutna till värdeautomaterna. Stig Bertilsson påpekade också detta. Vid debatten i juni 1994 sade jag också: "Jag tror att det finns skäl att vara litet försiktig med de förväntningarna." Det sade jag med hänvisning till att villkoren för värdeautomatspelet är ganska begränsande. Jag tror alltså att det är ganska förståndigt att inte fästa alltför höga förväntningar till vad värdeautomaterna kan ge.

Sedan vill jag principiellt säga att det inte är rimligt att vi försöker göra folkrörelserna fullständigt beroende av inkomster från spel och dobbel. Jag har ett intryck av att det är vad moderaterna gör när de i så hög grad betonar de här inkomstmöjligheterna. Grunden för folkrörelserna måste naturligtvis vara andra källor än just spel och dobbel.

När det gäller lottförsäljningsautomaterna gör ett enigt utskott nu ett tillkännagivande till regeringen om att den, om det skulle visa sig vara nödvändigt, skall vidta åtgärder, exempelvis med lagstiftning och sådant som är ändamålsenligt. Där har under den senaste tiden Lotteriinspektionen på regeringens uppdrag kartlagt omfattningen av spel på lottförsäljningsautomater. Lotteriinspektionen har också sänt ut ett brev om tillämpningen av övergångsbestämmelserna till lotterilagen, om lotterier som säljs via lottförsäljningsautomater. Man har naturligtvis en förhoppning om att detta skall leda till klarhet.

Det är ju på det sättet, herr talman, att det är ett enigt utskott som gör det här tillkännagivandet. Det innebär att Stig Bertilsson är med på det. Vi kräver alltså att den nya regeringen, om det visar sig nödvändigt, skall ändra på den lag som Stig Bertilsson var med om att lägga fram för bara ett år sedan och såg till skulle träda i kraft den 1 januari. Jag kan inte frigöra mig från det intrycket att Stig Bertilsson tydligen inte är helt säker på att den lagstiftning som han själv var med om att arbeta fram är så ändamålsenlig och bra, utan att han redan några månader efter att lagen trätt i kraft nu är beredd att kräva att den eventuellt skall ändras.

Till sist, herr talman, vill jag säga några ord om kasinospel. Vi avvisar de motioner där det föreslås att kasino med internationella regler skall tillåtas i Sverige. Det gör vi med hänvisning till Finansdepartementets arbetsgrupp, som enligt vad vi har inhämtat diskuterar även kasinospelsfrågan. Det innebär alltså inte ett ställningstagande i sak.

Det är tre borgerliga partier som har gått samman om reservation nr 2 och som vill ha ett omedelbart beslut om kasinon i Sverige. Frågan inställer sig då: Varför genomförde ni inte det för ett år sedan, när ni hade regeringsmakten?

Med det, herr talman, vill jag yrka bifall till hela hemställan i betänkandet från kulturutskottet och avslag på reservationerna.

Anf. 192 STIG BERTILSSON (m) replik

Herr talman! Anders Nilsson har synpunkter på att det är för mycket nyanser. Jag har en känsla av att de svenska folkrörelserna nu behöver klara besked, efter att ha kunnat följa de här frågorna under socialdemokratisk ledning efter valdagen. Anders Nilsson ger tyvärr inte besked på något sätt.

När Anders Nilsson talar om en blågrön röra, kan jag konstatera att den röra som finns har uppstått sedan Socialdemokraterna trädde till. Situationen var alldeles fullständigt klar efter förra vårens riksdagsbeslut om den nya lotterilagen. Sedan är det de åtgärder som Socialdemokraterna har vidtagit som har lett till alla dessa oklarheter. Man vill inte alls ta upp värdeautomaterna, utan av någon anledning väljer man att hålla på den frågan. Regeringen beslutar sig för att tolka det så att lottförsäljningsautomater jämställs med spelautomater – enkannerligen gamla enarmade banditer.

När inte föreningarna längre vet om de får använda de utrustningar som de har och när de intäkter som de tidigare har haft nu upphör därför att situationen har blivit fullständigt oklar sedan regeringen har gått in, är det klart att det blir en röra. Men den är ingalunda blå-grön, Anders Nilsson, utan den är helt enkelt oerhört röd och inte någonting annat.

Jag tycker också att det är synd att Anders Nilsson inte ger några besked i dessa frågor. Han ger inte heller några besked om hur det står till med ökade intäkter till föreningslivet från Tipstjänst. Jag skulle vilja att Anders Nilsson gav ett klart besked om ifall idrotten och föreningslivet i övrigt kan räkna med ökade intäkter från Tipstjänst. Den inställningen har nog tidigare funnits hos socialdemokraterna.

Sedan försöker Anders Nilsson hävda att vi moderater vill styra över så att föreningslivet skall bli beroende enbart av intäkter från spel och dobbel. Då vill jag bara påminna Anders Nilsson om att så länge som det var en moderatledd regering hade vi ett statsanslag som i alla fall inte skars ner. Dessutom anvisade vi flera andra vägar till ökade intäkter. Det socialdemokraterna nu gör är att man dels skär ner alla anslag, dels drar undan möjligheten till intäkter från bl.a. spel- och lotteriverksamhet. Jag tycker nog att Anders Nilsson skall vara väldigt försiktig med den typen av slutsatser. Det finns inte underlag för sådana.

Anf. 193 ANDERS NILSSON (s) replik

Herr talman! Det har ju alldeles nyss varit en debatt om folkbildningen. Stig Bertilsson sympatiserar förmodligen med andra företrädare för moderaterna som har föreslagit att en mycket stor del av det anslaget skall skäras ner eller tas bort. Vad betyder det för SISU – idrottens studieförbund – och för andra studieförbund som är beroende av den verksamheten? Det betyder ganska mycket, skulle jag vilja säga. Det finns alltså åtskilliga exempel på åtgärder som moderaterna vill vidta som drabbar både idrottsrörelsen och andra folkrörelser ganska ordentligt.

Frågan om röra kan vara intressant att diskutera. Vad är det som har orsakat tveksamheten? Såvitt jag förstår är det faktiskt lagens utformning som har blivit ganska svårtolkad. Kan det rentav vara Stig Bertilsson som med sitt högljudda agerande i den här frågan har ställt till mer oreda än vad som är nödvändigt? Jag kan inte frigöra mig från att det kan vara på det sättet.

Som jag sade i mitt inlägg är det betecknande att Stig Bertilsson nu är med och kräver en eventuell ändring av lagen om den inte skulle vara passande. Det är ett tecken på att man kan ha fundersamheter kring hur den är utformad. Jag tror för min del att de klarlägganden som nu görs från Lotteriinspektionen kommer att visa att det går att hantera lagen på ett bra sätt. Det är Stig Bertilsson som tydligen har betänkligheter i det här sammanhanget.

Anf. 194 STIG BERTILSSON (m) replik

Herr talman! När det gäller eventuella oklarheter i lagen var det inte speciellt svårt för mig att acceptera en tilläggsmening angående lottförsäljningsautomaterna. Om det skulle anses behövas en lagändring är vi beredda att gå med på en sådan. Men vad det handlar om, Anders Nilsson, är ju att regeringen har valt att tolka denna lag på ett sätt som ingen annan tolkar den.

Anders Nilsson bör ju veta – om han inte redan gör det – att regeringsrätten underkände den 21 januari statsrådets Ulvskogs och regeringens tolkning när det gäller lottförsäljningsautomaterna. Vi ser det då som väsentligt att ta till alla medel så att det snarast går att bryta den situation som nu har uppstått.

Eftersom socialdemokraterna nu innehar regeringsställning tänker vi ingalunda motsätta oss en skrivning som innebär att man kanske kommer fortare fram. Vad Anders Nilsson och jag nu kan vara ense om är att kulturutskottet i dess helhet klart har markerat att regeringen har tolkat utskottets intentioner från i våras helt och hållet fel.

Anf. 195 ANDERS NILSSON (s) replik

Herr talman! Det övergripande intresset är naturligtvis att de lagar och regler som finns skall vara till så god nytta och vägledning som möjligt för dem som de är avsedda att tjäna, nämligen folkrörelserna. Jag tror faktiskt att moderaterna har en felsyn om de gör partipolitik av den här frågan. Det finns nog inte någon som svävar i tvivelsmål om att det är socialdemokratins inställning att verkligen se till att våra folkrörelser får så bra arbetsmöjligheter som möjligt.

När det sedan gäller frågan om lotterier och villkoren för folkrörelserna och samhället har vi den situationen att det är folkrörelserna och staten som får inkomster från lotterierna. Då finns det ett intresse att nettot blir så bra som möjligt och att strukturen på lotterimarknaden är sådan att det går att bedriva verksamhet till så låga kostnader som möjligt. Det gagnar både folkrörelserna och staten.

Att ständigt kräva att folkrörelsernas andel skall öka har jag en viss förståelse för, eftersom det har skett förändringar. Samtidigt är detta kommunicerande kärl med två intressenter som får inkomster. Med den

konstruktionen innebär detta med nödvändighet att inkomsterna för samhället minskar. Jag har hela dagen i dag här i kammaren hört alla de människor – inte minst från Stig Bertilssons parti – som har krävt att statsfinanserna skall saneras. Avvägningen mellan folkrörelserna och staten när det gäller spelmarknaden är faktiskt inte problemfri, Stig Bertilsson.

Anf. 196 STEN ANDERSSON (m)

Herr talman! Jag har under många år motionerat för möjligheten att vi i Sverige skall tillåta kasinon baserade på internationella regler. Det har under åren refererats till utredningar och nu senast till en arbetsgrupp som dess bättre enligt betänkandet skall vara klar med sitt utlåtande i övermorgon, alltså den 10 mars. Därför kan det tänkas att debatten i dag i just det ämnet ligger litet fel i tiden. Men jag har blivit besviken så många gånger, och jag litar därför inte på att det blir aktuellt med ett besked den 10 mars.

När jag har hört argumenten för varför man skall säga nej till kasinon med internationella regler måste jag ställa frågan: Har kulturutskottets majoritet någon gång befunnit sig utanför Helgeandsholmen? Är man medveten om omfattningen av den spelverksamhet som bedrivs runt om i Sverige? Man kan med lätthet spela mycket och vida mer avancerat än vad man kan på ett kasino baserat på internationella regler. Man kan t.o.m. via TV spela på trav på Solvalla. Man kan gå in i en tobaksaffär och köpa trisslotter som kan ge en vinst på 1 000 kr direkt i handen. Det, herr talman, kan knappast en enarmad bandit eller ett kasinospel prestera. Det tillåter vi, men just spel på kasino baserat på internationella regler har vi svårt att acceptera.

Jag har under årens lopp sökt men inte fått några argument om varför vi inte skall tillåta det här spelsystemet i Sverige, som trots allt i stort tillåts i hela övriga Europa. Beror det på att kulturutskottet i allmänhet och riksdagen i synnerhet anser att vi svenskar behöver bli mera ledda än andra? Är vi inte kompetenta att hantera de beskattade kronor i våra lönekuvert som vi får över?

Det måste väl trots allt vara en fördel att svenska folket, vilket i dag noterades i TV, 1994 spelade för 21,4 miljarder kronor, 2 500 kr per svensk. Det gäller då alla åldrar – från baby till närmast avliden. Detta innebär att det ändå finns ett mycket stort intresse, baserat på frivillighet.

Jag blev litet förvånad över Arne Nilssons påstående. Han var litet bekymrad över, som han litet genant uttryckte det, att spel och dobbel skulle utgöra en så stor del av finansieringen av folkrörelserna. Jag tror att Arne Nilssons partikollega finansministern är ytterst tacksam för att det trots allt är så många svenskar som via spel och dobbel vill betala folkrörelsernas verksamhet. Vidare slipper Göran Persson att via mera skatter betala för den verksamheten.

Herr talman! Sedan vill jag bara erkänna att jag aldrig har spelat på kasino. Jag tycker att det är en ointelligent verksamhet. Men jag anser att jag som riksdagsman inte skall stå här och tala om vad och hur svenska folket skall spela. I stället tycker jag att varje vuxen myndig

människa själv skall få avgöra det. Det finns absolut inget skäl för oss i riksdagen att med olika pekpinnar tala om vilka spel som är accepterade och vilka som inte är det.

Till sist: Anders Nilsson pratade om en blå-grön röra. Jag är intresserad av att få höra hans definition av blått och grönt.

Anf. 197 ANDERS NILSSON (s) replik

Herr talman! Jag vill denna sena timme bara stillsamt göra tre små påpekanden, Sten Andersson.

För det första heter jag inte Arne Nilsson.

För det andra framgår det av statistik som jag i dag har fått från Statistiska centralbyrån att svenska folket under 1994 spelade för icke mindre än drygt 26 miljarder kronor. Jag är inte bekymrad över det. Tvärtom konstaterar jag att den andel av svenska folkets inkomster som man spelar för faktiskt inte är större nu än den var för ganska lång tid sedan.

För det tredje gäller det ett högst vänligt påpekande. Vi har faktiskt inte avstyrkt motionerna om kasinon med någon annan hänvisning än den att vi vill invänta den arbetsgrupp som Finansdepartementet har tillsatt.

Anf. 198 STEN ANDERSSON (m) replik

Herr talman! Jag ber om ursäkt. Anders Nilsson menade jag givetvis.

Om jag nämnde en för låg siffra när det gäller omsättningen och svenska folkets spelintresse bör det inte så att säga negativisera mina argument.

Anders Nilsson svarade inte på min fråga om han tycker att det är fel att en så stor del av folkrörelsernas verksamhet baseras på inkomster från, som han litet genant uttryckte det, spel och dobbel.

Vilken annan typ av finansiering skulle Anders Nilsson i stället vilja se? Om Anders Nilsson menar att detta skulle vara mera skattebaserat är jag helt övertygad om att hans partikollega finansministern icke skulle dela hans åsikt.

Anf. 199 LENNART BRUNANDER (c)

Herr talman! Jag kan instämma i väldigt mycket av det som Stig Bertilsson sade här om föreningars möjligheter att bedriva olika typer av lotterispel för att få in pengar.

Jag är naturligtvis väldigt glad över att utskottet har återupprepat det som riksdagen tidigare sagt om lotteriförsäljningsautomater.

Före jul hade jag en debatt om detta med Marita Ulvskog. Jag tyckte att hon hade tolkat lagstiftningen fel. På det sättet stoppades automatspel, och därmed minskade idrottens och föreningars intäkter.

Anders Nilsson gjorde här ett nummer av att lagstiftningen så snart måste ändras. Det är inte, som det står i betänkandet, riksdagens uppgift att tolka lagar som den själv har stiftat och inte heller att göra uttalanden om de tolkningarna. Tycker man att tolkningarna är tokiga får man ändra lagen. Det som gör en lagändring nödvändig nu är just att

Marita Ulvskog och regeringen har tolkat denna lagstiftning felaktigt. Det är alltså bakgrunden till det hela. Därför är det bra att det görs ett tillkännagivande om hur man skall bete sig.

Anders Nilsson pratade om – jag kommer inte ihåg den exakta lydelsen – rallarsvingar i debatten. Men de som i väldigt stor utsträckning ger idrotten och den ideella verksamheten rallarsvingar är Socialdemokraterna. Hela skatteomläggningen var ju en rallarsving mot idrotten. Den tolkning av lagstiftningen som jag talat om är en annan rallarsving. Tillbakadragandet av förslaget om att överföra Tipstjänst till idrotten och föreningarna är ytterligare en rallarsving mot idrotten och den sortens verksamhet.

Det här är en viktig del av idrottsföreningars och andra ideella föreningars möjligheter att finansiera sin verksamhet. Men för den skull får man inte tro att andra typer av finansiering försvinner. Det är viktigt att idrottsorganisationer och föreningar har möjlighet att öka sin andel av den totala spelmarknaden, därför att de har tappat väldigt mycket av det som de en gång i tiden hade beroende på att de statliga spelen har varit effektiva. Det är naturligtvis inget fel i det.

En liten förändring har vi fått i och med Bingolotto, som tagit marknadsandelar från de statliga spelen. De statliga spelen reagerade – med regeringens goda minne, och kanske t.o.m. med dess hjälp – för att försöka ta tillbaka andelar. Det tyckte jag var tokigt.

Men en liten förklaring får vi i utredningens direktiv. I slutet står det att de förslag man kommer med inte skall innebära några negativa statsfinansiella konsekvenser. Det måste tolkas så att föreningarna inte skall få mera pengar eller en större andel, utan staten skall ha sin andel. Det tycker jag är fel. Jag tycker att målsättningen skall vara att ge föreningarna möjlighet till en större andel. Däri ligger också vikten av att man får ta över Tipstjänst, för då får man möjlighet att börja bearbeta den här marknaden. Vi skall inte tro att Bingolotto kommer att vara en mjölkkossa i all evighet. Man måste alltså få möjlighet att jobba vidare och att hitta nya infallsvinklar och nya spelformer för att på det sättet se till att idrottsrörelsen och föreningarna kan ta upp en ordentlig konkurrens med de statliga spelen, vilka naturligtvis har helt andra resurser.

Socialdemokraterna säger sig vilja stödja ideell verksamhet och idrott, men det har i praktiken visat sig att man inte har orkat göra det. Det beklagar jag. Därför är det viktigt att vi får en utveckling på detta område.

Herr talman! Det här var några synpunkter i anslutning till den debatt som har varit här. Jag yrkar bifall till de reservationer som finns fogade till betänkandet.

Anf. 200 ANDERS NILSSON (s) replik

Herr talman! Jag vill göra några stillsamma påpekanden med anledning av Lennart Brunanders anförande. Lennart Brunander säger att det här nödvändiggör lagändringar. Det är jag inte alls säker på. Vi har faktiskt inte begärt en lagändring utan i full enighet, där även Centerpartiet har varit med, sagt att regeringen, om den finner att det behövs

lagändringar, skall göra det så skyndsamt att förslaget kan komma upp i kammaren redan denna vår.

Staten och folkrörelserna är de enda som får överskott från spelverksamhet i Sverige. Folkrörelserna har under de senaste åren återvunnit en del av marknadsandelarna genom Bingolotto och annat sådant. Men när nu Lennart Brunander med sådan frenesi hävdar att folkrörelserna måste få en större andel, innebär det att Brunander i den andra ändan är beredd att dra ifrån staten inkomster. Det stämmer faktiskt inte med vad den borgerliga regeringen sade i frågan om Tipstjänst. Det framgick mycket tydligt i propositionen att förändringen skulle ske så att staten inte förlorade på affären genom koncessionsavgifter. Det står mycket tydligt i propositionen. Är det verkligen i dagens statsfinansiella läge rimligt att dra ifrån staten inkomster på det här sättet?

Anf. 201 LENNART BRUNANDER (c) replik

Herr talman! Riksdagen har inte möjlighet att uttala sig om hur man tolkar lagar. Det står faktiskt i det betänkande som vi behandlar: "Inledningsvis finns det skäl att erinra om att riksdagen inte har att uttala sig om hur bestämmelserna i en tidigare stiftad lag skall tillämpas i enskilda fall eller att eljest i efterhand göra uttalanden som innebär en ändring eller komplettering av lagens förarbeten."

Det är klartext. När man säger att lagen kan ändras om det är nödvändigt har man gjort ett halvt erkännande om att man tolkat lagen på ett sådant sätt att det kan bli nödvändigt att göra en ändring. Jag tycker att det är bra att man gör det. Det är ändå att ge oss rätt i efterhand.

Det statsfinansiella läget nämner Anders Larsson. Både idrottsrörelsen och de ideella organisationerna gör ett fantastiskt viktigt jobb. För det måste de ha ekonomiska resurser. Då tycker jag att det är viktigt att de får behålla, utveckla och utvidga sin del av spelmarknaden. Spel och dobbel kan man göra sig litet rolig över. Omvänt kan man säga att det inte är bättre att staten skall leva på spel och dobbel. Statens finanser står och faller inte med detta, men den enskilda lilla föreningens finanser gör ofta det.

Anf. 202 ANDERS NILSSON (s) replik

Herr talman! Lennart Brunander har varit väldigt länge i riksdagen och borde veta att det i slutet på varje avsnitt i utskottstexten finns en sammanfattning av vad utskottet säger. Vi har sagt så här: "För den händelse regeringen därvid skulle finna att lagändringar då det gäller lottförsäljningsautomater är påkallade, bör förslag föreläggas riksdagen i sådan tid att lagändringarna kan träda i kraft senast vid det kommande halvårsskiftet."

Det här har vi varit överens om. Det är inte ett beslut om någon lagändring utan bara ett påpekande till regeringen att den bör göra det om det behövs.

Anf. 203 LENNART BRUNANDER (c) replik

Herr talman! Det tjänar inte mycket till att träta om vad utskottet har menat. Faktum kvarstår att man behöver göra någonting. Jag är tacksam för att man gör det.

Anf. 204 ELVER JONSSON (fp)

Herr talman! Det ideella arbetets lovsång har i många skiftande tonarter sjungits ut i kväll. Man kan fundera på var problemet ligger och vad bakgrunden är till detta betänkande, som bygger på ett antal motioner. I grunden är det väl att staten har brett ut sig alltmer på folkrörelsernas bekostnad när det gäller utrymme att vara på olika typer av spelmarknader.

Jag kan påminna om att folkrörelserna för 20 år sedan hade mer än en tredjedel av detta utrymme. 18 år senare hade man mindre än en femtedel – detta i kombination med att det har varit relativt sett minskade bidrag från stat och kommun. Samtidigt har statsmakten och samhället i stort förutsatt mer insatser i samhällsarbetet. Det är bra.

Jag tycker att man från liberala utgångspunkter kan säga att det är ideologiska skäl för ideella inslag i samhällsarbetet. Självfallet kostar det också. Även om folkrörelserna i många fall i betydande delar lever av spelvinster är det inte alla som deltar. Det är främst de profana folkrörelserna, inklusive indrottsrörelsen.

I samband med folkrörelsernas spel- och lotteriverksamhet har man fört en diskussion och varit stilbildande och pådrivande när det gäller statsmaktens hållning och funderingar kring det här.

I den utredning som åberopats i debatten, Vinna och försvinna, fanns det tankar om att folkrörelserna borde få bilda ett fjärde spelbolag. Så har det inte blivit. Det kan vi ha olika synpunkter på. Det har självfallet både nuvarande politiker och tidigare i den förra regeringen ett ansvar för. Men i utredningen, som var helt enig, hade man den synpunkten att folkrörelserna skulle få ett större utrymme.

Nu spelas det väldigt mycket i Sverige. Det handlar om flera tiotals miljarder per år – det har uppgivits här i dag. Jag tror att det är viktigt att säga att spel ändå måste ske i ordnade former. Det gör att jag för egen del känner oro när många så starkt pläderar för t.ex. kasinospel. Det visar sig att både majoriteten och reservanter egentligen är inne på samma färdriktning. Majoriteten säger att man vill avvakta. Reservanterna säger att man redan vill ha beskedet att kasinospel skulle bli möjligt. En del har blivit så upprymda att de är beredda att slå vad också från denna talarstol.

Jag vill erinra om att folkrörelserna i sitt remissvar faktiskt har avrått från formen kasinospel. Det bör också sägas i denna debatt. Det kan också vara intressant att ta del av vad folkrörelserna säger i sin policy, för det finns ett policydokument. Låt mig citera två av de tio punkterna i detta dokument: "Spelformerna bör vara gemenskapsfrämjande och samtidigt ge ett ekonomiskt tillskott till föreningarnas och organisationernas idébärande verksamhet. Nya spel skall ses som positiva möjligheter att utveckla stödet till föreningslivet. – – – strävan är

att främja en god speletik och spelformer, som inte får leda till spelberoende, inte minst mot bakgrund av att många ungdomar är spelintresserade."

Denna etiska dimension bör vi också ta med vid prövning av framtida spelformer och vad lagstiftaren skall tillåta. Någon sade att hela havet stormar. Det är möjligt att det har gjort det, men nu har det varit stiltje. Jag tror att det gäller att höja tempot för att komma fram till en ordning som gör att folkrörelserna får ett berättigat utrymme när det gäller att tillgodogöra sig inkomster av spel. Jag tror att det finns anledning att fullfölja intentionerna från den utredning som det rådde stor enighet kring. Jag tror alltså att staten måste vara generös mot det folkrörelseliv som med så många positiva inslag har format och präglat även vårt moderna samhälle.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 15 mars.)

29 § Forskning

Föredrogs
Kulturutskottets betänkande 1994/95:KrU20
Forskning (prop. 1994/95:100 delvis)

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 15 mars.)

30 § Viss internationell verksamhet

Föredrogs
Trafikutskottets betänkande 1994/95:TU10
Viss internationell verksamhet (prop. 1994/95:100 delvis)

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 15 mars.)

31 § Överstyrelsen för civil beredskap

Föredrogs
Trafikutskottets betänkande 1994/95:TU11
Överstyrelsen för civil beredskap (prop. 1994/95:100 delvis)

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 15 mars.)

32 § Kulturstöd vid ombyggnad m.m.

Föredrogs
Bostadsutskottets betänkande 1994/95:BoU10
Kulturstöd vid ombyggnad m.m. (prop. 1994/95:100 delvis)

Anf. 205 STIG GRAUERS (m)

Herr talman! Riksdagen har i dag att ta ställning till tre betänkanden inom bostadspolitikens område.

I den moderata motionen Bo231, som rör framtidens mark- och bostadspolitik, tar vi moderater upp ett antal förslag till besparingar inom bostadspolitikens område. Bland dessa besparingsförslag ingår områden som rör de tre betänkanden som vi har att ta ställning till i dag.

I betänkande BoU10 hemställer utskottet bl.a. om bifall till propositionens förslag avseende anslag till bidrag för konstnärlig utsmyckning i bostadsområden till ett belopp av 22,5 miljoner kronor.

Visst är det viktigt att närmiljön i våra bostadsområden är attraktiv och tilltalande för de boende. Inte minst ser man det när man besöker de bostadsområden som står som monument över det s.k. miljonprogrammet. En stor del av de misslyckanden som detta program rymmer rör just närmiljön. De erfarenheter som vi kan dra av detta är att inte ens hård detaljreglering, och än mindre generösa subventioner, ger de boende sådana närmiljöer som de efterfrågar.

Vi moderater föreslår i vår motion att bidragsformen för konstnärlig utsmyckning skall upphöra efter utgången av innevarande budgetår. Vi vet att en god, attraktiv och tilltalande närmiljö ofta är ett avgörande konkurrensmedel när bostadsmarknaden alltmer avregleras. Denna kunskap säger oss att det ligger i varje fastighetsägares intresse att skapa så attraktiva närmiljöer som möjligt för de boende.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan beträffande bidrag till konstnärlig utsmyckning och bifall till den moderata reservationen nr 1.

Som följd av detta avslagsyrkande yrkar jag också avslag på utskottets hemställan beträffande den administrativa bidragsgivningen till konstnärlig utsmyckning i bostadsområdena, om mitt förstnämnda avslagsyrkande vinner majoritet. Då gäller alltså reservation nr 2.

Anf. 206 LENA LARSSON (s)

Herr talman! Bostadsutskottets betänkande BoU10 behandlar inte bara anslag m.m. till kulturstöd vid ombyggnad utan även konstnärlig utsmyckning i bostadsområden och stöd till vissa icke-statliga kulturlokaler. Det är de två sista punkterna som min föredragning handlar om.

Jag börjar med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Bidrag för konstnärlig utsmyckning i bostadsområden är ingen ny fråga för riksdagen. Den moderatledda regeringen avvecklade under förra valperioden stödet den 1 juli 1992, men detta återkom redan ett år senare som ett led i ROT-programmet för bostäder. Nu återkommer moderaterna i sin reservation nr 1 med krav på att bidragsformen skall upphöra respektive en minskning av anslaget med 7,5 miljoner kronor.

Jag håller med moderaterna om att det borde ligga i fastighetsägarnas intresse att utforma en för de boende så attraktiv närmiljö som möjligt. Men vi socialdemokrater har en annan erfarenhet än moderaterna när det gäller alla människors möjlighet att få del av denna attraktiva närmiljö som den konstnärliga utsmyckningen kan skapa.

Bidraget till konstnärlig utsmyckning har betytt mycket när det gäller att utrusta bostadsområden med kvalitetskonst. Intresset har växt allteftersom. Under de senaste åren har de pengar som funnits till Boverkets förfogande för bidrag inte räckt till.

God konst i bostadsområden ger de boende skönhetsupplevelser, samtidigt som konsten ger en känsla av identitet och samhörighet med det egna bostadsområdet. Vandalism och förstörelse förekommer ytterst sällan i bostadsområden med en väl genomtänkt konstnärlig utsmyckning. Detta medför att de boende kan känna stolthet över sitt bostadsområde, samtidigt som förvaltningen sparar pengar.

Staten har genom sitt stöd verkat som mecenat och uppmuntrat konsten. Stödet har skapat intresse för den konstnärliga utsmyckningen bland såväl byggherrar, entreprenörer, förvaltare som konstnärer och boende. Det vore synnerligen olyckligt om statens stöd skulle försvinna.

Reservation 1 är inte förenlig med utskottsmajoritetens uppfattning, varför jag yrkar avslag på denna.

Utskottet har också behandlat handläggningen av stödet.

Före den 1 juli 1993 gällde att länsbostadsnämnden – numera länsstyrelsen – beslutade om bidrag och utbetalning av stöden. Boverket sköter utbetalningen. Fr.o.m. detta datum skall länsstyrelsen, innan frågor om bidrag prövas, inhämta yttrande från Statens konstråd. Utskottet anser att det är en onödig omgång. Det finns exempel på ärenden i vilka Konstrådets synpunkter på den konstnärliga utsmyckningen endast svårligen har gått att förena med konstnärens, de boendes och fastighetsägarens intentioner.

Under budgetåret 1993/94 utnyttjades drygt 5 miljoner kronor för konstprojekt runt om i landet. Samtidigt uppgick kostnaderna för granskning av projekten till 750 000 kr, enligt Boverkets redovisning. Boverket, som finner denna administrationskostnad orimligt hög, anser att det torde vara möjligt att uppnå en högre kvalitet i projekten till en lägre kostnad än den som Konstrådets medverkan innebär.

Utskottet delar Boverkets uppfattning. En återgång till den tidigare handläggningsordningen bör ske. Jag yrkar därför avslag på reservation 2.

När det gäller stödet till icke-statliga kulturlokaler kan vi konstatera att Folkpartiet med Erling Bager i spetsen har tagit på sig spenderbyxorna. Det förvånar mig att han inköpt ett par sådana nu. Varför använde inte ni folkpartister era möjligheter att öka stödet under förra mandatperioden, då ni var i majoritetsställning?

Hur behjärtansvärt ändamålet än är, så är det ekonomiska dagsläget definitivt inte sådant att vi kan öka stödet. Om Erling Bager hade varit med vid den skånska frukosten i morse, så hade jag kunnat förlåta honom för att han förmodligen inte hade lyssnat till kronans prekära si-

Kulturstöd vid ombyggnad m.m.

tuation. Men nu har jag svårt att göra det. Jag yrkar därför avslag på reservation 3.

Herr talman! Till sist skall jag nämna några ord om handläggningen av statens stöd till icke-statliga kulturlokaler.

Frågor om stöd prövas i dag av Boverkets samlingslokaldelegation efter hörande av Statens kulturråd. Handläggningen har skötts effektivt och givit ett gott resultat, men regeringen har trots detta enligt budgetpropositionen för avsikt att i kompletteringspropositionen 1995 återkomma till frågan om handläggningsansvaret. Utskottet har så sent som i 1992/93:BoU20 behandlat frågan och ett enigt utskott anförde bl.a. följande:

"Utskottet, som i och för sig har förståelse för uppfattningen i propositionen om att en överflyttning kan ge ökade möjligheter att kombinera det nu diskuterade bidraget med andra bidrag som fördelas av Kulturrådet, vill emellertid – – – hävda att även andra faktorer måste tillmätas stor vikt när det gäller att bedöma handläggningen av stödet. Det måste sålunda anses viktigt att bedöma inte bara det samlade behovet och tillgången på 'kulturlokaler'. En bedömning bör också göras av det totala behovet av samlingslokaler m.m., dvs. av de lokalformer som handläggs av Boverkets samlingslokaldelegation."

Samlingslokaler är ju inte bara en kulturfråga. De bidrar till och berikar människors sociala liv och utveckling. De utgör också en naturlig del i ett bostadsområde.

Dessutom fäster utskottet stor vikt vid den kompetens som finns inom Boverkets Samlingslokaldelegation både vad gäller de byggtekniska frågorna och finansieringsfrågorna. Genom att Samlingslokaldelegationen – innan frågan om bidrag prövas – skall inhämta yttrande från Kulturrådet blir det möjligt att bedöma dessa frågor i kombination med de kulturpolitiska frågorna.

Utskottet vidhåller sin uppfattning. Boverkets samlingslokaldelegation bör alltjämt ha huvudansvaret när det gäller handläggningen av stödet till icke-statliga kulturlokaler. Vid en sådan inställning kan utskottet för sin del inte finna det meningsfullt för regeringen att i kompletteringspropositionen aktualisera frågan.

Anf. 207 CARL-JOHAN WILSON (fp)

Värderade talman! Bostadsutskottets betänkande 1994/95:10 behandlar bl.a. Folkpartiets partimotion 1994/95:Kr240 i vilken vi föreslår att riksdagen till Stöd till icke-statliga kulturlokaler för budgetåret 1995/96 anvisar 30 miljoner kronor utöver vad regeringen föreslår. Det är det som Lena Larsson kallar att ha spenderbyxorna på.

Arbetet med en lång rad angelägna projekt har kunnat tidigareläggas tack vare de extra anslag som utgått under åren med Folkpartiets Birgit Friggebo som kulturminister. Där var det Lena Larsson som inte hade läst på ordentligt. Det gjordes ökningar av de här anslagen redan under den förra mandatperioden. Insatserna har fått god sysselsättningseffekt, och de har givetvis välkomnats av dem som är verksamma inom kulturområdet.

Trots de relativt omfattande insatser som redan gjorts finns det inom kulturlokalsområdet alltjämt ett stort behov av ytterligare satsningar. Alla projekt som kan minska arbetslösheten är givetvis också välkomna.

Jag anser därför att det i hög grad är motiverat att beslutsramen för sådana insatser utökas enligt Folkpartiets förslag.

Värderade talman! Jag yrkar bifall till Erling Bagers reservation nr 3.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 15 mars.)

33 § Allmänna samlingslokaler

Allmänna samlingslokaler

Föredrogs

Bostadsutskottets betänkande 1994/95:BoU11

Allmänna samlingslokaler (prop. 1994/95:100 delvis)

Anf. 208 STIG GRAUERS (m)

Herr talman! Riksdagen har genom detta betänkande, BoU11, att ta ställning till bidrag till allmänna samlingslokaler.

I den moderata kommittémotionen, Bo231, yrkar vi att riksdagen beslutar att under anslaget E3 inom Civildepartementet anvisa ett i förhållande till regeringens förslag minskat anslag med 20 miljoner kronor för budgetåret. Vidare yrkar vi att riksdagen avvisar hemställan under mom. 1 och 2.

Regeringen konstaterar mycket riktigt i budgetpropositionen att behovet av nya samlingslokaler inte är lika stort nu som tidigare och att denna omständighet samt därtill det statsfinansiella läget motiverar en förändring av stödet.

Exakt samma motiv har vi moderater för vårt yrkande i motion Bo231, yrkande 5. Vår uppfattning är därför att anslaget för verksamheten helt skall avvecklas år 1997.

För nästa budgetår föreslår vi en första nedtrappning som i förhållande till regeringens förslag innebär ett med 20 miljoner minskat anslag.

Ser man sig om ute i landet är det lätt att konstatera att behovet av nya samlingslokaler inte är stort. Tvärtom är tillgången på samlingslokaler av hög standard god. Dessutom finns i praktiskt taget varje kommundel skolor och andra lokaler som genom sambruk kan fylla behovet av samlingslokaler.

Även i områden som betecknas som typiska glesbygdsområden finns inom rimliga avstånd god tillgång till lokaler som kan användas för detta syfte.

Kraven på anslag för handikappanpassning för allmänna samlingslokaler och folkparksteatrar anser vi rimmar illa i dag. I mer än 20 år har krav funnits på att man vid alla ny- och ombyggnader skall sörja för att lokalerna blir handikappanpassade. Myndigheterna har noga kon-

trollerat att kraven efterlevts. Att i det läget erbjuda de lokalägare som varit försumliga och inte följt reglerna bidrag finner vi vara felaktigt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1 och 3.

Anf. 209 OWE HELLBERG (v)

Herr talman! Byggsektorn befinner sig i en kris, och nyproduktionen av bostäder är nästan obefintlig. Regeringen har då, med hjälp av Vänsterpartiet, för att stimulera byggverksamheten, bl.a. satsat på ett ROT-program för 1,5 miljarder kronor. Vilken effekt det kommer att ha på byggverksamheten är dock osäkert. Enligt SABO, allmännyttans bostadsföretag, är det tveksamt om det leder till något tillskott i byggandet utöver redan planerade ROT-program.

Sedan dess har dessutom 2 miljarder kronor extra plötsligt dykt upp som ett stöd för att motverka sjuka-hus-problemet, m.m. Vad som är "med mera" är fortfarande oklart.

Så sent som i går kväll ställde jag en fråga till bostadsministern, om regeringen var beredd att satsa mer på solvärmeanläggningar i bostäder än de ynka 5 miljoner kronor som anslagits. Svaret blev att det säkert kommer att bli så, eftersom en del av RAS-pengarna kan användas till detta ändamål.

Åtgärdsprogrammet för sjuka hus är naturligtvis viktigt, men hur mycket som skall anslås, vilka åtgärder som skall utföras och hur de skall finansieras måste förberedas på ett betydligt bättre sätt än som nu görs och under ett helt annat tidsperspektiv.

Att då som socialdemokraterna hänvisa till budgetläget och saneringen av statsfinanserna för att minska ramanslaget för allmänna samlingslokaler blir naturligtvis inte trovärdigt i det perspektivet. Det handlar mera om en prioriteringsfråga.

Resurser som satsas skall naturligtvis satsas där de får störst effekt på sysselsättningen och möta viktiga behov. Det skall finnas en klar analys av hur resurserna kommer att användas.

Behovet av att rusta och bygga om och till allmänna samlingslokaler är stort. Ansökningar för 1,2 miljarder kronor finns hos Boverket. De kommer från alla delar av landet. Projekten är planerade och sätts i gång med omedelbar verkan när bidragsansökningarna är beviljade. Det skapar byggarbetstillfällen över hela landet och är ett viktigt tillskott för att upprätthålla byggverksamheten. Det är också ett kulturellt viktigt intresse, eftersom det handlar om att bevara för föreningslivet värdefulla byggnader, inte minst ur folkrörelsehistorisk synpunkt. Detta är något som även Riksantikvarieämbetet uppmärksammat.

För landsbygdsbefolkningen har Folkets hus, bygdegårdar m.m. en viktig uppgift att fylla som träffpunkt och kulturell mötesplats. En renovering innebär ofta ett lyft för hela bygden och skapar en mängd följdaktiviteter som är positiva på många sätt.

Vänsterpartiet ställer sig inte negativt till att införa restriktioner när det gäller nybyggnad eller inköp av samlingslokaler. Trots dessa restriktioner finns det fortfarande en möjlighet för detta, men det krävs starka skäl för att få bidraget i fortsättningen.

Att den nya regeln och det minskade anslaget kan leda till att de dispensbeslut som Boverket utfärdat för ett femtiotal samlingslokaler inte uppfylls är naturligtvis oacceptabelt. För dem som redan är byggda har man tillfälligt löst de ekonomiska åtagandena, för att man sedan skulle få det bidrag som Boverkets dispensbeslut gett signal om. Betalas bidraget inte ut är det risk för konkurser och svårigheter att driva verksamheter vidare. Om utskottsbetänkandet leder till sådana konsekvenser är det naturligtvis oacceptabelt, och bara ett i raden av de löftesbrott som faktiskt beslutas om i den här församlingen. Detta bör naturligtvis regeringen ta till sig och se seriöst på.

Med anledning av vad jag har framfört vill jag yrka bifall till reservationerna 2 och 4.

Anf. 210 LENA LARSSON (s)

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i bostadsutskottets betänkande BoU11 som behandlar anslag m.m. till allmänna samlingslokaler.

Bidraget till allmänna samlingslokaler är uppdelat i fyra olika titlar:
- bidrag till allmänna samlingslokaler,
- bidrag till handikappanpassning av allmänna samlingslokaler,
- bidrag till riksorganisationerna för allmänna samlingslokaler och
- bidrag till handikappanpassning av folkparksteatrar.

Behovet av samlingslokaler är enligt budgetpropositionen inte lika stort som tidigare. Denna omständighet samt det statsfinansiella läget motiverar enligt propositionen en förändring av stödet. Stöd föreslås i princip inte kunna beviljas för köp eller nybyggnad av samlingslokal. Undantag från denna ordning skall dock kunna medges om det på orten inte finns någon ändamålsenlig lokal för föreningslivet att tillgå och det bedöms vara av synnerligen stort värde för föreningslivet att allmän samlingslokal byggs.

Beslut om handikappanpassning av folkparksteatrar skall kunna ges enligt samma regler som för handikappanpassning av allmänna samlingslokaler. Detta innebär att bidrag till handikappanpassning som söks fristående från andra åtgärder skall kunna medges utan avräkning mot beslutsramen.

Utskottet har förståelse för att det statsfinansiella läget kan föranleda en omprövning också av stödet till allmänna samlingslokaler. Inte minst vid en minskning av stödets omfattning är det betydelsefullt att de medel som satsas på verksamheten ges en sådan inriktning att det även framöver finns goda möjligheter att ha ett rikt och varierat utbud av samlingslokaler på landsbygden och i tätorter av olika storlek.

I reservation 1 tar moderaterna upp frågan om beslutsram och anslag för nästa budgetår. Reservationen går ut på att stödformen successivt skall avvecklas.

Vi kan konstatera att moderaternas intressen inte ligger åt det föreningsaktiva och kulturella hållet. De vill inte ha några icke-statliga kulturlokaler och ej heller några allmänna samlingslokaler. Naturliga mötesplatser som samlingslokalerna ofta är, är också många människors första kontakt med inflytande och demokrati. Jag har av egen

erfarenhet förstått att demokratifrågorna inte står högt på dagordningen hos moderaterna. Men jag förmodar att även barn och ungdom inom de moderata leden är aktiva i idrottsföreningar – föreningar som inte minst i glesbygden är helt beroende av tillgången på samlingslokaler för sin verksamhet.

Utskottets ställningstagande är inte förenligt med denna reservation och ej heller med vänsterns reservation nr 2 som innebär vidgning av ramen utöver regeringens förslag. Det senare är ett förslag som skulle innebära ytterligare påfrestning på statens finanser. Utskottet yrkar därför avslag på dessa reservationer.

Majoriteten i utskottet yrkar dessutom avslag på reservationerna 3 och 4 med hänvisning till den i vårt tycke bättre skrivningen och motiveringen i BoU11 på s. 5.

Anf. 211 OWE HELLBERG (v)

Herr talman! För Vänsterpartiets del handlar det om ganska blygsamma åtgärder. Det handlar om att lägga ramen på den nivå som gäller för innevarande budgetår. Lena Larsson pratar om att vi inte har råd med detta för att budgetläget är så ansträngt. Men ni har råd att satsa 2 miljarder kronor på något där ni inte riktigt vet hur man skall använda pengarna. Det är för oss i Vänsterpartiet mycket märkligt.

Lena Larsson som är gammal kommunalpolitiker liksom jag vet att man inte kan göra så här i en kommun. Då skulle man få skämmas.

De flesta av de ansökningar som ligger hos Boverket gäller just om- och tillbyggnad av befintliga lokaler. Det är en mindre del som handlar om inköp av nya anläggningar. Ansökningar om 600–700 miljoner kronor gäller om- och tillbyggnad av allmänna samlingslokaler. Ni skulle nog ha diskuterat litet med regeringen innan ni godkände dessa skrivningar. De är inte korrekta.

Lena Larsson nämner ingenting om oron inför de dispensbeslut som fattats hos Boverket. S- och c-motionärer har sagt att man känner stor oro inför om det kommer att betalas ut några bidrag eller inte och hur det då kommer att gå med projekt som redan är klara. Det vill jag gärna att Lena Larsson kommenterar.

Anf. 212 LENA LARSSON (s)

Herr talman! Jag börjar med den sista delen. Utskottet har också uttryckt sin oro när det gäller de ansökningar som ligger inne hos Boverket. Boverket har fått ett uppdrag att före utgången av år 1995 till regeringen lämna förslag till uppföljningssystem. Man följer dessa frågor ytterst noggrant. Jag tycker att vi skall avvakta denna del och se hur det går.

De två miljarder som tidigare har stötts och blötts i kammaren i dag ligger ju inte på vårt bord ännu. Vi har i olika sammanhang diskuterat dem i utskottet, men just i det här sammanhanget kommer samlingslokalerna inte att kunna få del av dem, om det inte kan ske under punkterna inomhusåtgärder och allergisaneringar.

För övrigt är inte heller detta område befriat från besparingarna.

Allmänna samlingslokaler

Anf. 213 OWE HELLBERG (v)

Herr talman! Om Lena Larsson delar min oro, kan hon tydligast och enklast visa det genom att rösta för vår reservation i frågan.

Vänsterpartiet har faktiskt finansierat sina förslag utanför RAS-systemet. Vi har t.ex. tillmötesgått Boverkets önskemål om räntebidragens koppling till de bostadslån som man tar, för att man inte skall kunna spekulera i detta. Det beräknas kunna ge en besparing på mellan 500 miljoner och en miljard kronor under denna mandatperiod. Om detta har man inte sagt ett ord under behandlingen av denna proposition.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 15 mars.)

34 § Länsstyrelserna

Länsstyrelserna

Föredrogs
Bostadsutskottets betänkande 1994/95:BoU12
Länsstyrelserna (prop. 1994/95:100 delvis)

Anf. 214 STIG GRAUERS (m)

Herr talman! Med hänsyn till den sena timmen nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation nr 1.

Anf. 215 OWE HELLBERG (v)

Herr talman! För att inte förlänga debatten i onödan skall jag fatta mig väldigt kort.

I Vänsterpartiets ekonomisk-politiska motion föreslås att medel skall anslås för att bilregistret skall kunna bli kvar på länsstyrelserna.

Skälen är följande.

Eftersom verksamheten skall bedrivas i samma omfattning som nu, tror vi inte att propositionens förslag, som det påstås, innebär någon besparing. Effekten blir en sämre personlig service för medborgarna. Man bara flyttar arbetslösheten geografiskt.

Vi ser alltså inte några fördelar med den här reformen, och därför yrkar jag bifall till reservation 2.

Anf. 216 LENNART NILSSON (s)

Herr talman! Jag skall inte ge mig in i någon sakdebatt i frågan om bilregistret, som inte hör till bostadsutskottets område. Det här ärendet gäller anslaget till länsstyrelserna och innebär en besparing 270 miljoner kronor fram till 1998. Moderaterna vill göra större besparingar.

Jag utgår från att vi under mandatperioden kommer att få anledning att på ett intressant sätt diskutera frågan om länsindelningen, som egentligen bygger på freden i Roskilde 1658.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 15 mars.)

35 § Kammaren åtskildes kl. 23.03.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 3 § anf. 23 (delvis),
av förste vice talmannen t.o.m. anf. 57 (delvis)
av andre vice talmannen därefter t.o.m. voteringen kl. 15.12,
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 4 § anf. 97 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. ajourneringen kl. 17.48,
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 21 § anf. 180 (delvis) och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

1 § Anförande med anledning av Internationella kvinnodagen 1

Anf. 1 TALMANNEN 1

2 § Hänvisning av ärenden till utskott 2

3 § Den ekonomiska politiken och budgetregleringen m.m. 2

Finansutskottets betänkande 1994/95:FiU10 2
Anf. 2 LARS TOBISSON (m) 2
Anf. 3 PER-OLA ERIKSSON (c) 7
Anf. 4 ANNE WIBBLE (fp) 10
Anf. 5 LARS TOBISSON (m) replik 14
Anf. 6 ANNE WIBBLE (fp) replik 15
Anf. 7 JOHAN LÖNNROTH (v) 15
Anf. 8 ANNE WIBBLE (fp) replik 18
Anf. 9 JOHAN LÖNNROTH (v) replik 19
Anf. 10 ANNE WIBBLE (fp) replik 19
Anf. 11 JOHAN LÖNNROTH (v) replik 20
Anf. 12 PER-OLA ERIKSSON (c) replik 20
Anf. 13 JOHAN LÖNNROTH (v) replik 21
Anf. 14 PER-OLA ERIKSSON (c) replik 21
Anf. 15 JOHAN LÖNNROTH (v) replik 22
Anf. 16 ROY OTTOSSON (mp) 22
Anf. 17 MATS ODELL (kds) 26
Anf. 18 JOHAN LÖNNROTH (v) replik 30
Anf. 19 TALMANNEN 30
Anf. 20 MATS ODELL (kds) replik 30
Anf. 21 JOHAN LÖNNROTH (v) replik 30
Anf. 22 MATS ODELL (kds) replik 31
Anf. 23 ROY OTTOSSON (mp) replik 31
Anf. 24 MATS ODELL (kds) replik 32
Anf. 25 ROY OTTOSSON (mp) replik 32
Anf. 26 MATS ODELL (kds) replik 33
Anf. 27 JAN BERGQVIST (s) 33
Anf. 28 LARS TOBISSON (m) replik 38
Anf. 29 JAN BERGQVIST (s) replik 38
Anf. 30 LARS TOBISSON (m) replik 39
Anf. 31 JAN BERGQVIST (s) replik 40
Anf. 32 ANNE WIBBLE (fp) replik 40
Anf. 33 JAN BERGQVIST (s) replik 41
Anf. 34 ANNE WIBBLE (fp) replik 42
Anf. 35 JAN BERGQVIST (s) replik 43
Anf. 36 MATS ODELL (kds) replik 43
Anf. 37 JAN BERGQVIST (s) replik 44
Anf. 38 MATS ODELL (kds) replik 45
Anf. 39 JAN BERGQVIST (s) replik 45

Anf. 40 PER-OLA ERIKSSON (c) replik 45
Anf. 41 JAN BERGQVIST (s) replik 46
Anf. 42 PER-OLA ERIKSSON (c) replik 47
Anf. 43 JAN BERGQVIST (s) replik 47
Anf. 44 JOHAN LÖNNROTH (v) replik 48
Anf. 45 JAN BERGQVIST (s) replik 48
Anf. 46 JOHAN LÖNNROTH (v) replik 49
Anf. 47 JAN BERGQVIST (s) replik 49
Anf. 48 ROY OTTOSSON (mp) replik 50
Anf. 49 JAN BERGQVIST (s) replik 50
Anf. 50 ROY OTTOSSON (mp) replik 51
Anf. 51 JAN BERGQVIST (s) replik 52
Anf. 52 Finansminister GÖRAN PERSSON (s) 52
Anf. 53 JOHAN LÖNNROTH (v) replik 57
Anf. 54 Finansminister GÖRAN PERSSON (s) 58
Anf. 55 JOHAN LÖNNROTH (v) replik 58
Anf. 56 Finansminister GÖRAN PERSSON (s) 59
Anf. 57 LARS TOBISSON (m) replik 59
Anf. 58 Finansminister GÖRAN PERSSON (s) 60
Anf. 59 LARS TOBISSON (m) replik 61
Anf. 60 Finansminister GÖRAN PERSSON (s) 61
Anf. 61 ANNE WIBBLE (fp) replik 62
Anf. 62 Finansminister GÖRAN PERSSON (s) 63
Anf. 63 ANNE WIBBLE (fp) replik 63
Anf. 64 Finansminister GÖRAN PERSSON (s) 64
Anf. 65 MATS ODELL (kds) replik 64
Anf. 66 Finansminister GÖRAN PERSSON (s) 65
Anf. 67 MATS ODELL (kds) replik 66
Anf. 68 Finansminister GÖRAN PERSSON (s) 66
Anf. 69 PER-OLA ERIKSSON (c) replik 67
Anf. 70 Finansminister GÖRAN PERSSON (s) 67
Anf. 71 PER-OLA ERIKSSON (c) replik 68
Anf. 72 Finansminister GÖRAN PERSSON (s) 68
Anf. 73 ROY OTTOSSON (mp) replik 69
Anf. 74 Finansminister GÖRAN PERSSON (s) 69
Anf. 75 ROY OTTOSSON (mp) replik 70
Anf. 76 Finansminister GÖRAN PERSSON (s) 71
Anf. 77 BO LUNDGREN (m) 71
Anf. 78 JOHAN LÖNNROTH (v) replik 75
Anf. 79 BO LUNDGREN (m) replik 75
Anf. 80 JOHAN LÖNNROTH (v) replik 76
Anf. 81 BO LUNDGREN (m) replik 76
Anf. 82 JAN BERGQVIST (s) replik 76
Anf. 83 BO LUNDGREN (m) replik 77
Anf. 84 JAN BERGQVIST (s) replik 77
Anf. 85 BO LUNDGREN (m) replik 78
Anf. 86 MARGIT GENNSER (m) 78
Anf. 87 JAN BERGQVIST (s) replik 81
Anf. 88 MARGIT GENNSER (m) replik 81
Anf. 89 JAN BERGQVIST (s) replik 82

Anf. 90 MARGIT GENNSER (m) replik 82
Anf. 91 SYLVIA LINDGREN (s) 82
Anf. 92 JAN BERGQVIST (s) 84
Anf. 93 SYLVIA LINDGREN (s) 84

Beslut 84

4 § Stöd för nyanställningar 87

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1994/95:AU20 87
Anf. 94 PER UNCKEL (m) 87
Anf. 95 BÖRJE HÖRNLUND (c) 89
Anf. 96 ELVER JONSSON (fp) 89
Anf. 97 HANS ANDERSSON (v) 90
Anf. 98 DAN ERICSSON (kds) 93
Anf. 99 HANS ANDERSSON (v) replik 94
Anf. 100 DAN ERICSSON (kds) replik 94
Anf. 101 JOHNNY AHLQVIST (s) 95
Anf. 102 PER UNCKEL (m) replik 97
Anf. 103 JOHNNY AHLQVIST (s) replik 98
Anf. 104 PER UNCKEL (m) replik 98
Anf. 105 JOHNNY AHLQVIST (s) replik 99
Anf. 106 HANS ANDERSSON (v) replik 100
Anf. 107 JOHNNY AHLQVIST (s) replik 101
Anf. 108 HANS ANDERSSON (v) replik 101
Anf. 109 BARBRO JOHANSSON (mp) 102
Anf. 110 PER UNCKEL (m) replik 103
Anf. 111 BARBRO JOHANSSON (mp) replik 103
Anf. 112 PER UNCKEL (m) replik 103
Anf. 113 BARBRO JOHANSSON (mp) replik 104
Anf. 114 WIGGO KOMSTEDT (m) 104
Anf. 115 JOHNNY AHLQVIST (s) 104
Anf. 116 WIGGO KOMSTEDT (m) 105
Anf. 117 JOHNNY AHLQVIST (s) replik 105
Anf. 118 WIGGO KOMSTEDT (m) replik 105
Anf. 119 JOHNNY AHLQVIST (s) replik 105
Anf. 120 BARBRO JOHANSSON (mp) 105
Anf. 121 WIGGO KOMSTEDT (m) 106
Anf. 122 BARBRO JOHANSSON (mp) 106

Beslut 106

Beslut om uppskjuten votering 107

5 § Anslag till jämställdhet m.m. 107

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1994/95:AU7 107
Anf. 123 CHRISTEL ANDERBERG (m) 107
Anf. 124 INGRID BURMAN (v) 109
Anf. 125 EWA LARSSON (mp) 111
Anf. 126 KRISTINA ZAKRISSON (s) 112
Anf. 127 INGRID BURMAN (v) replik 114

Anf. 128 KRISTINA ZAKRISSON (s) replik ... 114
Anf. 129 INGRID BURMAN (v) replik ... 114
Anf. 130 KRISTINA ZAKRISSON (s) replik ... 115
Anf. 131 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik ... 115
Anf. 132 KRISTINA ZAKRISSON (s) replik ... 116
Anf. 133 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik ... 116
Anf. 134 KRISTINA ZAKRISSON (s) replik ... 117
Anf. 135 MARIANNE ANDERSSON (c) ... 117
Anf. 136 INGRID BURMAN (v) replik ... 119
Anf. 137 MARIANNE ANDERSSON (c) replik ... 120
Anf. 138 INGRID BURMAN (v) replik ... 120
Anf. 139 MARIANNE ANDERSSON (c) replik ... 121
Anf. 140 KRISTINA ZAKRISSON (s) replik ... 121
Anf. 141 MARIANNE ANDERSSON (c) replik ... 122
Anf. 142 KRISTINA ZAKRISSON (s) replik ... 122
Anf. 143 MARIANNE ANDERSSON (c) replik ... 122
Anf. 144 OLA STRÖM (fp) ... 123
(forts.) ... 125

Ajournering ... 125

Återupptagna förhandlingar ... 126

5 § (forts.) **Anslag till jämställdhet m.m.** (forts. AU7) ... **126**

Anf. 145 INGRID BURMAN (v) replik ... 126
Anf. 146 ULLA HOFFMANN (v) ... 126
(Beslut skulle fattas den 15 mars.) ... 128

6 § Arbetsdomstolen m.m., anslag ... 128

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1994/95:AU6 ... 128
(Beslut skulle fattas den 15 mars.) ... 128

7 § Statliga arbetsgivarfrågor ... 128

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1994/95:AU10 ... 128
(Beslut skulle fattas den 15 mars.) ... 128

8 § Tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1994/95 ... 129

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1994/95:AU14 ... 129
(Beslut skulle fattas den 15 mars.) ... 129

9 § Forskning och försök rörande alternativ till burhållning av värphöns ... 129

Jordbruksutskottets betänkande 1994/95:JoU12 ... 129
Anf. 147 INGVAR ERIKSSON (m) ... 129
Anf. 148 ANN-KRISTINE JOHANSSON (s) ... 132
Anf. 149 LENNART DALÉUS (c) ... 133
Anf. 150 GUDRUN LINDVALL (mp) ... 134
(Beslut skulle fattas den 15 mars.) ... 134

10 § Tilläggsbudget ... 135

Näringsutskottets betänkande 1994/95:NU14 135
(Beslut skulle fattas den 15 mars.) 135

11 § Kreditgarantier för fartygsfinansiering 135

Näringsutskottets betänkande 1994/95:NU15 135
(Beslut skulle fattas den 15 mars.) 135

12 § Avtal om avräkning vid handel med finansiella instrument och valuta 135

Näringsutskottets betänkande 1994/95:NU16 135
(Beslut skulle fattas den 15 mars.) 135

13 § Riksdagens revisorers förslag angående tillsyn - innebörd och tillämpning 135

Konstitutionsutskottets betänkande 1994/95:KU27 135
(Beslut skulle fattas den 15 mars.) 135

14 § Kommunallagsanpassning av kyrkolagen m.m. 136

Konstitutionsutskottets betänkande 1994/95:KU29 136
Anf. 151 ANDERS SVÄRD (c) 136
Anf. 152 PÄR-AXEL SAHLBERG (s) 137
Anf. 153 ANDERS SVÄRD (c) replik 138
Anf. 154 PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik 139
Anf. 155 ANDERS SVÄRD (c) replik 139
Anf. 156 PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik 140
Anf. 157 CARL-JOHAN WILSON (fp) 140
Anf. 158 PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik 142
Anf. 159 CARL-JOHAN WILSON (fp) replik 142
Anf. 160 LARS LEIJONBORG (fp) 143
Anf. 161 PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik 144
Anf. 162 LARS LEIJONBORG (fp) replik 144
Anf. 163 PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik 145
Anf. 164 LARS LEIJONBORG (fp) 145
(Beslut skulle fattas den 15 mars.) 146

15 § Stöd till politiska partier 146

Konstitutionsutskottets betänkande 1994/95:KU34 146
Anf. 165 BIRGER HAGÅRD (m) 146
Anf. 166 INGVAR JOHNSSON (s) 147
Anf. 167 BIRGER HAGÅRD (m) 148
Anf. 168 INGVAR JOHNSSON (s) 149
Anf. 169 BIRGER HAGÅRD (m) 149
Anf. 170 INGVAR JOHNSSON (s) 149
Anf. 171 BIRGER HAGÅRD (m) 150
Anf. 172 INGVAR JOHNSSON (s) 150
(Beslut skulle fattas den 15 mars.) 150

16 § Anslag till Datainspektionen 151

Konstitutionsutskottets betänkande 1994/95:KU35 151
(Beslut skulle fattas den 15 mars.) 151

17 § Några frågor angående EG-domstolen 151

Justitieutskottets betänkande 1994/95:JuU9 151
(Beslut skulle fattas den 15 mars.) 151

18 § Särskild utlänningskontroll 151

Justitieutskottets betänkande 1994/95:JuU10 151
(Beslut skulle fattas den 15 mars.) 151

19 § Ansvar för skada vid internationell järnvägstrafik, m.m. 151

Lagutskottets betänkande 1994/95:LU17 151
Anf. 173 AGNE HANSSON (c) 151
Anf. 174 BENGT KRONBLAD (s) 153
Anf. 175 AGNE HANSSON (c) 154
Anf. 176 BENGT KRONBLAD (s) 155
Anf. 177 AGNE HANSSON (c) 155
Anf. 178 BENGT KRONBLAD (s) 156
Anf. 179 AGNE HANSSON (c) 156
(Beslut skulle fattas den 15 mars.) 156

20 § Ändring i lagen om ersättning från den internationella oljeskadefonden 157

Lagutskottets betänkande 1994/95:LU18 157
(Beslut skulle fattas den 15 mars.) 157

21 § Vissa organisationsfrågor, m.m. 157

Försvarsutskottets betänkande 1994/95:FöU6 157
Anf. 180 CARL-JOHAN WILSON (fp) 157
(Beslut skulle fattas den 15 mars.) 158

22 § Invandring - Tilläggsbudget 158

Socialförsäkringsutskottets betänkande 1994/95:SfU11 158
(Beslut skulle fattas den 15 mars.) 158

23 § Tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1994/95 159

Socialutskottets betänkande 1994/95:SoU12 159
(Beslut skulle fattas den 15 mars.) 159

24 § Folkbildning 159

Kulturutskottets betänkande 1994/95:KrU9 159
Anf. 181 JAN BACKMAN (m) 159
Anf. 182 BERIT OSCARSSON (s) 161
Anf. 183 CARL-JOHAN WILSON (fp) 163
Anf. 184 LARS HJERTÉN (m) 164
Anf. 185 BERIT OSCARSSON (s) replik 165
Anf. 186 LARS HJERTÉN (m) replik 166
Anf. 187 BERIT OSCARSSON (s) replik 166
Anf. 188 MARIANNE ANDERSSON (c) 167

Anf. 189 ISA HALVARSSON (fp) 169
(Beslut skulle fattas den 15 mars.) 169

25 § Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco m.m. 169

Kulturutskottets betänkande 1994/95:KrU10 169
(Beslut skulle fattas den 15 mars.) 169

26 § Arkivet för ljud och bild 169

Kulturutskottets betänkande 1994/95:KrU11 169
(Beslut skulle fattas den 15 mars.) 169

27 § Stöd till trossamfund m.m. 170

Kulturutskottets betänkande 1994/95:KrU12 170
(Beslut skulle fattas den 15 mars.) 170

28 § Lotterifrågor 170

Kulturutskottets betänkande 1994/95:KrU13 170
Anf. 190 STIG BERTILSSON (m) 170
Anf. 191 ANDERS NILSSON (s) 172
Anf. 192 STIG BERTILSSON (m) replik 174
Anf. 193 ANDERS NILSSON (s) replik 174
Anf. 194 STIG BERTILSSON (m) replik 175
Anf. 195 ANDERS NILSSON (s) replik 175
Anf. 196 STEN ANDERSSON (m) 176
Anf. 197 ANDERS NILSSON (s) replik 177
Anf. 198 STEN ANDERSSON (m) replik 177
Anf. 199 LENNART BRUNANDER (c) 177
Anf. 200 ANDERS NILSSON (s) replik 178
Anf. 201 LENNART BRUNANDER (c) replik 179
Anf. 202 ANDERS NILSSON (s) replik 179
Anf. 203 LENNART BRUNANDER (c) replik 180
Anf. 204 ELVER JONSSON (fp) 180
(Beslut skulle fattas den 15 mars.) 181

29 § Forskning 181

Kulturutskottets betänkande 1994/95:KrU20 181
(Beslut skulle fattas den 15 mars.) 181

30 § Viss internationell verksamhet 181

Trafikutskottets betänkande 1994/95:TU10 181
(Beslut skulle fattas den 15 mars.) 181

31 § Överstyrelsen för civil beredskap 181

Trafikutskottets betänkande 1994/95:TU11 181
(Beslut skulle fattas den 15 mars.) 181

32 § Kulturstöd vid ombyggnad m.m. 182

Bostadsutskottets betänkande 1994/95:BoU10 182
Anf. 205 STIG GRAUERS (m) 182
Anf. 206 LENA LARSSON (s) 182

Anf. 207 CARL-JOHAN WILSON (fp) ... 184
(Beslut skulle fattas den 15 mars.) ... 185

33 § Allmänna samlingslokaler ... 185

Bostadsutskottets betänkande 1994/95:BoU11 ... 185
Anf. 208 STIG GRAUERS (m) ... 185
Anf. 209 OWE HELLBERG (v) ... 186
Anf. 210 LENA LARSSON (s) ... 187
Anf. 211 OWE HELLBERG (v) ... 188
Anf. 212 LENA LARSSON (s) ... 188
Anf. 213 OWE HELLBERG (v) ... 189
(Beslut skulle fattas den 15 mars.) ... 189

34 § Länsstyrelserna ... 189

Bostadsutskottets betänkande 1994/95:BoU12 ... 189
Anf. 214 STIG GRAUERS (m) ... 189
Anf. 215 OWE HELLBERG (v) ... 189
Anf. 216 LENNART NILSSON (s) ... 189
(Beslut skulle fattas den 15 mars.) ... 190

35 § Kammaren åtskildes kl. 23.03. ... **190**

gotab 48613, Stockholm 1995